REESE'S
BOOK CLUB
Să ne vedem cu bine în Havana
CHANEL CLEETON
UNIVERS
„Să ne vedem cu bine în Havana ne amintește chiar daca e complicata și uneori mima, ca iubirea, merita intotdeauna riscul."
ne frânge i
NPR

CHANEL CLEETON

Să ne vedem eu bineîn Havana

Traducere si note de
IULIA
DROMERESCHI

^UNIVERS
Redactare Vlad Roman Corectura
Cătălina Chiricheş Tehnoredactare
Constantin Niţă Coperta Faber Studio

Descrierea CIP e disponibilă la Biblioteca Naţională a României.

CHANEL CLEETON NEXT YEAR IN HAVANA
Copyright © 2018 by Chanel Cleeton
This edition published by arrangement with Berkley, an imprint of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.
Copyright pentru traducerea în limba română © 2021 Editura Univers. Toate drepturile rezervate.
www.edituraunivers.ro
ISBN 978-973-34-1495-7

Para mis abuelos Pentru bunicii mei

Prolog

ISRAEL, 2001

Cartea aceasta aparţine sufletului meu şi datorez o enormă recunoştinţă multor persoane care au jucat un rol în aducerea ei pe lume. îi mulţumesc extraordinarei mele agente, Kevan Lyon, şi editoarei mele fantastice, Kate Seaver, ale căror

încurajări, susţinere şi îndrumări constante au făcut posibilă această carte. Sunt foarte bucuroasă pentru că am ocazia să lucrez cu amândouă şi nu vă pot mulţumi suficient pentru tot ce aţi făcut.

Mulţumesc tuturor celor de la Berkley pentru această oportunitate. Nici n-aş fi putut cere o editură mai bună. Mulţumiri speciale către Ivan Held, Christine Ball, Claire Zion, Jeanne-Marie Hudson, Craig Burke, Erin Galloway, Ryanne Probst, Roxanne Jones, Fareeda Bullert, Kim Burns şi Katherine Pelz pentru că mi-au transformat cărţile în realitate. Departamentului de subcontractare a drepturilor, pentru munca lor, dar şi departamentului artistic de la Berkley, pentru coperta uluitoare şi pentru capturarea esenţei cărţii *Să ne vedem cu bine în Havana*.

Le mulţumesc prietenelor mele, mai ales lui A.J. Pine, Jennifer Blackwood şi Lia Riley. Nu-mi pot imagina ce m-aş face fără voi. Mulţumesc şi minunatei Jennifer Robson pentru că a citit cartea şi pentru cuvintele ei frumoase.

Sunt atât de recunoscătoare cititorilor mei şi tuturor bloggerilor care mi-au susţinut cărţile de-a lungul anilor şi care mi s-au alăturat în această nouă aventura. Mulţumesc pentru că mă citiţi!

Această carte n-ar fi fost posibilă fără familia mea minunată şi fără curajul şi puterea predecesorilor mei.

Mulţumesc pentru că mi-aţi împărtăşit poveştile şi pentru că aţi păstrat o bucăţică de Cuba, de care pot să mă agăţ oricând. Sunt recunoscătoare pentru opiniile voastre despre roman şi pentru iubirea şi sprijinul vostru.

Pentru familia mea, inima mea: *vă mulţumesc.*

Capitolul unu

Elisa
Havana, 1959

- Cât timp vom fi plecate? întreabă sora mea, Maria.
- O vreme, răspund eu.
- Două luni? Şase? Un an, doi?
- Linişte.

O împing în faţă, iar privirea mea scanează aeroportul Rancho-Boyeros, zona Plecări, ca să văd dacă a auzit-o cineva.

Stăm la coadă – faimoasele, sau infamele, depinde pe cine întrebi – surori Perez. Isabel este prima, cea mai mare din grup. Nu vorbeşte, cu privirea fixată pe logodnicul ei, Alberto. El are faţa palidă şi ne priveşte părăsind oraşul pe care l-am îngenuncheat cândva.

Urmează Beatriz. Când merge, cu poalele rochiei sale de zile mari, dintr-un material albastru-deschis cu dantelă, învârtejindu-se în jurul gleznelor, mi se pare că tot aeroportul îşi ţine răsuflarea. Ea e frumoasa familiei şi ştie asta.

Mă ţin după ea, cu genunchii tremurând sub fustă. Fiecare pas este un efort colosal.

Şi apoi vine Maria, ultima dintre reginele zahărului.

La cei treisprezece ani ai ei, Maria e prea tânără să înţeleagă de ce trebuie să vorbească domol, nu bagă în seamă soldaţii în uniforme verzi, cu puşti pe umeri sau în mâinile dornice de acţiune. Cunoaşte pericolul

adus de acele uniforme, dar nu la fel de bine ca noi, restul. Noi n-am putut îndepărta durerea care ne-a cuprins familia în gheara ei nemiloasă, dar ne-am străduit s-o ţinem pe ea departe de barbaria îndurată. N-a auzit strigătele prizonierilor ţinuţi în cuşti ca nişte animale, în La Cabaña, închisoarea condusă acum de monstrul acela argentinian. N-a văzut sânge cubanez împroşcând pământul.

Dar tatăl nostru, da.

Se întoarce şi o face să tacă dintr-o privire, pe care o foloseşte rar, dar cu o eficienţă supremă. O mare parte a vieţii noastre, şi-a lăsat fiicele în grija mamei noastre şi a doicii, Magda, fiind prea ocupat să-şi conducă producţia de zahăr şi prea vârât în jocuri politice. Dar sunt vremuri extraordinare, iar miza este mai mare ca niciodată. Fidel ar adora să îi transforme într-un exemplu pe Emilio Perez şi pe familia lui – imaginea reprezentativă a tot ce încearcă să distrugă revoluţia sa. Nu suntem cea mai avută familie din Cuba, nici cea mai puternică, dar relaţia apropiată dintre tata şi fostul preşedinte este imposibil de ignorat. Chiar şi cuvintele neglijente ale unei fete de treisprezece ani se pot dovedi letale, în asemenea circumstanţe.

Maria tace.

Mama păşeşte lângă tata, cu fruntea sus. A insistat să purtăm cele mai frumoase rochii azi, pălării şi mânuşi, să ne periem părul până străluceşte. Nu s-ar cădea ca fiicele ei să arate mai puţin decât ideal, chiar şi în exil.

Sfidătoare, deşi învinse.

Poate că nu luptaserăm în munţi, nu ţinuserăm arme în mâinile noastre înmănuşate, dar fiecare dintre noi îşi purtase bătălia – cea aprinsă de Fidel, ca o flacără nepieritoare. Aşa că mergem spre poartă, în rochiile noastre favorite, cu mândria şi pragmatismul cubanez la vedere. Este felul nostru de a ne lua veşmintele cu noi, chiar daca le lipsesc bijuteriile care le-ar împodobi. Ce a mai rămas din ele a fost îngropat acasă.

Pentru întoarcere.

Să fii cubanez înseamnă să fii mândru – este cel mai important, dar şi cel mai cumplit blestem, deopotrivă. Nu slujim regi, nu plecăm capul, ne purtăm necazurile în spinare de parcă nici n-ar conta. Exista o artă, o artă a purtării ca şi cum totul ar fi lipsit de efort, ca şi cum lumea noastră ar fi aurită, când realitatea este că genunchii de sub rochia de mătase ţi se clatină sub povară. Suntem mătase şi dantelă, iar dedesubt, oţel.

încercăm să păstrăm iluzia că este numai o vacanţă, o scurtă excursie în străinătate, dar privirile care ne urmăresc prin aeroport ştiu mai bine...

Degetele lui Beatriz se strâng în jurul alor mele, într-un moment binecuvântat. Santinelele înveşmântate în verde măsliniu ne supraveghează fiecare mişcare. Teama ei are ceva reconfortant, în fisura faţadei. Nu îi dau drumul.

Lumea, aşa cum o ştiam, a murit, şi eu nu o recunosc pe cea care i-a luat locul.

Un sentiment deznădăjduit copleşeşte zona Plecări.

Se citeşte în ochii bărbaţilor şi ai femeilor care aşteaptă să urce în avion, în oboseala umerilor, în şocul de pe chipuri, în lucrurile pe care le strâng la piept. Este prezent în copiii solemni, cu râsul stins de miasma care ne-a acaparat pe toţi.

Acesta fost cândva un loc fericit. îl întâmpinam aici pe tata, când se înapoia dintr-o călătorie de afaceri, şedeam pe aceleaşi locuri, cu trei ani în urmă, pline de încântare că mergeam în vacanţă la New York.

Ne aşezăm, înghesuite, Beatriz de o parte, Maria de cealaltă. Isabel stă separat, cu umerii drapaţi în tristeţe. Simţim diferit pierderea, însă greutatea a ce lăsăm în urmă este inevitabilă.

Părinţii mei şed mână în mână, într-una dintre rarele etalări fizice de afecţiune în care fam văzut angajaţi vreodată, cu îngrijorare în priviri şi durere în inimi.

Cât timp vom fi plecaţi? Când ne vom întoarce? Ce versiune a Cubei ne va întâmpina atunci?

Suntem aici de ore bune, iar secundele se târăsc cu o len- toare interminabilă. Mă mănâncă rochia şi o dungă subţire de sudoare îmi alunecă pe gât. Simt greaţă – un gust acru în gură.

- O să-mi fie rău, murmur către Beatriz.

Ea îmi strânge degetele.

- N-o să-ţi fie. Aproape am ajuns.

îmi înghit greaţa şi mă uit în jos, în faţa mea. Greutatea privirilor este ascuţită, intensă şi, în acelaşi timp, mi se pare că existăm într-un vid. Zgomotele au fost aspirate din încăpere, cu excepţia foşnetului

ocazional al hainelor şi a câte unui suspin rătăcit. Existăm intr-o stare de purgatoriu, aşteptând şi aşteptând.

- începem îmbarcarea...

Tata se ridică de pe scaun, cu membrele scârţâind. A îmbătrânit câţiva ani în cele aproape două luni de când preşedintele Batista a fugit din ţară, de când vântul revoluţionar a bătut dinspre Sierra Maestra spre colţul nostru de insulă. Emilio Perez fusese cândva respectat drept unul dintre cei mai bogaţi şi mai puternici bărbaţi din Cuba. Acum nu prea il poţi deosebi pe tata de bărbatul de cealaltă parte a culoarului, de domnul care aşteaptă la poartă. Suntem cu toţii cetăţeni ai niciunei ţări, orfani de conjunctură.

Iau mâna Măriei în mâna mea liberă.

Este tăcută, de parcă în sfârşit a înţeles realitatea. Cu toţii suntem.

Mergem în şir, sumbri, reticenţi, croindu-ne drum spre pistă. Nu se simte nicio adiere, căldura ne doboară, soarele ne arde spinările, iar avionul se ridică ameninţător în faţa noastră.

Nu pot face asta. Nu pot pleca. Nu pot rămâne.

Beatriz mă trage după ea, într-un şir de fete Perez, iar eu o urmez.

Urcăm în avion, într-un foşnet stânjenit, într-o tăcere fisurată, care se sfarmă, când vocile şoptite generează altele mai puternice şi o cacofonie de lacrimi umple cabina. Vaiete. Acum, că am scăpat de zona Plecări, patina poliţeii se şterge şi dă la iveală ceva crud...

Jalea.

Mă aşez la geam, privind prin hubloul minuscul, sperând la un peisaj mai frumos decât cel de pe terminal, sperând...

Ne îndepărtăm de poartă cu o smucitură, iar tăcerea cuprinde cabina. într-o clipă, mi se pare că e din nou Anul Nou şi eu sunt în sala de bal din casa prietenilor părinţilor mei, cu un pahar de şampanie în mână. Râd, cu inima plină, în fundal pândeşte teama, alături de incertitudine, dar simt şi speranţă.

în câteva minute, întreaga mea lume s-a schimbat.

Preşedintele Batista a fugit din ţară! Să aibă viaţă lungă Cuba liberă!

Să fie libertate?

Prindem viteză. Ne zguduim pe pistă. Corpul mi se ridică, iar eu pierd lupta, apuc punga din buzunarul scaunului din faţa mea şi îmi golesc stomacul în ea.

Beatriz mă mângâie pe spate, în timp ce stau aplecată, roţile se desprind de sol şi ne ridicăm pe cer. Greaţa mă loveşte iar şi iar, un dar nepotrivit la despărţire, şi, când ridic privirea, mă întâmpină un şoc în albastru şi verde, o paletă de artist.

Când a ajuns Columb în Cuba, a descris-o drept cel mai frumos ţinut văzut vreodată. Aşa şi este. Dar sunt multe lucruri, dincolo de mare, de munţi şi de cerul senin.

Cât timp vom fi plecaţi?

Un an? Doi?

Ojalá[1].

„Sper”, în spaniolă, în original.
MARISOL

IANUARIE, 2017

Când eram mică, îmi imploram bunica să-mi povestească despre Cuba. Era o insula legendară, cuprinsă în inima mea, extrasă integral din versiunea Cubei pe care o crease în timpul exilului la Miami şi din poveştile pe care mi le împărtăşea. Eram prinsă între două ţări, două iteraţii personale – cea pe care o locuiam în trup şi cea pe care o trăiam în vise.

Stăteam în livingul casei imense a bunicilor din Coral Gables, iar ea îmi arăta fotografii vechi, care fuseseră strecurate clandestin din ţară de membri ai familiei, ţesând poveşti despre viaţa ei în Havana şi despre aventurile surorilor ei, pictând un tablou al unei ţări care exista doar în imaginaţia mea. Poveştile ei aveau parfum de gardenie şi iasomie, gust de banane şi *mamey*[1], şi, întotdeauna, sunetul gramofonului ei vechi. Când termina o poveste, zâmbea şi îmi promitea că o voi vedea şi eu într-o zi, că o să ne întoarcem cu pompă şi o să redeschidem conacul familiei sale de pe malul mării, din Varadero, şi casa elegantă care ocupa aproape o latură a străzii flancate de copaci din Havana.

Când moare Fidel, ne vom întoarce. Vei vedea.

În sfârşit, după aproape şaizeci de ani în care ţinuse cubanezii în suspans, după alarme false şi farse, chiar a murit, supravieţuindu-i bunicii cu doar trei luni. în

1 ***Pouteria sapota,*** **arbore fructifer, cultivat în Mexic şi America Centrală.**

seara în care a murit, familia mea a deschis o sticlă de şampanie pe care străbunicul o cumpărase cu aproape şaizeci de ani în urmă, pentru o asemenea ocazie, toastând pentru decesul lui Castro, în stilul nostru inimitabil. Şampania, din păcate, Ia fel ca Fidel, era trecută binişor, dar am sărbătorit pe Caile Ocho din Miami până la răsărit, şi...

Am rămas.

Moartea lui nu a şters cei aproape şaizeci de ani de exil, nici nu a asigurat un viitor în libertate. în schimb, strecor cenuşa bunicii în geamantan, ascunsă în borcănaşe din borseta pentru cosmetice, onorându-i ultima ei rugăminte în timp ce ne rugăm, sperăm şi aşteptăm ca lucrurile să se schimbe.

După ce mor, du-mă înapoi in Cuba. împrăştie-mi cenuşa peste ţara pe care o iubesc. Vei şti unde.

Acum, în avion, undeva între Mexico City şi Havana, înarmată cu un carneţel plin cu nume de străzi şi locuri de vizitat, un ghid luat de pe internet, nu am idee unde s-o duc.

Au citit testamentul bunicii acum şase luni, cu treizeci de membri ai familiei aşezaţi intr-o sală de şedinţe de Ia sediul avocatului nostru din Brickell. Surorile ei erau prezente – Beatriz şi Maria. Isabel murise cu un an înainte. Copiii lor au venit cu partenerii şi partenerele lor, şi cu propriii copii, următoarele generaţii. Apoi, mai eram noi: tata, unicul ei copil, surorile mele şi eu.

Părţile principale ale testamentului ei erau foarte răspicate. Nicio surpriză. Bunicul murise cu peste

două decenii mai devreme şi îi pasase afacerea cu zahăr a familiei tatălui meu. Era casa din Palm Beach, care i-a revenit surorii mele, Daniela. Ferma din Wellington şi caii i-au rămas surorii mele, Lucia, copila mijlocie. Iar eu m-am trezit cu casa din Coral Gables, locul atâtor călătorii imaginare în Cuba.

Erau şi bani, şi obiecte de artă, liste după liste de lucruri pe care avocatul le-a citit pe un ton nonşalant, iar anunţurile sale au fost tratate cu lacrimi ocazionale sau exclamaţii de recunoştinţă. Apoi, ultima ei dorinţă...

Bunicii n-ar trebui să aibă favoriţi, însă bunicii mele nu i-a păsat niciodată de regulile altora. Poate a fost faptul că am venit pe lume cu două luni înainte ca mama să-mi surprindă tatăl în pat cu o moştenitoare a unui imperiu al cauciucului. Lucia şi Daniela au avut parte de ani ca familie întreagă, înainte de Marele Divorţ, şi, după aceea, o conexiune cu mama la care eu nu am reuşit să aspir niciodată. Primii mei ani s-au scurs între şedinţe de strategie în birouri de avocaţi, cu o navetă între case, până ce mama s-a spălat pe mâini şi a plecat înapoi în Spania, lasându-ma în grija bunicii. Aşa că, poate, am fost fiica pe care n-o avusese, crescută de mâna ei, deci avea sens să îmi încredinţeze asta.

Nîmeni n-a ridicat probleme.

De la surorile ei am primit o listă de adrese – inclusiv a domeniului Perez din Havana şi a casei de pe plajă, pe care nu le mai văzuse nimeni de peste 50 de ani. M-au pus în legătură cu Ana Rodriguez, cea

mai bună prietenă din copilărie a bunicii. în ciuda trecerii timpului, a fost suficient de amabilă să mă găzduiască în săptămâna petrecuta în Cuba. Poate că mă ajuta ea să fac lumină în privinţa locului de odihnă al bunicii.

Mereu ai vrut să vezi Cuba, şi e cel mai mare regret al meu că nu s-a putut cât trăiam. Mă consolează, măcar, imaginea ta plimbându-te pe Malecón, cu spuma mării mângâindu-ţi faţa, îmi imaginez cum îngenunchezi în stranele Catedralei din Havana, stând la o masă la Tropicana. Ti-am povestit despre noaptea în care ne-am furişat şi am mers la club?

Am visat mereu că Fidel va muri înaintea mea, că mă voi întoarce acasă. Dar acum visez altceva. Sunt bătrână şi am acceptat că nu voi revedea niciodată Cuba. Dar tu, da.

Să fii în exil înseamnă ca lucrurile pe care le iubeşti cel mai mult pe lume – aerul pe care îl respiri, pământul pe care calci – sa-ţi fie luate. Există de cealaltă parte a unui zid, sunt şi nu sunt, neschimbate de vreme şi de condiţii, păstrate într-o amintire perfectă dintr-o ţară a viselor.

Cuba mea nu mai e, Cuba pe care ţi-am dăruit-o peste ani a fost luată de vânturile revoluţiei. Este timpul sa-ţi descoperi propria Cubă.

îmi strecor scrisoarea înapoi în poşetă. Cuvintele se înceţoşează. Au trecut şase luni şi totuşi durerea e încă prezentă, intensificată de momentele în care-i simt pierderea mai acut, în care ar trebui să fie lângă mine şi nu e.

Să văd *merenguitos*[1] pe care le pregătea la ocazii, cu gustul lor dulce dizolvându-mi-se pe limbă, într-un nor de pudră albă, sunetele copilăriei mele – idolii noştri: Celia Cruz, Benny Moré, Buena Vista Social Club – şi acum roţile avionului care ating pământ cubanez.

Mi-e dor de bunica.

Pe obraji imi curg lacrimi. Nu e vorba doar de absenţa ei. Este senzaţia de legătură, în timp ce avionul avansează pe

1 **Bezele specifice gastronomiei cubaneze, în spaniolă, în original.**

aceeaşi pistă de pe care a purtat-o departe de Cuba pe ea, cu aproape şaizeci de ani în urmă.

Mă uit pe geam şi dau cu ochii prima dată de Aeroportul Internaţional José Marti. La prima vedere, arată ca numeroasele aeroporturi din Caraibe prin care am zburat în vacanţe. Dar, dincolo de asta, există o idee a recunoaşterii şi un fior care mă străbate. Un suspin care-mi iese din trup, de parcă mi-aş fi ţinut respiraţia şi pot expira, în sfârşit.

Este senzaţia aceea când ai fost plecat multă vreme şi te întorci acasă cea care te întâmpină, totodată cunoscută şi schimbată, iar tu păşeşti pe uşă, îţi laşi bagajele lângă tine, simţind că ţi-ai încheiat călătoria, şi analizezi ce te înconjoară, privind ce ai lăsat în urmă, gândindu-te...

Sunt acasă.

Capitolul doi

Cobor din avion şi străbat aeroportul, cu bagajele în mână. Toată viaţa mea, Cuba a fost o entitate legendară, uneori tangibilă, alteori o prezenţă efemeră, departe de atingerea mea. Dar acum este reală şi, chiar dacă zona Sosiri nu are nimic romantic, nici elegant, sunt plină de entuziasm.

Din păcate, momentul special este umbrit de timpul care abia se târăşte. Trec minutele, aproape o oră până ce mă apropii de începutul cozii pentru vamă. Remarc numărul de funcţionari din spatele tejghelelor,

de uşurinţa cu care sunt procesaţi turiştii din faţa mea. Oficial, sunt aid cu o viză de jurnalistă deoarece scriu un articol pentru revista online de călătorii pentru care *fac freelancing* 1 n Miami – un articol despre turismul în Cuba, acum că restricţiile nu mai sunt ce erau. L-am propus editorului ca pe o serie în mai multe părţi, concentrată pe prezentarea Cubei americanilor, şi am obţinut colaborarea prin oferta de a-mi finanţa singură deplasarea. Neoficial, fireşte, cenuşa bunicii este în geanta mea.

Există o procedură de repatriere a unui exilat în Cuba, pentru funeralii, dar, după ce am discutat cu prieteni de familie care s-au confruntat cu aceleaşi provocări – refuzuri, bandă roşie şi intervenţii guvernamentale am considerat-o cea mai uşoară cale, adoptată de mulţi cubanezi în fiecare an. Trecând-o pe bunica înapoi în ţară, clandestin, aş putea jura că o simt privindu-mă şi zâmbind, încântată că joacă un renghi regimului pe care l-a detestat.

Toate documentele mele sunt la un loc, am viza în mână şi mă îndrept spre tejghelele vameşilor rugându-mă ca urna mea încropită să treacă fără probleme.

îmi prezint documentele, cu inima bătând puternic cât îi răspund la întrebări în spaniolă – limba pe care am vorbit-o de când mă ştiu. Aici există o separare ciudată: suntem conectaţi, conaţionali, şi totuşi nu. în ciuda mamei his- pano-americane, rn-am considerat mereu mai mult cubaneză decât altceva, iar în Miami nu a fost niciodată o problemă. Bunicii mei sunt cubanezi, tata este cubanez, aşadar eu sunt cubaneză.

Dar va conta că pielea mea este mai deschisă la culoare decât a majorităţii cetăţenilor ţării şi că sângele meu nu este 100% cubanez? Sunt străină aici sau moştenirea mea este suficientă?

îmi face semn să continui, iar eu merg mai departe, cu bagajele, agitată, în timp ce trolerul şi cenuşa bunicii trec prin aparatul cu raze X şi oficialii se asigură că nu introduc nimic de contrabandă în ţară. Banda se ridică şi oftează, bagajele mele continuă, îmi ţin respiraţia...

Trec şi eu prin scaner şi aştept, sigură că acesta va fi momentul în care îmi vor remarca geanta. îmi imaginez că sunt condusă într-o cameră de interogare fără geamuri, ascunsă undeva în aeroport Simplul fapt că turismul în Cuba le este încă interzis cetăţenilor americani subliniază impre- dictibilitatea situaţiei, realitatea că mă aventurez în ape noroioase şi pe un teritoriu neexplorat.

Nimeni n-a contestat dorinţa bunicii de a-i fi împrăştiată cenuşa în Cuba şi nici decizia de a-mi reveni mie această misiune, dar călătoria mea a fost primită cu precauţie de familie, mai ales de cei care avuseseră experienţe directe cu regimul.

Nu uita niciodată unde te afli, m-a avertizat Beatriz. Drepturile de care te bucuri aici vor dispărea după ce aterizezi la Havana. Nu le lua de bune.

Mătuşa mea, Maria, mi-a trimis e-mailuri zilnice, pline cu articole şi informaţii despre călătorie de la Departamentul de Stat, în săptămânile de dinaintea plecării, iar cuvintele lor mi s-au întipărit în minte...

oricine poate fi reţinut oricând... dacă încălcaţi legile locale, chiar şi fără cunoştinţă de cauză... arestaţi... închişi...

Nimic nu îţi provoacă mai sigur teamă decât potenţialul de încarcerare în baza unui capriciu. Nu mă îndoiesc că ţara asta e diferită de cele în care am călătorit înainte, dar, în acelaşi timp, nu pot alătura imaginile văzute la TV şi la ştiri, în timp – maşini vechi, în culori vii, valuri care se zdrobesc de ţărm şi arhitectură romantică – de portretul auster creionat de mătuşile mele.

Ele sunt foarte protectoare cu mine şi cu verii mei, dar, când vorbesc despre Cuba, este prezent un alt nivel de teamă, care face aluzie la orori nerostite, al căror impact nu s-a subţiat în timp. Am încercat să le explic că, acum, lucrurile sunt diferite, că nu suntem în 1959, că revoluţia s-a încheiat, că Ambasada SUA s-a redeschis în Havana, şi că avem parte de o nouă etapă a relaţiilor cubano-americane.

Nimic din ce am spus nu le-a calmat îngrijorarea din priviri, iar când Maria a insistat să-i iau mătăniile şi să le vâr în geantă, ţinând cont de riscul suplimentar generat de cenuşă, nu m-am opus. îmi prinde bine norocul în plus.

Continui la coadă.

Lăsaţi-mă să o trec pe bunica prin vamă şi promit că mă feresc de necazuri în călătoria asta.

Privirea mea e fixată pe dispozitiv.

Alt funcţionar îmi face un semn din cap, iar eu îmi apuc geanta de pe bandă cu un cor de „aleluia”

umplându-mi mintea în timp ce străbat aeroportul.

Îmi iau restul bagajelor din zona aferentă şi simt că agitaţia îmi cedează cu fiecare pas. Neliniştea mea lasă loc unui entuziasm demn de seara de Ajun. Am aşteptat clipa asta toată viaţa.

Ies din aeroport şi privesc Havana pentru prima dată cu adevărat. Inspir pentru prîma oara aer cubanez. Se simte o briza uşoară, dar, dincolo de ea, umiditatea mă loveşte feroce, iar părul începe să mi se lipească de ceafa. Ianuarie în Havana seamănă bine cu ianuarie în Miami. îmi scot ochelarii de soare din poşetă şi mî-i pun pe nas.

Trotuarul este populat de un haos vesel: prieteni şi familii care se îmbrăţişează, voci care strigă într-o spaniolă exuberantă, oameni care pun lucruri în portbagajele enorme ale maşinilor în culori vii. Majoritatea maşinilor au aproape şaizeci de ani, unele sunt mai vechi, însă vârsta lor e mai degrabă reflectată de stil, decât de stare, pentru că vopseaua străluceşte, cromul luceşte, iar mândria proprietarilor este reflectată de multe dintre ele.

Scanez marea de oameni, unii ţinând cartoane cu nume scrijelite pe ele. O caut pe Ana Rodriguez. Sunt nerăbdătoare s-o cunosc pe femeia despre care mi-a povestit bunica, în cuvinte pline de nostalgie şi afecţiune.

Am fost de nedespărţit, de când eram mici. Familia ei locuia alături şi ne jucam împreună în grădină. Ţi-am povestit despre încercarea mea de a mă căţăra pe zidul care ne separa casele, Marisol?

Am văzut mereu prietenia dintre bunica mea şi Ana ca pe o versiune cubaneză a lui Lucy şi Ethel[1] – cu bunica în rolul lui Lucy, ţinând cont de poveştile ei.

- Marisol Ferrera?

Mă întorc la auzul numelui meu şi ajung faţă în faţă cu un tip care se sprijină de o decapotabilă albastru intens, cu un grilaj masiv, cromat, şi accente albe pe laturi.

-Da?

Se împinge de lângă maşină. Poalele *guayaberef* albe îi flutură de briză când se apropie de mine, mişcându-şi cu graţie membrele lungi.

Mă salută într-o engleză lină, întinzându-mi mâna.

- Eu sunt Luis Rodriguez. Bunica m-a rugat să te iau. îi pare rău ca n-a venit şi ea, dar nu se simţea bine.

îi prind mâna. îi ating pielea bătătorită. Are o strânsoare fermă şi pielea caldă. Degetul lui mare îmi atinge interiorul încheieturii, când îmi lasă mâna, şi mă străbate un fior.

Clipesc, studiindu-l cu ochii uşor mijiţi, dorindu-mi să fi fost mai atentă la ce-mi povestise Beatriz despre familia Anei. Pare cam de vârsta mea sau poate cu câţiva ani mai mare;
peste treizeci. Are părul des, cu câteva nuanţe mai deschis ca al meu, mai mult şaten decât negru, şi este

1 **Cunoscută şi drept „cămaşă de Yucatán", este un articol vestimentar bărbătesc, de vara, purtat peste pantaloni, care se distinge prin doua rânduri verticale de pliuri cusute strâns, în faţă şi în spate. Potrivită pentru vremea umedă şi caldă.**

foarte bronzat. Are ochii căprui-închis. Riduri fine îi înconjoară ochii, adăugând personalitate feţei. Are barba tunsă scurt.

Este chipeş cum sunt unii bărbaţi – de parca suma părţilor, deşi deloc speciale individual, ar crea o carismă care te face sa devii atenta.

- Este în regulă? întreb în spaniolă, ignorând ghemul de nervi din stomac.

Buzele lui pline se curbează intr-un zâmbet. Nu sunt pregătită să mă lovească aşa. Am impresia ca l-am amuzat.

- Este, răspunde el în spaniolă. Oboseşte pe parcursul zilei.

Bunica avea şaptezeci şi şapte de ani când a murit. Ana este cu un an mai mare.

- Dar e încântată că vii. Nu prea a vorbit despre altceva in ultimele săptămâni.

Se apleacă şi îmi ia valiza mare într-o mână şi trolerul mic în cealaltă.

- Gata? Asta e tot?

Dau din cap. îmi ignoră protestele (pot să-mi duc bagajele şi singură), iar eu îl urmez la maşină, incapabilă să rezist pornirii de a-mi trece mâna peste curbele sale netede.

- Eşti pentru prima dată în Cuba? mă întreabă el, punând jos trolerul şi deschizându-mi portiera.

-Da.

Mă aşez pe bancheta imensa, iar privirea îmi aluneca peste interiorul maşinii. Locurile sunt

acoperite de piele care pare ca, acum multa vreme, a fost albă. Acum a devenit crem. Mi-o imaginez pe bunica stând într-o asemenea maşină, purtând una din rochiile pe care le văzusem în cele câteva fotografii rămase din viaţa ei în Cuba. Călătoresc în timp.

Aştept ca Luis să încarce genţile în portbagaj şi să revină în faţă, unde porneşte motorul. Mă întind din instinct după centura de siguranţă şi încremenesc când nu dau de nimic.

Aşa este.

Chiar am călătorit în timp.

- Grozav! Ţi-ai refăcut singur maşina?

- Am un văr. Se pricepe. Mângâie bordul, afectuos. Este năbădăioasă, dar dacă mă port frumos cu ea, nu mă dezamăgeşte.

Rânjesc.

- Maşina ta este femeie?

- Bineînţeles.

Iese pe drum, claxonând, şi îşi flutură mâna pe geam către maşina din spatele nostru.

Un amestec de maşini clasice şi de vehicule cu aspect mai modern trec pe lângă noi pe drum. Unele sunt în stare aproape perfectă, ca a lui Luis. Altele par să se ţină laolaltă numai prin candoare şi rugăciune. Maşina accelerează, iar eu strâng cadrul portierei, în timp ce trecem pe lângă palmieri. Este surprinzător de rapidă pentru vârsta ei. Vântul îmi flutură părul în jurul feţei, iar briza mai domoleşte căldura.

Ne lovim de câteva gropi, iar corpul meu este aruncat de colo colo fără siguranţa unei centuri.

Peisajul se schimbă: semne imense proclamă măreţia Revoluţiei Cubaneze, supremaţia comunismului. Faţa lui Fidel Castro mă priveşte, urmată de imagini ale lui Che Guevara, cu părul fluturând într-un vânt imaginar. Ei sunt monştrii copilăriei mele şi mi se pare ciudat să îi văd aşa, mai degrabă veneraţi, decât priviţi negativ.

- Deci scrii? îmi strigă Luis peste zgomotul vântului şi al maşinilor care se grăbesc pe lângă noi.

- Da, răspund, strigând şi eu. Sunt *freelancer*.

Mi-a luat cam zece ani de scris articole pentru reviste şi postări de blog ca să mă consider scriitoare, şi o parte din mine încă aşteaptă să mă ia cineva peste picior. Scrisul nu este o profesie pe care cei din familia mea s-o înţeleagă sau s-o respecte – salariul meu are prea puţine zerouri, programul meu este prea răzleţ, prestigiul carierei mele, insuficient. îl privesc ca pe un hobby excentric, ca pe o anecdotă potrivită la petreceri, ca pe o sursa de uimire, mai degrabă decât pe ceva care, în mare parte, îmi plăteşte facturile. Ar fi fost mai bucuroşi să mă vadă lucrând la Perez Sugar; excep- tând-o pe bunica.

Viaţa e prea scurta să fii precaută, Marisol, să fii cuminte, să faci ce se aşteaptă de la tine, nu să-ţi urmezi inima. Uită-te la noi. Azi aveam totul, a doua zi zăcea ca un castel de nisip lovit cu piciorul. Nu se ştie niciodată ce îţi rezervă viaţa.

A cumpărat primul meu articol de revistă în patruzeci de exemplare, împârţindu-le cu un zâmbet oricui îi ieşea în cale şi proclamând că nepoata ei

scrisese un material excelent despre organizarea şifonierului, care o inspirase să îşi transforme propriul dressing spaţios.

- Ce scrii?

Sunt uimită de interesul autentic al întrebării, faţă de politeţea dezinteresată cu care sunt obişnuită sau de aluziile la momentul în care voi obţine o slujbă „adevărată".

- Materiale de *lifestyle*, răspund. Călătorii, modă, mâncare – chestii de genul. Lucrez la un articol despre turismul în Cuba, acum că se deschid relaţiile bilaterale.

- îţi place?

Ciudat, dar cred că e prima persoană care-mi pune întrebarea. De obicei, oamenii vor să ştie unde am fost publicată, dacă am scris pentru cineva „mare", dacă am succes în funcţie de orice măsură pe care au decis-o: bani, faimă, notorietate. îmi place deja mai mult de el, fiindcă a ajuns direct în inima lucrurilor, la motivul pentru care scriu.

- în mare parte. Mi se pare distractiv. îmi place să călătoresc şi să văd locuri noi, mă bucur să cunosc oameni. De obicei, e ca un puzzle – ştiu unde vreau să ajung, cuvintele pe care le voi folosi ca să ajung acolo, însă magia se produce doar când mă aşez la calculator şi înşir propoziţii, ca să ating ce încerc să spun. Există mereu o provocare nouă, o surpriză care mă aşteaptă când încep cercetarea.

îmi place şi libertatea pe care mi-o aduce, dar asta nu mai spun. Dacă stau într-un loc prea multă vreme,

incep să mă agit şi, chiar dacă mă întorc mereu în Miami, după vreo lună simt din nou imboldul cunoscut. Un imbold care mi-a afectat şi alte zone ale vieţii, de când a murit bunica, pentru ca pierderea ei şi amintirile lăsate în urma m-au făcut să îmi analizez propria moştenire: am treizeci şi unu de ani, nu sunt căsătorită, nu am copii, sunt motivată de o carieră care-mi place, dar pe care nu o iubesc.

- Deci ce-ţi place de fapt e aventura?

Nu m-am gândit niciodată la asta, dar...

- Da, aşa cred.

Trecem pe lângă un zid decorat cu o pictură murala, care înfăţişează steaguri cubaneze, şi strecor o privire spre Luis. Braţul lui se afla pe banchetă, lângă al meu, la câţiva centimetri.

A plecat vreodată din Cuba? Cubanezii care au rămas îi pizmuiesc pe cei care au plecat? Sunt îngrijoraţi că vom încerca să ne reluăm ce am pierdut la revoluţie? Ar pleca, dacă ar putea? Se întreabă despre lumea de dincolo de ţărmurile Cubei? E ciudat să fii într-un loc atât de desprins de restul lumii, să îţi dai seama că vedem viaţa prin obiective foarte diferite.

- Mă poţi întreba. Un zâmbet îi joacă pe buze, iar privirea îi fuge spre oglinda retrovizoare. Simt cum întrebările din mintea ta se împing să iasă afară.

Deschid gura să obiectez, dar el clatină din cap, cu privirea la drum.

- Jurnaliştii ăştia.

Cuvântul este rostit cu un soi de afecţiune

indulgentă.

- Tu cu ce te ocupi? îl întreb, în loc să-i răspund la afirmaţie.

- Sunt profesor de istorie la Universitatea din Havana. Predau cursuri de istorie cubaneză. Dacă ai întrebări despre oraş pentru articolul tău, îţi răspund bucuros.

- Ar fi grozav, mersi. Am o listă de locuri pe care aş vrea să le văd – Malecon, Hotel Nacional, Tropicana –, dar mi-ar plăcea să vizitez şi ce frecventează localnicii.

- Atunci, pot să te îndrum fără probleme.

Nu mă aşteptam să am parte de un ghid inclus când am acceptat invitaţia Anei de a locui la ea, dar sunt recunoscătoare pentru ajutor. în plus, nu e tocmai o corvoadă să îmi prezinte Cuba un bărbat chipeş şi inteligent.

- Ce ştii tu despre Cuba? întreabă el.

- Am fost crescută cu poveşti despre ea, răspund eu, cu mândrie. Bunica mea adora să îmi povestească despre Cuba, despre casa în care a crescut, despre excursiile la Varadero şi despre balurile din pieţe. Cuba a făcut parte din viaţa mea de zi cu zi. Din mâncarea pe care o consumam, din muzica pe care o ascultam. încă face parte, dar acum, că bunica nu mai este, mi se pare mai îndepărtată.

- Tatăl tău s-a născut aici?

- Nu. S-a născut după ce a plecat bunica, în ’59.

- Şi n-a vrut să vină în vizită cu tine?

Ridic din umeri.

- Munceşte mult. Conduce firma familiei şi asta-l ţine ocupat.

Tatăl meu este un om de afaceri şi de acţiune, deloc sentimental sau înclinat spre auto-explorare. Când relaţiile dintre Statele Unite şi Cuba se normalizează – *dacă* – mă aştept să îşi croiască drum pe noua piaţă. Dar să urmărească moştenirea spirituală a familiei? Nu.

- Zahăr, nu?

încuviinţez, întrebându-mă ce i-a mai povestit bunica lui despre noi.

- Bunica mea şi-a dorit să îi împrăştii cenuşa aici. Mi-a spus că voi şti unde să fac asta, dar, după ce am discutat cu surorile ei, nu am decis încă. Mi-au dat câteva idei, însă aş vrea să vizitez locurile şi să le simt chiar eu. Mi-a încredinţat această misiune şi nu vreau s-o dezamăgesc.

Bunicul meu a fost îngropat într-un cimitir din Miami, însă scrisoarea bunicii spunea clar că nu doreşte să se odihnească în pământ american.

Am spus mereu că mă voi întoarce şi acum depinde numai de tine să îmi îndeplineşti dorinţa, să mă readuci alături de cei pe care i-am lăsat în urmă.

- Condoleanţe. Eraţi apropiate?

- Mi-a fost ca o mamă.

încuviinţează, de parcă ar înţelege că nu rostesc cuvintele cu uşurinţă.

- Bunica o pomenea adesea, cu afecţiune. Spera că se vor revedea.

- A mea a crezut că se va întoarce, îi spun, şi simt că durerea mă cuprinde pe măsură ce vorbesc despre ea. Să vorbesc despre ea este cu două tăişuri: o ţine aproape, dar mă face să îi percep absenţa mai acut.

Luis întoarce pe alt drum şi, iată, Havana.

Am văzut poze, firește, dar nu se compară cu experienţa personală, cu clădirile care se ridică deasupra noastră. Multe exterioare sunt decorate în culori vii – corai, galben canar, turcoaz – soarele le scaldă într-o sclipire de ambră. Zidurile se potrivesc cu maşinile ţipătoare din jurul nostru. Vopseaua se cojeşte din loc în loc. De balcoane făcute din fier forjat răsucit în modele complexe şi din piatră atârnă sfori pe care rufele flutură în vânt. Deasupra clădirilor se încrucişează cabluri electrice. Aici, oamenii sunt înghesuiţi în orice spaţiu disponibil, revărsându-se din clădiri.

Dar arhitectura îmi taie respiraţia. Felinare din fier negru, decorativ, sunt postate ca nişte santinele de-a lungul trotuarelor. Detaliile clădirilor sunt remarcabile; văd sculpturi alambicate care decorează apartamentele. Bucăţi de tencuială s-au fărâmiţat, însă, lăsând goluri în pereţi, şi peisajul a căpătat o patină cenuşie ştearsă, de parcă întregul oraş ar avea nevoie de o săpuneală zdravănă.

Havana e ca o femeie care a fost cândva celebră şi a trecut printr-o perioadă dificilă, şi totuşi păstrează urme ale fostei străluciri, urme ale unei ere între timp apuse, o fotografie în sepia îngălbenită de timp şi

circumstanţe, cu marginile deja ferfeniţă.

Dacă închid ochii, văd Havana aşa cum era, gravată în memoria bunicii. Dar, când îi redeschid, realitatea celor aproape şaizeci de ani de izolare mă priveşte înapoi, iar eu sunt recunoscătoare că bunica nu e aici să vadă decăderea oraşului pe care l-a iubit cu atâta credinţă.

- A fost frumos, cândva, spune Luis, surprinzându-mă. Ne privim.

- Da. îmi dau seama.

- An după an, mai îmbătrâneşte puţin. Oftează, întorcân- du-şi atenţia la drum. Vopsim, peticim, încercăm să-l ţinem laolaltă, dar cu un proiect de asemenea dimensiuni...

Restul rămâne între noi, nerostit. Fără bani, nu prea au ce face.

- Oraşul vechi din Havana arată mai bine decât multe cartiere. îl păstrează pentru turişti, aşa că, dacă doreşti să simţi oraşul cum era înainte, acolo îl vei descoperi.

Spaniolii au întemeiat partea veche a oraşului în secolul XVI. Din ce am citit şi din poveştile auzite, Havana este împărţită în cartiere diferite, fiecare distinct, din motive aparte. Atracţia de a sta cu Ana şi nu la hotel este motivată şi de faptul că familia ei locuieşte încă în casa de lângă casa bunicii – cea în care s-au născut şi au fost crescute generaţii de Perez.

- Ce-mi poţi spune despre Miramar? întreb, referindu-mă la cartierul în care locuise bunica.

- Ce preferi, perspectiva profesorului de

istorie sau pe cea a omului care a locuit acolo toată viaţa?

- Ambele.

- Povestea poporului cubanez – cel puţin istoria modernă – este o poveste a adaptării. Am profitat la maxim de resursele limitate pe care ni le permite marea revoluţie – rosteşte „marea revoluţie" cu o urmă de nemulţumire, de parcă ar fi comis o blasfemie. Miramar s-a păstrat mai bine decât alte părţi ale oraşului, pentru că aici sunt ambasadele. Unele case sunt dărăpănate, dar ar putea fi mai rău. Mulţi dintre generalii şi oficialii de rang înalt ai regimului locuiesc acum în casele cândva ocupate de cohortele lui Batista, de către cele mai bogate familii cubaneze. De data asta, dezaprobarea este clară. Asta înseamnă progresul, vezi tu. Scăpăm de viermi şi iată cine s-a mutat şi i-a înlocuit.

Candoarea vocii sale şi vocea care îi picură de dispreţ mă uimesc.

- Am deschis un *paladar*[1] acasă, continuă Luis. Este plin de turişti europeni pentru că majoritatea cubanezilor nu şi-ar putea permite să mănânce la restaurantul nostru dacă nu ar fi finanţat de preţurile mari pe care le plătesc turiştii – mari pentru noi, în fine.

Am auzit despre restaurantele informale deschise de unii cubanezi la ei acasă, fără permisiunea guvernanţilor. Am o listă cu cele mai bine cotate din

1 **Restaurant mic, de familie, de obicei plasat intr-o parte transformată a unei case, caracteristic gastronomiei cubaneze.**

Havana, să le adaug în articol, *şipaladar-u*| familiei Rodriguez se află pe ea.

- Bunica ta găteşte?

- în mare parte. Oricine vine la restaurant este primit ca parte din familie. E tot mai greu pentru că îmbătrâneşte, dar îi place să se ocupe de oaspeţi. Ajut şi eu când pot.

- Şi părinţii tăi? Locuiesc şi ei în Miramar?

0 clipă nu îmi răspunde. Bate cu degetele în volanul îmbrăcat în piele. Coteşte pe o străduţă şi apare oceanul. Este de un albastru Tiffany perfect. Valurile se zdrobesc de ţărm, înspumate.

- Tata a murit când eram mic. A luptat în Angola.

- îmi pare rău. A fost soldat?

- Ofiţer în armată. A luptat în Angola în '88. Lupta de la Cuito Cuanavale[1]. A fost erou de război. Mama lucrează în *paladar*, cu bunica.

îmi furnizează ultima parte a informaţiilor cu o naivitate amăgitoare. Ştiu ce face – îmi oferă mai mult decât am cerut ca să nu cer în plus.

între noi se lasă tăcerea şi mă mulţumesc să îmi petrec restul drumului privind peisajul, imaginându-mi-o pe bunica pe străzi, sub stâlpul de iluminat, cu

1 **Luptă purtată intermitent, între 14 august 1987 şi 23 martie 1988, la sudul şi la estul oraşului Cuito Cuanavale din Angola, între Forţele Populare Armate pentru Eliberarea Angoléi, Cuba, apartheidul sud-african şi insurgenţii Uniunii Naţionale pentru Independenţa Totală a Angoléi, în timpul Războiului Civil din Angola şi al Războiului de Graniţă Sud-African.**

picioarele în apa care mângâie ţărmul. îi văd şi surorile: pe Beatriz, făcând numai şotii oriunde s-ar duce; pe lsabel, care a murit cu aproape doi ani în urmă şi a trăit învăluită intr-o tristeţe permanentă, după ce şi-a pierdut iubirea; şi Maria, cea mai tânără dintre mătuşile mele, care nu era decât o copilă când au plecat.

Cartierul îmi aminteşte de străzile spaniole din Coral Gables şi înţeleg de ce bunica a gravitat spre zona aceea din Miami, când a venit în Statele Unite, şi cum şi-a găsit acolo o enclavă în care a încercat să reconstruiască ţara iubită şi pierdută.

Palmieri enormi domină peisajul, trunchiurile lor întortocheate, fusiforme, dovezi ale rezistenţei insulei în faţa naturii şi a vânturilor cu forţă de uragan care-i lovesc adesea ţărmurile. Casele sunt în diverse stadii de dărăpănare, stafii ale unei societăţi purtate departe de revoluţie. Şi, totuşi, lângă rămăşiţe se află hoteluri înalte, moderne, menite să atragă turiştii europeni, magazinaşe şi baruri care servesc aceeaşi clientelă. O fântână goală se află într-o parte, spartă, cu sirenele abandonate fără scop, parcă încremenite în timp de o vrajă.

Avansăm, iar oraşul se agită, oamenii merg pe străzi, aşteaptă autobuzul în staţii.

Mergem pe Quinta Avenida, pe lângă ambasadele înşirate. Mai sunt şi alte case, cu peluze sălbăticite, piscine goale în curtea din spate. Aici e mai mult spaţiu, proprietăţile sunt ceva mai mari şi, după starea caselor, se pare că Miramar s-a descurcat mai bine decât o mare parte din Havana, chiar dacă tot ce mă

înconjoară este foarte diferit de lucrurile cu care sunt obişnuită şi foarte departe de splendoarea opulentă descrisă de bunica mea.

Casele erau clădite după modelul marilor proprietăţi europene, cu materiale aduse din Franţa şi din Spania, pe nave. Grădinile erau impecabile, cu numeroase flori, parfum de portocale în aer, palmieri imenşi care aruncau umbră deasupra tuturor.

Luis arată spre ambasada Rusiei, pe lângă care trecem acum. Este imposibil de ratat; clădirea e austeră şi impunătoare, ţâşnind spre cer ca un proiectil.

Mai coteşte o dată, parcă îndreptând un vapor, şi iată-ne pe strada pe care a locuit familia mea.

Luis se opreşte în faţa unei case şi, în ciuda aspectului scorojit al vopselei, recunosc imediat structura din spatele porţilor de fier.

Era vopsită în roz, în cea mai palidă nuanţă, ca interiorul unei scoici. Beatriz stătea adesea la balconul de sus, ca o regină în prezenţa Curţii.

Şi tu unde erai, abuela[1]?

Probabil înotam în piscina din spate, cu Maria. Sau citeam în bibliotecă. Ne croiam drum în bucătărie, iar bucătarul ne strecura mâncare înainte de cină. Mama mea detesta practica, bineînţeles, şi tocmai asta ne plăcea.

îmi scot ochelarii de soare şi îmi şterg faţa, deschid portiera şi ies, îndreptându-mă spre casă şi privind palmierii, treptele care duc spre uşa din faţă. De la

1 **„bunico", în spaniolă, în original.**

Beatriz, am aflat că clădirea fusese construită în stil baroc de generaţiile anterioare de Perez. Imaginea din faţa mea nu se compară cu fotografiile, strecurate de prieteni de familie şi foşti angajaţi, peste ani, dar umbra gloriei anterioare încă se întinde.

~ Cine locuieşte în ea acum? îl întreb pe Luis când vine să stea lângă mine, în tăcere, cu mâinile vârâte în buzunarele pantalonilor kaki. Mâneca *guayaberei* îmi atinge umărul gol – o sugestie a realităţii corpului său lângă al meu.

- Un diplomat rus s-a mutat aici acum câteva decenii. I se opreşte respiraţia când braţele ni se ating. Când eram adolescent.

Dormitorul bunicii era în spate, cu vedere la ocean, şi mi-aş dori să mă strecor acolo şi să explorez.

- Sunt acasă?

Poate că-i conving să mă lase să arunc o privire? Dintre toate locurile in care m-am gândit să împrăştii cenuşa bunicii, casa copilăriei pare cea mai bună opţiune.

- Acum, nu.

Soarele mângâie clădirea, îmbrăcând-o în aceeaşi strălucire care scaldă totul împrejur. Cerul este o explozie de culoare, în orice nuanţă de albastru imaginabilă; nori ca de vată albă plutesc în jur.

N-am văzut niciodată un loc mai frumos.

- Este superbă, şoptesc eu, mai mult pentru mine, făcând un pas în faţă, cu mâinile în jurul porţii de fier forjat.

Totul se topeşte în jur. Suntem doar eu şi casa.

Trece un minut. Trec două.

Mă dau înapoi, ezitând, pentru ca nu vreau să plec. Când mă întorc spre Luis, nu se uită la casă, ci la mine.

- Eşti gata să-ţi laşi bagajele şi să-ţi vezi camera? întreabă el.

încuviinţez pentru că, pe moment, nu am cuvinte.

Luis întinde mâna, invitându-mă. Mă ofer să îmi duc bagajul, iarăşi, dar el refuză şi mă urmează cât străbat trotuarul spre casa de alături.

Reşedinţa Rodriguez are trei etaje şi pereţi de un galben palid. Comparativ cu altele, conacul este relativ bine întreţinut, purtându-şi vârsta cu demnitate şi graţie. într-o parte, atârnă firma unui restaurant, indicând schimbarea de statut a casei, iar oamenii mişună afară, într-o curticică, în care au fost aşezate mesele pentru cină. Uşi mari, cu panouri de sticlă, aproape până la tavan, se deschid în afară, expunând un spaţiu interior de luat masa.

Merg pe o alee pietruită cu Luis conducându-mă spre uşile din faţa. Le deschide cu un scârţâit şi păşim peste prag. Intrare ca într-o peşteră, podea de marmură crăpată şi uzată, însă impresionantă. După spaţiile goale de pe pereţi şi din cameră, multe piese de mobilier nu mai există de mult, iar cele rămase sunt în stare uimitor de bună, în ciuda vechimii.

Bunica mi-a povestit că familia Anei s-a implicat în producţia de rom, înainte să fie naţionalizată de Castro, şi nici măcar cincizeci de ani de comunism n-au şters complet vestigiile avuţiei lor.

Pereţii sunt verde pastel. O oglindă masivă, aurită, cu un model *fleur-de-lys* delicat, acoperă un perete; pe

alocuri, poleiala s-a uzat. Alt perete este acoperit cu un talmeş-bal- meş de artă şi fotografii vechi. De tavan atârnă un candela- bru, iar o scară dublă duce la al doilea etaj.

- Casa ta este superbă.

Luis îşi scoate ochelarii de soare şi zâmbeşte.

- Mulţumesc.
- Marisol?

Mă întorc.

Se apropie de mine dinspre uşa de la intrare. Chiar şi cu jumătatea de secol adăugată, o recunosc imediat din fotografiile vechi ale bunicii.

Ana Rodriguez este o femeie mititică, cu vreo trei-patru centimetri mai scundă ca mine, clădită compact. Cu buclele negre după urechi, cu obrajii rozalii, cu un zâmbet care i se lăţeşte pe faţă, traversează holul din trei paşi, întinde mâinile şi le apucă pe ale mele.

- Marisol.

Numele mi-e rostit cu afecţiune şi orice stres mai aveam în legătură cu faptul că urmează să stau la oameni străini se evaporă. Se poartă cu mine cum te-ai purta cu o nepoată pe care n-a mai văzut-o de săptămâni, şi nu cu o musafiră. Mă îmbrăţişează. Lacrimile îmi înţeapă ochii. Ceva din postura ei îmi aminteşte de bunica. Miroase a bucătărie, are un şorţ în jurul taliei şi recunosc aromele delicioase imediat – *mojo*[1] şi fasole neagra.

---

1 **în gastronomia cubaneză, termenul *mojo* se referă la orice sos făcut cu usturoi, ulei de măsline sau untură de porc, şi un suc de citrice, de obicei suc de portocale acre.**

De obicei, nu prea plâng, dar între suferinţă şi nostalgie mi-e greu să îmi controlez emoţiile. Acestea sunt poveştile copilăriei mele, în carne şi oase, iar spiritul bunicii, al familiei, al tradiţiilor noastre mă înconjoară din toate părţile.

Ana zâmbeşte, cu lacrimi în ochii căprui.

- Semeni cu Elisa.

Aşa este. Am moştenit părul aproape negru al bunicii şi îl port lung, la fel ca ea când era mai tânără. Feţele noastre sunt similare, în formă de inimă, şi avem aceeaşi gură. I-am moştenit şi statura mărunţică.

Ochii Anei sclipesc.

- Poate aduci niţel şi cu Beatriz,

în privinţa complimentelor, nu poate exista o laudă mai mare. Mătuşa Beatriz este frumoasa familiei, iar inimile frânte pe care le-a lăsat în urmă simt legendare.

- Mulţumesc.
- Ce face Beatriz?
- Este bine. Ţi-a trimis daruri.
- încă mai este...

Nu e nevoie să încheie întrebarea.

Rânjesc.

- Bineînţeles.

Mătuşa mea a provocat scandaluri care s-au întins peste ţări şi continente.

- Şi Maria?
- Bine şi ea. E ocupată cu nepoţii ei, verii mei.
- Mi-a părut tare rău să aflu despre Isabel şi despre bunica ta.

încuviinţez pentru că emoţiile sunt încă prea puternice şi îmi blochează cuvintele. Asta deoarece mă aflu aici, de parcă aş ocupa un colţ al vieţii bunicii mele, care nu mai e. Aşa e cu durerea – nu o recunoşti până ce nu s-a strecurat deja în fiinţa ta.

Ana mă strânge de mână şi face un semn nepotului ei.

- Hai să te ducem în camera ta. Trebuie să fii obosită, după drum. Odihneşte-te şi apoi vorbim.

O las să mă conducă pe scara imensă, spre camera de oaspeţi pe care a pregătit-o pentru mine. Ana explică, pe un ton nonşalant, că acum casa a fost separată în apartamente, în care locuiesc alte familii.

Luis o urmează, cu bagajele mele în mâini.

Ne oprim în faţa unei uşi din lemn masiv, care s-ar potrivi într-o mănăstire spaniolă.

- Sper să ţi se pară o cameră confortabilă, spune Ana, deschizând uşa.

Dormitorul este mic, curat, cu ferestrele deschise, cu perdele albe, de bumbac, fluturând în vânt Lângă zid este aşezat un pat, cu o masă de lemn învechită lângă el. Pe ea se află o vază de sticlă ciobită, plină cu flori colorate. Un dulap asortat este înghesuit în colţ, o oglindă poleită pe perete – cu colţurile crăpate şi înnegrite, decorată cu pietre mari de carneol.

- Este perfectă.

Chiar este.

Luis îmi pune bagajele jos, lângă dulap, şi pleacă, lăsân- du-mă singură cu Ana.

Ea mă îmbrăţişează iar. Parfumul ei mă învăluie.

- Acum, odihnă. Vorbim mai târziu.

Mă lasă singură, uşa se închide după ea, iar eu scanez cămăruţa, îmi despachetez lucrurile şi mă schimb într-o pereche de pantaloni de pijama şi un maieu. Pun deoparte darurile pe care i le-am adus Anei ca mulţumire pentru că mă găzduieşte – după ore petrecute pe internet, sper că am găsit lucruri de care se va bucura şi care îi vor plăcea.

Mă bag sub cuvertură. O adiere slabă intră pe ferestrele deschise. Mă uit la tavan, unde se crapă ghipsul şi lipsesc bucăţi mari de vopsea albă, şi pleoapele mi se îngreunează tot mai mult. Evenimentele zilei mă lovesc în valuri şi se apropie momentul în care mă va părăsi adrenalina.

Mă întorc pe o parte, îmi trag cearşafurile uzate peste faţă. Ochii mi se închid. Miros gardeniile pe care mi le-a descris bunica, şi iasomia, iar aroma de porc prăjit se strecoară dinspre *paladar-vl* de la parter. Sunetul slab al unui saxofon urcă spre camera mea şi recunosc notele din *La Bayamesa*[1]*,*

Aici înseamnă familie şi acasă – cea mai importantă parte a mea. Aş putea să mă aflu în reşedinţa elegantă a bunicilor mei din Coral Gables sau undeva în Europa, şi nu e nevoie decât de mirosul de *mojo* şi de sunetele poporului meu ca să prind rădăcini.

Adierea îini suflă părul pe pernă, iar parfumul de iasomie îmi aduce o amintire de când eram micuţă – parfumul bunicii şi mâna ei, care-mi mângâia părul

1 **Imnul naţional al Cubei.**

când mă culca seara.

Spune-mi o poveste.

A fost odată o fată, în Cuba...

Adorm.

Capitolul trei

Elisa
Havana, septembrie 1958

Este rochia perfectă pentru o asemenea seară – elegantă, fără sofisticarea evidentă a celor pe care ni le comandă mama din străinătate, cu un decolteu o idee mai îndrăzneţ decât port de obicei şi poale care expun pulpele bronzate lângă piscina de la Havana Biltmore Yacht and Country Club.

Scot din dulap rochia albă, creată de Manet. Degetele mele ating dantela. Corsetul este decorat cu floricele de un roz palid, talia – îngustă, fusta – amplă. Am luat-o când am fost luna trecută la cumpărături cu Beatriz, după ce am văzut-o în El Encanto, şi aşteptam ocazia perfectă s-o port. Mi se pare mai bună decât oricare alta. Am şterpelit o pereche de pantofi din dulapul mamei, în cea mai deschisă nuanţă de roz, ca să se asorteze cu floricelele, după ce ea şi tata au plecat spre Varadero.

Mă îmbrac repede, chinuindu-mă puţin cu năstureii de la spate. După ce reuşesc, aleg o pereche de cercei din masa de toaletă aflată în colţul dormitorului, privindu-mi reflexia in oglinda triplă montată deasupra ei. Aleg una dintre sticluţele de pe suprafaţa ei, îmi

dau cu parfum la încheieturi, îl aplic în spatele urechilor. Este cel pentru ocazii speciale.

- Eşti gata? mă întreabă sora mea, Isabel, din uşă, cu privirea la hol. Niciunul dintre servitori nu ne va trăda, însă necunoscuta rămâne Magda. Doica noastră parcă este parte din familie, aproape la fel de preocupată ca mama noastră de reputaţia fetelor Perez. Nu este genul de petrecere la care am participa de obicei, ca acelea la care purtăm rochii lungi de bal şi mănuşi albe, întregi, şi coliere cu diamante.

Ridic o sprânceană şi analizez ţinuta lui Isabel. Cu siguranţă nu sunt singura care a atacat dulapul mamei. Rochia ei a mai purtat-o mama la petreceri – este neagră, răscroită, mult mai îndrăzneaţă decât ce ne-a permis vreodată să purtăm. Dacă este alegerea lui Isabel, nu-mi dau seama ce va purta Beatriz.

- Sunt gata. îmi iau poşeta-plic din dulap, cu degetele mângâind mârgeluţele. Unde este Beatriz? întreb, cu glas scăzut. Magda are capacitatea nepământeană de a se strecura şi a ne surprinde în cele mai nepotrivite momente, o lecţie pe care Maria a învăţat-o nu o dată; să fii cea mai mică are şi dezavantaje.

- Aşteaptă în maşină.

Maşina a fost o altă luptă cu mama, pe care a câştigat-o Beatriz.

Privirea lui Isabel fuge pe hol şi înapoi.

- Şi Maria? întreb.

- Doarme.

Să ne ţinem secretul ascuns de surioara noastră

este aproape la fel de important cum e să-l ascundem de Magda. Maria a ridicat mita la rang de artă; ar invidia-o şi preşedintele Batista. Preţul pentru a nu le spune părinţilor noştri că mergem la o petrecere ar fi, probabil, mai mare decât putem noi plăti. Ultima dată când Maria a prins-o pe Isabel furi- şându-se înapoi în casă, după o întâlnire, s-a scos cu cerceii cu perle favoriţi ai surorii ei şi cu o rochie de la Paris.

O urmăresc pe Isabel pe coridor. Tocurile ţăcăne pe podelele de marmură. Casa noastră a fost construită la mijlocul secolului XVIII de către primul strămoş Perez notabil, un corsar francez care a strâns avere pe căi neavenite şi a dobândit o nevastă cu pedigri ireproşabil. I-a construit unul dintre cele mai frumoase şi mai ostentative conace din Havana, care a fost renovat şi actualizat, în timp, de diverşi moştenitori Perez. Rezultatul final este un conac ca o peşteră, sclipind de frunză de aur şi de marmură. Am crezut mereu că acel corsar avea mai degrabă bani decât gusturi bune, însă, ţinând cont că dobândise şi un titlu de la un rege Bourbon, împreună cu soţia, avea suficient blazon încât mama să-l proclame cu mândrie strămoşul nostru.

La început, moştenirea noastră a provenit din contrabandă şi din alte activităţi ilegale ale corsarului. Curând, copiii şi nepoţii lui au început să diversifice averea familiei şi, printr-o căsătorie avantajoasă dinspre finalul secolului XIX, familia Perez au devenit baroni ai zahărului.

La bine, la greu şi în momente oribile, zahărul a

croit averile cubaneze.

Corsarul ne priveşte de sus, în timp ce mergem tiptil pe coridor, şi, cum restul strămoşilor par să dezaprobe gestul rebel, din pânzele lor în ulei, mi se pare că strămoşul pirat, cu părul lui negru şi ochii chiar mai negri, care sclipesc plini de ticăloşie, ar aproba din toată inima.

La capătul scării ne scoatem pantofii, într-un moment coregrafic marcat de precizie ca între surori. Marmura este rece sub tălpile mele, deşi afară e cald, iar luna aruncă o aşchie de lumină peste scări. încremenim când, dinspre bucătărie, ajung la noi zgomote.

Oare să merite riscul asumat răsplata unei nopţi de libertate?

Pedeapsa? Am fi duse temporar la ţară. Am participa forţat la ceaiuri şi prânzişoare, la petreceri unde am pluti fără scop de la un fiu burlac la altul, ai asociaţilor tatei. Ca de obicei.

În provinciile estice ale Cubei, în Oriente, sunt lupte – băieţi nu cu mult mai mari decât mine, băieţi care ar trebui să fie la studii – care ar fi la studii, dacă Batista n-ar fi închis Universitatea din Havana, de teamă, cu ani în urmă. Revoluţionarii luptă peste tot în ţară, atacă Palatul Prezidenţial, încearcă să răstoarne guvernul, să pună capăt corupţiei lui Batista şi, totuşi, în spatele zidurilor înalte ale casei noastre din Miramar, supremaţia îi aparţine *ancien régime*-ului. Mama n-are timp pentru revoluţii. îi dau peste cap balurile şi ceaiurile.

Este o perioadă stranie pentru cubanezi. Simţim agitaţia sub picioare, auzim tunetele de pe cer şi, totuşi, continuăm ca şi cum nu s-ar întâmpla nimic. Este chiar mai ciudat să fii femeie în Cuba – votăm, dar ce înseamnă un vot, când rezultatele alegerilor sunt deja cunoscute? Femeile din familia noastră au urmat cele mai bune şcoli, au crescut cu o sumedenie de tutori, care mai de care mai hărţuit de toate – mai ales de Beatriz –, dar femeile Perez nu lucrează, oricât ne-am dori asta. Suntem păsări inutile, în colivii aurite, în timp ce conaţionalele noastre fac parte din guvern sau pregătesc revoluţia. Vremurile s-au schimbat pe insuliţa noastră, s-a aprins o scânteie, s-a răspândit precum focul nestingherit prin toată Cuba, însă reşedinţele noastre sunt în continuare un obstacol în calea modernizării, a schimbării şi a libertăţii

Ocazional, facem lucruri nesăbuite, cum ar fi să ne stre- curăm din casă în crucea nopţii pentru că este imposibil să rămânem lângă flăcările care înghit totul în jurul nostru fără ca ele să ne atingă poalele fustelor.

Ajungem la uşa din faţă, oprindu-ne o dată când dăm peste o cameristă care-şi încheie îndatoririle serii, murmurând un cântec. După ce ea termină de şters de praf masa de la intrare, Isabd iese prima, lăsându-mă pe mine să închid uşa masivă în urma mea. Tresar. Îmi strecor înapoi în picioare sandalele mamei, încremenind când o văd pe Beatriz sprijinită de maşina ei decapotabilă.

Rochia ei pare pictată pe formele sale voluptuoase şi nu ştiu de unde a cumpărat-o sau unde o ascundea,

însă nu o porţi dacă nu vrei scandal O etalează frumos.

Dintre toate fetele lui Emilio Perez, Beatriz este cea mai înclinată să curteze scandalul, să împingă marginile coliviei, să evadeze ocazional. Se ceartă cu părinţii noştri în privinţa studiilor universitare, vrea să studieze Dreptul, citează din filosofi şi radicali. Ea a insistat să ne strecurăm în noaptea asta.

- Sunteţi gata? întreabă ea.

Mă măsoară din priviri şi, când nu spune nimic, mă relaxez puţin. Eleganţa ei este incontestabilă în Havana.

- Credeam că ne-am înţeles să fim discrete, spune Isabel, de lângă mine. Să-ţi parchezi maşina în faţa casei, unde o poate vedea oricine, numai discreţie nu se cheamă.

- Nu va spune nimeni nimic, pufneşte Beatriz. Sunt prea îngroziţi de mama ca să abordeze subiectul.

Tatăl nostru îşi conduce afacerea, dar mama ne conduce casa cu un pumn acoperit de bijuterii.

- Eşti prea neglijentă, răspunde Isabel.

Le ignor pentru că este un refren deja obişnuit în casa noastră. Privirea îmi alunecă peste zidurile înalte, de piatră, către casa celei mai bune prietene, Ana. Număr ferestrele, aşa cum fac de ani de zile, până ce ajung la al doilea etaj, şi mă opresc la a treia. Lumina e aprinsă.

- Elisa!

Isabel se urcă pe bancheta din spate, făcându-mi semn, iar Beatriz se strecoară la volan, în ciuda rochiei

strâmte.

îmi urmez surorile în noapte.

Petrecerea se ţine intr-o casă din Vedado[1], la câteva străzi de Universitatea din Havana. Gazda este un prieten al unui prieten al altui prieten de-al iubitului lui Isabel, Alberto. Beatriz caută un loc de parcare şi, după ce parchează, ieşim din maşină, iar eu mă ţin după ea şi după Isabel. Invitaţii se revarsă la intrare, casa geme de muzică şi zgomot, şi vibrează de râsete.

Este o clădire destul de frumoasă – două etaje vopsite într-un alb curat. Un balcon se profilează la etajul al doilea, plin de invitaţi. La prima vedere, este evident că suntem prea elegante. La modul serios. Am putea anunţa în gura mare că nu suntem de-acolo, ci dintr-o altă parte a oraşului. Scopul nostru este anonimatul; numele şi feţele noastre sunt relativ cunoscute, dar mă îndoiesc că oamenii de aici îşi petrec multă vreme studiind paginile mondene din *Diario de la Marina*[2].

Beatriz străbate mulţimea, unduind din şolduri, o femeie hotărâtă. A insistat atât de mult să vină aici, în seara asta, că nu mă pot împiedica să mă întreb dacă Isabel nu este singura care se vede cu un bărbat pe care părinţii mei nu-l agreează în totalitate. în acelaşi timp, dacă Beatriz se vede cu o persoană nepotrivită, ar fi ultima care să o ascundă. Nu, ar face paradă cu el, cu mândrie, în faţa tuturor, aşezându-l la masa

1 **Cartier din Havana.**
2 **Ziar cubanez fondat de Don Nicolás Rivero în 1832.**

măreaţă pe care mama a comandat-o de la Paris, să concureze cu rivala şi cea mai bună prietenă a ei, a cărei masă a venit din Anglia.

Se aude Benny Moré, cuplurile dansează cu trupurile ceva mai apropiate decât vezi la petrecerile formale ale mamei, mâinile coboară mai mult, degetele strâng materialul, obrajii sunt lipiţi. Femeile dansează cu un abandon la care râvnesc, cu şolduri sinuoase, cu mişcări care nu lasă îndoială că îşi îmbrăţişează complet feminitatea dăruită de Dumnezeu. Pasiunea pulsează în aer, de inspiraţii şi la niveluri diverse, ocupând crăpăturile şi crevasele petrecerii, ascunsă în mâinile unite, plutind peste capetele aplecate. Un soi de frenezie care ţi se strecoară în oase.

Mulţimea le înghite pe Isabel şi pe Beatriz până ce mă lasă singură, la periferia petrecerii, în rochia mea prea formală, căutând o faţă familiară, pe altcineva care se află unde nu ar trebui, sfâşiată între disconfortul generat de emoţiile brutale de sub suprafaţă şi un ghimpe slab de invidie.

Accept una dintre băuturile pasate de colo colo cu generozitate, iar romul este mai dulce decât sunt eu obişnuită (şi mai tare). Găsesc un loc comod lângă perete, de unde pot observa lumea. într-o familie ca a mea, te obişnuieşti să urmăreşti totul din umbră. Nu am fost nicicând ca Beatriz, bucuroasă dacă-mi asum riscuri. Nici ca Isabel nu sunt, încăpăţânată să iubesc, şi nici ca Maria, înclinată spre ieşiri explozive. Să privesc cuplurile dansând, să ascult muzică, să iau câte o gură de rom mi se pare suficient.

Apoi îl văd.

Într-un mod ciudat, remarc costumul şi apoi bărbatul. Societatea cubaneză nu este discretă; ne fluturăm bogăţia şi statutul ca nişte păuni. El nu este aşa. Nu are un costum croit impecabil şi nici menit să impresioneze. Este funcţional: de un negru clar, care îmbracă un trup înalt şi zvelt. îmi place pentru simplitate. M-am cam săturat de păuni.

Vorbeşte cu alţi doi bărbaţi, cu mâinile în buzunare, cu privirea plecată. Are un maxilar puternic, pometi ascuţiţi şi o gură surprinzător de plină şi de senzuală, pentru un chip atât de dur. Pielea lui este cu o nuanţă, două mai închisă decât a mea, iar părul negru, o claie ciufulită, care se ondulează la vârfuri.

Nu zâmbeşte.

Sorb din rom, privindu-l, încercând să îi ghicesc vârsta. Majoritatea celor de la petrecere par ceva mai mari decât mine, poate în jur de douăzeci de ani şi, chiar dacă are un aer de severitate, nu mi se pare cu *mult* mai în vârstă.

Buzele i se mişcă rapid când vorbeşte, la fel şi mâinile.

Piciorul meu bate ritmul, la unison cu inima. îl privesc şi îmi doresc să se uite la mine, să mă remarce.

în mod miraculos, chiar se întâmplă. Poate că rochia asta chiar are ceva magic.

Se întoarce în plină conversaţie, cu mâinile în aer, ca ale unui dirijor care ghidează o simfonie, priveşte oamenii, cu aceeaşi asprime în priviri ca pe tot chipul. Dar citesc şi foame, dincolo de asprime – o foame pe

care am mai văzut-o cea care priveşte lumea şi nu se teme să spună că nu e suficient de bună, că trebuie să fie mai mult, care cere schimbare. Arată a bărbat care crede în lucruri, iar asta mi se pare terifiant.

Mi se opreşte inima.

I se măresc ochii puţin, de parcă m-ar putea auzi respirând peste Benny Moré, peste râsetele şi păcatul care se revarsă peste petrecere.

Nu pare cinic; mi se pare doar că viaţa l-a testat şi i-a înăsprit muchiile. Se uită la mine. Buzele i se opresc o dipă. Nu face gestul politicos de a privi în altă parte, nici nu pretinde că se uita la altceva şi m-am nimerit pe traiectorie. Nu, mă cercetează atent şi lent, atât de lent, un zâmbet i se întinde pe faţă, şi este brusc surprinzător de chipeş.

îngheţ, cu vocea mamei în ureche: – *nu te foi, zâmbeşte – nu prea mult – trage umerii în spate,* până când dispare, plutind deasupra petrecerii cu care n-ar fi niciodată de acord, şi într-o clipă se află în faţa mea, ceva mai inalt, cu umerii puţin mai laţi decât atunci când se afla de cealaltă parte a încăperii.

înghit şi ridic privirea, uitându-mă în ochii lui căprui, solemni.

- Bună, spune el, un salut perfect obişnuit, pe un ton aparte.

- Bună, repet eu, traversând cele o mie de presupuneri despre cine este, cu ce se ocupă, de ce s-a apropiat să discute cu mine, cât durează cele doua cuvinte.

Buzele i se curbează, iar ochii i se îmblânzesc niţel.

- Eu sunt Pablo.

îmi întorc numele lui prin minte, iar şi iar, testând cum îmi sună în urechi, înainte să i-l ofer pe al meu.

- Elisa.

Un cot trece pe lângă mine şi mă zgâlţâie. Tresar în faţă, romul din pahar mi se datină precar, prea aproape de costumul negru al lui Pablo. El se întinde, mă prinde cu mâna de braţ.

Clipesc iar şi încerc să mă redresez. Băutura mea nu este singura destabilizata.

- Nu te-am mai văzut la petrecerile lui Guillermo, spune el.

Guillermo trebuie să fie gazda, prietenul unui prieten al
altui prieten, sau ceva de genul, pentru iubitul lui Isabel.

- Nu am mai fost până acum.

încuviinţează, cu aceeaşi expresie solemnă pe chip, şi îmi revizuiesc bănuiala privindu-i vârsta. Este mai matur: spre final de douăzeci, poate început de treizeci.

Altcineva mă înghiontește în spate, iar Pablo se mişcă, plasându-şi corpul între mine şi restul lumii, cu mâna apă- sându-mă uşor pe cot ca să mă sprijine. Melodia se schimbă, ritmul se intensifică, invitaţii dansează, iar noi rămânem lipiţi de perete, cu mâna lui pe cotul meu. Are degetele lungi şi subţiri. Spun povestea unui bărbat care lucrează cu mâinile, niţel nepotrivită cu acest costum uzat, negru, şi cu categoria celor prezenţi la petrecere.

Mâna îi cade pe lângă corp. Ridic privirea.

Are gura uşor întredeschisă şi mijeşte ochii, de parcă n-ar şti ce să creadă despre ceea ce vede.

Alt corp se loveşte de noi. Romul mi se agită în

pahar.

Pablo se apleacă spre mine, cu vocea ridicându-se spre a fi auzită peste muzica tare şi peste hohote. Inima îmi bate puternic, de agitaţie şi de entuziasm.

- Vrei să mergem afară? întreabă el. Acolo e mai multă linişte.

Mi se pare firesc să îi dau mâna şi să-l urmez afară.

Capitolul patru

Pablo mă poartă prin casă, cu paşi siguri şi familiari. Ne croim drum printre oameni şi le caut din priviri pe Beatriz şi pe Isabel, dar nu le găsesc. Pablo se întoarce şi se uită la mine, ocazional, cu degetele într-ale mele. Păşim în noapte, curtea din spate este aproape goală, iar noi ne îndreptăm spre un palmier dintr-o parte a casei. Curtea din spate e lipită de alta. Cele două sunt mici şi înghesuite.

Are dreptate. Afară e mai multă linişte. Răcnetul muzicii şi al petrecăreţilor s-a domolit într-un zumzet.

Privesc cerul cu stele care ne privesc la rândul lor, profitând de ocazie ca să îmi revin. Când mă uit la el, nu mă priveşte, ci se uită şi el la stele, pe ferite.

Tresar la un zgomot ca de explozie în depărtare, apoi altul, şi altul. Explozia e departe, în altă parte a oraşului, dar în vremurile astea ar putea însemna orice – focuri de armă, artificii, bombe. Mă uit la Pablo. Atenţia Iui nu mai e la cer, ci la mine. Are o expresie

de nedescris, de parcă ar fi imun la zgomotele violenţei şi ale revoltei armate.

- Cred că nu sunt artificii, comentez, cu inima bubuind.

- Probabil că nu, întăreşte el.

Aştept să mai spună ceva, să facă o remarcă despre violenţele recente, dar e surprinzător de tăcut. Sunt obişnuită cu bărbaţi care umplu conversaţiile, oferindu-mi puţine ocazii de a vorbi.

- De câtă vreme îl cunoşti pe Guillermo? întreb, căutând un punct de pornire. Aici este mai multă linişte, dar la petrecere era mai uşor, pentru că muzica şi oamenii umpleau spaţiile şi tăcerile din discuţia noastră. Acum depinde numai de noi, iar eu nu am cuvinte. Ştiu cum să vorbesc cu oamenii din lumea mea, oameni care sunt maeştri ai artei de a vorbi iară să spună nimic, însă nu-mi pot imagina să port o asemenea conversaţie cu băiatul – bărbatul – care se află în faţa mea. Pare genul care îşi cântăreşte cuvintele cu mare atenţie şi parcimonie.

Pablo nu răspunde imediat, ochii lui căprui mă privesc pătrunzător, se opreşte Ia picioarele mele şi regret imediat decizia de a purta pantofii eleganţi ai mamei, de la Paris.

Ai lui sunt negri, cu pielea încreţită pe alocuri, de purtare.

- De ani de zile, răspunde el, absent, cu ochii încă lipiţi de încălţările mele ridicole. Ne ştim de ani buni.

Mă foiesc şi aud din nou vocea mamei...

Nu te foi, Elisa.

Cu siguranţă, la o asemenea ocazie pot să mă foiesc niţel.

- De unde vă ştiţi? insist eu, motivată nu doar de răspunsul lui, ci şi de dorinţa de a-i îndepărta atenţia de Ia încălţămintea mea. Felul lui de a fi mă face mai îndrăzneaţă, pentru că am impresia că nici el nu e tocmai calm, că tăcerea lui e străbătută de încordare.

De data asta mă priveşte în ochi, cu urma unui zâmbet pe buze.

- Am fost la Facultatea de Drept, cu ani în urmă.

Universitatea din Havana s-a închis de doi ani, deci a
absolvit înainte de asta.

- De unde îl ştii *tu* pe Guillermo?

- Nu-l ştiu. Este prietenul unui prieten al altui prieten de-al iubitului surorii mele. Sau aşa ceva. Am venit cu surorile mele. Cuvintele îmi scapă dintr-un foc. Inspir. Apoi iar.

- Eşti din oraş? întreb, încercând să îl plasez în cercul insular al societăţii havaneze.

- De peste drum, de fapt.

Nu e tocmai cel mai plăcut cartier, dar nici pe departe cel mai rău.

Pune întrebarea următoare cu o sclipire în ochi şi, înainte să-i părăsească vorbele gura, ştiu că m-au dat de gol pantofii idioţi.

- Mir amar?

încuviinţez, uşor stânjenită de tonul cunoscător al vocii, de imaginile pe care mi le evocă numele cartierului meu. Cei mai avuţi cetăţeni ai Havanei locuiesc în enclava noastră privată, iar restul oraşului ştie.

De la naştere, am fost crescută să fiu mândră că sunt o Perez; toate am fost. Surorile mele şi cu mine nu putem munci, dar nu înseamnă că nu ne jucăm rolul în purtarea mantiei, că nu am fost educate să nu mânjim niciodată reputaţia familiei, că fiecare cuvânt şi fiecare acţiune se reflectă asupra numelui nostru, că moştenirea de la strămoşi apasă pe umerii noştri.

Şi, totuşi, acesta e momentul din conversaţie în care-mi doresc să fi putut contribui mai mult, să fi putut împărtăşi ambiţii profesionale sau ceva similar. Nu mi-a scăpat că atât de multe compatrioate sunt mult mai realizate decât mine.

Graţie insistenţelor tatei, am avut parte de cea mai bună educaţie şi suntem cunoscătoare ale clasicilor. Graţie influenţei mamei, am fost bine pregătite în artele divertismentului – putem găzdui cine, organiza evenimente caritabile. Suntem ornamente vii, care formează o parte din dotările imperiului familial. Vremurile se schimbă în Cuba – câtă vreme vom rămâne aşa?

Pablo face nişte paşi în faţă, apoi se întoarce spre mine, iar eu sunt surprinsă de cât de zvelt este, cu costumul atâr- nându-i pe umeri.

- Cum e viaţa în Miramar?
- Probabil aşa cum ţi-o imaginezi.

Mă simt centrul curiozităţii, un exponat precum insula crocodililor de la Grădina Zoologică din Havana, animalele acelea fabuloase stând cu spinarea la soare pentru turiştii şi localnicii gură-cască ce scot exclamaţii despre dimensiunile lor. Să fii o Perez din Havana – una dintre reginele zahărului – este aproape ca şi cum te-ai întreba dacă ar trebui să tai bilet pentru o fereastră spre viaţa ta – poveştile care se publică în *Diario de la Marina* şi altele. Beatriz se bucură de atenţie, Isabel încearcă să îndepărteze poleiala notorietăţii, iar eu sunt la mijloc. Maria este prea mică să îi pese; distracţiile ei principale sunt joaca în piscină şi în curtea din spate.

- Respingi cereri în căsătorie şi mergi toată ziua la petreceri? mă tachinează el.

îmi înghit un pufnet complet nedemn de o doamnă.

- Da pentru petreceri. Nu pentru propuneri.

- Atunci, bărbaţii din Miramar sunt nişte fraieri.

Tonul lui este uşor, dar solemnitatea privirii lui îmi face
inima să bată mai tare.

Dintr-odată, presiunea e prea mare şi mă întorc, privind spre mare. Nu o pot vedea, însă aud zgomotul valurilor spăr- gându-se de-a lungul Malecón.

Vocea lui Pablo vine de undeva din spatele meu, din noaptea întunecoasă.

- Ai ratat un nasture. La rochie.

înghit în sec.

- Pot? mă întreabă.

încuviinţez, cu gura uscată. Mama ar fi îngrozită să îşi vadă fata la o asemenea petrecere, cu un bărbat străin înche- indu-i rochia. Mama ar fi îngrozită şi, totuşi, eu mă întorc, îmi ridic părul, îl dau într-o parte şi îmi dezvelesc ceafa.

Un fior îmi traversează trupul.

Pablo păşeşte în spatele meu, suficient de aproape ca degetele lui să atingă năstureii care-mi coboară pe şira spinării. Mi se pare o veşnicie până ce degetele lui trec nasturele prin gaica îngustă. Poate e doar în imaginaţia mea, dar jur că degetele îi tresar, sau poate că trupul meu tremură. Noutatea mă ia pe nepregătite. Este atât vechi, cât şi nou, şi nu pot ignora vocea dinăuntrul meu, care a dat-o la o parte pe a mamei.

Fii atentă. Este important. El e important.

Pablo expiră adânc, făcând un pas înapoi. Mă întorc spre el.

Este surprins, o surprindere bruscă şi nu întru totul agreata.

- Eşti foarte tânără, nu-i aşa?

Cuvintele în sine sunt încărcate de o urmă de nemulţumire, dar nu pot să mă scutur de senzaţia că e mai degrabă faţă de el însuşi.

înclin capul şi refuz să fiu speriată.

- Am nouăsprezece ani.

Am nouăsprezece ani şi sunt o păsăruică răsfăţată, într-o colivie poleită.

Râde încet şi-şi trece mâna prin păr. E niţel cam lung la vârfuri, neîngrijit, de parca n-a mai trecut pe la

frizer de ceva vreme. Creează un contrast puternic cu faţa lui bărbierită, iar pielea lui bronzată nu se potriveşte cu slujba de avocat, care stă toată ziua într-un birou. Tata cunoaşte o armată de avocaţi, bărbaţi care se pleacă în faţa lui. Oare şi pe el?

- Nouăsprezece ani înseamnă foarte tânără.

Spune cuvintele mai mult pentru el decât pentru mine – parcă într-o conversaţie interioară pe care pare să o poarte.

Am surori mai mari. Or fi limitate interacţiunile mele cu bărbaţi de care sunt interesată, dar sunt priceputâ în arta de a-mi apăra poziţia când e necesar.

- Şi tu?

Arunc întrebarea ca pe o provocare.

- Treizeci.

Numărul nu este şocant; nici diferenţa de vârstă. Mama a încetat să îşi mai sărbătorească ziua de naştere de multă vreme, dar hăul dintre părinţii mei e greu de omis.

- Nu eşti atât de în vârstă, zic, chiar dacă nu cred că vorbeşte despre vârsta fizică. Mă simt nouă şi lucioasă pe lângă el. Prin contrast, el este *interesant* – un lac lustruit, acoperit cu semne ale experienţei.

- Poate. Tace o clipă, iar cuvântul ne închide conversaţia sau orice o fi asta.

- Ar trebui să plec, spun eu, făcând un pas în faţă, departe de el.

Capul lui Pablo se apleacă uşor.

- îmi pare rău.

Nu mă mişc.

- N-ar trebui..., i se frânge vocea, şi clatină din cap. Sunt într-o dispoziţie proastă. N-am venit aici în căutare de petrecere, ci doar ca sa vorbesc cu Guillermo, şi cu siguranţă nu mă aşteptam să dau peste tine. Nu e o scuză pentru că sunt nesimţit. Inspiră adânc. Mi-a murit un prieten recent. Am venit să discut cu Guillermo despre asta. Sunt..., se opreşte iar, căutându-şi cuvintele. Sunt confuz.

- îmi pare rău pentru prietenul tău.

Picioarele mele, cu pantofii parcă plini cu idei şi ambiţii, fac un pas spre el, apoi altul.

îi pun mâna pe braţ, cu poalele rochiei ating ându-i pantalonii. Un iz de tutun şi mirodenii îmi umple nările. Corpul de sub palma mea este o forţă încordată. Are ochii mari.

Să ating un bărbat necunoscut este complet inadecvat.

în seara asta, totul s-a îndepărtat serios de răspundere, iar el are dreptate: a fost cam nepoliticos, mai devreme. Ar trebui să intru, să-mi găsesc surorile şi să mă întorc acasă. Bărbatul ăsta nu e unul dintre băieţii îmblânziţi pe care părinţii mei îi fac să meargă prin faţa mea în pas de paradă, ca escorte potrivite. Are muchii pe care nici măcar eu nu le pot rata.

Flacăra aceea îmi mângâie din nou fustele.

- A fost un prieten bun?

- A fost un om bun, spune Pablo, după o secunda. Face un pas în spate, punând distanţă între noi, reacţionând adecvat, când logica şi raţiunea par

să-şi fi sumes fustele şi să fugă.

Ciudat cum un simplu pas poate schimba totul, dar aşa se întâmplă. Cedează teritoriu şi, când se retrage, mă umplu de curaj. Orice ar fi, şi el e la fel de neliniştit, şi o pornire complet feminină, pe care nu o conştientizasem, mă face să îmi îndrept umerii, să înclin capul, să îl privesc în ochi, să flutur din gene şi să fac bucuroasă pe cocheta, chiar dacă doar pentru o seară.

Un zâmbet trist îi acoperă gura. în ochi îi citesc o sclipire de admiraţie. Mâna lui se îndreaptă spre inimă, iar purtarea lui are o urmă de ironie.

- Să mă ierţi. Mă tem că nu îmi găsesc cuvintele. Nu m-a avertizat nimeni de primejdiile debutantelor în societate.

- Şi câte ai cunoscut? întreb, măsurându-mi tonul cu etalonul lui, într-un efort de a menţine starea de gluma între noi, chiar dacă întrebarea are o urmă de sinceritate.

Afli destul de repede că există bărbaţi care încearcă să te curteze pentru numele pe care-l porţi, pentru că tatăl tău reprezintă o formă de putere, iar ei vor să o apuce în mâinile lacome, pentru că visează bogăţie, şi să îşi strecoare un inel pe deget e cea mai simplă cale de a o obţine. Nu cred că este aşa, dar impulsul de a fi precaută este oricum prezent.

- Niciuna.

îmi flutură ceva în stomac.

Ar trebui să intru.

- Sunt periculoasă? testez eu cuvântul şi

decid că-mi place cum sună şi ce gust are.

Expresia lui devine sumbră.

- Am senzaţia că ai putea fi.

Orice o fi fluturat îşi ia zborul.

- Ar trebui să intru, zice el, repetând cuvintele mele de mai devreme.

Nu se mişcă.

Ne uităm unul la altul, fără să clipim, cu oceanul răcnind în fundal, cu inima bătându-mi puternic în piept. Acum înţeleg mai bine ce le motivează pe Beatriz şi pe Isabel, cum pot arunca precauţiile pe fereastră pentru o singură noapte de libertate. Sunt curioasă cum n-am mai fost, curioasă şi poate necugetată.

Pablo pare tulburat când mă întreabă:

- Te întâlneşti cu mine? Lângă Malecon?

-Da.

Capitolul cinci

Marisol

Dorm mai mult decât intenţionasem fiindcă aşternuturile sunt moi, iar salteaua surprinzător de comodă. Lumina soarelui de după-amiaza păleşte deja când mă trezesc. Mă întind după mobil – capacitatea de conectare limitată a Cubei îl face practic inutil, cu excepţia afişării orei – este aproape opt seara. Am aţipit trei ore.

Este ciudat să fiu desprinsă de restul lumii, de surorile mele, de prieteni, de editor, dar face parte din experienţa cubaneză, cred, şi îmi întăreşte senzaţia că am călătorit în ţara din amintirile bunicii, despărţită ferm de viaţa mea de acasă. Există un număr limitat de locuri în care ai internet aici şi, chiar şi acolo, este instabil. în locuinţele private nu există, şi toată lumea mi-a spus să mă aştept să fiu complet deconectată în săptămâna petrecută cu familia Rodriguez. Nici

serviciile de telefonie mobilă nu au acoperire aici, aşa că suntem doar eu şi Cuba.

Mă dau jos din pat şi mă apropii de fereastră, dând draperia la o parte şi privind peisajul din faţa mea. Cerul este de aur; o paletă de roz şi albastru, cu soarele ca o minge de foc radiantă, coborând la orizont. Oceanul este la fel de uluitor.
Acasă, ar fi o vedere multimilionară, pe care mulţi şi-ar dori-o. Am văzut lucruri frumoase la viaţa mea, dar bunica avea dreptate: aici este paradisul.

Privirea îmi pluteşte spre curtea interioară de sub camera mea. Câteva mese sunt neocupate, dar au început să se adune oamenii. Paharele se ciocnesc, argintăria scrâşneşte pe vase, iar aroma de fasole neagră şi orez umple aerul. Am crescut cu mâncare cubaneză. între pasiunea pentru gătit şi pletora de restaurante tradiţionale de pe Caile Ocho şi dincolo de ea, fasolea neagră şi orezul au fost mereu un fundament al dietei mele.

Mă opresc pentru că îl văd pe Luis. Se îndreaptă spre una dintre mese, cu farfurii în mână, le aşază în faţa unei familii de turişti înainte să schimbe câteva vorbe cu ei, în aceeaşi engleză fără cusur pe care a folosit-o când m-a salutat la aeroport. Se mişcă printre mesele înghesuite în spaţiul redus de afară, trecând pe lângă una dintre chelneriţe ca într-o coregrafie. Au o economie şi o eficienţă în mişcări aparte, când trec unul pe lângă altul fără să îşi vorbească.

Luis spune ceva unuia dintre turişti, cu un zâmbet prietenos, apoi ridică privirea spre geamul meu şi ne

vedem. Nu primesc un zâmbet, ci doar un scurt semn din cap, înainte să dispară, schimbând locurile cu chelneriţa de mai devreme, o brunetă simpatică.

În absenţa lui, privirea mea se întoarce spre ocean şi dincolo de el.

Revine şi saxofonul – cu o muzicalitate joasă, răscolitoare, fiecare notă numai suferinţă şi melancolie. Muzica mă umple de o emoţie crescândă şi nu mă surprinde absolut deloc când saxofonistul intră în curticică, se uită la mine, cu buzele lipite de instrument, cu degetele zburând, cântând pentru musafiri. Asta explică bătăturile.

Profesor de istorie. Muzician. Chelner.

Urmările revoluţiei cubaneze – porţi câte pălării sunt necesare să te menţii pe linia de plutire.

Luis nu îşi ia ochii de la mine cât cântă, nu clipeşte, simt un fior când îi văd degetele mângâind saxofonul, cu o uşurinţă exersată. Primele măsuri din *Guantanamera* plutesc peste curte, iar mie mi se înfioară pielea. Turiştii tresar şi bat din palme pe fundal. Este un cântec frumos, cunoscut oricărui cubanez, o balada adaptată după una dintre cele mai mari comori naţionale – poemul lui José Marti *Versos sencillos*[1] – şi cântată de o regină, Celia Cruz. El o interpretează minunat.

Mă oblig să mă îndepărtez. Intru înapoi, mă spăl pe faţă la o chiuvetă din colţ, îmi aranjez machiajul. Părul meu se electrizează de la aerul umed şi se ridică la

1 **„Versuri simple” (1981), colecţie de poeme, ultima dintre lucrările poetului tipărite antum.**

înălţimea aşteptărilor furnizate de clima cubaneză. Şuviţele negre mi se revarsă pe spate într-un amestec sălbatic de onduleuri. Scot o eşarfa din geantă şi o folosesc să-mi leg părul la spate. Câteva minute mai târziu, închid uşa după mine şi mâ aventurez pe hol.

Zgomotele din bucătărie răsună în toată casa. Paşii celor care locuiesc în apartamentul de deasupra bufnesc prin tavanul uzat. Urmăresc mirosul de mâncare şi străbat scara de marmură ciobită până la parterul casei, unde se afl*ăpala-* dur-ul. Bucătăria este înghesuită în spate, un spaţiu surprinzător de mic pentru câtă activitate găzduieşte.

Utilităţile sunt vechi şi folosite serios, mânerele rupte, părţile prinse laolaltă cu sârmă. Pereţii sunt acoperiţi de cra- tiţe şi ustensile, iar lipsa de generozitate a spaţiului a fost soluţionată prin inventivitate. Aici nu găseşti oale şi tigăi pretenţioase, de aramă, nici cuptoare duble sau comerciale, nici insule centrale masive, nu există comparaţie cu bucătăria bunicii din casa de pe Alhambra Circle, din Coral Gables.

Evident, mâncarea nu recunoaşte diferenţa. Fasole neagră, orez, *maduros* – banane dulci prăjite – şi porc prăjit, toate îi aşteaptă pe turiştii de afară şi, după mirosul care face să-mi lase gura apă, dinspre bucătărie, vor avea parte de un festin.

Trei femei se agită în bucătărie – Ana Rodriguez, altă femeie care seamănă bine cu Luis, şi o a treia, chelneriţa de mai devreme. Ea are părul negru strâns într-un coc sever, din care mai scapă şuviţe, şi o expresie concentrată, miş- cându-se frenetic.

Plec capul când privirea ei îmi cercetează aspectul, înregistrând sandalele care costă mai mult decât câştigă majoritatea cubanezilor într-un an. Când am făcut bagajul pentru călătorie, am ales intenţionat piesele cele mai puţin ostentative din garderobă, optând pentru confort şi simplitate. Nu că ar conta. Ştim amândouă diferenţa, iar eu mă simt ruşinată când îi citesc acuzele din priviri.

Trece pe lângă mine, cu o farfurie de *tostones* în mână, pentru turişti, iar mirosul de banane sărate prăjite umple spaţiul înghesuit. Femeia mai în vârstă, probabil mama lui Luis, mă priveşte de parcă aş fi o extraterestră aterizată între ele, apoi ia altă tură de mâncare şi iese.

Ana se întoarce, cu un zâmbet pe faţă şi o lingură în mână.

- Ai dormit bine? mă întreabă.

- Da, mulţumesc.

- Bine. Ţi-e foame?

- Puţin, dar aştept. Aş putea ajuta?

Ştiu una, alta despre orgoliul cubanez şi, totuşi, mă simt ca o interlopă aici, ca o povară nesolicitată pentru o familie care, cu siguranţă, a trecut prin multe.

Ana flutură din mână şi arată apoi spre o măsuţă vârâtă intr-un colţ.

- Stai, stai. Mănânci şi povestim cât timp termin de gătit. Mai avem o singură masă şi apoi terminăm pentru seara asta.

- Câţi serviţi la fiecare masă?

- Depinde de la o zi la alta. Cam o sută intre prânz şi cină.

Expresia de pe faţa mea e grăitoare.

Ea râde.

- După o vreme, te obişnuieşti.

- De când aveţi restaurantul?

Ochii îi sclipesc.

- Oficial? De vreo douăzeci de ani. Neoficial, de ceva mai multă vreme. Luis gătea aici când era la facultate şi încă o mai face, ocazional.

Ia o porţie imensă de fasole cu orez şi o trânteşte într-un bol alb, cu model floral pe margine, aşezându-l pe masă, în faţa mea, unde se află deja un şervet şi tacâmuri. Urmează un pahar cu *guarapo*[1], iar băutura dulce îmi îmbracă gâtul în zahăr.

Ana face semn spre castron.

- Mănâncă. Apoi primeşti porc cu banane.

- Mulţumesc.

Fasolea s-a îngroşat, iar gustul este de mâncare cunoscută, întremătoare. Există nişte diferenţe subtile între fasolea pregătită de Ana şi cea cu care am crescut în Miami, dar esenţa este aceeaşi.

- Minunat!

Ea zâmbeşte larg.

- Mulţumesc.

Ana se întoarce la prepararea cinei, iar eu mănânc. După câteva minute, se întoarce spre mine.

- Am înţeles o parte din poveste din scrisorile schimbate cu Beatriz, dar înţeleg că ar exista un scop aparte al vizitei tale şi nu doar dorinţa de a vizita Cuba sau de a scrie un articol.

- Aşa este. Bunica a lăsat o scrisoare în care îşi preciza ultimele dorinţe. Avocatul ei mi-a dat-o

când s-a citit testamentul. Dorinţa ei a fost să fie incinerată, iar cenuşa să-i fie împrăştiată în Cuba.

Ana nu pare deloc surprinsă de veste, iar asta mă face să cred că nu e prima dată când aude dorinţa bunicii. Când a murit Isabel, a cerut să fie îngropată în Statele Unite, alături de soţul american, care murise cu un an înainte. Am presupus că bunica va dori la fel – să se odihnească alături de bunicul, în cimitirul din Miami. Dar nu discutaserăm niciodată despre asta.

Am crezut mereu că vom avea mai mult timp împreună. Atacul a venit pe nepregătite, pe furiş, răpindu-ne-o în toiul nopţii. Dacă era să ne liniştească un lucru, acela era că doctorul ne-a asigurat că a murit fără suferinţă.

- Şi te-a ales pe tine, zice Ana. Ai fost mereu favorita ei.

- Ţi-a spus de ce?

Sunt foarte curioasă de acea parte a bunicii pe care n-aş fi cunoscut-o altfel.

- Da, zâmbeşte Ana.

Aştept, în timp ce ea cojeşte şi toacă o banană, cu degetele tremurând.

- Lucia este fiica tatălui tău: încrezătoare, hotărâtă, ambiţioasă. Trage mereu de ea. Pentru ea, realizarea înseamnă încercare.

Este o evaluare justă a surorii mele. O iubesc pe Lucia, dar este mereu concentrată la propria cale, hotărâtă să îşi croiască drum independent de numele nostru de familie. Lumea ei este compusă din cai, prieteni, ambele distincte de lumea în care locuim noi,

ceilalţi. Apare la evenimentele importante, e mereu la un simplu apel distanţă, dar nu am fost niciodată apropiate, în ciuda celor nici doi ani dintre noi.

- Daniela este...

- O pacoste, închei eu, zâmbind, fără urmă de acuză.

Daniela este sora mea favorită, cea mai mare, aventuriera. Este cea mai apropiată de mama, poate datorită vârstei şi, din câte ştiu, n-a zis niciodată „nu" unei provocări.

- Aşa am înţeles şi eu, râde Ana.

Şi apoi, eu.

- Bunica a văzut asta la tine. Mereu. Eşti cea romantică, visătoarea, cea mereu în căutare. S-a rugat să găseşti ce cauţi. Ai fost cea mai afectată de divorţul părinţilor. Strânge din buze. De plecarea mamei. Aveai nevoie de Elisa şi ea avea nevoie de tine.

- Acum nu mai e.

Am fost descumpănită de moartea bunicii. Ana are dreptate: bunica era ancora mea şi acum, că nu mai e, plutesc fără ţeL

- Era atât de mândră de tîne, Marisol.

îmi împinge o farfurie de *maduros* şi de *îechon asado*[1] sub nas.

- Mănânci şi tu? întreb.

- Poate un pic.

Aştept să-şi umple o farfurie mai mică, luând loc vizavi de mine. în spatele ei, cele două femei intră iar în bucătărie, lăsând farfurii în chiuvetă, cu zgomot, şi

1 **Porc prăjit, cu mici variaţii de aromă, în funcţie de regiunea Cubei.**

ieşind iar.

Ana începe să mănânce şi eu la fel. Carnea de porc are amestecul perfect de muşchi suculent şi grăsime, iar iuţeala sa e calmată de băutura îndulcită.

- Unde-i vei împrăştia cenuşa? mă întreabă Ana.

- Nu ştiu. Speram să mă ajuţi cu o idee. Le-am întrebat pe mătuşile Beatriz şi Maria, şi mi-au dat şi ele câteva.

L-am întrebat şi pe tata, însă el n-a avut altă propunere în afară de reşedinţa Perez. A iubit-o pe bunica, dar a fost mult mai apropiat de bunicul, în copilărie şi la maturitate.

- Ce au zis?

- Casa în care a crescut.

Casa locuită acum de un diplomat rus şi de familia lui. Nu mă pot abţine să nu mă gândesc că mândra mea bunică i-ar vedea pe ruşi drept interlopi.

Ana zâmbeşte.

- Ar fi aproape, atunci. E o alegere potrivită. A fost a familiei Perez de multe generaţii. Cândva, era una dintre cele mai frumoase case din Havana, o distincţie de care străbunicii tăi erau mândri.

- Crezi că ar fi fericită acolo?

- Poate. Ce alte locuri mai ai în minte?

- Nu sunt sigură. Prin oraş. Mi se pare că aici îi e locul.

- Da, aşa este. Iubea Havana, chiar dacă i-a frânt inima.

Ana se ridică de la masă, luând farfuriile noastre

goale.

- Cum era bunicul tău? mă întreabă, de lângă chiuveta unde se află, cu spatele la mine.

Mă ridic, ignorând protestele ei, ca s-o ajut să spele vasele. Nevoia de a mă comporta ceremonios în prezenţa Anei Rodriguez pare exagerată. Deşi abia ne-am cunoscut, are o uşurinţă în purtare, dându-mi impresia că o parte a bunicii – un capitol al vieţii ei – este aici, în cea mai bună prietenă din copilăria ei.

- Nu l-am cunoscut atât de bine. A murit când aveam zece ani, răspund eu. Dar ştiu că au fost fericiţi. îndrăgostiţi. Ea nu s-a mai văzut cu nimeni după moartea lui. Nu era interesată. Ne avea pe noi – nepoatele – pe tata, cauzele ei. în plus, au fost căsătoriţi aproape patruzeci de ani. Cred că a fost greu pentru ea să meargă mai departe, după ce-şi petrecuse majoritatea vieţii alături de el.

îmi amintesc şi acum durerea bunicii, când mă aflam lângă ea în strana Bisericii Micii Flori, unde-l dusesem pe bunicul să se odihnească. Aveam mâna într-a ei şi jeleam. Douăzeci şi unu de ani mai târziu am stat în aceeaşi strană, privind sicriul lucios în care se afla bunica şi consolându-mă cu faptul că erau din nou împreună.

Ţinând cont de mariajul dezastruos al părinţilor mei, bunicii mei erau cei pe care-i luam drept exemplu. Povestea lor deborda de dragoste şi de respect, şi îmi dădea speranţa că, într-o zi, aveam să găsesc un bărbat bun, în care puteam avea încredere că vom putea fi atât prieteni, cât şi parteneri, şi că mă va iuhi

cu acelaşi devotament cu care-l iubeam eu.

- Tot ce mi-a povestit Elisa despre el l-a făcut să pară minunat. Ana îmi zâmbeşte. Bunica ta mi-a scris ori de câte ori a putut, peste ani. M-a rugat să păstrez ceva pentru tine. îl aduc din camera mea.

Iese din bucătărie, lăsându-mă singură. Mă aşez iar la masă, plină de nerăbdare. Pentru asta am venit – să dau drumul unei părţi din bunica şi poate să găsesc altele noi, pe care să le pot strânge la piept.

Cele două femei de mai devreme intră iar în bucătărie, fără o privire în direcţia mea, de parcă aş face parte din mobilier.

Mă ridic şi mă prezint.

Se uită amândouă la mine. Cea mai în vârstă vorbeşte prima.

- Eu sunt Caridad. L-ai cunoscut mai devreme pe fiul meu, Luis.

Aşadar, am avut dreptate. Este nora Anei. Are înălţimea şi chipul colţuros ale fiului ei, graţia din mişcări.

- Da. A fost tare amabil din partea lui că m-a aşteptat la aeroport.

- Aveam nevoie de el la restaurant. A fost o zi plină.

Livrează cuvintele cu precizie, lăsând restul nerostit – şi
aveam nevoie de ajutorul Anei astăzi, în timp ce tu o ţineai de vorbă.

Mi se înroşesc obrajii din cauza mustrării subtile, iar ea trece pe lângă mine fără altă privire.

Femeia mai tânără se uită la mine cu o privire ascuţită.

- Eu sunt Cristina, soţia lui Luis.

Dezamăgirea mă înjunghie eficient, letal. Tăcerea umple bucătăria, în timp ce ne privim una pe cealaltă. Aici, am resentimentul de care-mi era teamă când am planificat călătoria spre Cuba, cenzura nerostită că nu aş fi o cubaneză adevărată, că sunt o trădătoare a poporului pentru că familia mea a lăsat această ţară în urmă.

Exilaţii din Miami şi din întreaga lume îl urăsc pe Castro pentru că le-a luat ţara, pentru că le-a luat totul. Dar aici văd alt fel de furie, care clocoteşte, abia reţinută, în mama şi *soţia* lui Luis. Cubanezii care au plecat au prosperat, în mare parte, în timp ce aceia care au rămas par încă să se zbată, în ciuda promisiunilor primite de la guvernanţi.

Cristina trece pe lângă mine şi mă lasă singură în bucătăria blocată într-o buclă temporală, un produs al anilor ’50 modernizat prin reparaţii de mântuială şi o atitudine de „merge şi aşa”.

Cum s-ar fi descurcat bunica în această versiune de Cuba? Cumva, nu mi-o pot imagina pregătind fasole neagră şi orez pe un aragaz vechi. Bunica mea era un model de contradicţii în funcţie de relaţia cu tine – constanta afectuoasă a copilăriei mele, alăturată femeii care conducea societatea exilaţilor din Miami cu o mână îmbrăcată în bijuterii.

Fireşte că familia ei se chinuise, după revoluţie. Mi-a spus poveşti despre ajustarea la un stil de viaţă

complet nou, în Statele Unite, jelind ce lăsaseră în urmă. Şi, totuşi...

Străbunicului îi luase ani buni să construiască din nou tot ce pierduse în urma revoluţiei, cel puţin lucrurile tangibile, dar după ce a reuşit a cumpărat una dintre cele mai mari proprietăţi din Palm Beach, ca să arate lumii că nici măcar comunismul nu putea înfrânge familia Perez.

- Bunica s-a dus la culcare? întreabă Luis, intrând în bucătărie cu un morman de vase murdare.

- Nu, a plecat puţin în camera ei.

El pune farfuriile pe blatul mic, cu gura desenată dintr-o linie şi ochii obosiţi.

- Are nevoie de odihnă. încearcă să i spui asta. Ne lasă să o ajutăm până într-un punct, dar tot munceşte mai din greu decât ar trebui, la vârsta ei.

Luis spală vasele, cu spatele la mine, iar eu mă apropii de chiuvetă, luând o cârpă şi ştergându-le pe cele pe care le spală el. îmi aruncă o privire curioasă, dar nu spune nimic. îmi tremură mâinile.

Vasele sunt o amestecătură. Unele au rămas din seturi scumpe şi au mărci elegante pe spate. Altele sunt simple şi ieftine. Luis se poartă la fel cu toate: degetele lui le săpunesc metodic şi le freacă folosind o cârpă uzată. Unghiile lui sunt tăiate corect, iar degetele înguste nu poartă verighetă.

De cât timp sunt căsătoriţi?

Nevoia de a umple tăcerea mă îndeamnă.

- Cânţi minunat.

Nu răspunde.

- Te-am auzit la saxofon, mai devreme.

Nimic.

- Cânţi de mult?

Un colţ al gurii i se ridică. Dacă femeile casei – cu excepţia Anei, fireşte – par să mă privească pline de neîncredere şi dispreţ, el pare amuzat şi indulgent, de parcă aş fi o creatură bizară, desprinsă din habitatul ei şi lăsată în mijlocul unui mediu unde este limpede că nu mă pot acomoda.

- De când eram copil. M-a învăţat tata.

Tatăl care a murit în Angola. Simt un junghi de tristeţe pentru mama lui, care a rămas să crească un copil în Cuba, văduvă. Cu siguranţă nu i-a fost uşor.

- Câţi ani aveai?

- Când a murit?

-Da.

- Şapte.

- îmi pare rău.

Luis clăteşte o farfurie, mi-o întinde, degetele lui plutesc o clipă deasupra alor mele, apoi o ia pe următoarea, repetând mişcările de parcă ar produce piese ale unei linii de asamblare.

Caut altceva cu care să contribui la conversaţie, dar nu găsesc, tăcerea umple bucătăria, cu excepţia curgerii apei şi a zgomotului de farfurii care sunt aşezate pe blat.

Ana se întoarce ducând o cutie în mâini.

Termin de şters ultima farfurie şi mă aşez lângă ea, la masă. Luis pleacă.

Cutia este din lemn închis la culoare şi are o

cataramă mică, aurie. E ceva mai mare decât o cutie de pantofi, genul de obiect la care te-ai aştepta să se afle în biroul unui domn, conţinând trabucuri, bani lichizi sau bijuterii cu origini misterioase.

- A aparţinut străbunicului tău.

Zâmbeşte, mi-o întinde:

- Elisa a împrumutat-o.

Străbunicul meu, Emilio Perez. Baron al zahărului. Susţinător al lui Batista.

A murit înainte să mă nasc, dar am văzut fotografii de familie vechi. Era chipeş, înalt, distins. Poveştile auzite de ia bunica şi mătuşile mele îmi dăduseră impresia unui om preocupat mai degrabă de afaceri, decât de familie, pe care ele tot îl iubeau.

- Când familiile au plecat din Cuba, nu ştiau cât vor lipsi, explică Ana. Majoritatea au crezut că regimul lui Fidel va fi temporar. N-au putut scoate lucruri din ţară, dar nici nu voiau să şi le lase în case, de teamă că guvernul le va rechiziţiona sau că alţii le vor fura. Aşa că le-au îngropat în curtea din spate sau le-au ascuns în pereţi, pentru întoarcere.

Inima îmi bate cu putere.

- Străbunicul tau a îngropat o cutie mare cu obiecte în curtea din spate. Ezită. Acum, este la Beatriz.

Este prima dată când aud că Beatriz are o cutie secretă cu posesiuni de familie.

- Cum a ajuns în posesia ei?

- Asta va trebui să-ţi povestească ea. Să spunem doar că mătuşa ta a avut o viaţă interesantă,

probabil mai mult decât îţi dai seama.

Ţinând cont de miturile care o înconjoară, nu sunt tocmai şocata.

- Dar ce se află în cutia asta a aparţinut bunicii tale. Am îngropat cutia împreună, sub un bananier, în noaptea de dinainte să părăsească ţara. Când s-au mutat ruşii la voi acasă, m-am strecurat acolo şi am săpat să o scot.

Mă uit lung la ea.

Ea chicoteşte.

- Beatriz nu e singura dispusă să îşi asume riscuri.

Mâinile ei mângâie lemnul:

- A fost decizia corectă. Elisa n-ar fi vrut să aparţină altcuiva – mai ales oamenilor care i-au luat casa. I-am spus, ani mai târziu, că aveam cutia, şi ea m-a rugat să o păstrez. Pentru tine.

împinge cutia spre mine.

- Nu ştiu ce e în ea. Nu mi-a zis, nu m-am uitat. Vezi şi singură. Dacă ai întrebări, ştii unde mă găseşti.

Ana îmi acoperă mâna cu a ei.

- Te-a iubit foarte mult. L-a adorat pe tatăl tău. Familia voastră era lumea ei. Scrisorile ei erau pline de poveşti cu voi toţi, atât de multe, încât simt că faci parte şi din familia mea. încerca să scoată ce putea dintr-o situaţie dificilă. Nu poţi înţelege cum era atunci şi cum a fost distrusa lumea noastră în doar câteva luni. Orice ai găsi, nu o judeca prea aspru.

Stau pe marginea patului din camera de oaspeţi,

privind cutia de lemn. îmi trec degetele peste muchii. Bunica mea avea nouăsprezece ani când a părăsit Cuba, iar eu încerc să mi-o imaginez tânără, prinsă în mijlocul unei asemenea agitații politice. Dacă aș avea o cutie, nu cu mult mai mare decât una de pantofi, în care să-mi pun cele mai prețioase lucruri la păstrare, ce aș alege? Ce salvase?

Balamalele scârțâie când o deschid.

Mă privesc pagini îngălbenite, acoperite de cerneală, legate cu o panglică de mătase roșie. Scrisori, așa par. Le pun deoparte. Urmează un inel.

Inima îmi bubuie.

Piatra din mijloc e un diamant, cu montură în stil art deco, înconjurat de diamante mai mici, tăiate în forme rotunde. Inelul nu este mare, însă este elegant și vechi, iar lucrătura, superbă.

Nu am crescut cu bijuterii de familie ale căror origini să se întindă mai departe de vremea bunicii. Totul a rămas în Cuba, după ce au plecat, și lucrurile de valoare au dispărut. Cumva, familia Perez s-a reinventat în 1959. Așa *ca* piesa asta din istoria familiei înseamnă totul.

Îmi pun inelul pe deget și mă încântă că se potrivește.

Sunt şi alte obiecte în cutie – programe de concerte, un trandafir de mătase albă, cu petalele încă moi, o hartă ştearsă, o cutie de chibrituri de la un restaurant chinezesc din Havana – comori cu o valoare mai degrabă sentimentală, decât financiară.

Iau mai întâi scrisorile şi încep cu cea de deasupra, aştep- tându-mă să mă întâmpine scrisul de mână familiar al bunicii, în schimb, este numai linii dure şi cerneală neagră. Masculin, încep sa citesc.

Capitolul şase

Elisa

Abia dacă mă mai recunosc. Seara trecuta m-am strecurat la o petrecere cu surorile mele, iar azi străbat Maleconul sa ma întâlnesc cu un bărbat al cărui nume de familie nu îl cunosc, a cărui familie nu o cunosc, pe care familia mea nu l-ar accepta, probabil, niciodată.

Suntem sursa de mândrie a mamei şi instrumentul ambiţiilor sale. Este de neconceput pentru mama faptul că, la douăzeci şi trei de ani, Isabel nu este căsătorită încă, ţinând cont de numărul de cereri primite şi respinse scurt – Beatriz, la douăzeci şi unu de ani, ar fi trebuit deja să aibă o casă proprie, cu un copil lăsat undeva, în grija unei doici. Statutul meu marital nu e tocmai o prioritate, ţinând cont de cele două surori mai mari, dar nu e o bagatelă. Dragostea e pentru săraci. în lumea noastră, te măriţi pentru statut, pentru bani, pentru familie.

Şi, totuşi, iată-mă.

Malecon e una din părţile mele favorite ale oraşului – peste zece kilometri de mare, care înfăţişează Havana la apogeul frumuseţii sale, mai ales la apusul soarelui, când cerul explodează într-o serie de nuanţe de auriu, roz şi albastru, asemeni culorilor care împodobesc tablourile grele de pe pereţii noştri.

Trec pe lângă un vânzător de fructe care oferă ananas, mango şi banane. îmi rânjeşte şi se întoarce la clienţi.

Am ales o altă rochie albă pentru întâlnirea cu Pablo – una dintre preferatele mele, o altă achiziţie din El Encanto. A fost mai greu decât m-am aşteptat să mă strecor azi din casă. Mar ia a vrut să vină cu mine, iar Magda m-a tot privit bănuitoare, de parcă îşi putea da seama că se schimbase ceva.

Va fi un răsfăţ unic.

îl voi vedea şi mă voi bucura de ora asta în compania lui, apoi mă voi întoarce în Miramar şi la cina festivă pe care mama o plănuieşte pentru un judecător, unul dintre acoliţii tatei, pe al cărui fiu speră să i-l bage pe gât lui Isabel. îl voi vedea pe Pablo şi apoi îl voi uita, îl voi păstra pentru orele târzii din noapte când sunt singură şi nu pot dormi, sau când mă plimb pe promenadă, cu valurile sărutându-mi pielea.

Când ajung în locul unde ne-am înţeles să ne întâlnim, Pablo se află la marginea falezei, privind apa. Este surprinzător cum îl recunosc doar după curbura spatelui, părul negru, postură – dar aşa se întâmplă.

îmi creşte pulsul.

îmi feresc capul de ochi curioşi şi măresc pasul. Este riscant să fiu văzută în public cu el, la lumina zilei, dar nu pot refuza.

Pablo se întoarce când mă apropii de el, parcă manevrat de acelaşi fir care mă îndeamnă şi pe mine mai departe.

Are un trandafir alb între degete.

Mi se usucă gura.

Ne întâlnim în centrul trotuarului şi, după privirea lui, sunt bucuroasă peste măsură că am ales rochia albă.

- Mă întrebam dacă vei veni, spune el încet.

- M-am întrebat şi eu de câteva ori, recunosc.

Pablo îmi întinde floarea, iar eu o îau. Mătasea este moale în palma mea, iar frumuseţea simplă îmi frânge inima. Sunt bucuroasă că nu va trebui să-l urmăresc îmbătrânind şi pre- făcându-se în praf, că pot să îl ascund într-un sertar şi să mă uit la el, mângâindu-i petalele, când vreau să-mi aduc aminte.

- Mulţumesc. Cuvintele sunt totodată prea puţin şi tot ce îmi permit să ofer.

- Ai vrea să ne plimbăm? întreabă el.

încuviinţez fiindcă nu am încredere că pot vorbi, de emoţie.

Pablo se plasează între mine şi stradă, deşi ambele părţi sunt la fel de înşelătoare. De o parte este traficul, cu maşini care trec pe lângă noi, iar posibilitatea de a fi recunoscută este mare. De cealaltă este apa, oceanul

care se loveşte de faleză, stropind pietonii, iar apa invadează strada cu mânia lui Poseidon. Azi, însă, apele sunt relativ liniştite, şi sunt puţine şanse să-mi strice rochia; mai degrabă, plimbarea îmi va păta reputaţia.

Mergem în tăcere, Pablo potrivindu-şi pasul după al meu şi părând mulţumit să aleagă tăcerea şi nu conversaţia fără rost. Strâng trandafirul în mână, mângâind mătasea moale. De fiecare dată când fac asta, pasul lui tresare, de parcă ar fi conştient de fiecare mişcare a degetelor mele, de respiraţia mea, de sunetul inimii care îmi bate puternic în piept. Vântul îmi suflă o şuviţă de păr, iar eu o vâr după ureche. Recompensa este un icnet al lui Pablo.

Aerul din jurul nostru trosneşte de energie.

îmi feresc privirea de el, având nevoie de un moment să îmi adun gândurile. Privesc peisajul din jurul nostru, ceilalţi

oameni care se plimbă pe promenadă, şi mi-e imposibil să ratez tensiunea.

Sunt mai puţini turişti ca de obicei pe Malecón. Atacurile de la cabaretul din Montmartre şi de la Tropicana au zgâlţâit nervii, iar oamenii sunt agitaţi. Apoi, mai sunt şi bombele care explodează în oraş la intervale aleatorii, printre petreceri, cine elegante şi prânzuri, sau excursii la plajă.

Ţara arde şi baba se piaptănă.

Unele explozii apar în ziar, a doua zi. Alteori, nu, şi ne întrebăm dacă pocnetele şi strigătele au fost doar rodul imaginaţiei noastre, produsul unui oraş pregătit pentru următoarea izbucnire violentă. Este dificil când o ţară e cuprinsă de o asemenea agitaţie şi încă mai dificil când există atâtea grupuri care râvnesc puterea, încercând să se ospăteze din trupul unei insule muribunde.

Sunt – au fost – Organización Auténtica, un grup de luptători de gherilă; Directorio Revolucionario Estudiantil, un grup de studenţi de la Universitatea din Havana; Federación Estudiantil Universitaria, aproape defunctă, alt grup de studenţi ai Universităţii care, alături de DRE, au pătruns în Palatul Prezidenţial şi au încercat să-l asasineze pe Batista anul trecut; membri ai Partidului Comunist, a căror alianţă labilă cu Batista pălește; Mişcarea 26 Iulie, care se luptă cu armata lui Batista în munţii Sierra Maestra; şi orice alţi duşmani pe care şi i-a făcut preşedintele peste ani.

Valurile se izbesc de faleză, revărsându-se pe stradă, cu capişoane de spumă mânate de o asemenea

energie, încât par vii. Ne oprim şi aşteptăm ca marea să îşi înceteze asaltul furibund, şi profit de ocazie să fac ce am vrut de când am început să merg. Mă opresc şi mă uit la Pablo, cu o privire flămândă, poposind asupra trăsăturilor sale, asupra liniilor subţiri din jurul ochilor, asupra porţiunii întunecate de sub ei – de parcă nu ar fi dormit bine.

- Te-am văzut în ziar, de dimineaţă, spune el, apropi- îndu-se de mine ca să se facă auzit peste zgomotul valurilor şi gălăgia dinspre stradă.

Mă înroşesc.

- Nu te credeam persoana care să citească paginile mondene.

De fapt, mizasem pe asta.

De data asta, obrajii lui capătă o nuanţă rozalie.

- Nu sunt. Cel puţin, nu eram până azi. înghite; mărul lui Adam i se mişcă. Vorbele plutesc între noi, nerostite...

Până nu te-am întâlnit pe tine.

- Atunci, ştii cine sunt.

-Da.

Mă uit spre mare, cu inima bubuind.

- Atunci ştii că îţi pot oferi doar după-amiaza asta.

Există o diferenţă între mici acte de rebeliune, cum ar fi

evadările nocturne, cu surorile mele, şi cele mari, cum ar fi să mă îndrăgostesc de un bărbat şi să mă împotrivesc dorinţelor familiei. Mă aflu pe buza prăpastiei şi am nevoie să-mi amintesc, poate mai mult

decât el, că sub nicio formă nu trebuie să cedez tentaţiei. Nu e vorba doar despre reputaţia mea, ci şi de a părinţilor mei şi a surorilor mele. Am fost martora directă a ce se poate întâmpla când te opui. Mai mult, la nouăsprezece ani am abilităţi limitate, iar dacă aş fi dezmoştenită mi-ar fi greu să mă întreţin, mai ales având în vedere de schimbările economice din Cuba.

- Da, răspunde Pablo.

Privirea mea măturǎ faleza şi oamenii din jur. Sunt atât de multe versiuni ale Cubei sub ochii mei – turişti, localnici – cu toţii locuind în realităţi diferite din Havana. Care o fi aceasta?

- Povesteşte-mi despre tine.

Ca să mă agăţ de ceva, când trebuie să te uit.

-Ce-ai vrea să ştii?

Orice. Totul.

încep cu puţinul pe care-l ştiu despre el.

- Ai spus că ai crescut în Vedado. Familia ta locuieşte încă acolo?

- Da. Părinţii mei şi două surori. Vocea i se frânge. Dar nu i-am mai văzut de o vreme. Am fost plecat.

E o aluzie acolo, un fir de discordie familială pe care-l recunosc în cuvintele lui. Există pauze naturale în conversaţie când se vorbeşte despre înstrăinarea de familie – nepotrivirea cuvintelor pentru a relata starea nefirească de a te separa de cei de care eşti legat prin sânge, pauze care se manifestă fizic printr-un scaun neocupat la o masă ostentativă care a fost adusă de la Paris. Ştiu totul despre acele pauze, despre o relaţie

căreia i s-au retezat genunchii, despre un frate sau o soră pierduţi în defavoarea ideologiei, despre familia fracturată.

Mă lupt să nu îmi tremure vocea.

- Te-ai întors pentru o perioadă lungă?

Nu sunt sigură ce răspuns aş vrea să aud. Va fi mai uşor dacă trebuie să plece – o separare clară.

- Nu. Doar pentru scurtă vreme. Am treabă în oraş.

Aştept să elaboreze. Când nu o face, insist eu.

- îţi place ce faci? Dreptul?

Ştiu suficient despre lucruri studiate din cărţile grele date de tutori, dar puţine despre aplicaţiile practice ale lucrurilor. Avocaţii cinează ocazional cu noi, dar conversaţia ajunge rareori la ocupaţia lor sau la orice subiect substanţial.

- Cred că da, răspunde el. Mă bucur să ajut oamenii sau să încerc. Dreptatea în Cuba..., lasă el propoziţia neterminată, dar nu sunt atât de inconştientă de realitatea din jur ca să nu umplu singură golul.

Majoritatea educaţiei mele privind starea politică a Cubei mi-a fost furnizată de dincolo de pereţii biroului tatei, sub formă de strigăte şi acuzaţii furioase.

Cum poţi justifica felul în care trăim? Oamenii mor de foame şi suferă. Tu ai construit o avere pe spinarea altora. Cu toţii am făcut aşa.

În faţa noastră, un grup de băieţi plonjează după monedele lăsate de turiştii americani, iar corpurile copiilor se bălăngănesc deasupra apei, înainte să dispară dedesubt, parcă înşfăcate de rechini. Doar pentru câteva monede.

- Sunt vremuri grele, spune Pablo, cu privirea la băieţi. Mulţi dintre prietenii mei au absolvit cu ani în urmă şi nu găsesc de lucru. Sunt frustraţi şi furioşi, le este frică pentru viitor. Se întoarce iar spre mine:

- Mi-am luat o pauză de la avocatură să mă concentrez pe alte lucruri.

„Alte lucruri" este un concept suspendat între noi, rău-prevestitor. Vânturile schimbării care vin dinspre foştii studenţi din Havana, acum lăsaţi fără un loc de

studiu pentru că Batista a închis universitatea, de teama activităţilor subversive, mi-au sfârşit deja o dată viaţa. Este o după-amiază şi un răsfăţ. Nu trebuie să-i cunosc toate secretele. Mă pot preface că este doar un avocat.

- Şi tu? întreabă Pablo.

- Ce-i cu mine?

- Nu mi-ai răspuns înainte. Cum e viaţa de dincolo de porţi?

Râd încet, bucuroasă că am revenit pe teren sigur.

- Nu e atât de entuziasmantă cum se aşteaptă lumea.

Pablo tace o clipă, cu o privire mult mai intensă decât ar
merita o plimbare de după-amiază pe Malecón. Totul la el este intens – când discută despre politică, când mă priveşte. Intensitatea aceea mă atrage spre el; este altceva să fiu în preajma cuiva căruia îi pasă mai mult de substanţă decât de frivolitate. îmi aminteşte mult de fratele meu – Alejandro are aceeaşi scânteie în priviri, aceeaşi convingere care-i accentuează fiecare cuvânt.

Pablo rânjeşte.

- Deci, când nu mărşăluieşti prin Havana, frângând inimi, ce faci în timpul liber?

- Stau cu surorile mele, am trei. Şi un frate, despre care nu mai pomeneşte nimeni. Citesc. Merg la cumpărături. Ne place să călărim sau să mergem la plajă.

Nu pomenesc obligaţiile sociale. Mi se par frivole şi plicticoase. Şi aşa şi este, să aştepţi să apară un bărbat

cu care să te măriţi. O parte din mine îl invidiază pe Alejandro pentru că a reuşit să dea Ia o parte povara şi răspunderea de a fi un Perez, pentru uşurinţa cu care este dispus să rişte totul pentru convingerile sale. Şi, în acelaşi timp, există acolo o furie pe care n-o pot şterge. Loialitatea este lucru complicat – unde se potriveşte familia în această ierarhie? Deasupra sau dedesubtul ţării? Deasupra sau dedesubtul ordinii naturale a lucrurilor? Sau suntem, mai presus de toate, loiali nouă înşine, inimilor noastre, convingerilor noastre, glasului interior care ne călăuzeşte?

Mi-aş dori să ştiu,

- Sunt surprins că nu eşti la studii în străinătate.

- Mama nu susţine ideea ca noi să mergem la facultate. Beatriz a argumentat cel mai vocal în favoarea ideii – ar fi fost o avocată excelentă – dar, în final, nu merita să continue lupta. Părinţii mei au vederi foarte tradiţionaliste despre ce înseamnă să fii femeie în Cuba şi, chiar dacă societatea nu este de acord cu ei, nu îşi vor schimba opiniile. O femeie Perez care munceşte ar fi o pată pe numele lor.

Pare vag indignat.

- Şi atunci, ce? Aşteptaţi până când vă mutaţi din casa părinţilor într-a soţului?

-Da.

- Şi dacă nu vă căsătoriţi?

- Atunci, rămânem acasă, îngrijind-o pe mama, până îmbătrânim.

Nu mi se pare deloc o idee atractivă, dar nu ştiu

cum să îi explic cât de puţine opţiuni ni se permit. Cred că m-aş putea rupe de tradiţia familiei, aş putea să mă împotrivesc dorinţelor alor mei, dar adevărul este că n-a existat niciodată ceva care să mă pasioneze suficient cât să risc să rup legăturile cu familia. Nu visez în taină să fiu medic sau avocat. Am nouă-sprezece ani şi nu ştiu cum arată viitorul, cu atât mai mult cu cât sunt înconjurată de o asemenea nesiguranţă.

- Eşti fericită cu asta? spune el, cu o expresie de îndoială.

- Nu, evident că nu. Dar vorbeşti de parcă aş avea opţiuni nelimitate.

- Şi dacă ai avea?

- Nu mă interesează politica, răspund.

Este totodată avertizare şi precauţie – nu mă interesează revoluţia, nici măcar la nivel de idee. Bombele nu sunt singurele care explodează în Havana; detaşamentele preşedintelui Batista au fost tare prolifice în ultima vreme şi niciun cubanez, indiferent de averea lui, nu e în siguranţă. Fratele meu este dovada vie. Cel mai bun şi mai inteligent mod de a supravieţui în Havana este să ţii capul la cutie şi să-ţi vezi de treabă, de parcă lumea din jur n-ar aluneca spre nebunie.

- Vorbeşti de parcă politica ar fi o entitate separată, spune el. De parcă nu ar fi în aerul din jur, de parcă n-am fi politici din cap până în picioare. Cum poţi renunţa la ceva atât de fundamental integrităţii a ceea ce suntem ca popor şi ţară? Cum poţi ignora ceva

care afectează direct vieţile atâtor oameni?

- Puţini îşi permit luxul de a fi politici în Cuba.

- Şi nimeni nu-şi permite să nu fie, răspunde el.

Fervoarea din cuvintele lui şi convingerea cu care le rosteşte îl transformă în faţa ochilor mei. Părul lui prea lung fluturã în brizã, ochii întunecaţi scânteiazã, iar ceva din ferocitatea privirii lui îmi aminteşte de corsarul de pe peretele nostru de acasă. Nu este omul care să aştepte permisiunea, ci un om de acţiune, un om cu pasiuni adânci.

Cum ar fi ca un asemenea om să fie al meu?

- Nu te-ai săturat să ţii capul Ia cutie şi să te rogi să fii invizibilă? întreabă el blând.

întrebarea Iui trage de mine; sunt indiscutabil atrasă de zelul lui, dar şi revoltată. Câte ore am petrecut în aceleaşi conversaţii cu fratele meu şi, în final, unde am ajuns? Nu am mînţit – nu mă interesează revoluţia, revolta armată, crima.

Există femei care duc lupta asta pentru viitorul Cubei, dar nu am dorinţa să mă alătur lor pentru ca prezenţa mea să fie respinsă de familia noastră, aşa cum a fost a lui Alejandro. Dar libertatea despre care vorbeşte Pablo? Iubirea pentru ţara lui, care-i pătrunde fiecare cuvânt? Există frumuseţe în sentimentele şi devotamentul de care este capabil.

Politicile lui Batista nu sunt despre Cuba sau despre ce e mai bun pentru poporul cubanez. Sunt menite să îi fie de folos doar lui, să îi sporească averea, puterea,

să îi menţină controlul asupra insulei.

îndrăznim să sperăm la mai mult?

Fireşte.

Dar este dificil să speri când tot ce ai cunoscut e corupţia, când realitatea ta este compusă din alegeri măsluite şi de perspectiva altora la fel.

îi admir speranţa. O invidiez. Şi, chiar mai mult, mă tem de ea.

Pablo clatină din cap.

- îmi pare rău. N-ar trebui să vorbesc despre asta.

Un zâmbet trist mi se întinde pe buze.

- Nu îmi pari genul de om care să îşi facă griji despre ce nu ar trebui.

- Aşa este, e de acord, cu gura tresărind.

Mergem unul lângă altul, cu soarele deasupra noastră, aproape, fără să ne atingem, însă. Trupul lui înalt şi zvelt mă apără de privitori. Părul meu flutură în vânt, la cea mai slabă adiere, şi el înclină capul, privind şuviţele în lumină, cu o expresie mai blândă. Mi se înroşesc obrajii iar.

De obicei, nu sunt atât de serioasă, nici atât de timidă, dar tot ce se întâmplă mi se pare diferit, important. Mi-a mai rămas un număr finit de minute în această după-amiază pe care mi-am permis-o şi sunt sfâşiată între ideea de a le aduna, de a mă bucura de fiecare privire, fiecare cuvânt, şi de a profita de majoritatea lor, umplând spaţiile din conversaţia noastră cu vorbe pe care încă trebuie să le capturez.

Trandafirul este aproape insuportabil de moale în

mâinile mele.

- Ai citit Montesquieu? întreabă Pablo, surprînzându-mă.

-Nu.

- Ar trebui. Cuvintele lui nu mi se par niciodată mai reale ca atunci când sunt în Havana. Se întoarce şi privirea lui cuprinde clădirile de cealaltă parte a Malecdnului. Montesquieu a zis că un imperiu construit prin război trebuie să se susţină prin război.

- Cuba nu este un imperiu, obiectez eu.

- Aşa este. Dar spiritul rămâne. Când nu am fost noi în război? Cu alţii, cu Spania, cu Statele Unite? Cu noi înşine?

- Atunci, vom fi mereu în război?

De ce cred mereu bărbaţii că războiul e răspunsul? Alejandro abia aştepta să ridice armele împotriva lui Batista, să verse sânge cubanez, şi pentru ce? Batista e în continuare la putere şi tot ce-a dobândit Alejandro a fost exilul din Havana. Oficial, părinţii le-au spus prietenilor că studiază în Europa, călătoreşte prin lume. Se şuşoteşte, bineînţeles, dar nimeni nu este suficient de temerar să îmi provoace tatăl sau mama, să întrebe dacă zvonurile sunt adevărate: fratele meu, geamănul lui Beatriz, este un radical.

- Explodează bombe în cinematografe, spun eu. Pe străzi zac cadavre. Nu sunt tot vieţi cubaneze? Nevinovaţi prinşi într-o luptă care nu le aparţine? Vorbeşti de parcă toţi

cubanezii ar trebui să ridice armele, dar, dacă nu vrem aceleaşi lucruri, atunci ce?

- Şi cum rămâne cu aceia care nu fac nimic, în timp ce un tiran ne îngroapă ţara, ucigându-ne conaţionalii pentru că se opun nedreptăţilor sale? Care e preţul lipsei de acţiune, ce înseamnă să întorci capul când se comit atrocităţi în numele lui Batista? Există o ruptură între cei din oraş care îşi doresc schimbarea şi cei care pretind că totul merge nemaipomenit. Industriile pe care ne bazăm ca naţiune – zahăr, tutun, cafea, turism – ne transformă într-o naţiune de sclavi, ca popor ce îi serveşte pe alţii pe câmpuri, în cazinouri şi în hoteluri conduse de ticăloşii de americani.

Tresar când rosteşte cuvântul „zahăr". Ce crede despre familia mea? Despre mine? Merge lângă mine şi, totuşi, nu mă pot împiedica să nu mă întreb dacă nu-l vede pe tata ca parte a problemei. Alejandro aşa îl vedea.

- Americanii controlează mare parte din industria şi din economia noastră, şi cine profită? Batista, continuă el. Bogaţii sunt extravagant de bogaţi, iar săracii, disperat de săraci.

Totul dispare, mugetul oceanului, zgomotul traficului. Nu-mi pot lua privirea de la el căci convingerea din vocea lui mi se pare hipnotizantă. Cu fiecare cuvânt care-i iese de pe buze, se transformă. Bărbatul serios pe care l-am cunoscut la petrecerea de aseară a fost înlocuit complet.

- Când sunt în ţară, îmi văd fraţii cubanezi

fără electricitate, fără apă curentă, analfabeţi, cu copii care nu pot merge la şcoală, spune Pablo, cu privirea la clădiri. Când sunt în Havana, luminile sunt aprinse, iar oamenii se plimbă pe Paseo del Prado fără grijă. Sunt alte părţi din oraş, mult prea multe, în care oamenii suferă teribil, şi, totuşi, pare că Havana există în propria bulă. Eram doar un băiat în 1933, când l-am răsturnat pe Machado. înţeleg că oamenii sunt sătui de violenţă, de conflicte, de vărsarea de sânge cubanez. Dar...

- Am un frate, încep eu, cu vorbele rostogolindu-se fără să mă gândesc, secretul care nu e secret. Avea aceleaşi convingeri.

Lângă mine, Pablo încremeneşte, de parcă ar putea citi pauzele din conversaţie, propoziţiile tensionate, neterminate, şi cuvintele şoptite.

- Familiile pot fi dificile, spune el.

-Da.

- Este în siguranţă? întreabă, de parcă şi el ar şti câte ceva despre cât de precară este întoarcerea împotriva familiei, sfidarea preşedintelui.

- Aşa sper.

Mi-aş dori să am mai mult optimism de conferit cuvintelor mele.

- în orice caz, nu l-am citit pe Montesquieu, dar îl voi căuta în biblioteca noastră. Tresar când cuvântul îmi părăseşte buzele, dar, serios, care-i rostul să mă prefac? A văzut ziarul, ştie cine sunt. Oricât aş invidia libertatea lui Alejandro, nu dispun de resursele pentru a-mi părăsi familia, pentru a-i

repudia pe ei şi toate convingerile lor. Ei – noi – suntem imperfecţi. Dar moştenirea şi sângele care ne leagă sunt permanente.

- Da, tata are o bibliotecă acasă, pereţi plini de cărţi, continui, pe un ton sec. Sunt convinsă că ne consideri decadenţi, şi suntem. Soarta familiei s-a decis acum multă vreme, iar cei născuţi cu numele Perez s-au bucurat de beneficii.

- Ţi-ai cere scuze pentru asta? Are un ton nepăsător, dar cuvintele lui sunt interesate.

- Pentru averea familiei? Pentru conac şi toate cele? Ai putea lua tablourile – exceptând corsarul, pentru că m-am ataşat de el – şi nu m-aş supăra.

Arunc o privire piezişă spre el, măsurându-l.

- Sau poate că ar fi mai bine să-mi declar dezgustul faţă de averea noastră şi ruşinea pe care mi-o aduce? Sau să-ţi spun despre operele noastre de caritate, despre bărbaţii care au servit în armată şi au murit pentru independenţa Cubei, despre eforturile tatei de a lucra cu Batista la conceperea Constituţiei, în 1940, despre strămoşii care au servit în legislativul naţional?

Oftez.

- Poate că moştenirea noastră va fi mereu că vom avea mai mult decât avem nevoie, într-o ţară în care mulţi nu au suficient. Şi chiar şi aşa, văd limitările impuse tatei – capriciile recoltei de zahăr, cândva înfloritoare, care acum îl face să stea să lucreze târziu. Aud frânturi de conversaţii, promisiuni încălcate,

teama faţă de direcţiile în care se îndreaptă ţara. Nici măcar cei avuţi nu sunt imuni. Avem prieteni care au fost aruncaţi în temniţele lui Batista. Ne este teamă şi nouă de plutonul de execuţie. Fratele meu este dovada vie. Banii ne cumpără apropierea de putere, dar în climatul actual apropierea aceea ni se desenează pe spate ca o ţintă.

Micul meu discurs mă lasă fără suflare. Ferocitatea lui mă surprinde. Când a fost ultima dată când m-a întrebat cineva ce cred? Cum simt faţă de lumea care se roteşte în jurul meu? Când a fost ultima dată când am putut să rostesc numele lui Alejandro? Strecor o privire spre Pablo, întrebându-mă dacă l-am speriat; dacă sunt fata cu opinii exagerate.

Dar privirea lui este admirativă.

- Eşti curajoasă, Elisa Perez.

într-o familie ca a mea există diverse trepte de curaj, dar accept complimentul, chiar daca mă întreb cât este de adevărat.

- De ce eu? întreb, forţând niţel graniţele presupusului meu curaj şi făcând un favor curiozităţii care-mi asaltează mintea.

Trece o clipă înainte să-mi răspundă.

- Pentru că te simţi bine în propria piele. Pentru că pari în regulă să te arăţi lumii exact cum eşti, fără amăgire sau artificii. Este o calitate rară în zilele astea, şi cred că în Miramar e chiar mai rară.

Este genul de compliment a cărui natură face testarea veridicităţii lui deosebit de dificilă şi plăcerea lui pare de savurat mai degrabă prin acceptare decât prin analiză. Zâmbesc, însă, privindu-l pentru o clipă

mai lungă şi apoi întorcând ochii iar spre mare.

Părem amândoi mulţumiţi să lăsăm tăcerea să ne înghită, să vorbească pentru noi vântul, valurile şi claxoanele – cu mici accente de trompetă. Corpurile noastre se mişcă în tandem pe promenadă.

- Nu eşti cum mă aşteptam, spune el, într-un târziu, întrerupând tăcerea dintre noi, cu vorbe puţin peste o şoaptă, o dezvăluire la care mă face părtaşă.

Oare simte şi el ce e între noi?

- La ce te aşteptai?

- Nu ştiu. Nu la asta. Nu mă aşteptam sa fii cineva care...

Cuvintele lui dispar în vânt.

Par mai sigure acolo.

- Elisa...

Mă întorc spre el, cu soarele în ochi, îmbrăcându-l în strălucire. Mă tem că-mi vede fiecare emoţie – îngrijorarea, confuzia, dorinţa – în priviri, pe chip.

în adâncul sufletului, ştiu ce e. Cum să nu ştiu? N-ar putea fi mai limpede nici dacă ar sta scris pe cer. în adâncul sufletului, o parte din mine este atrasă de ce este, oricât de îngrozită aş fi.

- Elisa..., repetă el.

Un fior îmi străbate şira spinării când îmi aud numele căzându-i de pe buze, timbrul răguşit al vocii.

Ajunge.

Unul dintre noi se mişcă. Amândoi. Nici nu ştiu – doar că buzele lui le întâlnesc pe ale mele şi este totul şi nimic din ce mă aşteptam.

Indiferent de cum îmi închipuisem primul sărut, realitatea îmi parvine în frânturi, în momente fracturate, care se derulează, Mâna lui pe talia mea. Atingerea degetelor lui pe materialul rochiei. Buzele Iui pe ale mele. Respiraţia lui, devenind a mea. Inima care-i bate lângă pieptul meu.

îmi mângâie părul, apucând şuviţele in pumni când sărutul se schimbă, se adânceşte, cufundându-mă în ape înşelătoare, până când nu mai pot decât să icnesc după aer.

Pablo se retrage primul, privindu-mă cu ochii aceia întunecaţi şi solemni. Ar trebui să fac un pas în spate. Altul, şi altul, până când sunt din nou ascunsă în conacul din Miramar.

Fac însă un pas în faţă, cu palma pe obrazul lui, cu degetele mângâind umbrele întunecate de sub ochii lui.

Se înfiorează.

Dintr-un pas, ştiu ce înseamnă puterea, efectul ameţitor pe care-l are când îmi străbate venele. Dintr-

un pas, părăsesc periferia şi mă arunc în mijlocul vieţii. Dintr-un pas, lumea mea se schimbă. Totul e diferit acum şi nimic nu va mai fi la fel.

Capitolul şapte

Stau treaza până târziu, citind şi recitind scrisoarea de la Pablo. Mi-a apăsat-o în palmă, după ce m-a condus acasă, cu hârtia caldă încă după ce stătuse în buzunarul lui, cu intimitatea ei tâcându-mi pieptul să se înfioare. Ne-am luat rămas-bun ieri, la marginea Miramarului, ca să nu fim văzuţi împreună, iar despărţirea noastră a fost fadă, după sărutul de lângă ocean. Regret circumstanţele dintre noi, nevoia de a-l ţine secret, ascuns la periferia vieţii mele. Cuvintele lui manifestă aceeaşi frustrare, aceeaşi dorinţă de mai mult.

Sunt în dezavantaj. Când m-am dus la Guillermo, nu ştiam că te voi întâlni. Şi, totuşi, erai acolo, atât de frumoasă. Păreai atât de implicată, privindu-i pe toţi, de parcă voiai să îţi întipăreşti în memorie fiecare gest. De parcă simţi şi tu aceeaşi nelinişte, aceeaşi dorinţă de mai mult decât ţi-a oferit viaţa.

Ştiu că este o nesăbuinţă. Ai totul în faţă şi eu n-am nimic de oferit, niciun loc în viaţa ta. Este prematur să mă gândesc la asta, probabil, să îmi fac griji, când te cunosc doar de câteva momente. Cum poate timpul să mi se pară atât nesfârşit, cât şi complet finit?

Scrisoarea lui Pablo trezește ceva în mine, ca un fir desfăcut, îmi deznoadă ghemul încurcat din piept când strâng scrisoarea în mână. Timpul e un lux de care nu dispun. Să-l văd în persoană prezintă riscuri și îmi petrec prea mult timp agățându-mă de cuvinte, când suntem împreună. Aici, în confortul camerei mele, citindu-i cuvintele, aflu despre el – despre familia lui, despre pasiunea pentru Drept, despre cărțile lui preferate.

Cuvintele lui rămân, multă vreme după ce le-am citit, rămășițele conversației noastre de pe Malecón încă prezente în mintea mea. În ciuda faptului că am călătorit cu părinții în străinătate, am văzut o mică parte din Cuba, în afara Havanei, și cunosc prea puțin nevoile celor din afara orașului. Are dreptate, trăim într-o societate insulară. Dar se va schimba asta? Cum?

Cu câteva ore înainte de zori, încep să scriu și eu. îi voi da scrisoarea când ne revedem.

Mâna îmi tremură în timp ce așez cuvintele pe pagină, iar scrisul meu, de obicei ordonat, se transformă într-o scri- jeliturâ neplăcută. Dar e mai ușor așa. Este limpede că Pablo a fost la universitate, a studiat Dreptul, căci vorbește cu o încredere și o isteţime pe care le admir și le invidiez. Cuvintele pe care le scriu au existat pentru mine numai între paginile cărților citite, vârâte adânc în ascunzătorile minții mele, rostite doar în siguranța casei. Femeile din cercul meu nu vorbesc în public despre asemenea subiecte și în casa asta nu mai vorbim nici în privat.

Dimineaţă devreme îl scot pe Montesquieu din biblioteca tatei. Mă ghemuiesc într-unul din scaunele supradimensionate, care se află în familia noastră de dinainte ca el sau eu să ne fi născut, şi răsfoiesc până ce lipsa somnului îşi spune cuvântul şi închid ochii.

Când mă trezesc, e din cauza zgomotului făcut de uşa care se deschide şi se închide la loc, urmat de paşi uşori pe covor. Parfumul îi anunţă prezenţa înainte sa o văd – este marca lui Beatriz.

O simt ezitând lângă mine, nemişcată, aşteptând să vadă dacă dorm.

Ţin ochii închişi.

O Beatriz care se strecoară este periculoasă şi senzaţia că pune ceva la cale mă bântuie de când a insistat să ajungem la petrecerea din Vedado.

Zgomotul paşilor, amortizaţi de covor, continuă, şi apoi se opreşte. Deschid încet un ochi.

Beatriz stă cu spatele la mine, aplecată peste biroul de lemn. Tata preferă să lucreze singur, în camera lui, păstrată ca sanctuar personal, dar are un birou şi aici, în biblioteca opulentă, unde se întreţine cu musafiri şi cu parteneri de afaceri, în funcţie de chef. Nu prea poţi avea o cameră mai impresionantă decât una în care sunt adunate mii de cărţi vechi, de secole.

Zgomotul sertarelor, mânere care se răsucesc, umplu încăperea.

Mi se opreşte respiraţia. Beatriz se întoarce.

închid ochii.

- Să ştii că n-are rost. Am mai dormit în aceeaşi cameră cu tine şi ştiu că sforăi dacă dormi cu

adevărat, spune ea, din cealaltă parte a camerei.

Asta e pacostea cu surorile: te cunosc prea bine.

Deschid ochii, mă ridic, iau exemplarul din Montesquieu, care s-a rostogolit pe podea.

- Să fiu îngrijorată că tu cotrobăi în sertarele tatei?

Ştiind-o pe Beatriz, acţiunile ei ar putea fi rezultatul mai
multor motive, dar secretul nu atât de bine păstrat este că tata mai ţine bani gheaţă în birou. Nu mulţi, fireşte, dar...

Beatriz se apropie de mine, cu privirea la cartea din mâna mea.

- Montesquieu? Cât de *egalitar* din partea ta. îi sclipeşte o luminiţă în ochi.

Ignor ironia din vocea ei, curiozitatea.

- Ce cauţi în biroul lui? repet.

De data asta, Beatriz pare ruşinată.

- Bani?

Tresare.

- Ai veşti de la Alejandro? întreb.

Dintre toţi, Beatriz şi Alejandro sunt cei mai apropiaţi, poate şi în virtutea relaţiei dintre gemeni. A afectat-o cel mai tare separarea lui de familie. Beatriz s-a născut prima şi asta s-a văzut mereu. Se strecoară din casă la orice oră, ia pachete din bucătărie sau alte lucruri cu ea. Spune că sunt opere de caritate, fireşte, dar, aşa cum am zis, surorile te cunosc mereu prea bine.

Beatriz se uită la uşa închisă, cu teamă în priviri.

Dacă tata este dispus să își dezmoștenească singurul urmaș băiat, atunci niciuna nu suntem ferite de furia lui – nici măcar cea care este favorită.

- Alejandro este în Havana, recunoaște ea, pe șoptite. Are nevoie de bani.

- De aceea ai vrut să mergi la petrecere? Ca să te vezi cu el?

Ea dă din cap.

- Beatriz.

Se uită la mine sfidătoare.

- Este fratele meu. Ce-ai vrea să fac?

-Dacă află tata...

- Ce va face? Mă va dezmoşteni şi pe mine?

-Da.

- N-are decât. Nu pot continua să pretind că lucrurile sunt normale, când nu sunt, că familia noastră e completă, când nu e. Ce-a făcut Alejandro atât de rău?

- A încercat să asasineze preşedintele, sâsâi eu. Cel puţin, a fost părtaş.

S-ar putea să nu fi fost printre cei care au atacat Palatul Prezidenţial, dar a plănuit tentativa eşuată.

- Are nevoie de ajutor, spune Beatriz.

- Trebuie să părăsească ţara, zic eu. Câtă vreme se va putea ascunde de Batista? Cât mai durează până să fie ucis?

Orologiul bate, întrerupând-o. Am fost de acord să mă văd cu Pablo la un restaurant din cartierul chinezesc, pentru prânz. Dacă plec acum, sper să nu întârzii. Somnul neaşteptat mi-a mâncat o felie zdravănă din zi.

Montesquieu îmi atârnă în mână.

- Trebuie să plec. Putem termina discuţia mai târziu.

Beatriz îşi dă ochii peste cap.

- Chiar trebuie? Privirea i se lipeşte de carte, apoi din nou de faţa mea. Te vezi cu Ana?

Am devenit maestre în arta de a citi printre

rândurile celorlalte, arta de a ne purta discuţiile intime fără să spunem cuvintele cu voce tare, cultivată de nevoia de a ne strecura pe lângă atenţia părinţilor. Nu crede că mă văd cu Ana şi iată cum se formează un armistiţiu. Ea se va uita în altă parte când plec eu în treaba mea, iar eu nu voi spune nimic despre ajutorul oferit de ea fratelui nostru – nu că aş fi spus, oricum. Când eram mai mici, am fi bătut palma. Acum, e nevoie doar de o încuviinţare şi de câteva cuvinte la despărţire, înainte ca eu să ies din casă...

Doar ca să fiu oprită de Maria. Blestemul celor trei surori.

Am nevoie de toate scuzele posibile ca s-o împiedic să vină cu mine, în timp ce cobor scările, cu scrisoarea pentru Pablo în poşetă. Ea mă urmăreşte ca o umbră.

- Te rog, Elisa. Mi-am terminat temele la mate. Putem merge la cumpărături. Am nevoie de o rochie nouă.

Râd.

- Mă îndoiesc profund că ai *nevoie* de o rochie nouă.

Chiar dacă Maria este cea mai năvalnică dintre noi, mama
insistă să o îmbrace ca pe o păpuşică, fiecare rochie mai iritantă şi mai amplă, tot mai elaborată. Diferenţa de vârstă dintre mine şi Maria se datorează, parţial, răcirii relaţiilor maritale dintre ai noştri şi pierderii de sarcină a mamei. Isabel, Beatriz şi cu mine ne avem una pe cealaltă, şi, ocazional, pe Alejandro, vârsta Măriei a izolat-o, lăsând-o ferm în grija mamei.

Maria scoate buza de jos în afară.

încerc o tactică diferită, plină de vinovăţie.

- Mă văd cu Ana pentru prânz. *Minciună.* Ce-ai spune să mergem să luăm îngheţată, când mă întorc?

- De cocos? zice ea, după o ezitare scurtă.

Slăbiciunea ei pentru dulciuri este un alt secret de familie
deloc bine ascuns.

- Orice doreşti.

Nu o pot acuza că vrea să mă însoţească. Viaţa în casa Perez a devenit tot mai restrictivă, cu fiecare act de violenţă din Havana. Batista o fi încercând să convingă restul ţării că tulburările se rezumă la câteva incidente izolate, ferm controlate, dar mama noastră nu poate fi păcălită şi nici nu doreşte să îşi expună fetele Ia orice are potenţial letal.

Cu atât mai mult trebuie să rămână secretă ieşirea mea de azi.

0 las pe Maria cântând la pian, cu planurile de îngheţată asigurate, şi mă îndrept spre centrul Havanei, deja în întârziere. Am făcut un obicei din a mă furişa şi încep să mă pricep. Aş fi vrut să fi descoperit asta când eram mai mică. îmi pot doar închipui ce aventuri aş fi avut.

Trec prin poarta enormă care păzeşte intrarea în Barrio Chino[1], păşind într-o zonă necunoscută a oraşului. Când ieşim în oraş, părinţii mei preferă locuri precum La Zaragozana sau numeroasele restaurante

1 **„Cartierul chinezesc", în spaniolă, în original.**

franţuzeşti apărute în ultimii ani. Nu îmi amintesc să **fi** fost vreodată în partea asta a oraşului – cel puţin, nu de când eram mică.

Influenţa puternică a zahărului asupra sorţii noastre este evidentă şi aici: zahărul a adus muncitorii chinezi pe insulă, cu mult timp în urmă. Unii dintre ei s-au întors în China, când li s-au terminat contractele, dar mulţi au rămas, găsindu-şi un cămin în Havana şi în zonele rurale.

Privind în jur, îmi este imposibil să ignor faptul că familia mea a jucat un rol într-o industrie care a susţinut multă vreme economia şi totodată a luat atâtea de la popor, aducând avuţia şi prosperitatea pe insulă, pe spinarea multora. Sursa noastră principală de trai este şi sursa ruşinii noastre, îmi place să cred că tata este un om corect, că îşi tratează bine muncitorii, că îi plăteşte pe măsura efortului, dar nu sunt atât de obtuză să cred că a fost mereu aşa pentru cei care lucrează pe câmpuri. Zahărul ne-a ţinut sub jugul spaniol, a adus sclavii pe ţărmurile noastre, crezând că muncitorii se lenevesc în condiţii dificile, a oferit americanilor un puternic interes şi un control asupra sorţii noastre.

Insula dă şi ia dintr-o singură mişcare.

Aceasta este moştenirea împotriva căreia se revoltă fratele meu, cauza care îl motivează. Este oare şi cauza lui Pablo?

După ce trec prin poartă, simt înconjurată de un amestec de spaniolă şi chineză, vorbite în jurul meu în amalgam, şi de firme scrise cu caractere pe care nu le

pot citi. Mirosurile din aer îmi sunt cunoscute, şi totuşi nu – aroma de porc prăjit se pierde între condimente pe care nu le pot identifica, răsfirându-se din restaurante mititele şi dughene. Corpurile sunt înghesuite laolaltă aici, iar eu îmi croiesc drum printre ele, căutând...

Pablo se sprijină de o clădire cu o firmă roşie, iar privirea lui scanează strada şi se opreşte pe mine.

Este îmbrăcat mai lejer azi, cu pantaloni ocru deschis care-i acoperă picioarele lungi şi o cămaşă de in subţire ca hârtia – o concesie făcută căldurii, probabil. Se desprinde de perete şi se îndreaptă spre mine, cu un zâmbet care-mi face inima să bată mai tare.

- Mă intrebam dacă vei veni, spune el, din nou, de parcă ar deveni formula noastră standard de salut, o recunoaştere a incertitudinii dintre noi. Face un pas în faţă şi mă sărută pe obraz.

- îmi pare rău de întârziere. Surorile mele..., încep, dar nu ştiu câte să îi spun despre familia mea acestui om pe care-l ştiu atât de puţin. Una este să îi încredinţez inima mea şi alta, familia. E complicat, spun, dându-mi seama că nu prea e o explicaţie.

- Apreciez că ai venit aici. M-am gândit că ar fi mai bine să ne vedem unde nu eşti cunoscută şi nu trebuie să-ţi faci griji că ai putea fi văzută.

Are dreptate. Aici, toată lumea îşi vede de treabă şi nimeni nu se oboseşte să privească în altă parte. Există libertate în anonîmitatea pe care ne-o oferă

această parte a Havanei, şi asta mă face să stau ceva mai aproape de el decât aş face-o în mod normal. Este mai uşor când Pablo înţelege riscurile pe care mi le asum, dar, în acelaşi timp, nu pot nega că mă umplu de ruşine. Cu siguranţă merită pe cineva mai bun decât o fată care se teme să-şi contrazică familia.

- Este perfect. Nu cred că am mai fost aici până acum.

- Veneam aici când eram mic. Tata ne aducea pe mine şi pe surorile mele să cumpărăm artificii. Sunt cele mai bune.

Zâmbeşte, iar eu cred că-l încearcă o amintire:

- Ne bateam pe cine să le aprindă.

Rânjesc.

- Mi se pare ceva ce-am face eu şi surorile mele.

- Ţi-e foame? mă întreabă, după o clipă.

Fac semn că da.

- După colţ e un loc unde au cea mai bună mâncare chinezească din oraş.

Pablo mă ia de mână şi îmi împletesc degetele cu ale lui. Sunt recunoscătoare că mi-am scos mănuşile înainte şi că îl pot atinge aşa, piele pe piele. Degetul lui mare îmi mângâie palma.

Merge întins, navigând prin mulţime cu uşurinţă.

Trecem pe lângă un loc pe care Pablo îl identifică drept faimosul Pacifico şi ne oprim în faţa unui restaurant mititel, înghesuit între alte câteva de pe străduţă. Zgomotele sale se revarsă afară, iar faţada insipidă nu pare să se potrivească interiorului plin de

viaţă.

Nu e nici La Zaragozana, nici Tropicana, dar îmi place cu atât mai mult pentru că, la fel ca Pablo, nu este ceremonios. Alţi bărbaţi m-ar fi dus la cel mai pretenţios restaurant din oraş, încercând să mă impresioneze, dar apreciez mai mult gestul ăsta – dorinţa lui de a-mi arăta un loc special, de a împărtăşi secretul cu mine.

- Promit că mâncarea e printre cele mai bune pe care le vei încerca vreodată.

Zâmbesc,

- Minunat.

Intrăm şi un chinez în vârstă ne conduce la o masă mică, din spate. Restaurantul este îngust şi lung; mesele din jur simt goale, partea din faţă este plină de bărbaţi care mănâncă şi joacă domino. Sunt bucuroasă că Pablo comandă şi pentru mine, mulţumită să îl văd râzând cu chelnerul, conversând cu el în spaniolă. Când termină comanda, bărbatul ne lasă singuri.

Nu vorbim pentru un moment care se tot lungeşte, până când nu mai pot îndura. Sunt prea multe la mijloc ca să fiu modestă, o mizăprea mare ca să fiu fiica mamei mele, cu ochii plecaţi şi vorbind doar când mi se adresează cineva, înainte de sărutul de lângă ocean, am fost nonşalantă. Acum ştiu că nu mai e cazul.

- Ce trebuie să ştiu despre tine? întreb încet. Suntem departe de ceilalţi clienţi, dar nu se ştie niciodată când o persoană nepotrivită poate auzi o conversaţie periculoasă.

- Elisa...

Clatin din cap, întrerupând orice protest. Poate că este prea repede, poate că e prea mult să întreb lucrurile astea, dar în aceste împrejurări nu sunt convinsă că se mai aplîcă politeţea. Ne implicăm şi vreau să ştiu cât de riscant este.

- Ţi-am citit scrisoarea. Mi-ai oferit piese din puzzle şi cred că ştiu, dar trebuie să aud şi restul, să ştiu în ce mă bag, ce trebuie să apăr.

Mâinile noastre sunt la câţiva centimetri una de alta pe masă şi, chiar dacă încerc să ţin la distanţă ce simt pentru el, vreau să mă ia din nou de mână, să îi simt bătăturile pe piele.

Fată prostuţă.

Pablo oftează.

- Trebuie să ai grijă. Nu poţi avea încredere în nimeni. Ce îţi spun nu poţi repeta. Depind vieţi de asta.

îmi caută privirea şi îl simt judecând, hotărând dacă va avea încredere în mine. Asta e cumpăna, aşa-i? Mă vede doar ca pe o debutantă fără minte, frumuşică, însă fără a fi bună de altceva? Sau vede mai mult? Mă priveşte ca pe o egală, ca pe cineva în care poate avea încredere.

- înainte să vin aici, am fost în Sierra Maestra.

Inspir adânc, chiar dacă nu sunt complet surprinsă de ce mi-a spus. Este unul dintre bărboşi – bărbaţii care luptă în munţii Sierra Maestra, care transmit revoluţia la Radio Rebelde, bărbaţii pe care tata îi ponegreşte zi de zi.

- Cum ai ajuns alături de ei? Mă uit la degetele mele, rugându-mă să nu fi deschis cutia Pandorei.

- La Universitatea din Havana. Ţi-am zis că am studiat Dreptul. Unul dintre colegi era implicat în mişcarea revoluţionară. M-am dus cu el la câteva întâlniri. La început, au fost marşuri de protest, fără prea multă organizare. Dar credeam că avem şansa de a ridica glasul împotriva nedreptăţilor din jur. Batista a promis că va respecta Constituţia din 1940, că ne va oferi drepturile promise, şi apoi ne-a refuzat. Unde este libertatea noastră? Cât din avuţia ţării rămâne în Havana? Capitala este presărată de cazinouri şi hoteluri americane, populată de staruri de cinema şi de gangsteri care tratează ţara de parcă ar fi propriul teren de joacă, în timp ce cubanezii din provincie nu pot citi şi nu au acces la utilităţile de bază.

Auzisem aceleaşi declaraţii de la Alejandro, cu puţină vreme în urmă.

O înjurătură picură de pe buzele lui Pablo, pe o voce scăzută.

- Protestele au devenit violente. Era inevitabil. De fiecare dată când progresam, de fiecare dată când încercam să ajungem la popor, să ne ducem mai departe mesajul în articole de ziar sau la radio, cuvintele şi acţiunile ne erau cenzurate, iar susţinătorii, vânaţi. Batista controlează totul: armata, presa, economia. Nu aveam nicio şansă. Şi nu ne luptăm doar cu el, ci şi cu SUA, care îl susţin an după an, care-i dau arme pe care el le foloseşte împotriva

propriilor oameni pentru a-şi păstra controlul asupra insulei. Cum ar putea un grup de studenţi care scandează şi mărşăluiesc să creeze o schimbare suficientă, dar să nu îmbrăţişeze violenţa? Cum câştigi putere într-o lume în care doar câţiva bărbaţi controlează totul, dacă nu eşti dispus să te baţi pentru ea?

Mă înfior când îi înţeleg cuvintele. Bărbaţi ca tatăl meu. Cât de departe e dispus să meargă Pablo în lupta lui contra lui Batista? A ucis deja? Va ucide? Putem găsi oare un acord – poate iubirea pentru Cuba – sau suntem meniţi să fim de părţi opuse ale baricadei?

îşi întrerupe discursul abrupt.

-Eşti necăjită.

Da, sunt, însă nu e momentul pentru sensibilităţi delicate.

- Spune-mi şi restul.

- Am fost la Barăcile Moncada, cu Fidel. Soldaţii au deschis focul asupra noastră. Am crezut că poate îi vom surprinde, că toata lumea va fi distrasă de festivităţile din Santiago, beţi, neglijenţi, dar ne-a scăpat ceva în planificare şi, după ce-am pierdut elementul-surpriză, s-a terminat. Am tras în ei până am rămas fără gloanţe – oameni cu care băusem şi râsesem au murit lângă mine – şi apoi am fugit. Fidel n-a avut noroc. Am reuşit să fug şi l-am ajutat cât a fost la închisoare.

Asta se întâmplase cu cinci ani în urmă. Bărbaţi înarmaţi atacaseră Barăcile Moncada, a doua cea mai mare garnizoană militară din Cuba, în Santiago de

Cuba, pe 26 iulie, într-o încercare eşuată a lui Fidel Castro de a prelua controlul guvernului din mâinile lui Batista. La ştiri s-a zis că rebelii urcaseră în autobuze la Havana şi îl urmaseră pe Fidel Ia ţară, dându-şi seama doar atunci de amănuntele misiunii, fără să înţeleagă însă cât de sinucigaşă era – că erau depăşiţi numeric şi ca arme, că nu erau decât nişte oameni nesăbuiţi, idealişti, fără comparaţie cu soldaţii profesionişti. Au fost ucişi oameni din ambele tabere, iar procesele care au urmat s-au petrecut pe fundalul copilăriei mele. Mă jucam cu păpuşi cât ţara era în război.

- Ai trăit periculos.

Ridică din umeri, de parcă nu s-ar mândri cu asta, de parcă asemenea acţiuni ar fi doar efecte secundare ale acţiunilor pe care le consideră juste.

- Da. Este periculos să lupţi pentru ce crezi. Este periculos să vorbeşti despre corupţia din jurul lui Batista, despre dependenţa de Statele Unite, să te plângi de şomaj, de economia în vrie, de faptul că zahărul ne controlează viitorul. Se întrerupe, înjurând, iar eu pălesc.

Am ascultat aceleaşi cuvinte aruncate de Alejandro tatei, doar că diferenţa dintre Pablo şi fratele meu este că eu cunosc dispreţul lui Alejandro faţa de Fidel şi de 26 iulie, credinţa lui ca ei nu sunt dispuşi să meargă suficient de departe pentru schimbarea pe care o doresc în Cuba, că „revoluţia" pe care o cer nu ajunge să scape de disparităţile care ne nenorocesc insula, de la venirea spaniolilor.

- îmi urăşti familia, zic eu, plat.

Altă înjurătură se scurge de pe buzele lui şi îi văd indecizia din priviri, adevărul şi minciuna care-i convieţuiesc în cuvinte.

- Dacă ar fi atât de simplu... Ar trebui să îi urăsc, da. Bărbaţii ca tatăl tău ne-au furat ţara. Ar trebui să îi urăsc, dar...

Vocea i se stinge, de parcă nu ar putea lămuri capriciile inimii.

- Eu nu sunt familia mea, protestez, chiar dacă recunosc minciuna din propriile-mi cuvinte.

Este excesiv de dureros ca o persoană la care ţii şi pe care o admiri să îţi judece existenţa, identitatea, lumea în care trăieşti, şi să decidă că sunt putrede. Fratele meu urăşte totul la a fi un Perez şi, cu cât îşi declară mai abitir dorinţa de a se distanţa de familia noastră, cu atât i se pare mai imposibil să-i iubească pe cei născuţi ca noi, în acest stil de viaţă. Sunt fiica părinţilor mei. Cum poţi iubi ceva pe care îl denunţi cu o asemenea ardoare?

- Firește că eşti, spune Perez. E în oasele tale, în felul în care înclini capul, în vocea ta, în fiecare pas. Eşti o Perez până la capăt.

Asta este problema. Nu ştiu cum să întorn o viaţă de reguli şi de maniere cu care am fost obişnuită. Cum să-i repudiez pe cei pe care îi iubesc mai mult: Beatriz, lsabel, Maria, părinţii mei, Alejandro. Nu suntem Batista, nici de acord cu multe dintre politicile sale. Dar unde este diferenţa dintre păcat şi supravieţuire? Beneficiile pe care le primim din poziţia sa de putere ne condamnă automat?

- Aş vrea ca lucrurile să fie mai simple, spune Pablo. Aş vrea să poţi trăi în lumea mea, iar eu în a ta. Aş vrea să nu existe o diferenţă atât de mare între cei care au totul şi cei care nu-şi doresc decât o şansă la mai mult.

- Şi crezi că poţi aduce asta în Cuba?

- Eu şi alţii ca mine. Fidel Castro, de exemplu.

Ştiu puţine lucruri despre Castro, în afară de menţiunile pe care le aud la ştiri şi ironia din vocea fratelui meu. Fidel cere ca aceia care candidează la următoarele alegeri să fie împuşcaţi şi întemniţaţi; spune că va pune bombe în secţiile electorale, unde se vor aduna oamenii. Poate că Pablo îl consideră un om bun, dar puţinul pe care l-am văzut nu m-a convins încă şi, oricât aş fi în dezacord cu fratele meu, nu pot ignora nici părerea lui.

- Ai fost cu Fidel pe *Granma*[17]. întreb.

- Da. Am fost cu el tot drumul.

- E prietenul tău.

Nu mă obosesc să ascund că sunt uşor îngrozită. Mama ne-a prevenit mereu că vom fi judecate după anturaj, şi este dificil să nu fac la fel cu Pablo. Aşa cum

pare dificil şi pentru el să nu facă la fel.

[1] Iaht folosit pentru a transporta 82 de luptători ai Revoluţiei Cubaneze din Mexic în Cuba, în 1956, pentru a înlătura regimul lui Fulgencio Batista.

- Da, este, răspunde Pablo. Este una dintre cele mai bune şanse ale Cubei să iasă din umbra lui Batista. E un om bun, avocat, reformist, cercetător al Constituţiei şi al istoriei.

Bombele care explodează în Havana aparţin, în parte, Mişcării 26 Iulie a lui Castro. O parte din sângele cubanez vărsat pe străzi, din vieţile pierdute, e tot din vina lor. Direct sau indirect, a fost răspunzător pentru morţile acelea.

Cum pot admira un asemenea om? Cum pot să ţin la el?

- Castro nu e în munţi? N-ar trebui să fii cu el acum? Ce cauţi în Havana?

Tace o vreme.

- Am fost cu el în munţi o vreme. Era nevoie de mine aici. Cel mai bine e să nu ştii de ce.

- Ce se întâmplă dacă eşti prins?

- Mă vor interoga şi mă vor arunca în temniţă.

-Te-ar împuşca?

Nu tresare.

- Poate. Probabil.

Mă ia de mână. Degetele ni se împletesc. Se uită la mine. Se apleacă în faţă, spărgând distanţa dintre noi, coborând din nou vocea.

- Dacă nu vrei să mă mai vezi, dacă nu înţelegi...

Vocea i se stinge:

- Familia mea...

Emoţia îi trunchiază cuvintele:

- Nici familia mea n-a vrut să fie implicată. N-a vrut să mai ştie de mine acum, că asta e viaţa mea. înţeleg. Au plecat în America. în Florida. Nu ne vorbim.

- îmi pare rău. Cred că ţi-e greu. Nu-mi pot imagina viaţa fără familia mea.

- Este greu.

- Când fratele meu...

Inspir adânc. Câte îi pot destăinui? Câte despre mine, despre familia mea, pot spune? Pablo tocmai mi-a spus suficiente cât să fie spânzurat. Poţi avea o relaţie în care exişti doar pe jumătate, sau natura iubirii îţi cere să te arunci în ea cu toate resursele?

- A fost greu pentru toţi. Răsucesc în mâini şervetul alb de in. Nu vrea să aibă de-a face cu părinţii noştri, cu banii, cu moştenirea de a conduce firma de zahăr.

- Este cu Directorio Revolucionario Estudiantil, spune Pablo.

DRE sunt cei care au luat cu asalt Palatul Prezidenţial şi au încercat să îl asasineze pe preşedintele Batista. După moartea liderului lor, fosé Antonio Echeverría, după ce a luat parte Ia un asalt de Ia postul naţional de radio al Cubei, grupul aproape s-a prăbuşit, iar mulţi dintre membrii săi au ales să se alăture Mişcării 26 Iulie, care luptă în munţi. Fratele meu a rămas în Havana, cu prietenii care refuză să li

se alăture lui Fidel şi oamenilor săi.

Mi se strânge stomacul.

- Da, aşa este. De unde...?

- Am întrebat. Discret, firește.

- Părinţii mei au spus tuturor că este la studii în Europa. Toată lumea crede asta.

- Oamenii care ştiu despre el se învârt în cercuri foarte diferite de cei pe care-i vezi la clubul de yachting. Suntem un grup mic, cu reputaţie proastă, dar zvonurile circulă repede.

Ezită, iar zâmbetul îi alunecă:

- Fratele tău a câştigat notorietate. Ce scrie el este...

- Da, ştiu.

- îi citeşti manifestele? întreabă Pablo, nevenindu-i să creadă.

- Este fratele meu.

- Dar nu crezi ca el?

- Firește că nu. Rămâne fratele meu. Nu-mi place mereu, nu sunt mereu de acord cu el, dar îl iubesc.

Mă gândesc la asta o clipă şi continui:

- Sunt mândră că el crede în ceva cu atâta pasiune, chiar dacă nu cred şi eu. în ciuda faptului că lucrurile în care crede el cască o prăpastie între el şi restul familiei. N-ar fi bucuros să fie copia tatălui nostru. Trebuie să fie şi este autentic. în acelaşi timp, îmi fac griji pentru el. Constant. Fiecare zi în care e plecat îl îndepărtează tot mai mult de noi.

- Şi tu unde te potriveşti? întreabă Pablo.

- Pentru mine e diferit. E diferit să iii femeie în Cuba.

- Poate. Dar nu trebuie să fie.

Clatin din cap.

- Speri prea mult.

- Şi tu ceri prea puţin.

- Poate, recunosc.

Ne separăm când chelnerul aşază farfuriile pe masă. Pablo ne-a comandat un fel de mâncare cu un aspect şi un miros minunate: bucăţele de carne amestecate în orez.

Când pleacă, spun:

- Cât rămâi în Havana?

- Câteva săptămâni, cred. Nu ştiu sigur.

Atunci, atât vom avea.

- Vreau să te revăd, spune el, privindu-mă intens. Pot?

Poate că m-am îndrăgostit de el în timp ce ne plimbam pe Malecón. Poate că la petrecere sau cu câteva minute în urmă, când a vorbit despre visele lui pentru Cuba. Sau poate că este doar o stare precursoare iubirii, o emoţie dificil de identificat, când nu ai încercat-o încă. Poate că există stadii, ca atunci când intri în ocean, chiar înainte ca valurile să-ţi explodeze deasupra capului. Şi poate...

-Da.

în ochi îi străluceşte uşurarea.

Pablo mă ia de mână, degetul lui mare îmi mângâie interiorul încheieturii, tachinând pielea moale de acolo.

- Va fi greu să mă ţin la distanţă, nu? întreabă el, resemnat.

îmi bubuie inima.

- Aşa sper.

Mă duce înapoi in Miramar într-o maşină pe care spune că a împrumutat-o de la un prieten, lăsându-mă la câteva străzi distanţă de casă, ca să nu fim văzuţi împreună.

Pablo se întoarce spre mine.

- Ai vrea să ieşi mâine la plimbare cu mine? Am treabă de dimineaţă, însă ne putem vedea după-amiază. Pe Malecón, aproape de Paseo del Prado.

Cu fiecare zi petrecută împreună, riscul de a fi descoperiţi creşte... şi totuşi...

-Da.

Decidem să ne vedem la ora două şi apoi pleacă, atingân- du-mi obrazul cu buzele, şi mă lasă pe străzile din Miramar, cu pielea încălzită de sărutul lui.

Casa se vede în faţa mea, edificiul roz, încadrat de palmieri înalţi. Merg spre poartă...

Un ţipăt mic îmi scapă printre buze, când o mână mă prinde de braţ şi mă trage într-o parte a gardului, ascun- zându-mă de ferestrele casei,

- EBsa,

Alejandro este brusc în faţa mea, cu mâna pe braţul meu, trăgându-mă până ce suntem ascunşi de zidurile masive care ne flanchează proprietatea.

Vocea fratelui meu este joasă, agitată, atât de diferită de a băiatului cu care am crescut, care mă tachina mereu. Nu sunt sigură când a început

schimbarea, când a început să privească societatea în care trăiam cu o privire diferită. La universitate, poate? A reuşit să studieze un an, înainte ca porţile ei să se închidă. Poate că, la un moment dat, s-a transformat din viitor baron al zahărului în revoluţionar.

- Ce cauţi aici? şoptesc.

Tata a spus limpede, în ziua în care l-a alungat pe Alejandro, că fratele meu putea pleca având doar hainele de pe el, iară să-i fie permis să se întoarcă, cu numele şters din Biblia familiei, că imperiul zahărului moştenit de oricare dintre viitorii noştri soţi merita mai mult, în ochii lui, transformându-ne în fete de măritat de prim rang. Chiar dacă edictul tatei nu a fost respectat cu sfinţenie, vizitele lui Alejandro sunt de obicei seara sau în zilele când ai noştri nu sunt acasă. Tatăl meu este undeva, în conacul cavernos, părinţii noştri s-au întors de Ia Varadero, iar asta face totul mai îndrăzneţ.

- Ce cauţi *cu el*? întreabă Alejandro, cu o privire întunecată, ignorându-mi complet întrebarea. Se uită la mine de parcă i-aş fi străină.

Inima îmi bate cu putere.

Fraţii sunt o binecuvântare şi un blestem.

- Nimic.

- Nu mi s-a părut nimic.

Ce a văzut? Pe mine în maşină? Cum mă despărţeam de Pablo? Clipa aceea, în care el m-a sărutat pe obraz?

- Aşa a fost, mint eu. Şi nu eşti tocmai în

poziţia să îmi ţii predici despre comportament circumspect.

- Nu e vorba de asta, ci de siguranţa ta. Este periculos.

- Nu pentru mine.

- Mai ales pentru tine. Ştii ce fac în Sierra Maestra? Sunt nişte animale. Ştii cât de apropiat e de Fidel?

Numele picură de dispreţ, agăţat de buzele fratelui meu. Nu sunt tocmai şocată că fratele meu ştie despre Pablo. în ciuda diferendelor ideologice, Alejandro este moştenitorul tatei – apreciază valoarea informaţiilor: le strânge, face schimb cu ele, le foloseşte în avantajul lui.

- E un om bun.

Alejandro pufneşte.

- Cu toţii suntem.

Ceva din tonul lui îmi frânge inima. Ce a făcut Batista din noi? Ce ne am făcut chiar noi?

- Şi tu eşti un om bun.

Alejandro îşi trece mâna prin păr şi se strâmbă. Mâna îi cade pe lângă corp şi o priveşte îndurerat, de parcă i-ar picura sânge printre degetele înguste.

Beatriz şi cu mine am stat de cealaltă parte a uşii, cu urechile lipite de lemn, ascultând, când Alejandro şi tata s-au certat în ziua aceea, în biroul lui, după atacul de la palat. Ştiu ca fratele meu a ucis, în războiul lui personal pentru viitorul Cubei – oare visează feţele celor ale căror vieţi le-a luat? Se întreabă dacă au avut familii, soţii, copii?

Beatriz şi cu mine nu am vorbit niciodată despre ce am auzit atunci. Daca rosteşti cuvinte, asta le dă o putere de neimaginat şi trăim deja suficiente lucruri oribile în prezent.

Alejandro înjură în barbă.

- Ce faci aici? întreb din nou, mai blândă.

- Trebuie sa vorbesc cu Beatriz.

- Beatriz trebuie să aibă grijă. Am prins-o în biroul tatei. Dacă ar fi fost altcineva care să o vadă scotocind în biroul lui...

Alejandro înjură.

- Vorbesc cu ea. Spune-i să aibă grijă.

El este singurul de care ascultă, şi nici măcar asta nu înseamnă cine ştie ce.

- Cât va mai continua povestea asta? întreb, sprijinin- du-mă de zid.

- Adică?

- Nu ai obosit? Nu vrei să vii acasă? îl apuc de braţ, căutân- du-i ochii, căutând fratele pe care il ştiu de nouăsprezece ani.

îmi răspunde durerea din privirea lui.

- Cum să fac asta?

- Suntem familia ta şi te iubim.

- Poate că tu. Poate că şi Beatriz, Isabel şi Maria. Dar părinţii noştri? El m-a dat afară.

- Ai încercat să-l ucizi pe preşedinte, şoptesc eu. Ce era să facă?

- Să înţeleagă.

- Nu înţelege. Ei nu înţeleg. Ce încerci tu sa faci, sistemul pe care încerci să-l distrugi... e totul pentru ei. Este moştenirea noastră.

- Nu e ceva de care să fii mândru.
- Poate nu tu, însă ei, da. Lucrurile pe care le ponegreşti sunt cele pe care încearcă ei să le continue.

El oftează, cu o expresie sălbăticită.

- Crezi că nu știu? Că nu văd că există puține șanse de a fi altceva decât dușmani firești?

- E doar politică.

- Nu e. Nu mai e. Acum e parte din mine. Nu pot să îngrop și nici să distrug asta. Nu pot să mă întorc și să fiu prințul răsfățat, menit să moștenească un imperiu al zahărului creat cu sângele și sudoarea altora. *Nu pot.* Se desprinde de zid, cu frustrarea întipărită pe chip. Spune-i lui Beatriz că ne vedem aici mâine la prânz.

- Alejandro!

- Nu mai pot aștepta. Am vorbit serios mai devreme – tipul ăla nu e potrivit pentru tine. Stai departe de el. Se apleacă in față și mă îmbrățișează repede. Corpul lui e mult mai slab decât îmi amintesc. Oare ce mănâncă? Unde locuiește? Cum supraviețuiește singur?

- Alejandro, stai.

îmi dă repede drumul și se întoarce, cu pași tot mai lungi. Doare mai tare decât îmi imaginam să îmi văd propriul frate aproape fugind de mine, și trec câteva minute înainte să mă pot mișca iar. Râmân pe trotuar, între conacul care mi se pare un mausoleu și fratele care caută să-l dărâme, bucată cu bucată.

Capitolul opt

Trec săptămânile, fratele meu e din nou absent, viaţa mea este un ciclu de evenimente obişnuite, înspicate cu momente petrecute cu Pablo, care-mi schimbă viaţa. Orice face Pablo pentru revoluţionari, se strecoară în oraş ca un hoţ, ofe- rindu-ne câteva ore împreună, şi pleacă iar. Programul acesta nu are ritm, cel puţin nu unul pe care să-l intuiesc şi, chiar dacă aş putea căuta un model în ultimele zile, exista lucruri pe care nu vreau să le examinez prea de aproape. Uneori e în Havana câteva zile la rând şi ne putem vedea de câteva ori; alteori, pot sa mă strecor câteva minute şi atât.

Scrisorile au devenit o cale de a-l păstra cu mine când suntem obligaţi să ne despărţim. Există între întâlnirile de pe Malecon, cele două dăţi în care m-a dus la cinema, câte o masă împreună, ocazional.

în interacţiunile noastre se simte tensiunea, care dispare când ne scriem, un act intim de transmitere a celor mai ascunse gânduri, creând pagini după pagini de familiaritate, îi răsucesc cuvintele în minte când nu suntem împreună, inventând conversaţii imaginare între noi, ducându-l cu mine în timpul zilei, incluzându-l în părţi ale vieţii mele pe care omul în carne şi oase n-ar avea permisiunea să le trăiască. Povestea noastră se desfăşoară la fel de mult prin scrisori, cât în

puţinele momente în care ne vedem, până când cele două par să se amestece – bărbatul care mă prinde de mână şi merge lângă mine pe ţărm şi versiunea închipuită de mintea mea, din cerneală pe hârtie. Pe cât de lacomă sunt după cuvintele lui, însă, am şi griji pe care nu le pot linişti.

Mi se pare corect ca bucuria să-mi fie temperată de realitate, de parcă soarta ar fi intervenit, poruncind să fie totul echitabil. Familia mea nu l-ar accepta niciodată. Prietenii lui nu m-ar accepta pe mine. Dacă Batista nu se prăbuşeşte, Pablo n-are ce căuta în Havana. Dacă Batista cade, iar rebelii reuşesc, atunci ce? Au declarat război modului nostru de viaţă, celor avuţi, au renegat poziţia familiilor ca a mea, au îndemnat poporul cubanez să se ridice împotriva celor la putere. Au creat o falie în familia mea de care mă îngrijorez că nu se va astupa vreodată.

- Eşti tăcută azi, spune cea mai bună prietenă a mea, Ana, sorbind dintr-un suc vizavi de mine. Luăm prânzul afară, la un restaurant din Piaza Vieja. Suntem vecine de când mă ştiu. Ne separă doar nouă luni. Părinţii noştri sunt în relaţii cordiale, contemporani de societate, dar prietenia noastră a evoluat organic: două fete cu părul negru jucân- du-se în curte, punând la cale aventuri între zidurile înalte, care ne închid. Surorile mele sunt prietenele mele pentru că suntem unite prin naştere, printr-o legătură puternică, de nezdruncinat, dar iată libertatea de a avea o prietenă cu care pot fi eu însămi, fără aşteptările şi obligaţiile dinamicii şi ale dramelor

familiale.

- Scuze, răspund eu. Sper că nu sunt o companie neplăcută.

Avem genul de prietenie în care nu e nevoie să umplem tăcerea. Suntem mulţumite să ne fim alături, dar mă tem că azi cam forţez limitele. Am multe pe cap,

Alejandro a apărut la bucătărie, ieri, şi s-a întâlnit cu Beatriz. A fost mereu preferatul servitorilor. Oare bănuiesc adevăratele sale motive de a sta departe? îi susţin cauza? Vieţile lor s-ar îmbunătăţi sub Fidel.

- Nu eşti. E din cauza fratelui tău?

A fratelui meu şi a lui Pablo.

Zi de zi şi clipă după clipă îmi dau seama că mă îndrăgostesc tot mai mult de Pablo. Sunt uluită de el, cred. Convingerile lui, pasiunea, inteligenţa – e atât de hotărât, de ambiţios, iar dedicarea lui este admirabilă, chiar dacă nu suntem de acord în privinţa viitorului Cubei.

l-am zis mereu Anei totul, dar nu îi pot spune tot adevărul – nu despre fratele meu şi, cu siguranţă, nu despre Pablo. Vreau s-o protejez, dar mi-e şi teamă că m-ar condamna pentru că am o relaţie cu unul dintre ei. Familia ei nu e atât de apropiată de preşedinte ca a mea şi, totuşi, în Cuba se ridică ziduri imaginare, care străbat familii, căsătorii şi prietenii.

- Fratele meu a venit acasă ieri, spun eu. Nu arată bine.

I-am spus Anei o versiune diferită a poveştii pe care au

făcut-o să circule părinţii mei, ceva mai apropiată de adevăr: că Alejandro şi tata s-au certat şi tata l-a alungat de acasă. Poate că bănuieşte restul şi este o prietenă prea bună să îmi spună ceva, cine ştie? Am deja prea multe secrete să i le pot spune pe toate.

Face ochii mari.

- Ai voştri erau acasă?

- Nu, sunt la ţară. Tata descâlceşte o grevă la una dintre fabrici. Mama face pe doamna conacului, sorbind cafea pe verandă.

- Aş vrea şi eu ca ai mei să plece la ţară. L-au invitat la cină pe Arturo Acosta şi sunt convinsă că au intenţii necurate.

- Tot încearcă să te logodească?

- Cu pasiune. Te invidiez că ai surori mai mari. Ar fi bine să dispară o parte din presiune.

- Nu cred că Isabel e departe de logodnă, zic.

- Serios?

- Lucrurile par serioase între ea şi Alberto.

- Mama ta va face o criză.

Mama are tot felul de probleme cu fiicele ei: una se vede cu un rebel, alta se întâlneşte cu cineva care n-are numele de familie potrivit, iar Beatriz este... Beatriz. Maria va fi singura care nu se va dovedi o mare dezamăgire, în ritmul ăsta, deşi are nişte ani la dispoziţie să schimbe asta.

Mă strâmb.

- Probabil. Deşi, dacă una dintre noi...

Piaţa explodează de zgomot.

Ra-ta-ta-ra-ta-ta-ta-ra-ta-ta.

încremenesc cu degetele pe furculiţă, cu mâna în aer. îmi ia un moment ca mintea să identifice zgomotele – artificii, rateuri, foc de armă...

- Jos, strigă Ana, împingându-mă să ies din amorţeală. în jurul nostru, oamenii ţipă şi urlă, iar strigătele lor umplu piaţa.

Ra-ta-ta-ta-ra-ta- ta- ta-r a-ta-ta.

Mă vâr sub masă, cu braţele în jurul Anei, rugându-mă să nu fim lovite de un glonţ rătăcit, să nu vină aici şi să ne împuşte.

Ce s-a întâmplat cu oraşul nostru?

Pe cât de repede a început, se şi opreşte, iar peste piaţă se lasă o tăcere de moarte. Cu trupul tresărind, privesc de sub masă. Mi se strânge stomacul. Oamenii sunt pe podea sau se ascund după maşini. Mâncarea s-a vărsat de pe mese, în faţa mea zace o coajă de pâine, vinul pătează trotuarul intr-un roşu adânc. Oraşul atât de aglomerat tace; niciun semn de atacatori. Mă lupt cu impulsul de a fugi şi caut mai departe.

Oare va veni poliţia să ne spună că totul e în regulă?

Lent, parcă scăpaţi de sub o vrajă, oamenii încep să se ridice, strigând şi gesticulând. Ana şi cu mine ne ridicăm şi noi. Mie îmi tremură picioarele, îmi cedează genunchii, şi mă prind de masă, pentru susţinere. Am o tăietură în palmă, unde am lovit pământul. Mi-au intrat pietricele în piele. Am mâna pătată de fasole neagră. O şterg de şervetul de in pe care-l strâng in pumnul cu încheietura albită. îmi tremură degetele de

o nouă ingrijorare.

E o senzaţie stranie, să fii legată de violenţă – să ştii că, undeva în oraş, rafala de focuri de armă ar fi putut atinge pe cineva apropiat, fie făptaş, fie victimă – pe fratele meu sau pe Pablo.

Lăsăm pe masă banii şi fugim din restaurant. în jurul nostru, oamenii umplu străzile, vânzători şi proprietari de restaurant care ies şi comentează agitaţi.

Au fost rebelii.

Nu, a fost mafia.

Te rog, ne dăm seama cu uşurinţă că au fost oamenii lui Batista. Rebelii avansează în munţi, la ce vă aşteptaţi?

Oamenii lui Batista? Au fost răufăcători de rând. Infrac- ţionalitatea din cartier se înrăutăţeşte de la an la an. Nepoata mea mergea prin cartier, aseară...

- Haide.

O iau pe Ana de braţ, întorcându-mă spre stradă şi îndrep- tându-mă spre maşină, cu panica asaltându-mi membrele, mintea, inima.

Mă opresc brusc.

Doi bărbaţi zac cu faţa în jos pe pământ, înaintea noastră, la mai puţin de treizeci de metri. Sângele se adună sub trupurile lor, iar ochii lor lipsiţi de viaţă mă privesc fix.

Cum aş putea să nu mă uit?

Uşurarea mă cuprinde, iute, decisiv.

Nu sunt ei.

Conducem înapoi în tăcere. Ana e la volan – lucru

bun, ţinând cont de cât sunt de zguduită de evenimentele după-amiezii. Stau în dreapta, cu faţa spre geamul deschis, către briză, către izul de sare din aer. Orice, numai să-mi scot din minte mirosul şi imaginea sângelui. Greaţa mi se strânge în stomac.

Ana este prima care rupe tăcerea.

- Crezi că se va sfârşi vreodată?

Disperarea din vocea ei îmi frânge inima. Nu vorbim despre violenţă, despre nebunia din oraş, dar este clar că a afec- tat-o şi pe ea.

- Nu ştiu, răspund eu.

Batista a fost la putere jumătate din viaţa mea. în primul mandat, se spune că a fost oarecum progresist – ne-a dat Constituţia din 1940, la care aspirăm acum, care, printre altele, proteja femeile de discriminarea de gen şi le dădea posibilitatea să ceară drepturi salariale egale. Când a revenit ca preşedinte, ani mai târziu, a devenit dictator cu o guvernare populistă înclinată spre corupţie, erou transformat în personaj negativ. Mafia americană conduce acum Cuba: turiştii ne aglomerează plajele, umplu hotelurile in care cubanezii nu îşi permit să stea, joacă în cazinouri construite din lăcomie...

Pentru cei dintre noi care nu prea ştiu altceva, e dificil să îşi imagineze o versiune diferită a Cubei, de parcă ne-am putea întoarce în timp ca să negăm schimbările implementate de regimul lui. în acelaşi timp, nu-mi pot imagina un viitor în care insula nu ar fi la fel de fragmentată ca acum.

Ana coteşte pe strada noastră, iar vederea

palmierilor îmi mai liniştește nervii. Privirea mea alunecă şi se opreşte la un bărbat care stă lângă o decapotabilă albastră.

Inima îmi bate cu putere.

Pablo este îmbrăcat lejer, fumează un trabuc, este suficient de departe de conac ca să nu pară că se află aici pentru mine, dar suficient de aproape ca să nu am niciun dubiu.

Ce caută aici?

Ies din maşină, acuzând o durere de cap când Ana mă întreabă dacă vreau să intru la o cafea. Sunt atentă să nu fie nimeni cunoscut în jur când mă apropii de Pablo. Din fericite, nu văd vecini, dar unul dintre grădinari îmi aruncă o privire curioasă.

Mă opresc la câţiva metri de Pablo şi imi doresc mai mult decât orice să acopăr distanţa dintre noi, să mă relaxez în îmbrăţişarea lui, chiar dacă raţiunea lui îmi dictează că nu pot,

- Bună, spun eu încet.

Zâmbetul lui mă încălzeşte, dar senzaţia dispare iute când îi văd expresia îngrijorată.

- îmi pare rău că am venit. Nu vreau să îţi fac necazuri, dar nu am vrut să plec fără să te văd ultima oară.

Mi se strânge stomacul.

- Pleci?

L-am văzut o singură dată de când s-a întors în oraş de data asta. Vine şi pleacă atât de des, încât este greu să ne stabilim o rutină, despărţirea şi regăsirile ulterioare grăbindu-ne toate interacţiunile.

- Planurile mele s-au schimbat, răspunde Pablo, cu vocea plină de regret. îmi ia o şuviţă de păr şi o învârte pe degete, apoi îmi dă drumul oftând. Trebuie să plec mâine din Havana, îmi pare rău.

Ştiam că asta urmează, ştiam că va trebui să plece din nou, dar tot simt un val de tristeţe şi de abandon. Când ne vom revedea? Oare ne vom revedea? Imaginea oamenilor morţi îmi apare din nou în minte şi mă înfior.

- Mă duci undeva? Oriunde? Trebuie să plec din oraş puţin.

Inspir adânc, iar inima îmi bate tot mai repede, mai insistent.

- Eram la prânz cu prietena mea, Ana. S-a tras. Vocea îmi tremură când îi povestesc şi restul şi se frânge la partea pe care nu o pot spune cu voce tare.

Mi-am făcut griji că erai tu unul dintre morţi.

Pablo închide ochii când termin, mă ia în braţe, la naiba cu raţiunea, şi mă strânge tare. Creştetul capului mi se potriveşte perfect sub bărbia lui. Buzele lui îmi ating părul. Nu am energia să îmi fac probleme că ne poate vedea cineva. El tace multă vreme, apoi se desprinde şi mă ia de mână. îmi ţine portiera deschisă, iar eu mă strecor pe locul pasagerului. în clipa asta I-aş urma oriunde.

Ne îndreptăm spre plajă, spre Celimar, în maşîna lui împrumutată. îmi înconjoară umerii cu braţul şi mă lipeşte de el. Cu fiecare moment pe care îl petrecem împreună, simt că mă liniştesc tot mai mult. Nu mi-am imaginat că aşa va fi. Mi-am imaginat cuvinte

frumoase şi poezie, nu senzaţia pură, primară, care mă afectează acum. Iubirea este o entitate cu o prezenţă fizică remarcabilă – pulsul de Ia încheietura lui, pieptul care i se ridică, respirând, bătăile genelor, linia maxilarului. Vreau să îl sărut, să îi cunosc fiecare centimetru de corp, fiecare mişcare, vreau acele părţi ale lui pe care nu le vede nimeni. Iubirea e de o lăcomie pe care nu am anticipat-o.

Când ajungem la apă, Pablo parchează şi mergem pe plajă. îmi scot sandalele şi le duc în mâna liberă, am cealaltă mână în mâna Iui. Degetele de la picioare mi se afundă în nisip, iar valurile îmi mângâie picioarele. Privesc marea.

- Voi aţi fost astăzi? Grupul tău i-a împuşcat pe oamenii aceia?

Nu mă pot uita la el, nu sunt pregătită să îi citesc adevărul în ochi.

-Nu.

înghit.

- Altă dată aţi fost voi?

Durează o clipă să îmi răspundă, cu privirea spre mare.

-Da.

Nu mă pot hotărî dacă îi sunt recunoscătoare pentru sinceritate sau dacă mi-aş dori să mă fi minţit. îi privesc mâinile cu crăpături şi zgârieturi care m-au atras cândva, atât de diferite de ale bărbaţilor pe care îi cunosc. Acum văd sânge acolo, în aceeaşi nuanţă cu cel de pe pielea fratelui meu.

Cum să iubeşti pe cineva care a luat o viaţă?

Şi totuşi...

Sunt chiar atât de diferiţi de bărbaţii care dau ordine de la birouri, la fel de responsabili pentru vărsarea de sânge, chiar dacă violenţele se întâmplă în numele lor şi nu sunt comise de mâinile lor îngrijite? Cum se încadrează binele şi răul în vreme de război? Fratele meu şi Pablo sunt soldaţi, chiar dacă nu poartă uniformă, sau sunt criminali, cum îi consideră tata?

Mă tem că nu sunt echipată să fac aceste judecăţi, pentru echitatea morală pe care o generează războiul. Mai mult decât oricând, îmi doresc ca acest conflict să ia sfârşit.

- Vom avea alegeri curând. Nu asta ai vrut? întreb. O şansă ca vocea oamenilor să fie auzită?

Vocea mea pare atât de tânără, chiar şi în urechile mele. Ce ştiu eu despre emoţiile care mă străbat sau despre lucrurile pe care le pomenim? Nu ne separă genul sau vârsta, ci lipsa de experienţă. El a văzut orori pe care eu nu mi le pot închipui, posedă ambiţii de neimaginat pentru mine.

- Alegerile sunt doar în folosul lui Batista, spune Pablo. Nu este prost. Havana e aproape de revoltă: deja a pierdut în provincie. Aceste alegeri sunt încercarea lui de a linişti masele, creând iluzia democraţiei, în timp ce trage sforile marionetei sale în culise. Numele este Agüero, dar Batista va lua deciziile, dacă este ales.

încep să înţeleg şi asta mă umple de o nouă groază.

- De asta eşti în oraş? Pentru alegeri?

Revoluţionarii fac tot posibilul să întrerupă

alegerile, de
luni de zile.

Pablo îmi evită întrebarea.

- Batista controlează Havana, dar se clatină în restul insulei. Sunt locuri în care nici măcar nu îşi poate trimite candidatul, de teamă, se laudă el.

Infama amenințare a lui Fidel Castro, cum că va ataca secțiile de votare, a făcut mulți cubanezi să se teamă de vot. Amenințările sale de a întemnița şi de a executa orice candidat a mai lăsat puține alternative.

- Şi tu susții asta? Eşti de acord cu acțiunile lui Fidel? Ceri democrație şi totuşi stai în calea ei?

- îl împiedică pe Batista să mai măsluiască nişte alegeri.

- Cum, măsluindu-le înaintea lui?

- Nu. Are vocea plină de frustrare. Nu spun că sunt de acord cu amenințările, cu instigarea la violență, cu încercările de a suprima alegerile, dar, în aceiaşi timp, Batista trebuie oprit. Nu există un răspuns curat. Are toată puterea la dispoziție şi, dacă nu facem ceva să i-o smulgem, nu se va sfârşi niciodată. Nu ajunge să controlăm provincia. Trebuie să controlăm toată țara, inclusiv guvernul. Trebuie să îl alungăm din Havana şi să arătăm poporului că nu mai e nevoie să se teamă de el şi de plutoanele lui de execuție, de poliția lui secretă. Trebuie să le oferim puterea de a-şi decide viitorul, direcția în care va merge țara, dar e imposibil să ajungem acolo în condițiile actuale.

- Mi se pare că eşti dispus să joci rolul negativ doar pentru a înfrânge personajul negativ.

- Te rog să nu crezi că am devenit Ia fel de rău ca Batista, că sunt motivat de aceeaşi putere, de aceeaşi lăcomie care-l mână pe el.

Mi-e teamă, iar îndoiala ameninţă să deşire orice relaţie s-a creat între noi. Mă îngrijorează că par să fiu înconjurată de nebuni care doresc să dea foc lumii, fără să se gândească la urmările acţiunilor lor, fără să se gândească la vieţile nevinovate care vor fi carbonizate de flăcări.

- Te rog să nu mă priveşti aşa. Pablo are o voce care imploră, pe care nu am mai auzit-o, şi o privire disperată.

- Aşa, cum?

- De parcă ţi-aş părea respingător. De parcă aş fi un monstru ca Batista şi cohortele lui. Te rog, Elisa.

Vreau să cred că e diferit, dar acum ambele părţi mi se înceţoşează sub priviri, fiecare pretinzând că ar avea răspunsul pentru viitorul Cubei şi dispusă la lucruri abominabile pentru a-l vedea realizat.

- Nu înţeleg. încerc, dar mi se pare greu. Nu te apasă violenţele? Crimele?

- Cum să nu lupt pentru ţară? Nu se schimbă nimic. Dacă vom continua aşa, dacă nu ne schimbăm strategia, dacă nu-i obligăm la război, starea actuală a Cubei, eşecul guvernării, este răspunderea noastră. Uită-te în ce ne-a transformat Batista. Uită-te la ce a adus asupra ţării. Gangsteri şi

droguri, asta e moştenirea lui. Să nu mai zic de cazinouri şi bordeluri. Ne-a dat ţara americanilor. Ei au mai multă putere aici, într-o ţară străină, decât avem noi în propria ţară. Şi, în schimb, îi oferă sprijin militar lui Batista, arme pe care le foloseşte împotriva oamenilor săi, pentru a menţine menghina de fier în jurul ţării. Americanii predică libertatea şi democraţia acasă, şi practică tirania în restul lumii. Batista este un despot şi ştii asta.

Are dreptate. Dar tata a fost unul dintre cei care au donat sume mari de bani pentru campania prezidenţială a lui Batista, cu ani în urmă, şi este adesea primit cu drag la Palat. Cum să îmi condamn propria familie şi părinţii? Asta e diferenţa dintre mine şi fratele meu – cum o fi, cum n-o fi, sunt o Perez şi abia apoi sunt cubaneză.

- Batista ne seacă de puteri, continuă el. Dar, fiindcă e în cârdăşie cu americanii, e de neatins. A ucis zeci de mii de cubanezi şi totuşi deţine puterea. I-am îndurat cruzimea prea multă vreme şi uite unde ne-a adus.

- Şi, totuşi, crezi că tu şi prietenii tăi îl puteţi învinge.

Aroganţa cuvintelor lui mă sperie. îl provoacă pe Dumnezeu şi sfidează legile firii, dacă cred că un grup atât de mic de oameni poate reuşi.

-Da.

- Şi americanii?

- Dacă facem suficient zgomot, dacă avem o singură voce, dacă reuşim să îl înfrângem, atunci ei ce mai pot face? Ne vor accepta, în cele din urmă.

Nu sunt aşa sigură. Totul pare atât de simplu, când se exprimă astfel. Dar, dacă e atât de uşor, de ce a păstrat Batista puterea atâta vreme?

- Şi dacă nu reuşiţi?

- Atunci, măcar îmi voi fi petrecut viaţa servind o cauză în care cred şi care mă depăşeşte ca importanţă.

- Crezi că merită să mori pentru ea.

încerc să-mi imaginez că aş iubi ceva cât să fiu gata să mor pentru asta. Da, aş muri pentru familie. Pentru un copil. Pentru bărbatul iubit. Dar pentru ţară?

- Nu-mi pot imagina ceva mai sfânt decât să îţi dai viaţa pentru ţara ta, răspunde el, solemn.

Sunt vorbe de martir şi poate că într-o zi îl vor onora în analele istoriei cubaneze, dar eu nu vreau să iubesc un martir. Nu vreau nici război, nici vărsare de sânge în colţul meu de insulă. Nu vreau să-l pierd. Şi, dîntr-o dată, mă simt tânără şi nesăbuită, imposibil de răsfăţată. El vorbeşte despre revoluţie şi eu mă preocup de chestiuni emoţionale.

- Atunci, vrei să îţi dai viaţa pentru Cuba?

Pablo încearcă să zâmbească.

- Sper că nu. Sper că nu se va ajunge acolo.

- Şi dacă da?

Mă cuprinde cu braţul, fruntea i se sprijină de a mea, buzele lui sunt la câţiva centimetri de ale mele.

- Singurul lucru pe care-l ai, în final, este cel pentru care lupţi. Dacă n-am spus nimic, dacă n-am făcut nimic, nu aş putea trăi cu mine. Nu aş fi bărbat. Aceasta este poziţia pe care o aleg şi, la bine şi la rău, voi accepta urmările acţiunilor mele.

Inspir adânc.

- Ne vom revedea? Simt o lacrimă pe faţă.

Pare sfârşitul. Pablo mă sărută, cu braţele în jurul taliei mele, cu trupul
lipit de al meu.

- Ai încredere, Elisa.

- Te întorci după ce se termină totul?

- Da.

Capitolul nouă

Marisol

Pun ultima scrisoare în cutie. Am amuţit. în toate dăţile în care am întrebat-o pe bunica despre viaţa ei din Cuba, de ce nu mi-a spus că s-a îndrăgostit? Ce s-a întâmplat între ei? Au fost despărţiţi de revoluţie? L-a uitat când mi-a cunoscut bunicul?

Bunica mea a iubit un revoluţionar. Nu prea îmi pot

imagina cum.

Bunica şi-a petrecut viaţa ponegrind regimul lui Castro, făcând voluntariat în grupuri care se opuneau guvernării din Cuba, donând bani către cauze care doreau să îl îndepărteze de la conducere. S-a dus la slujbă în fiecare duminică şi, totuşi, nu a luat niciodată împărtăşanie, pentru că spunea că inima ei era prea plină de ură contra lui Fidel, contra celor care îi furaseră ţara. Dar l-a iubit pe unul dintre ei.

Oare s-a intors la ea?

Scrisorile mă umplu de întrebări, oferindu-mi puţine răspunsuri. Am doar jumătate din povestea lor – scrisorile lui către ea – scrisori despre care bunica a crezut că sunt suficient de preţioase ca să le păstreze, dar cuvintele ei pentru el? L-a iubit? Dacă da, de ce s-au despărţit?

Trebuie să aflu sfârşitul poveştii, să ştiu ce s-a întâmplat, iar ce mi-a spus Ana mai devreme îmi amintesc abia acum.

Nu poţi înţelege cum era atunci şi cum a fost distrusă lumea noastră în doar câteva luni. Orice ai găsi, nu o judeca prea aspru.

Probabil ştie şi ea câte ceva. Oare mătuşile mele ştiu? Nu se pomeneşte nicăieri dacă i-au fost confidente bunicii, şi sunt atâtea piese care lipsesc din puzzle.

Iubitul ei o fi în viaţă? O fi încă în Cuba?

Este târziu – după miezul nopţii, potrivit ceasului de pe telefon dar nu pot să dorm, fiindcă am prea multe întrebări. Vreau să împărtăşesc ce am aflat cu tata şi

cu surorile mele şi, în acelaşi timp, am nevoie de mai multe informaţii, înainte *(dacă)* să le spun. în plus, provocările tehnologice curente nu-mi uşurează sarcina. O parte din mine se bucură de pauză, dar acum mă simt insuportabil de singură, segre- gată de prieteni şi familie.

De ce nu mi-a spus bunica poveştile astea? De ce n-a avut încredere în mine?

Am nevoie de aer. Cei patru pereţi mă apasă. Iau un halat din valiză, mi-l leg în jurul maieului şi al pantalonilor de yoga, şi ies tiptil. Partea de casă a familiei Rodriguez este tăcută. Sus, vecinii nu dorm încă. Zgomotele domestice intră prin tavanul pătat de apă. Se aud paşi, alături de apa care curge prin ţevi. Un bebeluş plânge înfundat.

Treptele scârţâie, iar eu tresar la fiecare pas, rugându-mă să nu trezesc toată casa. Trec pe lângă două uşi închise şi ajung in spate, unde deschid uşa de sticlă care duce spre zona de mese exterioară a *paladar-ulm* şi spre apă. Vântul îmi suflă părul în jurul feţei, iar zgomotul blând al apei îmi linişteşte inima.

- Nu poţi dormi?

Mă răsucesc. Luis stă într-un scaun în care au şezut mai devreme clienţi. O sticlă de rom şi un pahar pe jumătate plin se află pe masă, în faţa lui.

Lumina lunii se schimbă. încremenesc.

O aşchie de lumină îi cade pe partea stângă a feţei. Are pleoapa învineţită şi o tăietură urâtă pe pomete, care sigur nu era acolo mai devreme.

Icnesc.

- Ce ai păţit?

Luis se întinde după băutura din faţa lui. Goleşte paharul şi îl pune înapoi, cu un clinchet furios.

- Am fost jefuit.

- Doamne! Ce ţi-au luat?

El desface sticla şi umple paharul, dar nu bea.

- Demnitatea.

- Ai făcut plângere?

Buzele i se răsucesc sarcastic.

- Mă îndoiesc că poliţia s-ar preocupa de un simplu furt.

- Credeam că în Cuba nu este infracţionalitate atât de ridicată. Ghidurile zic că ar fi un loc sigur, spun, simţindu-mă cam prostănacă fiindcă dovada contrariului mă priveşte în faţă.

El pufneşte.

- Nu crede tot ce citeşti. N-ar da bine regimul.

- Ai nevoie de ceva pentru faţă? Cremă cu antibiotic?

Luis ridică paharul.

- Am deja.

Face semn spre un scaun gol de cealaltă parte a mesei, cu mâna liberă, şi îmi dau seama că e posibil să fie niţel beat.

E căsătorit. Du-te în cameră. Nu te aşeza.

Mă aşez, iar când împinge paharul plin peste masă, spre mine, cu lichidul plescăind, nu ezit. îl duc la gură şi îl golesc.

Romul e mai bun decât mă aşteptam. Am mai văzut

marca, în călătoriile mele, cu emblema distinctă vorbind despre alt lucru apropriat de guvernarea Castro, dar nu l-am încercat. Oare a aparţinut cândva familiei Rodriguez, înainte să fie naţionalizate firmele producătoare de rom?

- Sigur nu vrei să-ţi pansezi faţa? Ochiul lui pare să pulseze. Va avea o vânătaie imensă mâine.

Luis clatină din cap, nepărând deloc preocupat de faptul că stă vizavi de mine însângerat.

Bărbaţii.

- Ai o noapte grea? întreabă el, arătând spre paharul gol din mâna mea.

Mi se pare că mă ia din nou peste picior.

- Ai putea spune şi aşa.

Fac paharul să alunece din nou peste masă, iar el îl umple iar, sorbind. Are privirea fixată spre marea din faţa lui şi nu spre mine, dar simt că aşteaptă să răspund şi acum, la un ocean distanţă de familia mea, am mare nevoie de o persoană cu care să discut.

- Bunica ta avea o cutie cu lucruri de-ale bunicii mele, pe care o îngropase în curtea din spate, înainte să părăsească ţara. Erau scrisori în ea. De dragoste. De la un bărbat. Era revoluţionar.

Luis tace şi aşteaptă să continui. Surprinzător, chiar continui.

- Am venit să îi împrăştii cenuşa pentru că m-a rugat, pentru că am cunoscut-o mai bine decât oricine sau aşa am crezut, dar acum simt că nu am cunoscut-o deloc.

- Nu ţi-a povestit despre el niciodată?

- Nu. Mă îndoiesc că ştia cineva. Cel puţin, dacă surorile ei ştiau, n-au zis nimic. Mi-a spus atât de multe poveşti despre viaţa ei în Cuba şi asta e poate cea mai importantă dintre toate, dar n-a menţionat-o. Nici măcar o dată.

N-am fost niciodată foarte apropiată de tata. Este un părinte afectuos, chiar dacă distant. Iar bunicul meu a murit când eram mică, aşa că nu e decât o amintire vagă. Mama m-a lăsat în grija altora, după divorţ. Dar bunica...

Ea era prezenţa permanentă din viaţa mea, persoana despre care ştiam că va fi acolo, alături de mine, indiferent ce s-ar întâmpla, singura din familia mea care mă accepta iară reţineri, care nu încerca să mă croiască după tiparul Perez. Asta creează o discrepanţă şi mai mare între femeia pe care credeam că o cunosc şi cea care a fost.

- De ce eşti supărată? Pentru că a ţinut secret, sau pentru că bunica ta a iubit pe cineva care nu ţi-ar fi plăcut?

- Nu ştiu, recunosc eu. Relaţia bunicilor mei a fost mereu construită pe o bază romantică. Nu am avut multe exemple de căsătorii reuşite în jur; părinţii mei cu siguranţă nu întruneau scorul.

îmi spusesem că, odată mare, relaţia mea va fi ca a lor, copiii mei nu vor creşte într-o casă divizată şi fracturată, ca aceea în care am crescut eu, ci plină de iubire şi de afecţiune, ca a bunicilor.

- Când eram mică, îmi imploram bunica să îmi spună cum s-au întâlnit, îi explic lui Luis. S-au

căsătorit după o lună. îţi închipui? Să întâlneşti pe cineva, să te îndrăgosteşti într-o clipită şi apoi să te căsătoreşti câteva săptămâni mai târziu? Ce e asta, dacă nu o mare iubire?

îmi simt pielea încălzindu-se, mă furnică – ori de la rom, ori de la subiectul discuţiei.

- Definiţia romantismului este unică, în cazul tău, spune Luis, privindu-mă nedefinit.

- Adică?

Mi se pare că îşi râde din nou de mine.

- Vorbeşti despre pasiune, dar cum rămâne cu tovărăşia, cu respectul reciproc, cu prietenia? De ce se leagă mereu oamenii de scânteia care se poate stinge, ca măsură a unei relaţii?

Are această scânteie cu soţia lui sau căsnicia lor este stabilă, sprijinindu-se pe calităţile despre care vorbeşte acum?

- Sunt lucruri importante, sunt eu de acord. Iar bunicii mei le-au avut şi ei. Au fost căsătoriţi multă vreme. Mă îndoiesc că un mariaj poate rezista fără calităţile acelea.

El înclină capul, recunoscând în tăcere.

- Dar aş vrea şi scânteia, spun, cu o voce temerară.

Luis râde, un sunet răguşit şi cald.

- Nu mă îndoiesc.

Ridică iar paharul, îl duce la buze, iar mărul lui Adam i se mişcă, înghiţind.

Nu-mi pot desprinde privirea.

- îmi imaginez că o familie ca a ta n-ar fi

fericită să aibă un revoluţionar în sânul ei, spune el.

- Deloc. Ezit, sfâşiată între adevăr şi precauţie. Romul îmi dezleagă limba. Am crescut auzind ce e mai rău despre oameni precum Che Guevara şi Fidel Castro.

Cumva, este falia dintre cubanezii rămaşi şi cei plecaţi. Există afecţiune şi grijă pentru membrii familiei şi prietenii lăsaţi în urmă, nevoia intrinsecă de a ajuta pe oricine să părăsească ţara, dar există şi o schismă. Unii cred că cei care au rămas au contribuit la starea actuală a Cubei, şi au susţinut şi legitimat puterea lui Fidel. Oamenii ca bunica au văzut în asta o altă trădare – care a durut mai ales venind din partea cubanezilor. Este mai uşor să ierţi un străin decât o persoană apropiată.

- Mi-e greu să-mi imaginez că bunica ar fi putut iubi pe unul dintre ei.

- Poate că nu era, sugerează Luis. Nu toţi cei care au fost implicaţi în Mişcarea 26 Iulie a lui Fidel erau la fel.

Mi-e jenă să recunosc că nu ştiu suficient despre politica din Cuba. Cunosc accentele importante şi anecdotele povestite de bunica şi de mătuşile mele, dar am reexaminat rareori nuanţele de dincolo de propoziţia simplă că Fidel şi comunismul său au făcut rău. Era un adevăr atât de puternic acceptat în familia noastră, că ar fi fost o blasfemie să îl pun la îndoială.

- Cine erau cei buni?

Luis îşi bea romul şi mai toarnă în pahar. Mi-l face să alunece în faţă, iar degetele lui Ie ating pe ale mele

când îl prind.

Ridic paharul, mirosul de rom îmi umple nările, gustul lui a rămas pe sticlă şi în alcool – sau poate e doar în imaginaţia mea.

Se uită din nou spre mare.

înghit şi romul îmi arde gâtul, revărsându-mi-se în stomac.

- Nu aş spune neapărat că au fost cei buni, explică Luis. Doar bărbaţi care au murit înainte să treacă integral de la eroi eliberatori la tirani. Cu intenţii bune, cel puţin, ceea ce e aproape acelaşi lucru, deşi nu tocmai. Cred că o mare parte dintre cei mai notorii criminali ai istoriei au pornit cu intenţii bune.

îi împing paharul gol peste masă. Scoate dopul sticlei, îl umple, îl duce la buze.

- Vreau să îl găsesc, spun, surprinzându-mă când vorbele îmi ies de pe buze.

Trebuie să aflu ce s-a întâmplat între ei. Misterul mă consumă.

- Firește. Aşa sunt jurnaliştii.

Luis oftează, cu o expresie între resemnare şi amuzament:

- Ce ştii despre el?

- Nu mare lucru. Scrisorile nu erau semnate.

- Probabil pentru a o proteja pe bunica ta, dacă erau găsite. Vreun indiciu în scrisori?

Mă gândesc puţin.

- Era avocat. L-a cunoscut pe Fidel la Universitatea din Havana, în timpul studiilor.

Luis tresare, *aproape* imperceptibil, şi, totuşi, atât de grăitor. Umbra lui Fidel este lungă, chiar şi după moarte.

- Nu prea ajută. Nici măcar nu ştii dacă a rămas în Cuba sau a plecat. Dacă trăieşte.

- Da, ştiu.

Fără căutări pe internet şi situri genealogice, va fi dificil. Fără un nume, pare insurmontabil. Şi totuşi nu mă pot împiedica să mă întreb dacă bunica m-a trimis aici pentru că ştia că voi avea nevoie de ceva de care să mă apuc, după moartea ei. Ana spusese că bunica îi ceruse să păstreze cutia pentru mine; probabil îşi dorise să am eu partea aceasta din ea. Dar, dacă aşa era, de ce nu îmi spusese niciodată?

- Bunica ta ar putea şti ceva, adaug, amintindu-mi cuvintele Anei. Poate că au fost şi alţi oameni prin zonă, care mai sunt în Cuba. Aş vrea să încerc să îl găsesc. Dacă mai trăieşte, dacă e în Havana, poate mă întâlnesc cu el.

- De ce?

Luis îşi umple iar paharul. Alcoolul se clatină în sticlă, împinge paharul spre mine, dar nu îl iau.

- Pentru că mi se pare străină, deşi a fost singura persoană din lume care m-a cunoscut cu adevărat.

Înţelegerea îi sclipeşte în ochi, când între noi se formează un sentiment de recunoaştere. Este evident, din interacţiunile sale cu Ana, că există o legătură aparte între ei, că pentru un băiat care şi-a pierdut tatăl la o vârstă fragedă bunica a devenit o stâncă pentru toată familia, primîndu-i la ea acasă şi lucrând

în *paladar* pentru a le oferi o viaţă mai bună.

- Spune-mi că nu ai face la fel.

- Dacă lucrurile ar sta diferit, poate că da. însă aici nu e Miami. Trebuie să ai grijă. Poate că a fost un om bun, acum şaizeci de ani. Asta nu înseamnă că mai e la fel. Nu vrei să începi să pui întrebări, să scormoneşti lucruri care ar agita regimul.

- Crezi că ar fi periculos să încerc să îl găsesc?

Pare atât de simplu să vreau să cunosc istoria familiei mele. Ideea că guvernul mi-ar descoperi eforturile sau că le-ar păsa – n-o prea pot înţelege. Este o poveste de dragoste, nu insurecţie politică. Au avut dreptate mătuşile mele să-şi facă atâtea griji că veneam în Cuba?

- Da, ar putea fi. Marisol...

înjură. Scaunul îi alunecă pe dalele ciobite. Are faţa roşie, dar nu ştiu dacă de Ia alcool sau din cauza discuţiei.

- Ar trebui să mă duc la culcare, murmură el.

Mi-l imaginez întins lângă Cristina.

Căsătorit. Este căsătorit.

- Mersi pentru băutură, spun.

Nu îmi răspunde.

Mă uit în faţă, luptându-mă cu pornirea de a mă întoarce şi a-l privi plecând. Sunt prea bătrână să fac o pasiune, mai ales pentru un om însurat. Am venit aici să împrăştii cenuşa bunicii şi atât.

- Bunica m-a rugat să îţi arăt mâine Havana, spune

Luis, din spatele meu. Voi fi jos la ora zece.

Deschid gura să protestez, dar când mă întorc să îi spun că mă descurc fără ghid, a dispărut deja.

Dimineaţa soseşte mai devreme decât sunt pregătită. Povestea de dragoste a bunicii mele e împrăştiată pe cuvertură, iar mie îmi pulsează mocnit capul, de la alcool. Am adormit pe la mijlocul recitirii scrisorilor, după ce m-am întors în cameră, cu burta plină de rom şi mintea de întrebări.

A fost ucis? Au fost separaţi de revoluţie? A plecat şi el din Cuba? Dacă au fost despărţiţi de un fleac, de ce nu I-a pomenit niciodată?

Nu am uitat avertismentul lui Luis din seara trecută, dar nu pot ignora dorinţa de a încerca să pornesc pe urmele misteriosului revoluţionar al bunicii. Mi se pare că a fost o sarcină pe care mi-a dat-o, o enigmă care înconjoară trecutul familiei mele, iar tentaţia este prezentă şi eu vreau să aflu cine era şi să-l găsesc.

îmi iau rochia maxi favorită din bagaj, completând-o cu sandale confortabile şi ochelari de soare supradimensionaţi. Mă prefac că nu îmi petrec mai mult timp cu părul şi machiajul ca de obicei, că nu mă gătesc, dar fix asta fac.

Inelul de pe mâna mea este greu, iar eu mă uit la el şi mi-l imaginez pe degetul bunicii. Parcă aş purta cu mine o parte din ea. Ezit, dar iau şi recipientul cu cenuşa bunicii. Poate părea macabru să îi port oasele cu mine, dar cine ştie când mă loveşte inspiraţia?

Ies din cameră şi cobor scările. Paşii mei devin

ezitanţi când îl văd pe Luis la baza lor, aşteptându-mă. Poartă o cămaşă albă de in şi o altă pereche de pantaloni comozi. Pleoapa lui este o paletă spectaculoasă de galben şi verde, iar pometele, uşor umflat. Pare obosit. Poate că nu doar eu n-am putut dormi.

- Eşti sigur că nu vrei să se uite un medic la aia? spun, în loc de salut, arătând spre lovitură.

- Sunt sigur.

- Cum te simţi? întreb, pe un ton mai blând.

- Ochiul meu este bine. Pe de altă parte, capul...

Are o expresie tâmpă, atât de nepotrivită cu personalitatea pe care i-am intuit-o până acum, intensă şi serioasă, că nu pot decât să rânjesc, în ciuda hotărârii mele de mai devreme de a fi stoică şi politicoasă.

- A fost un rom tare, recunosc eu. Şi capul meu este greu, iar lumina care pătrunde prin ferestre mi se pare prea puternică.

- Da, aşa e. Se uită la mine. Eşti gata?

- Da. Mă uit în jur. Bunica ta este aici?

- Nu. De obicei se duce la piaţă dimineaţa să cumpere mâncare. Mama s-a dus cu ea.

- Ştii când se va întoarce?

- Cred că în câteva ore. Un zâmbet slab îi trage colţurile gurii. îi place să treacă pe la toată lumea când cumpără de-ale gurii. Toţi o iubesc.

Zâmbetul i se şterge:

- Să ghicesc, ai vrea să o întrebi despre scrisori.

-Da.

- Deci, în duda a ce ţi-am spus, tot eşti hotărâtă să îl găseşti.

- Nu voi face nimic care să-ţi pună în pericol bunica, dar dacă ştie ceva, cu siguranţă n-ar fi primejdios să îmi răspundă la întrebări.

- Eşti mereu la fel de curioasă?

Nu o spune ca pe un compliment.

- Nu ştiu. Probabil. Dar nu vorbim despre un străin. E vorba despre bunica mea, cea care m-a crescut. Cum aş putea să nu profit de ocazie ca să aflu mai multe despre ea? Cine ştie când voi avea prilejul să revin în Cuba – sau *dacă.*

Sunt vremuri incerte pentru guvernările noastre, iar deceniile de animozitate nu se vor schimba într-o clipă.

Luis clatină din cap, resemnat.

- Dacă vrei, mergem azi în locurile principale şi vedem unde ajungem. Bunica va fi aici când ne întoarcem. Ce fel de lucruri cauţi pentru articolul la care lucrezi?

De când mi-a dat Ana cutia, numai la articol nu m-am gândit.

- Un amestec. Locuri turistice, dar şi cele care nu s-ar afla în calea oricui.

îl văd întorcând cuvintele mele in minte. Are din nou privirea aceea care-mi spune că l-am amuzat. Nu îmi dau seama dacă Luis Rodriguez mă place sau este

uşor oripilat.

- Am putea începe cu Malecón, spune el. Este mai frumos seara, dacă vrei efectul complet. Atunci iese lumea. Ziua nu e mare lucru de văzut.

Malecón – aproape treisprezece kilometri de faleză şi promenadă, care separă Havana de Marea Caraibilor. S-a aflat în capul listei mele de obiective după ce am auzit-o pe

bunica povestindu-mi despre el. Era unul din locurile ei preferate din Havana.

Stăteam şi priveam oceanul. Vedeai tot felul de lucruri când te uitai la întinderea albastră, Marisol. Lumea mi se părea nelimitată, de parcă ne-ar fi aparţinut.

După ce am citit scrisorile şi am aflat ce însemnase locul pentru ea şi pentru iubitul ei, despre prima lor întâlnire de acolo, înţeleg ceva mai bine de ce îi era atât de drag.

- Ai o listă de locuri in care te gândeşti să împrăştii cenuşa bunicii tale? întreabă Luis. Am putea ajunge mai întâi acolo, apoi în locurile mai turistice.

- încă lucrez la asta. Speram să simt intâi oraşul. M-am gândit că poate îmi va atrage atenţia ceva.

Mâ aştept să mă privească amuzat, dar el doar încuviinţează, parcă înţelegând, ca şi cum familia ar însemna la fel de mult pentru el cum înseamnă pentru mine.

- Atunci voi fi ghidul tău şi, dacă e ceva ce vrei să vezi pe drum, facem un ocol, propune el.

îmi întinde mâna şi ştiu că e doar amabil, dar sunt din nou agitată, iar încordarea îmi cuprinde iar corpul. îi dau mâna, palmele ni se conectează, degetele ni se împletesc, şi o energie nouă, de încântare şi nerăbdare, îmi pătrunde fiinţa, când mă conduce pe scările crăpate şi pe trotuar, în Buick-ul vintage şi în Havana.

Capitolul zece

Plecăm din Miramar spre Oraşul vechi din Havana, partea oraşului care se vede cel mai frecvent în fotografiile turiştilor şi în imaginile emblematice. Aici, clădirile şi-au păstrat mult din starea originală, arhitectura sugerează o perioadă în care influenţa spaniolă a jucat un rol definitoriu în dezvoltarea insulei, când Cuba era bijuteria coroanei imperiale a Spaniei. Multe clădiri sunt dărăpănate, dar altele au fost restaurate adorabil, cu mult efort, şi este limpede de ce turiştii spun că e un loc pe care trebuie să-l vizitezi.

- în anii ’80, cartierul a devenit sit UNESCO, explică Luis. Există o mişcare ce militează pentru păstrarea clădirilor, însă n-a fost uşor. Mulţi cubanezi nu ţin deloc la istorie.

Mă surprinde. Cubanezii în exil sunt istorici intrinseci. Colecţionează fotografii şterse, desenează hărţi din memorie ale cartierelor din Havana, trec mai departe reţete de familie şi tradiţii, de parcă ar fi sacrosante. Mare parte din istoria noastră este orală, un efect secundar al interdicţiei lui Castro de a se lua altceva decât amintirile la plecarea din Cuba.

- De ce? îmi scot carneţelul şi un pix din geantă, iar el chicoteşte încet.

- Din spirit practic, probabil. Istoriografia e

un lux pe care puţini cubanezi şi-l permit. Sunt prea ocupaţi sa supravieţuiască în prezent ca să îşi petreacă timpul trăind în trecut. în plus, dificultatea sporeşte din cauza reformulării poveştii pentru ei şi a obţinerii informaţiilor corecte de la regim. Este o problema reală pentru că documentele care există de secole – certificate de naştere, de căsătorie – dispar. Nu avem resursele şi nici suficient interes naţional să păstrăm documentele istorice aşa cum se cuvine. Istoria noastră dispare pic cu pic şi mă tem că oamenii nu îşi vor da seama cât am pierdut decât prea târziu.

- Există eforturi ca aceste documente să fie recuperate?

- Există câteva programe în comunitatea academică, dar este un efort mult subminat. La naiba, în Cuba poate fi dificil să cumperi pâine!

Trecem pe lângă un scuter galben ţipător, în timp ce Luis caută un loc de parcare.

îmi întorc atenţia spre carneţel, notând impresiile despre Oraşul vechi din Havana, despre uşurinţa cu care se poate ajunge aici, pentru articol. în cele din urmă, săptămâna mea cubaneză va fi condensată într-un material de două mii de cuvinte, de citit în aeroporturi şi în avioane de călători somnoroşi.

Sunt surprinsă de cât de aglomerate sunt străzile, pline de turişti şi de localnici. Turiştii ies în evidenţă – au încălţăminte nouă, aparate foto în mâini, capetele înclinate să surprindă decorul, clădirile frumoase care se înalţă în jurul lor.

Acum, cei mai mulţi vorbesc alte limbi decât engleză, dar sunt convinsă că asta se va schimba odată

ce americanii profită de excepţiile privind viza, iar, dacă acestea dispar complet, vor călători liber încoace.

- Ai remarcat mai mulţi turişti acum, că restricţiile pentru Statele Unite s-au relaxat?

Cu fiecare întrebare, tensiunea dinăuntrul meu mai cedează. Pot petrece o zi cu el dacă mă concentrez la locurile din faţa noastră şi nu la antebraţele lui bronzate, la mândria din vocea lui, la inteligenţa cuvintelor. Este un bărbat impresionant, iar competenţa şi încrederea lui au o seducţie de necontestat.

Luis Rodriguez face parte, mai degrabă, din perioada bunicii mele decât din a mea şi, pentru cineva a cărui viaţă a fost imersată în nostalgie, purtarea lui este foarte atrăgătoare. E o privire aruncată unei epoci în care bărbaţii erau gentlemeni.

Căsătorit. Este căsătorit, Marisol.

- Aveam mereu turişti din restul lumii, însă acum cu siguranţă sunt mai mulţi, răspunde el. Se schimbă şi demografia. Au fost americani şi înainte, însă mai degrabă puţini. Mulţi erau cubano-americani.

- Lucrurile se vor schimba când relaţiile diplomatice se deschid şi mai mult.

- Da, aşa este.

Se apleacă spre mine, coborând vocea. Mirosul de săpun, puternic, curat, îmi umple nările.

- Din nou, Cuba se află pe marginea unei noi schimbări, şi ne ţinem colectiv respiraţia să vedem dacă iese totuşi ceva.

Luis cuprinde strada cu o mişcare amplă a braţului.

Vocea lui coboară iar. Are capul aplecat, suficient de aproape de al meu ca respiraţia lui să îmi gâdile pielea. Nu miroase a parfum scump, cum sunt obişnuită sa miroasă majoritatea bărbaţilor. Mirosul de săpun şi de bărbat are o dimensiune intima, de parcă nişte straturi dintre noi ar fi fost eliminate.

- Trăim vremuri ciudate, spune el, parcă împărtă- şindu-mi un secret. De-a lungul istoriei, am depins mereu de un binefăcător extern – Spania, Statele Unite, Uniunea Sovietică, Venezuela. Când URSS a căzut şi am intrat în Perioada specială, situaţia deja urâtă s-a înrăutăţit mai mult. Apoi, a apărut Chavez să ne „salveze", trimiţându-i lui Fidel zeci de mii de butoaie de petrol în fiecare zi, într-o alianţă deloc sfântă. Erau prieteni, iar noi ne-am trezit anexaţi unei alte puteri străine. După moartea lui Chavez, ne-am trezit din nou în nesiguranţă. Acum, deschidem dialogul cu Statele Unite, după aproape şaizeci de ani de ură reciprocă – măcar la nivel de percepţie, recunoaşte el. Castro – adică Râul[1] – a început să relaxeze restricţiile impuse companiilor private din Cuba pentru că altfel cine ştie ce s-ar fi ales de noi. De fapt, a fost doar o formalitate, o recunoaştere pentru prima dată a legitimităţii afacerilor de pe piaţa neagră.

Sunt izbită de comentariile lui şi mai mult de adevărul pe care-l exprimă. Semnele pragmatismului

1 **Politician cubanez cu funcţia de Prim Secretar al Partidului Comunist din Cuba, cea mai înaltă poziţie într-un stat unipartit comunist, urmându-i fratelui său, Fidel, din aprilie 2011.**

cubanez sunt peste tot unde întorc privirea, atât în relaţiile lor de pe scena mondială, cât şi în viaţa de zi cu zi a majorităţii cubanezilor. Maşinile legendare, precum cea în care ne aflăm acum, atrag privirea prin culorile lor strălucitoare şi prin vechime, dar mai impresionant mi se pare efortul de a le menţine funcţionale timp de peste cincizeci de ani.

Luis râde când îi spun asta.

- Da, am învăţat să fim inventatori, să reutilizăm tot ce putem. Maşina asta e un lux. Bunicul meu a fost fotograf renumit, înainte să moară. Regimul îl agrea, iar viaţa era mai uşoară. Maşina a fost a lui. Dar, pentru mulţi cubanezi, ceva atât de simplu ca deţinerea unei maşini este un exemplu de diversitate a piedicilor puse de guvern. Să obţii benzină era aproape imposibil. Aşa că, da, muncesc din greu sa păstrez singurul lucru pe care-l deţin.

- Cred că este extenuant.

El ridică din umeri.

- Este cum este. într-un fel, lucrurile sunt mai bune. Accesul turiştilor la *paladar* a făcut diferenţa. Am prieteni doctori şi avocaţi care lucrează şi în hoteluri mari în timpul liber pentru că fac o avere din bacşişuri. Trăim cu toţii in umbra atotputernicului peso cubanez convertibil.

- De ce este moneda atât de importantă? întreb, cu pixul pregătit.

- Cubanezii sunt plătiţi în peso cubanezi. Câştigă un nivel prédéfinit în fiecare lună. Dar dacă ai o afacere privată sau lucrezi în turism ai acces şi la

peso convertibil, pe care-l folosesc străinii aici. Peso convertibil se bazează pe dolar. Moneda naţionala valorează doar un procent din el. Este o lume diferită dacă eşti plătit în peso convertibil. Cubanezii câştiga mai mult servindu-i pe cei care vin şi pleacă, tratând Cuba ca pe o destinaţie de vacanţă, decât din cariere în care construiesc infrastructura sau îşi ajută concetăţenii. Ironia face să existe o diferenţă substanţială în dezvoltarea celor care au acces la această monedă şi cei care nu au.

Eram pregătită pentru deosebirile dintre Cuba şi Statele Unite, sau cel puţin aşa credeam, dar chiar mă simt de parcă aş fi păşit în altă lume. Surorile mele şi cu mine am beneficiat de orice oportunitate, nu ne-am aflat niciodată la strâmtoare financiar, şi nu am cunoscut presiunea pe care o remarc aici. Exista un nivel diferit de sărăcie în Cuba, care sugerează ca nu doar cărţile sunt împotriva ta, ci şi ca pe ale tale ţi le fura cineva constant,

- Şi totuşi, continui să predai, zic eu.

- Da. Banii sunt importanţi. Crede-ma ca m-am luptat din greu să avem restaurantul familial. Dar, în acelaşi timp, studenţii mei sunt viitorul ţării. în cele din urmă, lucrurile trebuie să se schimbe.

Spune cuvintele cu o ferocitate care mă ia pe nepregătite, chiar daca numai le mormăie în barbă.

- Şi acum, că a murit Fidel? întreb.

- Mi-ar plăcea să cred că va fi o schimbare, aşa sper, dar cine ştie? Poate că infrastructura e prea complexă, fratele lui, prea încăpăţânat, şi ţara prea împotmolită ca sa se mai schimbe după moartea lui.

Nu mai ţinea hăţurile de multă vreme, chiar şi înainte de moarte, însă umbra lui este lungă. Cubanezii în vârstă, cei care au parcurs tot iadul lui, nu prea vor să îi rostească numele, de teama ramificaţiilor ponegririi lui, de teama de a nu fi percepute drept critici ai regimului. Tendinţa se schimbă puţin câte puţin, dar aici cuvintele au putere. Au consecinţe letale.

Nu sunt convinsă că spune ultimele replici ca avertisment pentru mine, sau ca memento pentru sine.

- Din tot ce am văzut Ia TV, s-ar părea că oamenii l-au jelit în Havana, zic eu.

- Unii, da. Alţii au regizat totul, la fel cum fac de câteva decenii, pentru că aşa se aşteaptă de la ei şi pentru că asta îi ţine în siguranţa pe ei şi pe familiile lor, răspunde el.

Luis iese din maşină şi vine pe partea mea. îmi deschide portiera. Cavalerismul este oare o trăsătură naturală sau se datorează indicaţiilor bunicii? Cu siguranţă face parte din farmecul lui.

Acum, că am ieşit din intimitatea maşinii, conversaţiile pe şoptite au încetat, iar el a devenit profesorul de istorie care-mi serveşte de ghid. încep să merg, cu Luis prezentându-mi locurile. Umărul lui îl atinge ocazional pe al meu.

Iată clădirea Capitolului, care seamănă cu a noastră. îmi spune că a fost renovată. De altfel, exteriorul domului este dominat de schele.

Un autobuz turistic de un roşu puternic trece pe lângă noi, stropind apa din apropierea trotuarului. Fără să se oprească din mers, Luis îmi cuprinde talia cu braţul şi mă fereşte, punându-şi trupul între mine şi

stradă. Rămâne o clipă aşa, apoi îmi dă drumul.

În faţa noastră, se află Hotel Nacional de Cuba, cu intrarea străjuită de palmieri. îmi aminteşte de Breakers[1], de acasă. Trecem pe lângă un şir de maşini vechi şi intrăm.

Luis merge în tăcere lângă mine. Eu explorez. Pare să nu se simtă în largul lui aici, cu mâinile vârâte în buzunare, cu capul plecat, cu ochii în jos, ascunzându-şi emoţiile. Contrastul dintre casa pe care o împarte cu soţia, mama şi bunica lui şi acest domeniu turistic este imens. Trec treizeci de minute, în care parcurgem grădinile luxuriante, camerele publice, infamul cafe-bar şi apoi plecăm, căutând un nou obiectiv.

Trecem pe lângă Muzeul Revoluţiei, fosta clădire Bacardi. Sunt mai degrabă interesată de Havana bunicii, de locurile care i-au construit iubirea pentru oraş, dar îmi notez impresii despre altele pentru articol. Cenuşa bunicii îmi apasă conştiinţa.

Havana este un oraş frumos, umbrit de tristeţe şi, totuşi, lucrul remarcabil este că oamenii nu par sa fi fost anunţaţi. Râd, iar aerul pare jubilant. Ritmul frenetic cu care sunt obişnuita este înlocuit de o atmosferă efervescentă, care dă impresia că viaţa este doar o mare petrecere. Cubanezii au cele mai puţine motive de râs, comparativ cu oricine din jurul lor, dar râd cel mai tare.

Mergem mai departe, Luis arătând spre alte locuri şi răspunzând întrebărilor mele cu o precizie amabilă. Este imposibil să parcurgi aceste străzi fără să simţi

1 **The Breakers Palm Beach, hotel de lux din Florida, în stil neore- nascentist, cu 538 de camere.**

mândria de a fi cubanez şi de a avea o capitală atât de frumoasă. Marele Teatru din Havana are o arhitectură uluitoare; la fel şi Catedrala.

Ezit la intrarea în biserică, privind turiştii care stau la rând.

- Vrei să vezi interiorul? întreabă Luis.
- Daca nu te superi.

Zâmbeşte indulgent, priveşte peste umăr şi mă împinge uşurel din calea unui grup de turişti.

- Deloc.

Iau o eşarfa din geantă, îmi acopăr umerii şi intrăm.

Interiorul este marcat de candelabre superbe, iar peisajul, presărat de statui elegante, sculptate în detaliu. Bunica şi surorile ei au fost botezate aici, în faţa acestui altar s-au căsătorit străbunicii mei. Mi-o imaginez pe bunica aici, tânără, stând în strane alături de surorile ei, cu Beatriz şuşotind bârfe către Isabel, cât ţine preotul slujba.

Senzaţia de a sta în punctul în care a stat chiar ea, de a şedea în stranele de lemn unde a şezut ea cândva, îmi aduce lacrimi în ochi. Este o parte din istoria familiei pe care nu mă aşteptam sa o recuperez.

îmi dau seama că plâng doar când Luis îmi întinde în tăcere o batistă pătrată, de culoarea fildeşului. Are o expresie sumbră. Mi se taie respiraţia şi mă uit la materialul din mâinile mele, orice numai să mă distragă de la privirea lui. Iniţialele sale sunt brodate intr-un colţ, iar batista e uşor îngălbenită de vreme. îmi trec degetele peste litere, cu un zâmbet. Mi se pare cumva potrivit ca un istoric să aibă batistă şi nu mă indoiesc că bunica lui a fost cea care a brodat-o.

- Mulţumesc, şoptesc eu.

În ciuda relaţiei dificile dintre Biserica Catolică şi Castro – în urma încercărilor sale de a şterge complet religia de pe faţa insulei – câţiva cubanezi se află în strane şi se roagă, cu capetele plecate şi rozariile în mâini. Turiştii roiesc. Recunosc doi bărbaţi care au fost mai devreme şi la Hotel Nacional. E limpede că sunt obiective îndrăgite. Iau câteva notiţe despre biserică.

Mă întorc spre lucrarea artistică, explorez capelele laterale, încerc să absorb fiecare centimetru al frumoasei clădiri. Nu am fost niciodată religioasă, dar ambianţa imprimă solemnitate decorului.

Luis se ţine după mine, lăsând câţiva paşi între noi, şi de cele câteva ori în care-l privesc se uită Ia mine şi nu la împrejurimi.

- Cum este să fii catolic în Cuba? îi şoptesc, odată ce m-a ajuns din urmă, cu avertismentul lui privind cuvintele măsurate încă proaspăt în minte.

Privirea lui cuprinde biserica, înainte să revină Ia mine.

- Cam la fel de dificil cum e să fii cubanez în Cuba, răspunde el sec.

Ne mai plimbăm câteva minute, apoi eu plătesc taxa suplimentară ca să urcăm în clopotniţă. Oraşul se întinde sub ochii noştri. Mă uit dincolo de acoperişurile din plăci de teracote, care par că ar ceda la prima pală puternică de vânt.

- Cum sunt uraganele aici? întreb. Am crescut în partea sudică a Floridei şi îmi sunt

cunoscute îndeaproape distrugerile pe care le pot genera furtunile.

- Poate fi cumplit, recunoaşte el. Adesea, clădirile sunt atât de dărăpănate, că până şi vremea relativ blândă se poate dovedi o problemă.

Vorbeşte din nou pe ton scăzut, mai aproape de mine. Chiar şi aici, înconjuraţi de turişti, este limpede că se teme să se exprime liber.

De cealaltă parte a apei se află La Cabana, infama închisoare condusă de Che Guevara după revoluţie. Să o văd mă face să mă înfior, când mă gândesc la vieţile pierdute acolo. Istoria noastră este marcata de violenţe care se pierd undeva în poveste, îngropate sub peisajul superb, dincolo de marea şi de cerul înşelător de albastre, de palmierii care se mişcă placid în bătaia vântului. Este zgomotul plutoanelor de execuţie care răsună în vânt.

- Acum au construit magazine şi un restaurant acolo, murmură Luis, cu trupul ferit de turişti, cu gura ascunsă de curbura gâtului meu. Poţi casca gura la cel mai mare trabuc din lume pe locul în care am sângerat noi.

Ironia este insuportabil de maliţioasa.

Luis stă lângă mine răbdător, cât fac eu fotografii cu peisajul. Ignor ceilalţi turişti, însă el pare amuzat de discuţiile din jurul nostru. Engleza lui e foarte buna, ţinând cont că reuşeşte să înţeleagă ce se spune într-o familie britanică ai cărei membri încearcă să decidă dacă se întorc la hotel sau îşi continuă plimbarea.

După ce termin de făcut fotografii, părăsim biserica

şi rătăcim pe străzi, de la un obiectiv la altul. Mă mai opresc să pozez şi să umplu carneţelul cu alte observaţii. Unii jurnalişti folosesc dispozitive electronice, dar eu nu pot rezista ritmului imprimat de pix pe hârtie. Contribuie la spiritul împrejurimilor – mi-l imaginez pe Hemingway scriind în carneţele vechi, cerneala pătându-i degetele în timp ce soarbe un mojito sub soarele târziu al Havanei.

Havana este romantică şi idilică, deşi dovezile contrariului sunt peste tot. Poate că să fii cubanez este ca o sabie cu două tăişuri: suntem totodată realişti pragmatici şi visători pasionaţi.

Mergem mai departe. Soarele devine tot mai puternic şi căldura se înteţeşte. Rochia mi se lipeşte de piele, aerul este apăsat de umiditate; mă simt înapoi în Florida.

Mai sunt şi alte obiective de explorat. Părintele independenţei cubaneze, José Marti, este omniprezent: în statui şi pe străzi. îl pretindem cu toţii ca fiind reprezentantul nostru, revoluţionari şi exilaţi.

- începe să-ţi fie foame? întreabă Luis.

-Da.

Mergem ceva mai departe, lăsând în urmă Oraşul vechi din Havana, iar peisajul se schimbă. Clădirile sunt mai dărăpănate, iar şarmul vechi e mai puţin prezent. Pe trotuare sunt câini, iar unii dintre ei zac la umbră. Pietonii se transformă din turişti europeni în localnici. Nu mă potrivesc. Hainele mă separă de cei de pe străzi, iar senzaţia este că aş aparţine mai degrabă grupului de turişti şi nu acestui cartier cubanez, că sunt doar în vizită în ţara pe care ar trebui

să o percep ca acasă.

Cumpărăm *tamales*[1] de la o dugheană din Vedado. Sunt calzi şi umezi şi se potrivesc perfect cu sucul pe care-l cumpăr alături de ei.

Mă împiedic de o crăpătură în trotuar, iar Luis e de îndată lângă mine, susţinându-mă. Din colţul ochiului, văd aceiaşi doi bărbaţi de la biserică şi de la Hotel Nacional. Acum, că au fost scoşi din contextul turistic, este clar că, la fel ca Luis, fac şi ei parte din oraş.

- Eşti bine? Mâna lui mă prinde de braţ. îi simt respiraţia pe piele.

încuviinţez şi mă retrag, împotrivindu-mă pornirii de a mă sprijini de el, de a-mi relaxa corpul lângă al lui. Asta-i problema cu dorinţa: te apucă în cele mai nepotrivite momente şi mult prea des cu oamenii cei mai improbabili.

Mergem mai departe şi sunt mult mai atentă la împrejurimi. Vânzătorii din partea asta de oraş nu vând suveniruri, ci lucruri de bază, pe care cubanezii le folosesc în viaţa cotidiană: legume, fructe, încălţăminte, cărţi. La câteva uşi distanţă, văd o coadă care se aliniază în faţa unei clădiri similare cu un magazin de colţ. Sunt şi câini.

- îşi primesc raţiile alimentare, spune Luis, când întreb despre coadă. în mare, cartela îţi dă dreptul la orez, zahăr, ulei pentru gătit, ouă, paste şi cafea, în fiecare lună. Proteine primeşti o dată la zece zile. De obicei, pui. O franzelă pe zi. La fiecare câteva luni, sare. Copiii mici şi femeile însărcinate primesc

1 **Colţunaşi fierţi, din faină de porumb, umpluţi cu carne, fructe sau legume.**

lapte. Niciodată nu e suficient, adaugă el, din nou pe un ton scăzut. Tot timpul se termină. Lapte? Las-o baltă. Trebuie să străbaţi oraşul, să stai la coadă ca să-ţi iei raţia. E un job în sine, serios.

Sunt cuprinsă de ruşine când mă gâudesc la mâncarea pe care am luat-o de bună toată viaţa, la restaurantele cu stele Michelin la care am mâncat.

- Unele familii mai înstărite angajează pe cineva să le colecteze raţiile, explică Luis. Mai demult, nu puteai cumpăra anumite lucruri dacă nu aveai moneda turiştilor.
- Peso cubanez convertibil.
- Da. Înţelegi acum de ce sunt atât de importante *palada- res* şi *casas particulares*',în care oamenii îşi transformă locuinţele în hoteluri? Lucrurile se mişcă încet, iar acum lucrurile pot fi plătite în peso obişnuit, însă sunt atât de scumpe, încât nu prea ţi le poţi permite. Clienţii de la *paiadar* mănâncă *ropa vieja*[1], în timp ce mulţi cubanezi nu au pus niciodată gura pe carne de vită. Rezervele sunt scăzute, pentru că importăm marea majoritate a mâncării.
- De unde-şi iau oamenii mâncarea, dacă guvernul nu le oferă suficient?
- De pe piaţa neagră.
- Care e pedeapsa, dacă eşti prins?
- Depinde de nivelul de implicare, dar s-a auzit de oameni care au primit şi peste cincisprezece

1 **Mâncare cubaneză emblematică, din carne de vită mărunţită şi legume, rezultatul semănând cu un morman de „haine vechi", cum îi spune şi numele, în spaniolă, în original.**

ani de închisoare. Poţi ispăşi o pedeapsă mai severă dacă ucizi o vacă decât dacă ucizi o persoană, în Cuba.

- Hristos...

- ... n-a mai fost de mult în Cuba, răspunde Luis.

între noi se lasă tăcerea.

Nu am cuvinte. Viaţa pe care o descrie el este foarte diferită de a mea şi mă simt ciudat în prezenţa lui, de parcă lucrurile pe care le-aş putea aduce într-o conversaţie ar fi frivole şi superficiale, prin comparaţie.

Mi-am petrecut multă vreme ascultând poveştile familiei despre revoluţie şi, totuşi, nu m-am gândit cât de rău stau lucrurile pentru cei care au rămas. Familia mea s-a concentrat pe revoluţie şi pe efectul ei asupra lor, dând mai puţină atenţie stării de fapt.

Raţiile de mâncare şi teama sunt Cuba lui Luis, în timp ce versiunea mea e complet diferită şi uit tot mai mult de ea, cu fiecare pas pe care-l fac pe străzile din Havana. Am venit aici sperând să înţeleg mai multe despre locul meu de origine, dar acum mă simt mai pierdută ca niciodată.

Mergem spre o zonă despre care Luis îmi spune că se numeşte La Rampa. Aici sunt multe persoane cu telefoanele afară şi privirile vrăjite de ecrane.

- Este o zonă cu wi-fi, explică Luis. Una dintre puţinele din oraş.

Trecem pe lângă un cinematograf şi pe lângă ce se numea Hilton-ul din Havana, cândva casa şi cartierul general ale lui Fidel Castro.

- Aici poţi vedea cum trăiesc cubanezii obişnuiţi, spune Luis. Oraşul vechi din Havana e minunat, dar e pentru turişti. Aici, totul e diferit.

De cealaltă parte a străzii, îmi arată Coppelia, magazinul de îngheţată făcut faimos de Fidel după revoluţie.

- Este mereu aglomerat, răspunde el, când comentez lungimea cozii. Cubanezii stau la coadă mai bine ca oricine. Cozi la pâine, cozi la fasole...

Vocea lui e marcată de o ironie pozitiva.

- Dacă nu râzi, probabil ai plânge pe tema asta. Cred că tu nu prea eşti obişnuită să aştepţi, continuă el, şi eu nu-mi dau seama dacă vorbeşte în termeni generali sau despre familia mea.

în orice caz, n-ar greşi. De când am plecat din Cuba, situaţia noastră nu s-a schimbat mult. Castro doar ne-a deturnat

temporar soarta, dar n-a durat mult şi străbunicul şi-a reclădit imperiul.

Cum ar fi fost viaţa noastră, dacă rămâneam? Aş fi fost aici, pe trotuar, la rând pentru mâncare? Ar fi fost o opţiune să rămânem, ţinând cont că regimul lui Castro îmi luase familia în colimator?

- Te întrebi vreodată cum ar fi fost dacă familia ta pleca? îl întreb pe Luis.

- Când eram mai tânăr, mă gândeam la asta mai des ca acum. Care e rostul? N-aş fi persoana care sunt dacă n-aş fi crescut aici, în perioada asta şi în locurile astea.

Chiar dacă avem aceleaşi obârşii, oricât aş încerca sa găsesc asemănări, oricât aş vrea să susţin că aparţin, diferenţele sunt evidente. Sunt cubaneză şi totuşi nu sunt. Nu ştiu unde mă potrivesc aici, în ţara bunicilor, încercând să recompun o Cuba care nu mai există.

Poate că noi suntem visătorii. Cei care speră. Visăm la Cuba invizibilă, intangibilă, cu un gust pe care-l simţim încă, cu amprenta amintirilor. Exilaţii sunt istorici, păstrători ai memoriei unei Cube pierdute şi aproape uitate.

Capitolul unsprezece

Ziua trece prea repede, aerul se răceşte, soarele coboară pe cer. Sunt nerăbdătoare să mă întorc acasă

şi să îi pun Anei întrebările care-mi trec prin minte, dar nu vreau nici ca ziua să se termine. îmi place compania lui Luis şi, dacă nu mă înşel, şi el se simte bine. Cu fiecare oră care trece pare tot mai relaxat, iar limba i se dezleagă în timp ce-mi povesteşte despre Cuba.

Apoi, mai e şi partea pe care nu o pomenim – felul în care ni se mişcă trupurile, în care distanţa fizică dintre noi scade cu fiecare respiraţie. Simt o furnicătură electrică de anticipare, de dor, pauza aceea infinitezimală de dinaintea primei atingeri a buzelor, clipa în care degetele se împletesc, în care desfaci un cadou şi îţi dai seama că este exact ce îţi doreai.

Căsătorit, Marisol. E căsătorit.

Suntem în maşină, pe o stradă din Vedado, iar clădirile din jurul nostru au capişoane aurii de soare.

- Hai să mai facem o oprire, sugerează el. Nu poţi rata apusul peste Malecon.

Mi se pare... romantic.

- Se face târziu, răspund.

Iar eu mă simt mult mai bine decât ar trebui. Mi-e ruşine de cum reacţionez la el, de uşurinţa cu care mi-am permis să fiu distrasă de scopul meu: sa găsesc locul de odihnă al bunicii. Vreau sa vorbesc cu Ana, să aflu mai multe despre iubitul misterios al bunicii. Şi, în acelaşi timp...

Nu vreau ca ziua să se termine.

Am evitat toată după-amiaza sa-i pomenesc soţia şi nici el n-a făcut-o, dar există oricum intre noi. Corpul

ei ocupă spaţiul de pe bancheta maşinii – cei câţiva centimetri dintre mâna lui şi piciorul meu, dintre umerii noştri, spaţiul dintre şoapta rochiei mele bătute de briză şi hainele care-i imbracă membrele bronzate.

îmi trec palmele peste rochie, încercând sa mai scap de energia agitata care-mi străbate spaţiul dintre încheietură şi vârful degetelor. Apa se vede printre clădiri, cerul este deja în tranziţie, şi vreau să mă aşez pe faleza impunătoare şi să privesc.

- Eşti sigură? întreabă el. Am putea să facem un ocol scurt. Nu vrei să ratezi ocazia.

Ezit, sfâşiată între nevoia de precauţie şi dorinţa de a-mi oferi o bucurie. Doar pentru o clipă. Există o limită între noi pe care sigur nu o voi încălca, orice ar fi. De ce ar fi greşit?

- Poate un minut.

Luis încuviinţează, de parcă orice răspuns i-aş fi dat ar fi fost în regulă, dar nu ratez zâmbetul din colţul gurii lui sau căldura din priviri. Mi se strânge stomacul.

Găseşte un loc de parcare şi vine să-mi deschidă portiera.

Oraşul vibrează de energie, acum că temperatura a scăzut. Sunt oameni la ferestre, pe balcoane şi terase, strigă unul la celălalt tachinări benigne. Este frumos şi zgomotos şi, mai ales, îmi doresc sa simt ca aparţin, vreau ca oraşul ăsta să devină parte din mine.

Durează o vreme să traversăm strada. Luis gesticulează spre şoferi, trăgându-mă după el în timp ce ne mişcăm printre benzi. Se opreşte când se

apropie prea mult o maşină, prote- jându-mi corpul cu al lui. Maşinile vintage trec mai departe, mirosul de motorină este înţepător, zgomotul motoarelor îmi umple urechile. în acest instantaneu cubanez, văd ţara aşa cum îşi amintea de ea bunica.

Seara, Malecon se trezeşte la viaţă.

Dar imaginea e boţită şi nu doar de crăpăturile de pe trotuar, de golurile care pistruiază suprafaţa. Turiştii sunt uşor de identificat: localnicii îi abordează, vânzându-le trabucuri. Femei îmbrăcate sumar le oferă mai mult. Este un memento aspru că nu ne aflăm în ţara de care-şi amintea bunica şi că, sub frumuseţea istorică, se zbate disperarea.

Nimeni nu ne abordează. Poate că-l simt pe Luis ca pe unul de-al lor. Partea aceasta de Havana nu e pentru turişti; mai degrabă ni se permite să împărţim oraşul cu localnicii, pentru o perioadă.

Este inima fierbinte a Havanei.

Adolescenţii se adună în grupuri, râzând şi glumind. Cupluri tinere se plimbă, mână în mână, sărutându-se din când în când. Vânzătorii de îngheţată punctează peisajul. Mai departe sunt oameni care pescuiesc de pe faleză. într-o zi, vor dărâma frumoasele clădiri vechi şi le vor înlocui cu blocuri de apartamente înalte, care se vor vinde cu o mie de dolari metrul pătrat, stricând această privelişte fără egal asupra Caraibelor?

Străbatem promenada, cu umerii aproape atingându-ni-se. Din cauza diferenţei dintre înălţimile noastre, Luis îşi potriveşte pasul după al meu. Abia dacă-i ajung la bărbie.

- Crezi că se va schimba? îl întreb. Dacă încep să curgă banii şi să vină turiştii?

- Poate. Am învăţat să nu mai aştept viitorul cu atâta nerăbdare. E greu să te extaziezi să construieşti lucruri când vine cineva din urma ta şi le dărâmă.

- Pare frustrant, zic eu, ştiind că vorbele nu sunt suficiente.

El râde, fără umor.

- Cel puţin.

- De câtă vreme face Malecón parte din Havana? întreb.

- Au început construcţia în 1901.

Mi-l pot imagina cu uşurinţă pe Luis stând în faţa unei clase pline de studenţi, în timp ce-mi povesteşte, pe scurt, istoria locului, şi îmi pot imagina studenţii sorbindu-i cuvintele. îmi scot carneţelul şi scriu câteva dintre lucrurile pe care mi le împărtăşeşte. După ce termină de vorbit, arată spre un spaţiu liber.

- Vrei să stăm jos câteva minute?

încuviinţez şi îl urmez spre margine. îmi oferă mâna şi o accept, cu degetele prinzându-le pe ale lui. Mă aşez pe faleză, punându-mi picioarele deasupra oceanului.

îmi dă drumul şi se aşază lângă mine.

- Ziua este foarte cald aici, spune Luis. Vezi oameni în zonă, dar seara se schimbă. Temperatura scade şi soarele coboară. Devine...

- Magic, închei propoziţia, jenată de emoţia din vocea mea. Aceasta este Cuba pe care mi-a descris-o bunica.

-Da.

Un bărbat cântă la chitară pe fundal. Mâna lui Luis este pe piatră, la centimetri distanţă, cu degetele lungi, fusiforme, cu unghii tăiate atent, cu pielea cu câteva nuanţe mai închisă decât a mea.

Centimetrii aceia mi se par kilometri.

Are capul întors nu spre apus, nu spre culorile superbe, ci spre mâinile noastre şi spre distanţa dintre ele. Degetele mă furnică să le mişc, dar palma mea a prins rădăcini în piatra.

- Te aşteaptă cineva în Statele Unite? întreabă el, pe un ton scăzut.

Inima îmi saltă in piept.

îmi ia o clipă să vorbesc şi, când vorbesc, cuvântul e doar o şoaptă înecată de trosnetul mării pe stâncă, de o trupă de muzicieni care cântă la câţiva metri, de maşinile care trec în goană pe lângă noi.

Dar ştiu ca mă aude.

Mâna lui se mişcă.

Un centimetru. Doi.

Degetul lui mic îl atinge pe al meu. Rămâne acolo, ca reacţie la răspunsul meu.

-Nu.

Nu vorbim tot restul serii, de când părăsim faleza până când Luis mă lasă la intrarea în casa, cu un semn din cap, urcând scările două câte două şi dispărând complet.

Mă uit în urma lui. Se duce să-şi vadă soţia? Sunt mai mult decât jenată pentru cum m-am purtat după-amiază. Nu s-a întâmplat nimic, însă dorinţa a fost

prezentă, chiar sub suprafaţă. Nu vor mai fi şi alte ore petrecute în Havana cu Luis.

Urc scările şi intru în camera de oaspeţi, punându-mi geanta pe pat şi scoţând recipientul cu cenuşa bunicii. Aşez urna încropită pe birou, apoi cobor să o caut pe Ana. O găsesc în cămăruţa din zona bucătăriei, aşezată pe o canapea în ceea ce a fost cândva un salonaş din casa grandioasă, iar acum serveşte ca living. Tapiţeria de mătase este uzată şi decolorată, materialul se lasă şi se destramă pe alocuri, dar cândva a fost superb.

Ana zâmbeşte când intru în cameră, făcând un gest spre scaunul liber din faţa ei.

- Te-ai întors. Ţi-a arătat Luis Havana? Te-ai simţit bine? îmi pare rău ca n-am putut merge cu voi, dar azi e zi de piaţă şi, sincer, fetele nu cumpăra niciodată legumele potrivite.

Presupun că „fetele" sunt mama şi soţia lui Luis.

- Astă-seară avem *ropa vieja*, spune ea.

Asta îmi aduce aminte de discuţia de mai devreme cu Luis, despre sistemul de raţionalizare din Cuba şi despre provocările cu care se confruntă cei mai mulţi conaţionali. Mâncarea, al cărei nume înseamnă „haine vechi", este printre preferatele mele: carne tocată de vită, asezonata cu ardei iute şi usturoi, intr-un soi de tocăniţa care se serveşte deasupra unei porţii de orez.

- A fost minunat să vizitez oraşul, spun eu, mitraliind lista locurilor în care am fost şi întrebându-mă dacă şi faţa mea e la fel de înfierbântată ca mine.

Ana îmi toarnă o *cafecito*[1] *dintr-o* cafetieră aşezată pe o tavă din faţa noastră. Ia o gură şi eu îi urmez exemplul.

- Mă bucur că te-ai simţit bine. Acum, doar nu eşti aici să vorbim despre Havana, nu? Ai deschis cutia.

încuviinţez.

- Ai întrebări.

- Da. Ai ştiut că bunica mea a avut o relaţie cu un bărbat aici, in Cuba? Scrisorile lui către ea erau în cutia pe care a ingropat-o în curte. Cred că era revoluţionar.

- Nu-l cunoşteam. Elisa şi cu mine am fost cele mai bune prietene. Ne spuneam totul. Dar cu el lucrurile au stat diferit. A vorbit puţin despre el. Nu i-a pomenit numele, dar a făcut aluzii.

Oftează:

- Erau vremuri periculoase. Pedepsele Iui Batista erau nemiloase. Cu siguranţă a făcut un secret din tânărul ei ca să-i protejeze atât pe el, cât şi pe persoanele dragi ei. Ştiam că avea probleme, da. Şi ştiam că suferă.

Ana mai ia o gură de cafea.

- Ce ai vrea sa ştii?

- Totul. Cum se numea? Ce s-a întâmplat între ei? Chiar a avut legătură cu Castro? Este încă în Cuba?

- îţi voi spune ce ştiu pentru că a vrut să ai cutia şi scrisorile. A vrut să cunoşti partea asta a vieţii ei.

---

1 **„cafeluţă", în spaniolă, în original.**

- De ce nu mi-a spus, pur şi simplu? Nu înţeleg de ce nu l-a pomenit niciodată în toate poveştile despre Cuba pe care mi le-a spus.

- Poate că suferea să vorbească despre el. Şi îi era şi ruşine. Au fost vremuri în care poporul cubanez s-a polarizat: familiile au fost sfâşiate de neînţelegeri politice, inclusiv familia Elisei.

- Unchiul meu a fost dezmoştenit pentru că s-a opus lui Batista, nu-i aşa?

Chiar şi acum, este un subiect dureros în familia noastră.

- Da, aşa este. Străbunicul tău a fost unul dintre cei mai fervenţi suporteri ai lui Batista – nu ştiu dacă de nevoie sau din credinţă. Eram prea tânără să mă preocupe asemenea lucruri. Dar mare parte din ţară nu împărtăşea acele opinii. Erau probleme reale in Cuba înainte de revoluţie. Nu exista dreptate, nicio şansă la democraţie. Aceia dintre noi care

trăiau în spatele porţilor de mari conace din Miramar ştiau puţine despre suferinţă. Eram înconjuraţi de oameni care arătau ca noi, care aveau acces Ia educaţie, avere. Vieţile noastre erau compuse din petreceri şi decadenţă, iar violenţa se comitea undeva pe fundal. Dar, pentru mulţi cubanezi, a fost o perioadă oribilă. Mişcarea a început în provincie, ciudat, însă, printre copiii elitelor. Nu uita că şi Fidel a fost fiul unui fermier avut. Oamenii care se bucurau de generozitatea lui Batista au descoperit că propriii lor copii simpatizau cu revoluţionarii. Fiii lor luptau pentru democraţie şi schimbare şi erau dispuşi să verse sânge cubanez ca să le dobândească. Ar fi uşor sa spui că revoluţia ne-a separat între săraci şi bogaţi, dar n-a fost chiar aşa. Nu ma şochează că Elisa s-a îndrăgostit de un bărbat ca acela, însă Emilio Perez n-ar fi acceptat niciodată ca fiica lui să se vada cu un revoluţionar. Cred că străbunica ta ar fi făcut un atac. Ea descindea dintr-o familie regală spaniolă şi se aştepta ca fiicele ei să se poarte exemplar.

- Bunica nu ţi-a spus niciodată numele lui?
- Nu. Era din Havana, dar nu ştiu sigur din care parte.
- Era de vârsta ei?

Părea mai în vârstă din tonul scrisorilor. Avea un vocabular mai bogat şi mai sigur.

- Cred că era mai în vârstă. Majoritatea bărbaţilor care aveau legătură cu Fidel erau pe la douăzeci, treizeci de ani. Nişte băieţi.
- Ce ţi-a mai povestit despre el?
- într-o zi, trebuia sa luăm prânzul şi să

mergem la cumpărături la El Encanto. Era cu câteva luni înainte să se prăbuşească totul. Octombrie târziu sau, poate, noiembrie timpuriu. M-am dus acasă la Elisa...

Capitolul doisprezece

Elisa
Noiembrie 1958

De data asta e plecat mai mult ca niciodată, iar scrisorile lui ajung sporadic, livrate prin subterfugii, alături de mesaje aleatorii în absenţa lui, citite în intimitatea camerei mele, când mă pot feri de toată lumea şi pot evada în cuvintele lui.

Lupta se intensifica. Balanţa se înclina iar. Batista e în defensiva, forţele şi determinarea lui slăbesc. Sper că se va termina curând cu el. Sper că mă voi întoarce în Havana şi vom fi iar împreună.

îi scriu aproape zilnic. Scrisorile mele sunt blânde, faţă de poveştile pe care mi le spune el, despre dormitorul sub scări, despre supravieţuirea cu raţii infime. îmi dă suficiente detalii ca să simt că sunt acolo, cu el. Scrisul lui are o anumită poezie, în felul în care descrie acţiunile sale, fidelitatea faţă de Cuba şi în cuvintele adresate mie.

Mă gândesc des la tine. încerc să-mi imaginez cum îţi petreci ziua, cum râzi cu surorile tale. îmi folosesc imaginaţia pentru a zugrăvi un tablou al vieţii tale. Asta îmi ţine de urât când suntem în marş, când aştept să se întâmple lucruri. Nu mi-am dat seama niciodată

cât aşteptare e într-un război.

îmi imaginez cum va arăta viitorul nostru, unde vom locui şi cum vom fi împreună. încerc să-mi dau seama cum va fi viaţa mea după ce îl învingem pe Batista. Cred că aş vrea să redevin avocat, poate chiar judecător, cândva. Nu-mi mai pot imagina un viitor fără tine.

îi răspund, iar actul de a pune stiloul pe hârtie îmi dă curaj să împărtăşesc tot ce-i în inima mea.

Şi eu vreau un viitor cu tine.

Caut în biblioteca tatei scrierile lui José Marti, scriitorii pe care îi admiră Pablo – Locke, Montesquieu, Rousseau. Cărţile îmi sunt tovarăşe fidele în timpul când îl aştept. Zilele dintre scrisorile lui devin o săptămână, două, şi mi le petrec în compania surorilor mele sau făcând cumpărături cu Ana. Nu mai ştiu nimic nici despre Alejandro şi nu mă pot abţine să nu mă tem că există forţe nevăzute care operează în provincie, creând haos, şi că doi bărbaţi la care ţin mult sunt implicaţi.

Alegerile au loc la 1 noiembrie, iar candidatul lui Batista, Agüero, câştigă în circumstanţe misterioase. Ţara e străbătută de rumoare, sugerând că Batista a măsluit voturile. Am aşteptat şi am tot aşteptat alegerile, ani după ani de promisiuni, ani de speranţă în democraţie, ani de Batista, şi totul a fost în van. Agüero va fi marioneta lui Batista.

Speranţa multora s-a redus la câteva fire răzleţe. După aproape un deceniu de Batista, acum urmează să ne conducă iar, sub o formă sau alta. Suntem împărţiţi

între cei care sunt ambivalenţi în faţa rezultatului şi cei care-l jelesc. Nimeni nu pare bucuros pentru Batista – este un om care nu ştie să-şi câştige loialitatea, decât a celor din cercul de apropiaţi –, dar există o uşurare mută care-mi învăluie părinţii.

Casa a devenit un loc incomod. Toată lumea calcă în vârful picioarelor. Slujitorii zâmbesc, dar cu înţeles, cu o furie care fierbe dincolo de dinţii lor albi. Doica noastră, Magda, serveşte de tampon între familie şi personal; în ochii familiei, ea este atât părinte, prin iubire, cât şi angajată. Este lipiciul care ne ţine laolaltă acum, când familia e mai împărţită ca niciodată – Isabel este preocupată de Alberto şi se îndepărtează zilnic câte puţin; Maria e preocupată de jocuri şi jucării, învelită într-un cocon imaginar, În care Cuba nu se auto-consumă; iar Beatriz şi Alejandro...

Au avut mereu secrete, ca toţi gemenii, însă acum mă tem că secretele acelea sunt mult mai adânci şi mai periculoase. Am pierdut deja un frate în această nebunie; cum aş mai putea pierde şi o soră?

Magda ne însoţeşte pe mine şi pe Ana cât circulăm prin magazin, cu privirile atrase de bijuteriile scânteietoare ascunse de casete de sticlă. Mi se pare un moft incredibil să ieşi la cumpărături în asemenea momente, dar, fără lucruri cu care să-ţi treci timpul, zilele stagnează, iar aşteptarea şi tensiunea devin insuportabile.

- Ce zici de colierul ăsta? întreabă Ana, arătând spre un set frumuşel de perle.

- E mai degrabă în stilul tău, dar e frumos.

Ar arăta bine cu rochia ta galbenă, cea nouă.

- Aşa-i? zâmbeşte ea. Se uită lung la ele, în timp ce eu şi Magda ne apropiem de următoarea vitrină.

- Aş vrea să fi venit şi Beatriz cu noi, şopteşte Magda.

- Şi eu.

- Ce a zis când ai invitat-o? întreabă ea.

- Că are alte planuri.

Am lăsat lucrurile aşa. Acum nu mi se pare deloc inspirat să întreb, ştiind cât ne-am strecurat toate în ultima perioadă,

- Planuri, expresia Magdei e mohorâtă. Ar trebui să piardă timpul mai puţin şi să încerce să găsească un soţ.

Nu mă pot abţine şi rânjesc.

- Parcă eşti mama.

Magda şi mama sunt aliate stranii în casa noastră. O fi diferită atitudinea lor faţă de mine şi de surorile mele, dar lucrează in tandem, Magda funcţionând ca o versiune mai blândă şi mai afectuoasă a mamei.

- Mama ta ştie despre ce vorbeşte. Şi, pe cât de isteaţă e, Beatriz poate fi foarte nesăbuită.

- încăpăţânată, o corectez, simţind nevoia să îmi apăr sora.

Expresia ei se îmblânzeşte.

- Da, încăpăţânată. Ceva mai mult, însă.

îmi tremură buzele. Beatriz este foarte încăpăţânată.

întind mâna şi strâng mâna Magdei, iar

familiaritatea atingerii ei mă linişteşte.

Ana ni se alătură şi nu mai vorbim despre Beatriz. Magda împărtăşeşte devotamentul faţă de protejarea integrităţii numelui Perez.

Mă îndepărtez, privind fără chef bijuteriile, cât timp cumpără Ana perlele.

- Elisa.

Mă întorc la atingerea uşoară pe cot.

Fratele meu este în faţa mea şi, pentru o clipă, să îl văd aici, într-un magazin în care veneam cu mama când eram mai mici, pare că ne-am întors în timp, când lucrurile erau mai simple şi nu eram separaţi nici de ideologie, nici de război.

Alejandro arată ceva mai bine decât in ziua în care m-a văzut cu Pablo lângă casă, dar tot neîngrijit e, cu o înfăţişare atât de diferită de a fratelui monden pe care-l ştiam,

- Ce faci aici? Cumm-ai găsit? şoptesc, privind în jur. Din fericire, Magda şi Ana sunt ocupate cu achiziţia perlelor.

Expresia lui e întunecată.

- Te aşteptam lângă casă. Te-am văzut plecând cu Magda şi v-am urmărit. Trebuie să-ţi vorbesc.

Mă trage într-un colţ ca să nu ne vadă ele.

- Am auzit un zvon, zilele trecute. Se spune că Batista a arestat nişte rebeli, oameni de-ai lui Fidel.

îmi stă inima.

-Nu.

Nu Pablo.

- Trăieşte. îl ţin în Havana. în La Cabaña.

îmi tremură picioarele. închisoarea lui Batista e notorie.

- Se spune că e chestionat privind mişcările lui Fidel. Alejandro îşi coboară vocea. Ştiai că era ochii şi urechile lui Fidel în oraş?

Bănuiam. Faptul că Pablo e pe radarul lui Batista e o condamnare la moarte.

în ciuda diferendelor ideologice dintre noi, Alejandro este fratele meu, şi nu mă pot împiedica să întreb:

- Ce va păţi?

Tăcerea lui e un răspuns elocvent, chiar dacă nu cel dorit.

-îl vor ucide, aşa-i?

încuviinţează.

Asta-i problema cu familia. îţi spun mereu adevărul, chiar dacă aproape că ai prefera o minciună.

- Pot să fac ceva? întreb.

Nu sunt sigură cât de multă neajutorare mai suport.

Privirea lui se Îngustează.

- Ţii la el?

Cuvintele mi se înfundă în gât, îndărătul fricii şi vinovăţiei.

- Da.

- Atunci, ştiu o persoană care ar putea ajuta.

Dacă neajutorarea mea este Scylla, atunci soluţia e cu siguranţă Kharybdis[1].

---

1 **Referire la cei doi monştri marini din mitologia**

Stau în pragul biroului tatei. N-am mai făcut asta până acum, nu mi-am mai folosit influenţa familială într-o asemenea încercare flagrantă de a obţine ce doresc. De când a venit să mă vadă Alejandro, am fost confuză, iar panica mi-a curs prin vene în stare pură. Tata şade în spatele biroului enorm, cu hârtii împrăştiate în faţă. Tresar când văd ziarul aruncat într-un colţ. A citit deja despre arestări? Cum îl voi convinge sa militeze pentru eliberarea lui Pablo?

Ridică privirea şi i se măresc ochii, surprinşi. Este domeniul tatei, iar noi mergem pe vârfuri în jurul lui, nevrând să îl deranjăm când lucrează, când e clar că n-are timp pentru frivolităţile noastre.

Lasă-l să creadă că e doar un capriciu. Să nu vadă că ţi se rupe inima.

- Elisa. Ce pot să fac pentru tine?

- Trebuie să-ţi cer o favoare, răspund, simţind că ameţesc.

Pare iritat pentru o clipă, dar îmi face semn să intru.

- Haide.

Închid uşa după mine, traversez covorul persan şi mă aşez pe unul dintre scaunele antice din faţa biroului. Corsarul mă priveşte dintr-un alt tablou cocoţat în spatele tatei. Iteraţia aceasta este mai

---

greacă, care trăiau pe două maluri opuse ale unei strâmtori. Distanţa dintre ei era suficient de mica încât, dacă îţi doreai sa treci, trebuia sâ-l accepţi pe unul dintre ei. Expresia sugerează că, în faţa a doua situaţii urâte, Elisa trebuie s-o aleagă pe cea mai puţin rea (n. red.).

mohorâtă decât cea de pe holul de sus. Se spune ca, la un moment dat, corsarul a fost amenințat cu spânzurarea; poate că portretul acesta a fost făcut atunci. Acum, am o familiaritate incomoda, cu bărbați care par sa aştepte sa fie executați, pe o cale sau alta.

Tata se lasă în scaun, studiindu-mă peste ramele ochelarilor.

- De ce ai nevoie?

Tata este un om impunător, şi in public, şi în particular. N-a fost niciodată crud, dar nici genul care să invite la confidențe. Dar am considerat mereu că e corect. Trebuie să-şi dea seama deja ca acțiunile lui Batista sunt greşite. Nu l-am văzut niciodată ca pe un susținător neînduplecat, ci mai degrabă ca pe omul capabil de orice să supraviețuiască, un tată şi un soț dispus să-şi sacrifice integritatea ca să-şi apere familia. Inspir adânc.

- Am un prieten în La Cabana. Ai putea să îi obții eliberarea?

Experimentez pentru prima dată şocul de pe chipul tatei. Se uită lung la mine, cu gura căscată, ca un peşte. Dacă aş fi putut evita asta, dacă ar fi existat altcineva, aş fi făcut-o, dar fratele meu are dreptate, am nevoie de cineva cu accesul la putere al tatei.

- Ce ai spus? întreabă el, cu vocea tăioasă ca o lamă.

Echilibrul este delicat, arta subtilă a cedării cât să-l convingă să intervină, dar nu cât să mă închidă la vreo mănăstire.

- Prietenul meu este reținut în oraş. Fără

proces şi fără acuzaţii.

Este o luptă, dar încerc să îmi păstrez vocea detaşată, să relatez sec faptele. Tata nu va ii înduplecat de sentimente şi, in cazul acesta, mă tem că dacă-i arăt afecţiunea mea faţă de Pablo nu-l voi salva, ci îl voi condamna.

- E nevinovat, mai spun repede.

Minciuna îmi alunecă prea uşor de pe buze.

Iartă-mă, părinte, căci am păcătuit.

- E avocat şi un om bun. Dintr-o familie bună. Te rog.

Tata clipeşte, stupefiat.

- Ce ai zis că vrei să fac?

- îl vor ucide. îl torturează deja, probabil. Credeam că, poate... Mi se zguduie trupul Credeam că te-ai putea folosi de conexiunile tale pentru a-l elibera.

- Cum poţi să-mi ceri aşa ceva? scuipă tata.

Mă agăţ de curajul pe care nu ştiam că îl am, pe care-l admir la cei din jurul meu – la fratele meu, la Pablo, la Beatriz.

- Pentru că nu este corect. Pentru că e un om bun care a fost pus într-o poziţie ingrată. Nu a făcut nimic. Ştii ce se petrece în Cuba şi cât de paranoic e Batista. Ne-ai crescut să ştim să deosebim binele de rău. Ce face Batista e greşit.

- Nu şi tu.

în vocea tatei simt numai durere.

Mi se taie respiraţia.

Tace prea multă vreme. Când vorbeşte, sunt surprinsă de teama din ochii lui, de pe chipul lui. Nu

vorbim niciodată despre Alejandro, dar acum văd o urmă a apăsării acelei pierderi.

Părinţii mei au părut mereu imenşi: mama, elegantă, fină, şi tata emanând putere şi autoritate. Pare mai mic acum, în spatele biroului, de parcă evenimentele recente l-ar fi copleşit şi l-ar fi făcut mai mic. Este un lucru teribil să citeşti teama din ochii părinţilor.

- Care e rolul tău, Elisa? Ai legături cu rebelii? Este amestecat fratele tău? Şopteşte întrebarea, de parcă pereţii ar avea urechi. Poate ca au, în Havana zilelor noastre.

- Nu. Deloc. Zâmbesc, rugându-mă sa mă creadă. E doar un prieten. Mai degrabă, un prieten al unui prieten, şi nimic mai mult. Nu am nicio legătură cu rebelii.

- E vreun iubit? 1 se înroşeşte faţa şi expresia îi devine furioasă.

- Nu, serios, e doar un prieten. Cineva care a fost amestecat în ceva. Vocea îmi tremură cât îi spun tatei numele, cât distrug secretul ţinut atâta vreme. Are prieteni de la universitate, iar activităţile lor au atras atenţia lui Batista. Dar n-a făcut nimic.

Tata mă priveşte atent. Cred că nu mai există speranţă, dar el oftează.

- Te rog să fii atentă. Să ştii că nu-s orb la ce se petrece în casa asta, la relaţia surorii tale cu băiatul acela, Alberto, sau la Beatriz... Batista e foarte presat acum. Sperase ca alegerile să mulţumească poporul, dar n-a fost aşa.

- Pentru că oamenii ştiu că n-a fost decât o

mascaradă, mormăi eu.

Tata mă priveşte atent, iar palma lui loveşte tăblia biroului.

- Să nu crezi că, fiindcă trăim aşa, suntem scutiţi de privirea lui Batista. Ai dreptate. Se teme, iar un om care se teme de poporul lui este periculos.

-Cum poţi să...

- Să îl susţin? Te rog să mă scuteşti de condamnarea specifică tinereţii. Cum crezi că ţin familia în siguranţă? Să

nu vii aici după ajutor, ca să arunci apoi în mine cu pietre pentru calea pe care ţi-o pot oferi. Rebelii detesta abuzul de putere, dar să nu crezi că nu i-ar face acelaşi lucru lui Batista, dacă ar putea.

Îşi scoate ochelarii, îşi trece mâna peste faţă. Are umerii încovoiaţi, parcă obosit de conversaţie, de Batista şi de politică.

- încerc, spune el, după o pauză, dar nu promit nimic. Dacă fac asta, însă, vei promite tu ceva – indiferent ce o fi între tine şi băiatul ăsta, îi pui capăt. Imediat. Am datoria de a-ţi proteja mama şi surorile, şi nu te voi apăra dacă acţiunile tale pun în pericol familia. Nu te vei mai vedea cu acest băiat. Nu vei face nimic să ne atragi ruşinea sau furia lui Batista – ne-am înţeles? Dacă vei proceda aşa, nu mai eşti fiica mea!

îmi dreg glasul, trecând dincolo de lacrimile nevărsate, de teamă, de panică, de ruşine.

- Da, domnule.

Sunt trimisă de acolo cu un gest scurt din cap şi cu un „Poţi pleca”.

îmi tremură picioarele şi înalţ o rugăciune în minte, când mă îndrept spre uşă.

Te rog, salvează-l.

Capitolul treisprezece

Marisol

După ce îşi termina povestea, Ana toarnă din nou câte o ceaşcă de cafea pentru fiecare. După atâtea

secrete şi după espresso, mă îndoiesc că voi dormi prea bine la noapte. Sperasem ca Ana să aibă răspunsurile pe care le căutam, dar se pare că bunica mea îşi păstrase secretul chiar şi faţă de cea mai bună prietenă. Tot ce ştiu este că bunica mea a iubit un revoluționar, ca au fost despărţiţi când Batista fa aruncat în închisoare. Oare a fost eliberat?

- îmi pare rău că nu ştiu ce s-a întâmplat cu el, spune Ana. Elisa mi-a zis că îi era un prieten care a intrat în încurcătură, nimic mai mult. Când am întrebat-o, peste câteva săptămâni, a schimbat subiectul. Mai departe, mătuşile tale s-ar putea să ştie restul.

Dacă ştiu mai multe despre trecutul bunicii, sunt surprinsă că nu mi-au spus până acum.

- Mai este cineva care ar putea să te ajute, adaugă Ana.
- Cine?
- Doica bunicii tale.
- Magda?

Bunica şi mătuşile mele vorbeau afectuos despre ea, dar ţinând cont de diferenţa de vârstă dintre ele, nu m-am gândit că ar putea ii încă în viaţă şi în Havana.

- Da. Are nouăzeci şi patru de ani, dar memoria îi este încă bună. Locuieşte în Santa Clara cu nepoata ei.

Sunt entuziasmată.

- Cât de departe este?
- Cu maşina? Câteva ore, în funcţie de

condiţii. Luis te poate duce într-una din zilele lui libere, dacă vrei.

- Poţi să o contactezi? întreb eu, ignorând deocamdată problema timpului petrecut împreună cu nepotul ei. Cu nepotul ei *căsătorit*.

- încă e devreme – pot să o sun în seara asta. Nu am vorbit în ultima vreme, dar mă interesez de soarta ei din când în când. Pot vedea daca ar vrea să va întâlniţi înainte să pleci. Sunt sigură că o să vrea. Bunica şi mătuşile tale i-au fost ca nişte fiice, mai ales Elisa.

Beatriz şi Maria mi-au dat impresia că pierduseră legătura cu Magda, dar sper ca ea să poată umple nişte goluri despre cum era bunica mea în copilărie.

- Mulţumesc. Apreciez tot ce faci ca să mă ajuţi.

- Bineînţeles. Elisa ar fi făcut acelaşi lucru pentru mine. La fel şi mătuşile tale.

Loialitatea din vocea ei e atât de puternică, încât sunt surprinsă de intensitatea ei, surprinsă că prietenia lor a rezistat unei separări de aproape şaizeci de ani. Simte vreodată că a fost lăsată în urmă? Invidiază libertatea pe care au găsit-o ele de cealaltă parte a oceanului?

Ana Rodriguez funcţionează în ambele sfere – în cea de dinainte şi în cea de după – şi, dacă eu am probleme de înţelegere a acestei noi versiuni a Cubei, există asemănări între ea şi cea care s-a dezvoltat la două sute de kilometri depărtare. Acelaşi orgoliu inerent, ambiţia de a avea succes, munca grea, spiritul

antreprenorial şi pragmatismul.

- A fost greu să vezi schimbările din Cuba? întreb eu.

Sunt curioasă de această parte din Cuba pe care mi-o
oferă ea. Am crescut cu poveştile celor care au plecat. Despre exil şi despre pierdere, şi, totuşi, nu am înţeles-o niciodată din cealaltă perspectivă, a celor care au rămas în urmă, care au ales să rămână, ale căror vieţi au fost modelate de capriciile şi politicile guvernărilor, de ideologie.

- Da. Ea oftează, sorbind din *cafecito*. Povestea Cubei este despre luptă. Când eram copile, eram ferite, dar unele lucruri ajungeau până la noi, căţărându-se peste porţi. Batista a fost un preşedinte dur. Iubea zahărul, iubea banii care veneau în ţară de peste mări, dar nu iubea poporul. A vrut să fie rege peste un popor care nu voia să fie condus.

- Şi totuşi...

îmi zâmbeşte trist.

- Ah, da. Dar, vezi tu, atunci nu ştiam. Speram. Speram foarte mult. Aminteşte-ţi că Fidel nu a început drept comunist, ci doar ca agent al schimbării, o schimbare de care aveam nevoie disperată. Urma să aducă libertatea în Cuba. Democraţia. Alegerile. Urma să fie viitorul nostru. Ne-a promis o revoluţie şi ne-a dat-o.

- Dar cu ce preţ? întreb eu.

- Lucrurile groaznice nu se întâmplă toate deodată, răspunde ea. Se întâmplă treptat, aşa că

oamenii nu-şi dau seama cât de rău este până nu e prea târziu. A jurat că nu e comunist Că vrea democraţie. Unii l-au crezut, alţii nu.

- Tu ai...

- Dacă am crezut? Dacă l-am susţinut pe Fidel?

încuviinţez.

- Nu. Dar ştiam ceva despre sau îmi păsa de politică? Trăiam într-o lume cu baluri şi petreceri, zile la club, la piscină cu prietenii, îmi cumpăram pălării şi rochii. Batista, Fidel, îmi era totuna. Sau aşa credeam. Când Batista a fugit din ţară, a început să-mi pese. înainte, revoluţia se rezuma la şoapte între părinţii mei. Apoi şoaptele au apărut la cină.

- Părinţii tăi s-au gândit să plece?

- Da, şi au renunţat. Erau convinşi că poporul îşi va veni în fire şi că Fidel va cădea. „E doar o chestiune de timp", spunea tata.

Ana priveşte prin camera care a trăit vremuri grele, iar urmele grandorii de altădată amintesc de tot ce a pierdut familia ei.

- Nimeni nu ştia cât de departe se va merge. Am crezut că Batista fusese cel mai rău, dar când Fidel a naţionalizat fabrica noastră de rom, a început schimbarea.

Mai ia o gură de cafea, privind parcă o amintire pe care eu nu o pot vedea.

- într-o zi, au venit acasă la noi cu o scrisoare care spunea că firma era proprietatea guvernului cubanez. Pur şi simplu. O sută de ani de

muncă, de visuri, tot ce construisem a fost şters cu o bucată de hârtie.

- îmi pare rău.

Nici măcar nu sunt sigură de ce mă scuz sau pentru ce mă scuz, în afară de faptul că familia Perez a reuşit să îşi păstreze moştenirea aproape intactă sau măcar să îşi creeze una nouă, pe când ea a pierdut-o.

- A trecut multă vreme, răspunde Ana. Nu puteam face nimic. Părinţii mei au părăsit Cuba şase luni mai târziu. Nu i-am mai văzut niciodată. Am ţinut legătura peste ani cum ne-am priceput, dar nu a mai fost la fel.

Chiar dacă s-a întâmplat adesea după revoluţie, mi-e greu să-mi imaginez o familie despărţită aşa. În Cuba nu mai este niciun Perez. Cu toţii am plecat în Statele Unite, apropri- indu-ne Miami şi Palm Beach şi purtând tricouri cu guler polo şi rochii cu imprimeuri colorate.

- Dacă nu te superi că întreb...

- De ce am rămas?

încuviinţez.

~ Viaţa, cred. La început, planul era să ne regăsim în America. Dar soţul meu nu voia să plece. Era fotograf şi a făcut multe portrete lui Fidel şi celorlalţi. Pentru el era o ocazie să vadă revoluţia de aproape. Să-i vadă în propriul habitat pe cei care se înălţau deasupra noastră. Ca artist, atracţia a fost puternică.

Ana mai ia o gură de cafea.

- Eram tânără. Nu înţelegeam consecinţele deciziei de a rămâne. Nu voiam să îl părăsesc. Am

rămas însărcinată cu tatăl lui Luis, am născut şi am început să ne construim o viaţă aici, cu rădăcini în pământul fragil. La început, nu îţi dai seama că pierzi. îţi pierzi perechea favorită de pantofi, dar mai ai şi altele, iar copilul trebuie hrănit şi soţul tău a avut o zi lungă la muncă, deci nu te îngrijorezi. Când mai pierzi o pereche, ai pierdut deja una, deci nu mai e nimic nou. Te superi pe moment, pentru că acum ai pierdut două perechi, dar trebuie să pregăteşti cina, iar când ţi-ai luat cartela ca să iei mâncare, nu mai aveau lapte şi pui, aşa că de unde timp să te îngrijorezi pentru pantofi? Continui aşa o vreme, până când îţi dai seama că ai ajuns la ultima pereche şi că e găurită, că praful străzilor îţi acoperă pielea, că le cad tălpile, că ai bătături şi, când poţi în sfârşit să îi înlocuieşti, eşti cuprinsă de uşurare şi uiţi că ai avut cândva douăzeci de perechi, că ai trăit regeşte, iar acum eşti îngenuncheată şi lupţi pentru fiecare petic. Este justiţie poetică, bineînţeles. Noi aveam totul, când marea parte a Cubei nu avea nimic. Fidel ne-a luat totul, aşa că acum nimeni nu avea nimic. Eram cu toţii egali.

- Doar Fidel trăia ca un rege, intervine Luis, aşezându-se pe scaunul liber de lângă mine. Şi mulţi dintre funcţionarii lui trăiesc în continuare aşa.

De câtă vreme stă aici?

Luis îşi aprinde un trabuc, cu o flacără ca o torţă ce face hârtia să trosnească. Un miros cunoscut umple aerul. Ura tatălui meu faţă de Castra nu a cuprins niciodată trabucurile scumpe pe care le aducea ilegal în Statele Unite.

- Toţi sunt egali, dar unii sunt mai egali decât alţii, spun eu.

Luis se întoarce spre mine.

- E un citat din *Ferma animalelor**?

0 urmă din ce pare a fi admiraţie se citeşte în privirea lui, alături de indulgenţa amuzată pe care o asociez cu reacţiile lui faţă de mine.

Mă oblig să zâmbesc, încercând să vorbesc nonşalant ca să nu atrag atenţia asupra impactului prezenţei sale, să nu se vadă cum mi se îndreaptă atenţia spre el. Mi se pare complet nedrept că aceste scântei de energie care zboară în jurul meu şi-au găsit o ţîntă pe care ar trebui să o evite.

- Porcul potrivit la locul potrivit, glumesc eu.

Din bucătărie, o voce o strigă pe Ana. îşi cere scuze şi ne lasă singuri, iar tăcerea umple camera, intr-un disconfort evident.

- L-ai citit pe Orwell? întreabă Luis, după o pauză.

Ridic din umeri.

- L-am citit. Sunt surprinsă că l-ai citit *tu*.

- De ce? Pentru că trăiesc într-un paradis comunist? zâmbeşte el,

Louis cel glumeţ este probabil cea mai periculoasă versiune a lui. Inspir adânc.

- Parţial. în Statele Unite, auzim doar despre puţinele resurse din Cuba şi despre cenzurarea celor cu care guvernul are diferende principiale. Lucrurile sunt prezentate drept austere.

- Sunt convins că ajută retoricii politice

bilaterale, spune el. Comunismul malefic şi tot tacâmul. Când vine vorba de resursele puţine, să ştii că ajută regimul să vândă ideea că suntem cu toţii egali, că vecinul tău are fix ce ai şi tu, chiar dacă el este un înalt demnitar care conduce o maşină de import.

Vocea îi devine mai plină cu fiecare cuvânt, crescând din murmur în ceva mai puternic.

încrederea, convingerea din tonul lui simt seducătoare şi surprinzătoare deopotrivă.

- Eşti furios.

Şi înainte am remarcat frânturi de nemulţumire, dar acum s-a schimbat ceva între noi, şi mi se pare că masca a căzut, iar el împărtăşeşte o latură a lui pe care, de obicei, o ţine ascunsă.

- Furia e cea mai simplă emoţie, răspunde Luis. Ai fi surprinsă ce fac oamenii când sunt disperaţi, când visul unei societăţi care ajută cetăţenii nu devine realitate.

- Oamenii prosperă indiferent de circumstanţe?

- Ceva de genul. Ironia revoluţiei este că a încercat să distrugă capitalismul şi antreprenoriatul, însă cea mai mare realizare a sa a fost naşterea unei noi specii de afacerişti cubanezi. Piaţa neagră este în floare.

- Deci unde se potriveşte Orwell în Cuba? întreb, revenind de unde am plecat.

El zâmbeşte vag.

- Uiţi că sunt profesor de istorie.

- Un profesor de istorie *cubanez.* Credeam că asemenea activităţi au fost descurajate de Castro – analizarea motivelor din spatele lucrurilor.

- Cum am putea să studiem istoria dacă analizăm evenimentele într-un vid? Orwell se află la Biblioteca Naţională şi în alte părţi. Cuba nu descurajează cunoştinţele, ci doar aplicarea lor.

- Şi lectura?

- Lectura este încurajată.

îşi răsfrânge buzele, cu un nou dispreţ:

- Puţini îşi permit să cumpere cărţi, aşa că le împrumutăm. Studenţii mei urmează cursurile gratuit, ceea ce-i minunat, dar trebuie să plătească pentru cărţi, rechizite, transport, mâncare – cu un venit limitat. Cum să ne permitem asemenea lucruri, când abia supravieţuim? Când capacitatea de a ne întreţine este limitată de guvern? Moştenirea noii Cube este că ne putem bucura pentru scurt timp de lucruri, însă nu le putem avea. Ţara nu ne aparţine; e luată cu împrumut de la Fidel.

Dacă-l consideram atrăgător înainte, conversaţia şi pasiunea care-l anima acum mi-au pus capac.

- Toţi cubanezii gândesc şi vorbesc aşa?

Mă surprinde să aud aceleaşi gânduri de la el rezonând de pe buzele exilaţilor din zona Versailles, din Miami, care beau espresso şi mănâncă *pasteïtos*[1], dorindu-şi o schimbare în Cuba.

- Unii da. Nu suficienţi. Vocea îi coboară. Aceia dintre noi care vor mai mult vorbesc în şoaptă.

1 **Produse de patiserie cubaneze, cu umplutură dulce sau aromată.**

Luis inspiră adânc, aplecându-se spre mine. Mirosul lui îmi umple narile şi, din nou, ne spunem lucruri personale. Pielea mi se înfiorează. Mă uit în altă parte, evitându-i ochii negri, sclipitori, gura senzuală, dorindu-mi cuvintele lui şi totodată dorindu-mi să pot construi un zid de nepătruns între noi.

- Existenţa într-o stare de incertitudine permanentă este un iad, spune Luis. Restaurantul ăsta este diferenţa dintre mâncarea de pe masă şi zilele de foamete. Dar cât va dura? Guvernul controlează totul.

Scapă o înjurătură printre buzele frumoase.

- Ţara asta are atât de mult potenţial. Atâtea posibilităţi. Dar ori de câte ori speri la mai mult, îţi frânge inima. Marea revoluţie a lui Fidel trebuia să ne aducă egalitatea. Totuşi, multe dintre problemele care existau înaintea lui există încă.

- Cum ai vrea să fie? întreb, privindu-l. Oare am mai cunoscut vreodată un bărbat ca el?

Nu.

- Liberă. Democratică.

Duce trabucul la buze, inhalând adânc. Scoate un nor de fum.

- Aş vrea să strig. Libertatea înseamnă proteste când nu eşti de acord cu ce face guvernul, fără teama de represalii.

Libertatea să ascult muzică fără să mă tem că regimul mă va acuza că sunt prea „occidental" şi mă va arunca în închisoare. Nu vreau să-mi petrec zilele privind peste umăr, între- bându-mă dacă vecinul meu e membru al poliţiei secrete, dacă unul dintre studenţii de la cursul meu s-a înscris doar ca să mă spioneze

pentru guvern, dacă nu cumva voi spune din greşeală ceva care ar putea însemna temniţă sau mai rău.

Simt un fior pe şira spinării. Aceasta este Cuba în privinţa căreia m-au avertizat mătuşile mele.

- Vreau să deţin ceva, continuă Luis. Ceva pe care guvernul să nu mi-l poată lua, ceva al meu. Dacă am pleca, guvernul ne-ar intra în casă şi ar inventaria fiecare capăt de aţă, să se asigure că nu am luat nimic cu noi. Nu deţinem mobila, nici măcar piesele care au fost de generaţii în familia noastră. Fotografiile făcute de bunicul meu, înrămate pe pereţi. Nimic nu este al nostru.

Pornirea de a-l lua de mână, de a-l consola, este atât de puternică, încât fac gestul înainte să mă pot opri. îmi trag mâna înapoi, iar degetele mi le strâng în pumn, în poală. Conexiunea dintre noi, nu mi-o închipui; cred că o simte şi el.

Căsătorit. Este căsătorit, Marisol.

- Vreau să fiu propriul meu stăpân. Cuvintele lui mi se înfăşoară în jurul inimii. Nu doar un alt număr în ochii guvernului. Altă raţie de mâncare, alt lucrător, alt cubanez care nu e liber în ţara lui.

Inima mi se rupe pentru el, iar eu caut speranţă într-un loc în care emoţia aceea pare pervers de futilă.

- Supravieţuim neatrăgând atenţia, fiind soldăţei de treabă. Sunt sătul de uniformă, să mă prefac că sunt cîne nu sunt, incapabil să gândesc pentru mine, îngropând acestea gânduri fiindcă m-ar putea ucide pe mine sau mi-ar putea ucide familia. Am treizeci şi şase de ani şi în fiecare zi lupta mi se scurge

din corp, efortul de a trage de mine, de a trece peste încă o zi, de a avea grijă de bunica, de familia mea, de a pune mâncare pe masă îmi ia orice altceva. Se asigură că suntem atât de preocupaţi cu supravieţuirea, încât nu mai avem timp să preluăm controlul asupra viitorului, lucrul cel mai important.

- Crezi că se va ameliora situaţia, odată cu restabilirea relaţiilor diplomatice?

- Aşa sper. Dar ce să se schimbe? Vom trece de la asta la servirea mai multor turişti şi nave de croazieră? Aceea era Cuba lui Batista, când mafia americană jefuia Havana cu hotelurile şi cazinourile sale. Când Hollywood-ul ne folosea ca teren de joacă. Nu există şansa ca ţara asta să fie mai mult? Ceva mai măreţ?

Lumina îi aruncă umbre pe chip, peste vânătaie. Luis îşi trece mâna peste maxilar.

- Există restaurante în Havana la care mergea bunica în copilărie. Acum, numai turiştii îşi permit să mănânce acolo. Suntem musafiri în ţara noastră. Cetăţeni de mâna a doua, pentru că am avut ghinionul de a ne naşte cubanezi.

Ridică privirea spre a mea, sfidător. Nu suportăm prea bine umilinţa.

- Dar o creştere a turismului n-ar fi mai bine decât asta?

- Nu ştiu, răspunde el, cu o voce obosită. Este un renghi al sorţii că am suferit tot ce am suferit pentru a ajunge de unde am plecat, iar în cazul familiei mele chiar cu mai puţin. E greu să speri, continuă el.

Am cunoscut vremuri mai grele, fireşte. Când am pierdut susţinerea URSS, a fost iadul.

Perioada *nu atât de* Specială.

- Ai pleca?

- Este casa mea. Asta e tot ce cunosc. în acelaşi timp, este greu. Vine un moment în care trebuie să decizi dacă merită, dacă abuzurile ajung să te facă să vrei să pleci, dacă depăşesc acele câteva momente în care ai cunoscut plăcerea adevărată.

Cuvântul *plăcere* e capătul.

E târziu. Ar trebui să merg la culcare. Nu să port conversaţii pe şoptite cu un bărbat însurat, în semi-întuneric.

Pun paharul pe masă şi mă ridic.

- Cristina nu a înţeles niciodată de ce nu pot fi fericit aici. De ce nu e suficient. Asta ne-a pus capăt mariajului.

Mă aşez iar.

- Eşti despărţit?

- Divorţat.

- De curând?

- Depinde cum priveşti problema, cred. Au trecut doi ani.

- Dar a zis că e soţia ta, mă infoi.

îi scapă un hohot scurt.

- Da, tipic Cristina. Cuvintele lui sunt marcate şi de afecţiune. Mai pufăie o dată din trabuc. Nu-i place de tine.

- De ce?

Nu vorbeşte, dar nu e nevoie. Ochii lui spun totul –

împreună cu amintirea degetului care l-a mângâiat pe al meu mai devreme, pe Malecon.

Ştii de ce.

- Ai crezut că aş fi genul de om care să...

Nu îşi termină ideea, dar nu e nevoie. Existăm între propoziţii neterminate, iar pauzele din conversaţiile noastre umplu nepotrivirile cuvintelor.

- Nu ştiam.

- Acum ştii. Nu sunt.

Genul de om care flirtează cu alte femei, deşi e însurat.

- Ar trebui să urc, spun eu.

Nu mă mişc.

Nici el.

- Vreau să-ţi arăt ceva. Vrei să vii? întreabă el. Mâine dimineaţă am un curs la universitate. Ai putea participa, dacă vrei să asişti în persoană la o experienţă educaţională cubaneză. Apoi, îţi fac turul insulei.

-Da.

Capitolul paisprezece

Elisa

Trece o zi, trec două, fără nicio veste de la tata. Am nevoie de toată puterea să nu îl întreb de Pablo, să-mi şterg teama de pe faţă, să păstrez aparenţele că totul e bine. îmi petrec zilele scriindu-i scrisori lui Pablo, scrisori pe care s-ar putea să nu ajung să i le trimit, scrisori în care în sfârşit recunosc sentimentele pe care le nutresc de atâta vreme.

Cu siguranţă aş afla dacă i s-a întâmplat ceva, dacă a murit.

Cred că te-am iubit din primul moment în care mi-ai spus despre pasiunea ta pentru Cuba, despre visurile pentru viitorul ei. Ţi-am iubit convingerea, puterea, încrederea cu care ai abordat problema, de parca ar fi

fost dreptul tău de cetăţean cubanez să ceri mai mult, să lupţi pentru asta.

Mi-aş dori să fi avut curajul tău, convingerile tale. Mi-aş dori să fi fost capabilă de luptă. Am fost crescută să continui, să supravieţuiesc în acest climat politic periculos. Bunicul meu a fost ucis de oamenii lui Machado – ţi-am spus vreodată asta? Cred că asta a schimbat ceva în tata, în noi toţi.

Şi mai e şi restul. Oricât de greu mi-ar fi să recunosc că genul meu mă limitează, chiar aşa este. M-am gândit la ce mi-ai spus în seara aceea în care ne-am întâlnit la petrecerea lui Guillermo – despre schimbările pe care ar trebui să le cerem în Cuba. Poate că genul nu ar trebui să mă limiteze.

Am citit cărţile despre care mi-ai spus, cele care te-au inspirat, m-am cufundat în cuvintele oamenilor măreţi şi vreau să cred că putem face mai mult, că ne putem aştepta la mai mult de la viitor, dar îmi e şi frică. Frică pentru tine, că familia mea, surorile mele vor deveni ţinte ale regimului dîn cauza acţiunilor mele.

Mi-aş fi dorit să nu-mi fie atât de frică.

La patru zile după ce i-am cerut tatei ajutorul, mă cheamă în biroul lui.

- Am cerut o favoare. Va fi eliberat.

îmi bate inima cu putere.

- Nu-l vei revedea.

Nu este o întrebare.

încuviinţez.

Mai trece o zi înainte ca Pablo să fie eliberat din

închisoare, înainte să mă duc să îl văd, cu promisiunea făcută tatei îngropată între straturi de vinovăţie. împrumut Mercedesul lucios al lui Beatriz şi conduc până la casa lui Guillermo, locul în care ne-am întâlnit, şi îl aştept pe Pablo privind peste umăr tot timpul. Fratele meu mi-a spus că vor fi acolo. Nu sunt surprinsă că Alejandro îl cunoaşte pe Guillermo, mai ales ţinând cont de interesul lui Beatriz pentru petrecerea din casa lui, în noaptea aceea. Când am primit biletul sigilat de la Alejandro, în care îmi spunea că Pablo va fi eliberat în dimineaţa asta, nu s-a pus problema dacă voi veni sau nu. De bine, de rău, am luat poziţie, nu de partea rebelilor, ci a inimii mele. Mă rog să nu mă trădeze acum.

Aştept când ajunge maşina pe aleea din faţa casei lui Guillermo. El conduce Buick-ul, cu Pablo alături, cu ochii ascunşi de ochelari de soare, cu umerii aduşi, cu faţa parţial ascunsă.

îmi bate inima tot mai tare.

Pablo iese din maşină şi se opreşte cu mâna pe portieră. Se apropie de mine, şchiopătând uşor, cu un amestec de surprindere şi probabil de uşurare în ochi. îl îmbrăţişez şi îl ţin cu grijă, încercând să evit vânătăile şi tăieturile.

Are sânge uscat pe cămaşă.

Ce i au făcut?

Simt un suspin în piept, dar îl înghit, pentru că vreau să fiu puternică pentru Pablo.

El respiră lipit de gâtul meu, cu buzele pe pielea mea, spri- jinindu-se de mine. în clipa asta s-au

inversat rolurile, şi eu sunt cea care oferă susţinere şi putere. Numele meu îi cade de pe buze ca o rugăciune.

Vreau să vorbesc, dar nu reuşesc.

Gurile noastre se găsesc una pe cealaltă. Nici nu mi-am dat seama ca plâng până nu simt lacrimi pe buze.

- Stai liniştită, şopteşte Pablo, mângâindu-mi părul.

Nu sunt sigură dacă spune cuvintele pentru mine sau pentru el. Inima lui bate lângă a mea, iar corpul îi tremură cu fiecare respiraţie.

- N-ar fi trebuit sa vii, spune el, chiar dacă nu pare să regrete deloc că am venit.

- Cum aş fi putut să nu vin?

Pablo mă ţine mai strâns o clipă, înainte să-mi dea drumul, şi mergem în casă cu Guillermo după noi. El nu vorbeşte, dar simt valuri de nemulţumire dinspre el. Cândva m-ar fi deranjat. Acum nu-mi pasă. Guillermo mă salută scurt din cap înainte să plece să aducă mâncare pentru Pablo, iar eu îl urmez pe Pablo într-o cameră goala, aşezându-mă pe marginea patului, lângă el.

- Ai nevoie de ceva? întreb eu.

- Nu. Privirea lui o întâlneşte pe a mea, iar când vorbeşte este răguşit, de parcă ar fi obosit de atâtea strigăte. L-am întâlnit pe tatăl tău.

Trece un moment de tăcere, înainte să îi răspund.

- Ştiu.

- Tu i-ai cerut sa mă elibereze?

-Da.

Nu pot ignora firicelul de ruşine care îl leagă pe tata de oamenii care au făcut asta; influenţa tatei este o sabie cu două tăişuri – atât sursa libertăţii lui Pablo, cât şi un semn că familia mea nu este nevinovată în partea întunecată a Havanei, brutalităţile regimului Batista.

- Cum ai aflat că am fost arestat?

- Fratele meu a aflat şi mi-a spus şi mie.

- Şi tatăl tău? Ce i-ai spus? Că eşti îndrăgostită de un revoluţionar?

Este prima dată când unul dintre noi face o aluzie la iubire şi să aud asta îmi dă o putere pentru care nu sunt pregătită, chiar dacă îi simt adevărul în oase.

- I-am spus că eşti un prieten.

- Şi a acceptat?

- Tata nu se preocupă de problemele fiicelor lui. Ezit. I-am promis că nu te voi mai vedea.

- Deci aici ne luăm rămas-bun?

-Nu.

Sunt prea implicată să îi spun adio, deşi acum nu-mi pot imagina un alt viitor. El nu poate rămâne în Havana. Nu după toate astea. Să merg cu el? Să-mi asum riscurile din munţi? Mai sunt şi alte femei care luptă acolo împotriva lui Batista. Voiam mai mult de la viaţă, limitată de obligaţiile de familie şi din societate şi totuşi...

Nu sunt pregătită să mă alătur fratelui meu în rândurile ostracizaţilor şi ale dezmoşteniţilor, să jur credinţă acestor cauze care doresc putere în jurul

meu, dar îmi lasă un gust amar în gură.

Pablo oftează, cu capul în mâini.

- Ar trebui să pleci. Locul tău nu e aici.

- Bineînţeles că este.

- Nu poţi rămâne. Nu cu mine. Va deveni tot mai periculos. M-ar fi ucis, Elisa. Mă vor ucide dacă mă prind din nou. Nu pot rămâne.

- Pleci în munţi, nu-i aşa?

- Unde altundeva? Nu am ce căuta în Havana.

Nu am ce căuta cu tine.

- Am văzut cum mă privea tatăl tău în celulă, continuă Pablo. Vom fi mereu în opoziţie. Suntem în război şi nu pot pretinde că nu ne desparte. Familia ta nu mă va accepta niciodată şi mă tem că nu îi voi vedea niciodată pe tatăl tău şi pe prietenii lui decât ca pe nişte monştri.

-Dar te-a eliberat.

- Aşa a făcut. În celulă mai erau opt bărbaţi. Mâine vor înfrunta plutonul de execuţie. Nu toţi au iubite bogate ai căror taţi îi pot proteja.

- Nu avem nicio şansă, nu-i aşa? întreb eu, în lacrimi.

- Nu ştiu.

Pablo mă ia de mână şi îmi sărută degetele. îi înconjor talia cu braţul, atentă să nu îl lovesc şi îmi sprijin capul pe umărul lui. îi aud inima bătând. îl ţin în braţe, chiar dacă simt că alunecă.

Avea dreptate când ne-am întâlnit: totul este politic.

Ce se va întâmpla cu noi?

Capitolul cincisprezece

Marisol

A doua zi după ce aflu că Luis nu este căsătorit, mă trezesc devreme şi mă îmbrac să mă întâlnesc cu el la Universitatea din Havana. Nu prea am putut dormi, nereuşind să scap de senzaţia că totul s-a schimbat. Atracţia pe care o simt pentru el şi pe care am încercat să o împing în fundalul interacţiunilor noastre a scos capul, nemulţumită să rămână pe margine, şi ce era doar o pasiune în închipuirea mea este acum o tensiune plină de posibilităţi între noi.

îmi schimb de două ori ţinuta înainte să aleg o fustă neagră, lungă şi o bluză asortată. Iau o pereche de sandale de piele şi geanta mea de încredere; iar cenuşa bunicii a devenit o prezenţă constantă în călătoria mea prin Cuba şi deja nu mi se mai pare ciudat să o port cu mine. Arunc un costum de baie şi haine de schimb într-o sacoşă de pânză. Nu ştiu unde mă duce Luis după curs, dar a spus că vom înota.

Aud o bătaie în uşă.

- Intră.

Uşa se deschide şi Ana îmi zâmbeşte, cu ochii

sclipind când mă vede.

- Luis a spus că azi nu lucrează la restaurant. Probabil îţi arată locurile?

Mă înroşesc şi confirm din cap.

- A spus că vom înota.

Zâmbetul ei se lărgeşte.

- Atunci va fi Varadero. îl adoră de când era copiL Zâmbetul i se întristează. El şi tatăl lui mergeau acolo la pescuit.

îmi întinde o bucată de hârtie. Mă uit la adresa notată pe ea.

- Am vorbit aseară cu Magda, spune Ana. Abia aşteaptă să te vadă.

Mă uit la Ana cu inima bubuind.

- Nu pot să cred. Mulţumesc foarte mult.

- N-a fost mare lucru. Plăcerea mea. Varadero nu este departe de Santa Clara. Aţi putea merge după excursia la plajă.

- Mă simt prost să îi cer lui Luis să facă un ocol. Aş putea închiria o maşină. Unele ghiduri pe care le-am citit înainte să vin aici pomeneau şi de autobuze turistice.

Ana aproape că îmi face cu ochiul.

- Nu cred că se supără. în plus, Luis nu are cursuri mâine. Ne descurcăm iară el la restaurant.

- Cred că l-aş putea ruga, spun eu, sfâşiată între dorinţa de a mă întâlni cu Magda şi vina de a-i cere lui Luis să facă din nou pe ghidul.

- Atunci am stabilit. Transmite-i salutări Magdei. A trecut prea multă vreme de când nu ne-am

văzut.

Mă împiedic să nu rânjesc la felul hotărât al Anei de a trata lucrurile, iar ea mă conduce afară din cameră. îmi aminteşte foarte mult de bunica.

Ne despărţim la baza scărilor şi Ana se îndreaptă spre bucătărie să prepare prânzul. Mama lui Luis mă aşteaptă la intrare, cu o privire dezaprobatoare.

- Eşti gata? mă întreabă ea.

încuviinţez.

Se pare că Luis împarte maşina cu mama lui, aşa că m-a întrebat dacă mă deranjează să mă ducă ea la universitate în drum spre muncă şi să îi lase maşina lângă campus, în timp ce el ia autobuzul de dimineaţă. Ce să spun? Era evident că mama lui nu mă place, şi, din păcate, drumul spre Vedado îi va oferi timp să mi-o spună.

- Mulţumesc că mă duci cu maşina.

Poate că nu mă place, dar nu mă pot împiedica să îmi doresc să îi schimb părerea, să îi dovedesc că nu sunt doar o străină superficială de care se teme că îşi va vârî ghearele în fiul ei.

- M-a rugat Luis.

Mă înroşesc când privirea ei se mută la sacoşa mai mare din mâinile mele, la ce implică ea. Deschid gura să îi explic că nu e ce crede ea, că mergem *să înotăm*, dar nu îmi dă şansa. Se întoarce şi nu am de ales decât să o urmez afară, unde ne aşteaptă decapotabila lui Luis.

Ne ia aproape jumătate de oră să ajungem din Miramar la Universitatea din Havana, şi eu privesc pe

geam la trecători, încerc de câteva ori să discut cu mama lui Luis. Obţin informaţia că se numeşte Caridad, impresia generală că mă priveşte ca pe o intrusă şi cam atât. Nu pot să o acuz. Probabil nici mie nu mi-ar plăcea, date fiind diferenţele dintre vieţile noastre şi faptul că familia mea a beneficiat de plecare, în timp ce a ei a suferit pentru că a rămas.

Mă gândesc din nou ce s-ar fi întâmplat dacă nu am fi plecat. Dacâ aş fi crescut aici, lângă Luis. Dacă nu ar fi venit revoluţia. Cine aş fi fără celelalte părţi din mine, doar cu identitatea de cubaneză?

Viaţa aici este liberă – nu trebuie să verifici statusuri pe social media, să devii obsedat de pozele pe care le postează cineva, sau să-ţi petreci timpul concepând o replică inteligentă pe care să o împărtăşeşti cu sute de urmăritori şi prieteni. în acelaşi timp, libertatea este un moft fantastic, abţinerea de la o viaţă disponibilă pentru mine, o alegere în timp ce, pentru cubanezi, care trăiesc fără statusuri despre cât de mult îşi iubeşte cineva partenera şi fără fotografia prietenului din şcoala generală, care se urcă pe Machu Picchu, cu braţele desfăcute pe un fundal de apus forţat, nu există o alegere. Nu este libertate. Exilul lor faţă de aceste locuri nu este autoimpus. A fost impus de un guvern care a avut puterea toată viaţa lor. Iată cum frumuseţea vieţii aici, simplitatea, este şi cea mai mare tragedie.

Caridad mă lasă lângă universitate, dându-mi cheile maşinii să i le dau Iui Luis, şi pleacă la muncă.

Prima mea impresie despre Universitatea din Havana este de clădire impunătoare, frumoasă în felul ei. Arhitectura – Ia fel ca a multor alte clădiri din Havana – este impresionantă, deşi stricată de prezenţa unităţilor de aer condiţionat suspendate lângă ferestre, de semnele de pe exteriorul clădirii.

Urc scările, privind la statuia impunătoare *Alma Mater*. Străbat campusul, pe lângă studenţi aşezaţi pe bănci, le aud discuţiile, iar atmosfera îmi aminteşte de propriii mei ani de facultate. Urmez harta dată de Luis până ce îi găsesc sala.

Aici diferenţele sunt mai vizibile: pereţii sunt kaki, amintind de uniforma militară, iar tabla verde din faţă este departe de echipamentul modern pe care îl aveam la facultate. Luis se sprijină de un birou de lemn din faţa tablei, cu mânecile cămăşii albastre suflecate. Azi poartă pantaloni bleumarin.

Este absorbit de lectură, cu antebraţele sprijinite de lemn şi eu profit de ocazie să mă strecor în spate, alunecând pe un scaun gol.

Unul câte unul, studenţii intră în sală, discutându-şi planurile de seară, ce au citit. în faţa mea se aşază două fete. Una dintre ele e convinsă că prietenul ei o înşala şi, din detalii, înclin să fiu de acord.

Luis ridică privirea, scanând sala...

Se opreşte Ia mine. Zâmbeşte.

Iată din nou scânteia inevitabilă.

Luis se uită în altă parte, încă zâmbind cu gura şi cu ochii, cerând linişte în sală. Cursul de astăzi este despre o blocadă franceză asupra Cubei, din secolul

XVI şi, prin pasiunea din vocea lui Luis, corsarul francez şi lupta cubanezilor prind viaţă.

Timpul zboară, iar pasiunea arătată în discuţiile despre Cuba modernă reiese şi din interesul pentru istoria sa timpurie. E chiar mai interesant pentru mine, care nu ştiu mare lucru despre istoria Cubei, în afară de fereastra îngustă a revoluţiei.

Tabloul originilor Cubei este trist: abuzurile suferite de Taino[1] din partea europenilor care le-au luat pământurile, cruzimile spaniolilor. Vorbeşte despre economia Cubei, despre zahărul care i-a salvat şi i-a condamnat, aducând sclavi în ţară ca să lucreze pe plantaţii până când Cuba a urmat exemplul Statelor Unite şi a abolit sclavia spre sfârşitul secolului XIX. Luis mitraliază întrebări către studenţi cu o energie care pare să vină din entuziasm, nu din dorinţa de intimidare. Nu stă liniştit când predă, mâinile i se mişcă permanent, trupul îi tâşneşte înainte şi înapoi în faţa tablei verzi. Dacă îl priveşti predând, nu ai niciun dubiu ca îşi iubeşte profesia şi nici nu te îndoieşti de sinceritatea lui şi de pasiunea pentru subiect. Studenţii sunt captivaţi şi mi se pare impresionant, ţinând cont de amintirile mele din facultate.

Cursul parca zboară, iar eu nu-mi dau seama ca s-a terminat decât după ce studenţii încep să-şi împingă scaunele, să-şi strângă cărţile şi genţile şi să se îndrepte spre uşă. Rămân în spatele sălii în timp ce câţiva dintre ei se apropie de Luis, cu întrebări, iar el rămâne concentrat şi pentru asta. Este cel mai

1 **Popor indigen din Caraibe.**

atrăgător lucru la el – nu constituţia lui zveltă, alungită, sau părul negru, barba tăiată îngrijit sau ochii intenşi. Este pasiunea, intelectul, convingerea.

Apoi studenţii pleacă şi rămânem doar noi, cu o sală de birouri abandonate care ne desparte.

- Cum ţi s-a părut? întreabă el.

- Ai fost foarte bun. Ştii multe. Implici oamenii. Mi-aş dori să fi avut mai mulţi profesori ca tine în facultate.

- Nu... implicau? zâmbeşte el.

- Nu tocmai. Doar câţiva. Cred. Am mers la o universitate de stat, foarte mare, aşa că aveam sala plină – sute de studenţi laolaltă. Asta făcea conectarea dificilă. în plus, n-am fost tocmai cea mai dedicată studentă. Mi-a luat o vreme să imi dau seama ce voiam să mă fac când ajungeam mare, glumesc eu.

Am studiat Comunicare pentru că mi-au plăcut majoritatea cursurilor şi mi s-a părut un domeniu versatil având în vedere ca nu aveam planuri concrete. Tata sugerase să lucrez pentru Perez Sugar şi să mă ocup de PR, însă indiferent cât de lucrativă era oferta Iui, nu m-am putut convinge să mă alătur antreprizei familiale. îmi iubesc familia, dar mult prea des aceste „oportunităţi" vin însoţite de legături pe care nu sunt pregătită să mi le asum.

Istoria familiei noastre include un puternic simţ al obligaţiei. Să fii un Perez în Cuba însemna ceva, cândva, era o reputaţie de menţinut, o răspundere de a nu dezonora numele familiei. La revoluţie, când am pierdut atât de multe, iar străbunicii mei şi copiii lor

au venit în America, obligaţia a continuat, devenind nevoia de a ne ancora într-o societate unde nu eram întru totul doriţi, unde trebuia să muncim din greu ca să avansăm şi unde a fost nevoie să o luăm de la capăt, în multe direcţii. Este o răspundere apăsătoare sa duci mai departe moştenirea familiei la fiecare pas, cu fiecare decizie, şi mă tem că nu m-aş fi ridicat la înălţimea aşteptărilor.

Ca femeie cubaneză, familia mea se aşteaptă să pregătesc entuziasmată *paella*[1], să mă îmbrac frumos, să mă căsătoresc adecvat, să prezidez întruniri sociale de parcă n-aş depune niciun efort. Sunt o persoană a cărei familie s-a luptat să imigreze, aşa că se presupune că trebuie să reuşesc şi profesional, să fiu atât o femeie de afaceri de succes, cât şi o casnică elegantă.

Bunica mea a înţeles, măcar, căci orgoliul şi simţul datoriei erau echilibrate de o doză sănătoasă de pragmatism şi de iubire, în cazul ei. De aceea, oare? Pentru că îndrăznise cândva să se opună dorinţelor familiei şi să-şi urmeze inima?

- Şi acum ştii? întreabă Luis, cu o expresie sinceră.

încerc să zâmbesc.

- Aş vrea eu. Mă tem că încă încerc să-mi dau seama.

Vreau ca viaţa mea să însemne ceva, un job care să mă facă să mă simt aşa cum arată el când predă, ceva

1 **Fel de mâncare spaniol, constând într-o tigaie cu orez, fasole şi fructe de mare (n. red.).**

de care să fiu pasionată şi care, după ce mor, să lase lumea mai bună decât am găsit-o. Este un etalon surprinzător de înalt.

- Nu e nicio ruşine, spune el.

- Tu ai aflat.

Luis ridică din umeri.

- Nu te lăsa păcălită de aparenţe. încă am îndoieli, încă mă întreb dacă fac destule, dacă sunt pe drumul cel bun. Familia se bazează pe mine şi nu vreau s-o dezamăgesc.

- Ştiu şi eu câte ceva despre aşteptările familiei. îi zâmbesc trist. E greu să fii viitorul, dacă te copleşesc aşteptările tuturor, nu?

- întocmai.

Degetele lui îmi mângâie obrazul, aşezându-mi o şuviţă după ureche, apoi lasă din nou mâna jos.

- Spune-mi povestea locului, îi zic eu, cu vocea tremurând uşor,

Luis îşi încrucişează braţele şi se sprijină de birou.

- Vrei lecţia de istorie?

- Nu pentru asta am venit?

Lecţia de istorie pare mai sigură decât altceva. Am simţit cum creşte atracţia dintre noi de când am ajuns, dar voi pleca în curând şi, pe cât de atrasă aş fi de el, să mă implic în ceva fără viitor este o idee teribilă. Şi, totuşi, iată-mă.

- Pentru asta ai venit? întreabă Luis, cu o voce blândă.

Scutură din cap când eu tac şi îşi ascunde zâmbetul din

voce lăsând ochii în jos.

- Universitatea a fost fondată la începutul secolului XVIII şi a fost una dintre primele din cele două Americi. La început, se afla în Oraşul vechi din Havana, înainte să fie mutată aici, în secolul XX. Batista a închis-o în ’56 pentru că se temea că ar putea genera radicalism. Când a redeschis-o Fidel, universitatea şi-a schimbat punctul de interes şi a parcurs o serie de reforme, pentru a se ralia la ideologia revoluţionară.

Vorbeşte de parca aproape ar crede în meritele unei asemenea acţiuni.

- Că veni vorba de revoluţionari..., inspir adânc. Bunica ta ţine legătura cu o femeie care locuieşte în Santa Clara. Se numeşte Magda şi a lucrat cândva pentru familia mea. A fost doica bunicii şi a mătuşilor mele. Ar putea şti ceva despre trecutul bunicii. M-ai putea duce în Santa Clara să vorbesc cu ea? Dacă e prea mult, înţeleg. Voi închiria o maşină.

Expresia de pe faţa lui mă face să mă opresc.

- Serios, nu e o problemă pentru mine să merg singură. Ştiu că e drum lung.

- Nu despre distanţă este vorba. Luis tace o clipă. Trebuie să ai grijă, Marisol.

- Crezi că e prea periculos să o vizitez?

Mătuşile mele şi avertismentele lor îmi revin în minte. Toate e-mailurile cu informaţii de la Departamentul de Stat îmi umplu mintea, alături de ce mi-a mai spus Luis. Au dreptate? Subestimez realitatea politică din Cuba? îi fac probleme lui sau, poate, Anei?

Voi atrage necazul la uşa Magdei?

- Nu ştiu, răspunde Luis. Pe de o parte, vizitezi o veche prietenă de familie. Fireşte, dacă bărbatul ăsta e un subiect sensibil pentru regim, chiar şi să mergem în căutarea lui poate fi periculos. Asta e provocarea. Uneori ştii că agiţi regimul. Alteori nu-ţi dai seama că ţi-au privit acţiunile drept o ameninţare decât după ce e prea târziu.

- Nu vreau să vă fac probleme.

- Am senzaţia că să te duc să o vizitezi pe fosta doică a bunicii tale este cea mai mică dintre problemele mele acum, spune el. Sunt mai degrabă preocupat de tine. Eşti în cel mai mare pericol. Cetăţenia ta americană nu te va ajuta aici. Regimul nu priveşte cu ochi buni jurnaliştii.

- Nici măcar pe cei care scriu despre beneficiile organizării dulapului pe culori? întreb, cu vocea plină de exasperare.

- Ai o voce şi o platformă de publicare. Asta e tot ce-i necesar să-i sperie.

- Tu ai lăsa lucrurile baltă? întreb.

- Eu? Probabil că nu. Dar nu e tocmai un vot de încredere.

îşi freacă obrazul încă vânăt.

- Cât de mult înseamnă asta pentru tine?

- Nu vreau să sufere nimeni din cauza mea şi nu vreau să ajung prin vreo închisoare cubaneză. Dar este important.

Luis oftează.

- Atunci, vom merge la ea. Voiam să te duc

în Varadero. Santa Clara nu e departe. Putem merge acolo după plajă. Ezită. Am putea rămâne undeva peste noapte ca să fie mai uşoară călătoria. Dacă ţi se pare OK.

Inspir adânc.

- Mi se pare perfect.

Luis mă ia de mână şi mă strânge, degetele noastre se împletesc, însă el pare nehotărât când duce mâinile la buze şi îmi sărută degetele.

Să fie oare o pasiune trecătoare? Câteva momente furate, de care-mi voi aminti cu afecţiune într-o lună, două, o poveste de vacanţă şi atât? Am fost mereu o persoană înclinată, mai degrabă, spre relaţii, şi când încerc să mă imaginez stând la masă cu prietenii mei din Miami, bând cocktailuri şi poves- tindu-le despre Luis, mi se pare greşit. Nimic din purtarea lui nu sugerează că ar fi adeptul aventurilor, pentru că e mai degrabă serios, decât nepăsător.

Şi totuşi...

Amândoi suntem prea în vârstă să ne mai grăbim, să nu ştim ce riscuri există, cât de nepotriviţi suntem „oficial". în ciuda lucrurilor pe care le avem în comun, realitatea este că, dacă relaţiile dintre SUA şi Cuba nu se schimbă drastic, pornim pe un drum de nestrăbătut. O relaţie la distanţă capătă un sens cu totul nou într-o ţară precum Cuba, unde interne- tul este atât de sever reglementat, comunicaţiile, deficitare, călătoriile turistice, interzise de Statele Unite, iar cubanezii pot călători doar după capriciile guvernului, şi asta depinde de realitatea economică. într-o ţară în care

guvernul este un spectru cumplit, care tronează peste cetăţenii săi.

Cum poate fi mai mult decât o aventură?

- Eşti sigur că e OK să mergem la Magda? întreb iar, lăsând la o parte gândurile despre viitorul nostru.

- Probabil va fi bine, răspunde el, privindu-ne mâinile unite. Dacă te supraveghează cineva, o să pară că vizitezi o prietenă de familie. Nu au de unde şti că de fapt cauţi pe cineva.

- Ce vrei să spui, dacă mă supraveghează? Vrei să spui că regimul mă *spionează*?

M-am gândit că ar putea monitoriza agitatori cubanezi, diplomaţi străini în ţară, dar pe mine?

Privirea lui este nespus de răbdătoare şi puţin tristă.

- Le place să ţină socoteala.

- Dar pe mine? Scriu un articol turistic, nu politic.

- Da şi, de asemenea, eşti descendenta uneia dintre cele mai notorii familii din Cuba. La ce te aştepţi? în plus, stai aici, cu noi. Ridică din umeri. Aşa cum am spus, le place să ştie ce fac oamenii.

- Crezi că mă urmăresc tot timpul?

- Probabil ca nu. Au resurse limitate. Dar cine ştie?

Ideea că m-a urmărit cineva de când am ajuns în Havana,
oricât de ridicolă ar fi, mi se pare teribilă. Erau acolo când am stat pe Malecón, alături? Se aflau într-o

strană din Catedrala din Havana, pretinzând că se roagă şi de fapt înregis- trându-mi mişcările ca sa raporteze cuiva apoi?

- Cum poţi trăi aşa? întreb. Nu ţi e teamă mereu?

- învеţi să ai grijă. Până la urmă, te obişnuieşti cu ameninţările şi îşi pierd colţii. Eşti atent, dar testezi limitele zilnic, pentru că altfel ai înnebuni, să trăieşti mereu cu teama. Şi asta sperie regimuL Dacă oamenii nu se tem de ei, îşi pierd puterea.

Luis se desprinde brusc de birou, trăgându-mă în faţă şi apropiindu-se. Mă uit în ochii lui.

- Eşti gata?

Poate.

Dar încuviinţez din cap.

Durează puţin peste trei ore să ajungem din Havana pe plaja din Varadero. Luis se opreşte de câteva ori ca să fac poze, iar eu mă bucur de zona asta a vieţii cubaneze. Spaţiul dintre Havana şi Varadero mi se pare desprins de drumul obişnuit, îmi oferă o frântură din ţara care nu e rezervata turiştilor. Va fi diferit când ajungem, firește. Varadero este unul dintre cele mai cunoscute oraşe-staţiune ale ţârii. Dintre toate locurile pe care am vrut să le vizitez în Cuba, şi acesta e special pentru mine, e un loc care însemna ceva pentru bunica.

Apa, Marisol. Cea mai frumoasă din câte ştiu. De culoarea colierului pe care ţi l-am cumpărat, ştii de care zic?

Luis îşi sprijină braţul de spătarul scaunului şi cu

mâna cealaltă bate darabana în volan, în ritmul muzicii de la radio. Soarele străluceşte, adierea dinspre partea de sus, deschisă a decapotabilei mai calmează căldura, însă coapsele tot mi se lipesc de tapiţeria de piele albă.

Când ajungem la plajă, nu sunt dezamăgită. Varadero este exact cum a spus bunica: nisip alb, cu granule fine, palmieri imenşi deasupra capului, cea mai frumoasă apă limpede pe care am văzut-o vreodată.

Este relativ linişte în partea aceasta de plajă şi găsim un loc într-o parte, sub un palmier. Cel mai apropiat om e la zeci de metri depărtare, iar asta ne dă iluzia că ne-am găsit propriul colţ de lume.

Luis întinde o pătură pe nisip şi scoate coşul adus de acasă.

Scoate din el *tamales* şi *empanadas*[1], învelite în hârtie, şi sucuri la sticlă, întinzându-mi mâncarea. Rad un *tamale* şi o *empanada*, dându-le pe gât cu gustul familiar de Materva[2].

- Vrei să înotăm? mă întreabă Luis, după ce mâncăm.

Apa e imposibil de refuzat.

- Sigur.

îmi scot rochia. Port bikini în care m-am schimbat mai devreme, la una dintre opriri, şi mă întorc să mă uit la valurile care mângâie ţărmul. în depărtare văd o barcă de pescuit, care se ridică şi coboară pe apă.

---

1 **Băutură non-alcoolică pe bază de mate, produsă şi îndrăgită în**

2**Cuba înainte de Revoluţie.**

Departe, în dreapta, umbreluţe de paie punctează peisajul.

Chiar este paradisul.

îmi imaginez cum aş răspândi aici cenuşa bunicii; cum aş transforma nisipul şi marea în ultimul ei loc de odihnă. Şi totuşi...

Nu sunt gata să mă despart de ea. între noi e o distanţă necunoscută, secretul poveştii ei de dragoste încă ne desparte.

Crezi că ştii o persoană, că o cunoşti mai bine decât oricine şi apoi, pic cu pic, viaţa ei ţi se desfăşoară în faţa ochilor şi îţi dai seama ce puţin ştiai. A fost mereu o constantă pentru mine, şi acum...

Mi se pare puţin că am pierdut-o iar.

Merg spre apă fără să îl aştept pe Luis, profit de moment să mă adun. îmi calmez bătăile inimii şi mintea.

Apa albastră e precum cristalul. Peştii străbat suprafaţa în flash-uri de culoare: înăuntru, afară. Temperatura e mai degrabă a unei băi călduţe.

Nisipul mi se strecoară printre degete.

- Frumos, nu? întreabă Luis, de lângă mine, cu umărul la un fir de păr de al meu.

- Da, este.

Intru mai departe în mare, iar apa îmi mângâie pulpele. Trece un peşte. Apoi altul. Merg mai adânc, cu apa până la genunchi, apoi până la coapse. Luis e undeva în urma mea, oferindu-mi spaţiu.

Apa devine tot mai întunecată, până când se opreşte, într-un punct din zare pe care nu îl mai văd –

o casă din Statele Unite care mi se pare, dintr-odată, foarte departe.

Degetele mele se afundă în apă, iar apa îmi atinge buricul. Mă arunc în valuri şi, când ies iar, Luis e acolo, cu spatele la soare, privindu-mă.

Mi se pare că am potrivit un şir de piese de domino, de parcă ar fi trebuit să ajung aici, cu nepotul unor prieteni de familie îndrăgiţi, cu picioarele pe pământ cubanez, cu istoria prinzându-mă din urmă.

Fac un pas în faţă, apoi altul. Mă opresc la doi centimetri de Luis, iar buzele ni se întâlnesc, cu sarea din mare între noi, mirosul oceanului umplându-mi nările, soarele încălzindu-i pielea sub palmele mele, barba lui zgâriindu-mi obrazul.

Trec secole până ce ne oprim să respirăm.

- Povesteşte-mi despre familia ta, spune Luis.

Am migrat din mare pe nisip, întinşi pe pătura uzată pe care a adus-o cu el. Am buzele umflate de la sărutările lui. îi dau băutura pe care o împărţim şi mă uit Ia apă. Este o întrebare suficient de nevinovată, la suprafaţă, dar atât de complicată în profunzime.

- De ce?

El zâmbeşte, gura lui îmi atinge tâmpla, barba îmi gâdilă pielea. Vederea urmelor de lovitură îmi strânge stomacul.

- Ca să te cunosc. Tu mi-ai întâlnit familia: pe mama, pe bunica, pe Cristina. Nu pot să nu fiu curios de a ta. Am crescut cu poveşti despre bunica ta, despre mătuşile tale. Au fost ca o familie pentru

bunica.

- Familia mea e complicată.

- Nu aşa sunt toate?

- Adevărat. Poate că a mea pare şi mai şi pentru că am apărut de multe ori în paginile de bârfe.

îi explic despre moştenitoarea imperiului de cauciuc, cum m-a crescut bunica. Am devenit atât de pricepută la spus povestea asta oamenilor care întreabă despre familia mea neortodoxă, peste ani – de ce se afla bunica în public la spectacolele şcolare, şi nu părinţii mei – că o nimeresc aproape fără să mă încurc.

- Ţi-e dor de mama ta? Sunteţi apropiate acum? întreabă Luis.

Ridic din umeri şi duc din nou sticla la buze. Băutura rece îmi alunecă pe gât.

- Cred că-mi lipseşte ideea de ea – ce spune societatea că ar trebui să însemne relaţia asta nu realitatea. Nu am cunoscut-o suficient, încât să îmi fie dor de ea. Chiar şi acum suntem mai degrabă nişte străine politicoase, decât orice altceva. Am văzut-o de câteva ori în ultimii zece ani, de obicei când s-a nimerit să fim amândouă în acelaşi loc. Ne înţelegem bine.

- Dar...

- Le-am avut pe surorile mele, pe mătuşi, îl am pe tata. Toată lumea locuieşte în apropiere în Florida, aşa că nu mi-a lipsit familia. Tata era ocupat cu munca, dar se străduia, era în zonă. în plus, am avut-o pe bunica şi a fost tot ce aveam nevoie.

- Cum era bunica ta? mă întreabă Luis, cu mâna pe şoldul meu.

în ciuda căldurii, mă trec fiorii.

- Mândră. Incontestabilă. Loială – ţării şi familiei. N-am înţeles până acum de ce, însă era şi tristă. Tânjea. Credeam că era după Cuba, dar acum mă întreb dacă acele dăţi în care tăcea, în care era cu noi şi totuşi nu era, dacă atunci nu cumva se gândea la el.

- Cum merge căutarea? Ai mai aflat ceva despre el? Bunica ţi-a spus ceva în plus de dimineaţă?

- Nu. Sper ca Magda să aibă răspunsuri.

- Bunica ta – ai spus că era tot ce aveai. De aceea e atât de important să îl găseşti?

- A fost mai greu decât credeam să o pierd, încuviinţez eu. Ar fi trebuit să-mi dau seama, dar ea era mereu atât de plină de energie, încât mi se părea mult mai tânără decât era de fapt şi bănuiesc că am presupus că mai avea multă vreme de trăit. Că mă va vedea căsătorită, că-mi va ţine copilul în braţele ei. îmi curge o lacrimă şi o şterg. Detest că nu va fi prezentă pentru toate momentele astea. Că nu va fi acolo, cântându-i *Cielito lindo* copilului meu, cum făcea când eram eu mică. Am un gol imens în suflet. Mi-e dor de braţele ei în jurul meu, de parfumul ei, de mirosul mâncării pe care o gătea.

Mi se adună şi lacrimi în ochi, iar alta îmi curge pe obraz. Şi încă una.

Braţul lui Luis îmi strânge talia, iar buzele lui îmi ating tâmpla.

- Ne înţelegeam bine, spun eu, lipită de pieptul lui gol. Vorbeam cu ea cum nu puteam cu

altcineva. Şi acum, că nu mai e...

îmi şterg obrajii şi mă retrag uşor.

- Trebuie să-l găsesc. Să încerc, măcar. Acum relaţia lor este o mare necunoscută. Mi se pare că s-au iubit, iar el era revoluţionar, dar dincolo de asta nu am idee ce s-a petrecut între ei. I-a cerut bunicii tale să păstreze scrisorile pentru mine. A vrut să vin aici să-i împrăştii cenuşa. A vrut să găsesc asta. Bunica mă cunoştea mai bine ca oricine. Ştia că aveam să-i dau de capăt, cumva.

- Ţi-e teamă că, dacă afli ceva, se va schimba felul în care-i vedeai relaţia cu bunicul tău? întreabă Luis, cu blândeţe.

- Poate. Nu ştiu. Eram mică la moartea lui. Perspectiva mea asupra relaţiei lor era de copil. Cine ştie ce se întâmpla dincolo de uşile închise?

- Căsnicia este dificilă, este el de acord.

Nu mă pot abţine. Sunt curioasă încă de când a menţionat că e divorţat.

- Ce s-a întâmplat între tine şi Cristina?

întoarce capul să privească apa.

- Nu a fost vorba de un singur lucru, spune el, într-un târziu, şi îmi dau seama că tăcerea lui a fost mai degrabă rezultatul unei încercări de a răspunde cât mai sincer, nu al stânjenelii. Ar fi mai uşor de explicat dacă unul dintre noi ar fi înşelat sau dacă ne-am fi certat rău, dar n-a fost deloc aşa. în fiecare seară ne duceam împreună la culcare, iar dimineaţa ne trezeam mai îndepărtaţi decât în ziua precedentă, într-o dimineaţă, ne-am trezit străini.

- Pare dureros.

- A fost, deşi cred că se putea mai rău. Vieţile noastre mergeau în direcţii opuse. Ea voia copii. Când ne-am căsătorit, credeam că şi eu. Dar, cu cât mă gândeam mai mult la lumea în care ar fi apărut, la ţara pe mâna cărora i-aş fi dat, n-am mai putut. A fost vina mea. S-a căsătorit cu mine având nişte aşteptări şi nu le-a văzut realizate. N-a fost corect faţă de ea, *eu* n-am fost corect cu ea, şi acolo am greşit. Afli cele mai profunde adevăruri despre tine când eşuezi. Când am eşuat în căsnicie, mi-am dat seama că nu puteam pretinde că sunt altcineva doar ca să fac pe plac unei persoane.

Coboară pleoapele.

- Ea credea că sunt prea serios. Voia să nu mai ţin atât de mult la lucruri. Râde sec. Nu sunt o persoană cu care să trăieşti uşor.

Cuvintele lui sunt o mărturisire şi un avertisment, deopotrivă.

- Şi, totuşi, încă locuiţi împreună. Lucraţi împreună la restaurant. Cum funcţionează pentru voi?

- Nu aş spune că trăim împreună. Nu mai împărţim un dormitor. Aici, în Cuba, lucrurile sunt altfel. E foarte greu să găseşti o locuinţă în Havana. Cristina a vrut să se mute, dar nu avea unde. Aşa că e blocată. Mulţumesc, Fidel.

- Nici nu-mi pot imagina cât de ciudat trebuie să fie. Ideea de a locui cu un fost...

- Aşa ai crede, însă nu e chiar atât de rău. Am devenit prieteni. într-un fel, suntem o familie.

Părinţii ei au murit. Nu mai are pe altcineva, iar eu sunt convins că e la fel de neinteresată de mine pe cât de platonic sunt şi eu cu ea. Din când în când, mai aduce bărbaţi acasă, dar eu lipsesc în serile acelea. Nu e soluţia perfectă, dar ne descurcăm. Dacă lucrurile nu arată cum îţi doreşti, îţi schimbi aşteptările. Aşa eviţi mai uşor dezamăgirile.

- Şi niciodată n-ai...

- Adus femei acasă? Luis rânjeşte. Locuiesc cu mama şi cu bunica. Tu ce crezi?

Râd.

- Corect.

- Şi tu?

Ia sticla pe care i-o întind şi o duce la buze.

- Ce-i cu mine?

- Nu ai fost căsătorită?

-Nu.

- Nici pe aproape?

- N-am fost logodită sau ceva de genul ăsta. Cea mai lungă relaţie pe care am avut-o a fost în facultate. Am fost trei ani împreună.

- Ce s-a întâmplat?

Mi se pare că a trecut atâta vreme. Atunci, despărţirea mă consumase, dar acum abia îmi amintesc de ce s-a întâmplat.

- Viaţa, cred. Am ajuns în punctul în care trebuia să devenim mai serioşi sau să o luăm pe drumuri diferite, şi niciu- nuia nu îi păsa suficient cât să mergem mai departe.

- Şi de atunci?

- Ies cu bărbaţi, dar n-am cunoscut pe nimeni care să mă facă să vreau mai mult.

Până acum.

- Şi familia ta? îl întreb. Bunica ta a zis că veneai aici cu tatăl tău. Cum era?

- Strict, răspunde Luis. Era un tată bun, un om bun, dar era militar, obişnuit ca el să dea ordine şi alţii să le urmeze. Dar era eroul meu. Când purta uniforma, mi se părea măreţ. Când eram foarte mic, voiam şi eu să fiu militar, ca el.

- Ce s-a schimbat?

- Am crescut. Am deschis ochii la realităţile vieţii. Lucrurile erau mai uşoare când trăia tata, când regimul avea grijă de noi fiindcă era un înalt funcţionar în armată. Am mai primit beneficii financiare după moartea lui, dar lumea s-a schimbat. Bunicii mei ne-au luat la ei şi prietenii mei nu mai erau copiii privilegiaţilor, ci cubanezi care sufereau. Când te protejează guvernul fiindcă eşti unul de-al lor, nu e rău. Dar cubanezii obişnuiţi trăiesc într-o realitate diferită. Totuşi... Tata şi-a dat

viaţa luptând în Angola, apărându-şi poporul de interpuşii Statelor Unite şi de intervenţia lor în conflict. Şi-a petrecut viaţa adultă slujind regimul. Uneori, mă întreb dacă ar fi dezamăgit că n-am făcut la fel, că nu-i onorez amintirea.

- Ai spus chiar tu că studenţii sunt viitorul ţării. E limpede că-ţi iubeşti slujba, că studenţii tăi te admiră. E motiv de mândrie. Tatăl tău a luptat pentru lucrurile în care credea. Şi tu la fel, chiar dacă nu implică arme.

Luis zâmbeşte uşor, iar buzele lui le întâlnesc pe ale mele.

- Mulţumesc.

Se uită la cer, întins pe spate. îmi aşez capul în curba dintre cotul şi gâtul lui, apăsându-mi buzele pe pielea lui şi inhalându-i mirosul, încercând să mai păstrez ceva despre el în memorie...

Pentru când nu voi mai fi aici.

Capitolul şaisprezece

Elisa

Săptămânile se târăsc agonizant de lent, după ce Pablo părăseşte Havana. Decembrie îşi face apariţia pe furiş, monotonia vieţii este întreruptă de câte o bombă, de câte o rafală de gloanţe, de câteva atacuri la întâmplare care o fac pe mama şi mai convinsă că nu mai e cazul să rătăcim singure prin oraş. Sunt în regulă cu noile reguli – sunt în purgatoriu, agăţându-mă de fiecare reportaj radio, de fiecare aşchie de ştire

despre luptele din Sierra Maestra. Scrisorile lui Pablo ajung sporadic, aduse de mesageri, strecurate de membrii personalului, pe care i-am recrutat prin mituiri şi şantaj. Trăiesc cu groaza că părinţii mei vor găsi scrisorile, că Magda mă va condamna, că surorile mele vor pune întrebări.

într-o după-amiază, îi destăinui Anei că am cunoscut un bărbat. Vreau să vorbesc despre Pablo, vreau să împart secretul cu cei mai apropiaţi, dar, de fiecare dată când încep, ceva dinăuntrul meu se revoltă. Mă mulţumesc cu scrisorile pe care mi le trimite, cu cele pe care i le scriu eu lui. Ascund scrisorile în camera mea, citindu-le iar şi iar când sunt singură, când conexiunea dintre noi devine ireală. Mă tem că scrisorile mele nu ajung la el, în munţi, că vor fi interceptate, că mă îndrept spre un dezastru.

în ciuda stării de fapt, a nesiguranţei, nu mă pot gândi că s-a terminat.

Când ajunge următoarea scrisoare, o sfâşii cu lăcomie.

în munţi e linişte. O linişte pe care nu am întâlnit-o la oraş. E atât de frumos, ţi-ar plăcea aici, Suntem atraşi de apă, dar şi zona asta are farmecul ei, E atât de verde – ne trezim în soarele care răsare peste munţi, iar peisajul poate rivaliza cu acela de pe faleză. Norii sunt atât de joşi, că ai putea întinde mâna să îi atingi.

Mă gândesc la tine des. Mi-e dor de tine.

Practic o pietate intensă, pe care nu credeam că o posed, îngenunchez în stranele Catedralei şi mă rog la

Dumnezeu să ii apere pe Pablo, să-l ţină în siguranţă, să mi-l aducă înapoi, îmi fac griji pentru Alejandro. Mereu.

Nu sunt sigură cât cântăreşte Dumnezeu în problema viitorului Cubei – mă tem că a creat acest paradis pe Pământ şi ne-a lăsat să ne descurcăm singuri – dar sper că îi va apăra pe fratele meu şi pe Pablo. Singurul lucru de care pot să mă agăţ când lumea din jurul meu evocă orice altă emoţie este speranţa.

îmi petrec zilele cu Ana. Stăm la piscină, cu băuturi în mâini, iar Maria se joacă în apă, stropind. E greu să împac imaginea asta a Havanei cu cea care mă întâmpină zilnic, când citesc ziarele aruncate de tata. Ele spun o poveste cumplită – imagini sângeroase, prezentând cubanezi morţi, acoperă paginile. Nu mă pot abţine să nu le cercetez, temându-mă că Pablo sau Alejandro mă vor privi înapoi. Batista a fost deosebit de prolific, purjând străzile de oricine e considerat o ameninţare. Trebuie să fie extenuant să ai atâţia duşmani, să simţi mereu răsuflarea lui Fidel în ceafa.

Azi, Beatriz şi Isabel se ceartă între ele, de plictiseală, în timp ce eu stau pe canapea cu o carte. Nu ştiu unde e Maria; probabil fugăreşte şopârle prin grădină.

- E nebună, aşa-i?

Vocea lui Beatriz îmi întrerupe lectura.

-Ce?

- Isabel e nebună dacă zice că se va mărita cu Alberto. Spune-i.

Sora noastră mai mare se uită urât la Beatriz.

Părinţii noştri nu ştiu încă despre logodnă. Personal, mă îndoiesc că Alberto are curajul să dea ochii cu tata – nu că îi găsesc vreo vină. Tatăl lui Alberto este medic, are succes, face parte din clasa de mijloc, dar nu ajunge la cota monetară a unui baron al zahărului. Alberto este contabil. El şi Isabel s-au cunoscut în Varadero, cu nouă luni în urmă, şi de atunci ea nu a mai dat atenţie niciunui alt bărbat.

Este suficient de chipeş şi pare să ţină sincer la Isabel, dar nu sunt sigura ce simte ea de fapt. Este cel mai dificil de citit dintre noi toate. îşi ţine emoţiile sub cheie, în timp ce Beatriz le lasă să zboare, în văzul întregii lumi. îmi place să cred că sunt la fel de reţinută ca Isabel, dar mă tem că mă trădează inima.

- Dacă e fericită, e tot ce contează, zic.

Expresia lui Isabel se îmblânzeşte şi ea mă priveşte recunoscătoare.

Beatriz pufneşte, deloc elegant.

- Dacă ar fi atât de simplu! Cât crezi că pot sa continue iubirea şi fericirea, după ce diferenţele de situaţie vor începe să cântărească tot mai mult? Chiar crezi că nu va conta că ea s-a născut cu toate astea, şi el nu? Tonul ei se calmează, când se întoarce spre Isabel. Poate că îl iubeşti. Eşti îndrăgostită de el. Dar e suficient pentru căsătorie?

- Ce mai trebuie? se răţoieşte Isabel.

- Compatibilitate.

Beatriz are un mod aparte de a nimeri în miezul lucrurilor.

- Suntem bine în departamentul respectiv, dar mersi de grijă, spune Isabel.

Beatriz îşi dă ochii peste cap.

- Nu vorbeam despre sex.

- Beatriz, sâsâie Isabel, înroşindu-se.

- Te rog, de parcă nu ştim ca despre asta vorbeşti.

- Poate că unele dintre noi nu consideră că trebuie să spui tot ce gândeşti. Că unele lucruri sunt personale.

Beatriz ridică din umeri.

- Cred că nu văd rostul să mă prefac.

- Oricum nu are rost.

- Rost? Nu eu sunt cea care se căsătoreşte cu un bărbat complet nepotrivit.

Beatriz se ridică de pe canapea, cu vocea mai blândă:

- Te iubesc. Nu vreau să te vad greşind. Alberto este un tip bun pentru cineva. Doar că nu cred că e potrivit pentru tine şi vreau să fii cu un om demn de tine, cineva care să ţi se potrivească perfect.

- Atunci, presupui prea multe. Nu toţi sunt ca tine. Nu avem toţi ambiţiile tale. Alberto mă face fericită. E un om bun. Ajunge. De aceea respingi tu fiecare bărbat care te cere, de ce flirtezi şi îi ţii la distanţă, fiindcă nu îi consideri demni de tine?

Beatriz ridică din umeri, zâmbind enigmatic.

- Dacă să-ţi spui asta te face să te simţi superioară cu privire la alegerile tale, atunci da, sigur.

Ne lasă fără să-şi ia la revedere.

- E imposibilă, mormăie Isabel.

Da, poate fi. De asemenea, este şi foarte intuitivă.

Isabel pleacă şi ea, iar eu rămân cu gândurile mele – nu neapărat o zonă confortabilă. A trecut o săptămâna fără veşti de la Pablo, de când am primit ultima scrisoare, o săptămână de agitaţie şi nesiguranţă, în care mi-a fost un dor teribil de el. Oare s-a plictisit sau e altceva la mijloc? Este în pericol?

Nu pot sa nu mă gândesc la cuvintele lui Beatriz către Isabel. Are dreptate? După ce pasiunea dispare, rămânem cu potrivirea şi, dacă aşa este, atunci Pablo şi cu mine vom fi mereu contrari, privind lumea din poziţii diferite şi opuse?

Un grădinar intră în cameră, cu pălăria în mâini şi o privire neliniştită. E unul dintre cei pe care-i mituiesc de săptămâni, folosindu-i să ducă şi sa aducă scrisori între mesagerii lui Pablo şi mine. Sunt convinsă că Beatriz face la fel cu fratele nostru.

- Domnişoară Elisa, a venit cineva să vă vadă. E în curtea din spate.

Sar de pe canapea şi încerc să mă recompun cât se poate, copleşită de uşurare şi încântare.

E acasă.

în cele din urmă, nu pot rezista impulsului de a-l urma pe Pablo prin oraş, spre casa unde locuieşte.

Reşedinţa este în districtul Vedado, la câteva străzi de Guillermo, locul în care ne-am cunoscut. E un loc nedefinit, mobilat generic, parcimonios, şi are un miros uşor stătut, care sugerează că n-a mai fost aerisit de ceva vreme.

- Eşti singurul care stă aici? întreb, când închide uşa după noi.

- Deocamdată, Aici locuiesc uneori.

Parterul este deschis, o cameră duce în alta şi îl urmez când intră în bucătărie, îmbrăţişându-l din priviri. Pare mai subţire şi totuşi mai musculos, de parcă ar fi fost sculptat, dăltuit până la aspectele esenţiale, cât a stat în munţi. Are pielea mai întunecată, părul mai lung decât se poartă. E din nou proaspăt bărbierit; să porţi o barbă neîngrijită în Havana zilelor noastre înseamnă să testezi limitele autocontrolului lui Batista.

Nu mă pot opri să-l privesc. Vreau să mă ciupesc. Nu e un vis. A fost plecat o lună, mi-a fost dor de el o lună, iar acum suntem aici şi suntem singuri.

- Pot să-ţi ofer ceva de băut? De mâncare? Am una, alta prin dulapuri, deşi te avertizez că nu sunt tocmai gospodar.

Clatin din cap.

-Vrei să stai jos?

Iese din bucătăria strâmtă şi face semn spre o canapea înghesuită într-un colţ.

în stânga mea stă el, în uşa bucătăriei. în dreapta se află o altă uşă. Văd colţul unei saltele acoperite cu o cuvertură bleumarin, o pereche de pantaloni la capătul patului – iar crâmpeiul din viaţa lui intimă îmi strânge stomacul.

Mi-aş putea justifica decizia spunând că în aerul Havanei pluteşte nesiguranţă, că fiecare împuşcătură, fiecare explozie, fiecare act de revoltă ne împinge mai

aproape de limită şi nu ştim ce vom găsi acolo. Aş putea arăta spre propria mea lipsă de control în viaţă, chibritul aprins acum luni de zile, care arde puternic înăuntrul meu. Aş putea folosi atât de multe scuze să justific dragostea, dar niciuna nu pare să mai conteze.

îl iubesc. Este aici.

Atât.

îl las în uşa bucătăriei şi mă îndrept spre dormitor, cu inima bătând nebuneşte. îmi tremură genunchii sub rochie.

Privirea lui îmi arde pielea.

Poate că este o prostie – sigur este dar ce altceva este viaţa, dacă nu ocazia de a ne permite câte un moment nesăbuit? De câte ori o să-mi mai pot îngădui aşa ceva?

Mă opresc la nici un metru de pat. Contururile sale sunt înceţoşate de lumina zilei. Inspir adânc iar şi iar, cu spatele la el, cu degetele tremurând când îmi arunc părul în faţă, peste umăr, bâlbâindu-mă cu nasturii de la ceafa.

Zgomotul paşilor săi pe covor şi fiecare respiraţie umplu încăperea.

Pablo se opreşte.

Deja i-am dat inima mea, dar nu pot să neg că acum simt ceva la fel de important. Şi sunt agitata.

Buzele lui sunt ca o atingere fantomatică pe ceafa mea. Degetele lui îmi ating şira spinării, într-o rejucare a primului act din seara din curtea casei lui Guillermo. Pablo descheie nasturii, iar aerul îmi loveşte spatele. Când termină, mă sărută şi mă întoarce în braţele lui.

- Eşti sigură? mă întreabă, cu o voce încordată.

-Da.

îi cuprind umerii cu braţele, il mângâi între omoplaţi, mă bucur de cum se simte, de mirosul lui. îşi lipeşte fruntea de a mea, cu ochii închişi.

- Te iubesc, şopteşte.

închid ochii. Sincer, e o prostie ideea că vorbele spuse cu voce tare au tocmai de aceea putere, dar aşa e.

- Şi eu te iubesc.

Stăm întinşi în pat, unul lângă altul, cu cearşafurile în jurul taliei. Actul de a fi dezbrăcată în faţa unui bărbat, fie el şi Pablo, este prea nou pentru mine ca să fiu complet în largul meu, aşa că stau pe burtă, cu capul pe o pernă, şi îl privesc. Mâna lui mă mângâie pe spate, cu degetele urmându-i curbura, iar senzaţia mă calmează şi totuşi mă gâdilă. îmi îngrop capul în pernă şi îmi înec un hohot

- Renunţ! Nu mai suport!

Pablo rânjeşte, înconjurându-mă cu braţele şi lipindu-mă de corpul lui, îngropându-şi faţa în părul meu.

- Ţi-am zis cât de mult te iubesc? mă întreabă.

Mă întorc spre el.

- Cât de mult?

în tonul său glumeţ se împleteşte o notă de seriozitate. Sunt atâtea diferenţe între noi şi ştiu de ce

îl admir – pentru pasiune, onoare şi convingere. Ce admiră el la mine?

- Cu tot ce am şi tot ce sunt, răspunde el. Eşti speranţa mea, în mijlocul lucrurilor. Lupt de atâta vreme că aproape am uitat cum era viaţa înainte, când eram doar un avocat din Havana, fiu, frate şi prieten. Când sunt cu tine, îmi amintesc de cel care eram, de cel care avea speranţă, de cel care nu era înconjurat de moarte. Vreau să fiu bărbatul care te merită. Un bărbat bun şi onorabil. Devotat ţării şi familiei. Eşti familia mea acum, Elisa. Eşti inteligentă, bună şi loială. Ai credinţă şi curaj, şi mă împingi să fiu mai bun, să cred şi eu în lucrurile acelea. Vreau să fiu cel de care poţi fi mândră, pe care-l poţi iubi.

Şi eu vreau să fiu persoana pe care el să o admire, să lupt pentru ce cred, la fel ca el. Mă face să vreau să dau dovadă de curaj.

- Te iubesc, şoptesc eu. Pentru totdeauna.

Pablo mă ia de mână şi buzele lui îmi alunecă peste inelar.

- Aş vrea să-mi poţi purta inelul, să-l vadă toată lumea, spune el.

Inima mea bubuie de promisiunea sugerată.

- Şi eu.

Devine tot mai greu să păstrez secretul, tot mai dureros şi, cu fiecare zi în care luptă împotriva lui Batista, devine şi mai important să îl protejez.

Degetele lui Pablo sunt pe fruntea mea şi mă mângâie, apoi alunecă pe faţă.

- Eşti îngrijorată, îmi spune.

Nu are sens să îl mint.

- Da. Ce se întâmplă mai departe? Asta e tot?

- Asta nu va fi niciodată.

- Dar ce altceva ar putea fi? întreb, cu un ton întunecat.

- Să îmbătrânim împreună. Să avem o familie. Să ne privim copiii cum au la rândul lor copii. Să adormim unul lângă altul, seara, şi să ne trezim aşa în fiecare dimineaţă.

- Chiar crezi că putem avea aşa ceva?

- Aşa sper. Dacă nu, pentru ce luptăm?

- Cât de rău este în munţi? Auzim lucruri, dar e imposibil să ştim ce e adevărat şi ce nu, cu Batista. Spun că devine tot mai aspru în cenzură.

- Asta fiindcă progresăm. Am capturat o garnizoană. La un moment dat, moralul va conta. Armata lui se luptă cu nişte conaţionali, fac asta de ani de zile, şi majoritatea ştiu că nu merită să moară pentru el. îi vom doborî. Şi, dacă nu noi, atunci alţii. Are prea mulţi duşmani să mai poată scăpa.

- Cât de rău e? repet eu.

- Nu vreau să vorbesc despre asta. Nu vreau să te atingă. Trec peste nopţile din munţi imaginându-mi-te aici, în siguranţă. Imaginându-mi un viitor împreună. Războiul nu e niciodată altfel decât rău şi oricine-ţi spune altceva te minte.

- îmi fac griji pentru tine, mărturisesc eu. Tot timpul. Mă întreb unde eşti şi ce faci, dacă trăieşti. E atât de ciudat să-mi trec zilele de parcă totul ar fi

normal, să nu pot spune nimănui despre tine, când simt că mi-a fost smulsă inima din piept.

Inspir adânc şi continui:

- Uneori, mă îngrijorez că vei păţi ceva şi eu nu voi afla pentru că nu suntem decât secrete în viaţa fiecăruia.

Fratele meu e un soi de mesager pentru noi, urechile mele dinăuntrul rebeliunii din Cuba, dar nici în cazul lui nu ştiu la ce să mă aştept.

Pablo mă strânge de mână.

- Dacă mi se întâmplă ceva, te va anunţa Guillermo. Nu se va ajunge însă acolo, pentru că vreau să vin acasă, la tine, Elisa. Nici Batista insuşi nu mă poate împiedica.

- Unde te duci?

- Che se îndreaptă spre Santa Clara. El şi ai lui plănuiesc să infrunte forţele lui Batista.

- Şi tu li te alături.

-Da.

- Ţi-e teamă vreodată?

Nu-mi pot imagina ce riscuri îşi asumă, ce pericole înfruntă.

- Am fost cu Latour[1] în Sierra Maestra, la sfârşitul lui iulie. Se sprijină într-un cot, cearşaful îi alunecă, iar privirea mi se opreşte pe pieptul lui şi apoi îi întâlneşte din nou ochii. Ne-am luptat cu armata. Au murit oameni lângă mine, trupurile li s-au prăbuşit la

1 **René Ramos Latour, comandant al Revoluţiei din Cuba, ucis în lupta din Las Mercedes de armata lui Fulgencio Batista.**

pământ, sângele li s-a vărsat peste munţi. Latour a fost ucis. Fidel a venit cu întăriri, dar eram deja înconjuraţi. Fidel a negociat un armistiţiu – sau a încercat – ca să ne dea o şansă de scăpare. Am fost la un pas să fim eradicaţi, noi, revoluţia, toate lucrurile pentru care luptaserăm. Atunci mi-a fost frică.

- Ar fi fost atât de rău să fie armistiţiu? Luptăm de cinci ani, nu? Ce a reuşit rebeliunea? Batista e încă la putere.

- Nu va fi mereu. Ce să facem altceva? Nu există lucru să nu-l fac pentru Cuba, nici sacrificiu de necomis.

Pablo se dă jos din pat şi se îndreaptă spre hainele sale, aşezate grămadă pe podea, unde l-am dezbrăcat, O aşchie de lumină dinspre fereastra deschisă îi aureolează goliciunea. Corpul meu se răceşte brusc, fără căldura lui.

Nu m-am gândit niciodată că războiul ar putea face monştri din ei toţi, dar acum de asta mă tem. Felul în care trăim, felul în care mergem mai departe, de parcă n-ar fi nimic greşit la societatea pe care am creat-o, este periculos, dar la fel de periculoasă este şi fervoarea care-l cuprinde, emoţia care-i mână pe toţi bărboşii.

Dintr-odată, mi se face frică.

- Te iubesc, zice Pablo, feroce.

închid ochii.

- Şi eu te iubesc.

Nu i-am spus asta niciodată unui bărbat cu care nu sunt rudă şi nici nu mi s-a spus. Ar trebui să se simtă ca un început, dar mie mi se pare rămas-bun.

Pablo vâră mâna în buzunarul pantalonilor şi scoate o cutiuţă.

încremenesc.

Deschide capacul.

Are vocea răguşită.

- A fost al bunicii.

Inelul este frumos, delicat. Diamantele sunt aranjate într-o formă veche.

înghit în sec. Mi se usucă gura când văd inelul. Inîma îmi bubuie în piept.

E repede, prea repede.

Pleacă. Revoluţia bate la uşă.

Lui Pablo îi tremură vocea.

- Nu ştiu ce fel de viaţă vom avea când se termină totul. Cred că nu-ţi voi putea oferi lucrurile cu care eşti obişnuită. Dar te iubesc. Mereu. Asta-ţi pot promite.

îmi alunecă lacrimi pe faţă. îmi strecoară inelul pe deget.

- întoarce-te la mine, spun.

- Promit.

Capitolul şaptesprezece

Marisol

Ne cazăm la un hotel de pe plajă, cu Luis alături, cât timp vorbesc cu femeia de la recepţie, care ne

priveşte curioasă.

Ne lipseşte familiaritatea cuplurilor de anduranţă şi e imposibil să ratezi tensiunea dintre noi. Luis se mişcă de colo colo, cu mâinile vârâte adânc în buzunar, cu ochii fixaţi într-un punct din perete, aproape – dar nu chiar – privind recepţionera în ochi.

Eu mă uit în jur. Suntem înconjuraţi de cupluri, familii, clar turişti cu toţii. Un bărbat se află într-o parte, cu un exemplar împăturit din *Granma* în mână. Chiar dacă este localnic, nu arată a client.

În cercetarea mea anterioară venirii, am citit despre cele mai tragice aspecte ale vieţii de aici: despre industria sexului, despre turiştii care profită de disperarea bărbaţilor şi a femeilor din Cuba care pot câştiga mai mult într-o noapte în care-şi vând trupurile decât într-un an lucrând pentru stat. Crede că despre asta e vorba? Că hainele mele scumpe, teancul gros de peso convertibil din mâna mea înseamnă că sunt aici să profit de Luis?

Închei repede tranzacţia, cu privirea în acelaşi punct invizibil care atrage şi atenţia lui Luis şi cu inima bubuind.

Suntem o potrivire improbabilă şi nu am idee cum să mediez diferenţele dintre noi. Ştiu câte ceva despre orgoliul cubanez – oare este ruşinat că plătesc eu pentru cameră, că ne deosebesc atâtea lucruri? îl vor judeca prietenii fiindcă s-a apropiat de o americancă bogată, il vor vedea ca pe un câştigător la loterie?

Cum aş putea eu explica totul familiei? L-ar considera pe Luis comunist, doar fiindcă a rămas, pentru că familia lui a servit regimul, în diverse

situaţii? Nu-mi pot imagina cum s-ar potrivi el în lumea mea şi, cu siguranţă, eu nu aparţin lumii lui. Asta ce înseamnă?

Luis ne duce bagajele, urmându-mă pe hol, îndreptându-ne spre camera pe care ne-a dat-o femeia. Intrăm în lift, din fericire gol, iar eu îmi privesc picioarele, cu mintea plină de îndoieli.

Ar fi trebuit să ne iau două camere. „Idee proastă" scrie peste tot. Abia dacă ne cunoaştem. Am venit aici pentru bunica, nu să am o aventură, indiferent cât de atrasă aş fi de el. Se întâmplă prea repede, prinde viteză cu fiecare clipă petrecută împreună, cu fiecare sărut...

- Marisol. Luis mă ia de mână, iar degetele lui îmi mângâie încheietura. Aproape de când mă ştiu a fost ilegal pentru cubanezi să stea în asemenea hoteluri. Acum avem voie, dar numai un procent redus îşi pot permite. îmi pare rău dacă nu mă simt – se opreşte, căutând cuvântul potrivit – confortabil, încheie. Nu e vorba despre tine, ci despre starea de fapt.

Nu-mi pot imagina o asemenea privare de libertate, nemaivorbind de senzaţia că oamenii aceştia sunt trataţi de parcă ţara lor nu le-ar aparţine, de parcă dorinţele, nevoile şi vieţile lor ar fi aservite străinilor care vin şi pleacă după bunul plac, pe când ei abia dacă-şi pot controla propriile mişcări.

- Nu am mai făcut niciodată asta, spune el.
- Fără turiste americane? întreb, cu inima bătând prea tare să îmi pot păstra tonul glumeţ.
- Fără turiste. Buzele lui îmi ating obrazul.

înseamnă mult pentru mine.

- Şi pentru mine, răspund.

Liftul scoate un bip şi uşa se deschide. Luis îmi întinde mâna, iar eu ies pe hol, căutând numărul camerei.

lată-l.

610.

Mă chinui să descui, căci degetele îmi tremură. întorc cheia o dată. De două ori. Alunecă pe metal, am mâinile umede. Luis intervine, cu pieptul lipit de spatele meu, cu mâna acoperind-o pe a mea. îmi ia cheia, o strecoară în broască, o întoarce.

Simt fiori pe tot corpul.

Braţul lui liber mi se strecoară în jurul taliei, lipindu-mă de el. îi simt respiraţia pe gât, faţa îngropată în părul meu. Uşa se deschide. Iată camera de hotel, mică, dar curată. Cu siguranţă nu opulentă. Suficientă.

Trecem pragul, cu braţul lui încă în jurul meu, şi uşa se închide în urma noastră cu un clic.

Suntem singuri.

îmi pun poşeta pe podea, lângă uşă, cu privirea la pat. Eclipsează orice se mai află în cameră, iar implicaţia mă înfiorează iar. Chiar se întâmplă?

Inspir adânc, apoi iar, încercând să-mi cern emoţiile. O parte din mine îşi doreşte asta cu disperare, de la început, iar dorinţa s-a intensificat după săruturile de pe plajă şi creşte în fiecare secundă. Cealaltă parte încă se gândeşte la imposibilitatea noastră, păzindu-mi inima şi ascultându-mi

raţiunea. Puţină precauţie nu strică, deşi voinţa mea se macină cu fiecare secundă.

- Ce facem aici? întreb, privind patul, cuvertura înflorată, cele două perne sprijinite de căpătâi. îmi imaginez cum am arăta acolo, cu membrele împletite.

- Nu ştiu, recunoaşte Luis.

Se apropie, pas cu pas.

- Eşti complet neaşteptată.

- E un lucru rău?

- Nu. Doar complicat.

Inspiră adânc:

- Am văzut cât eşti de frumoasă încă de la aeroport. Arătai atât de entuziasmată, cu părul in vânt. Am sperat că tu eşti cea după care venisem şi când te-ai îndreptat spre mîne am mulţumit oricărei puteri divine ar exista că ne-a adus împreună.

Mă întorc spre el, iar nesiguranţa din expresia Iui mă linişteşte, în timp ce dorinţa din priviri mă cutremură.

- Credeam că râzi de mine.

- Te-am găsit fermecătoare, zice el Da, m-ai făcut să râd, dar nu de tine. Apoi te-am dus prin Havana, te-am dus la casa familiei tale şi am văzut cum o priveai, am auzit cum vorbeai despre ei, ce înseamnă pentru tine să fii cubaneză, şi am ştiut.

-Ce?

- Că eşti aici pentru mine.

- Cum? Cum ar putea funcţiona? Nu ştiu ce caut aici, spun, în şoaptă, pentru că precauţia şi

controlul mi se evaporă. Acum, te vreau pe tine. Dar apoi...

- Atunci, să avem acest moment.

- Ajunge?

El zâmbeşte, cu o urmă de tristeţe pe chip.

- Am senzaţia că nu vor exista niciodată suficiente momente cu tine, Marisol.

Dacă orice alt tip mi-ar fi spus asta, aş fi considerat-o doar o replică, o mutare în ritualul de curtare, însă el are ceva care inspiră încredere, iar sinceritatea pe care i-am descoperit-o de Ia început, solemnitatea expresiei, adevărul cuvintelor îndepărtează orice îndoială. Nu este nepăsător, şi, indiferent ce ne rezerva viitorul, ştiu că va fi atent cu mine.

Picioarele îmi tremură când mă las pe marginea patului. Degetele mele strâng în pumn cuvertura de sub mine, iar eu mă uit la modelul luminos – culori ţipătoare care se amestecă într-un caleidoscop în faţa ochilor mei, în timp ce inima îmi bubuie în piept.

Cum poate fi cineva atât de liniştitor şi totodată atât de terifiant?

Când ridic privirea, Luis se află lângă pat, iar pantalonii lui îmi ating genunchii.

Nu vorbeşte, dar nu e nevoie. Au fost momente în care mi s-a părut imposibil de citit, dar acum, în camera de hotel, are garda jos, emoţiile gravate pe chip, în tremurul mâinii, când o întinde şi îmi mângâie părul, când mă dau după atingerea lui, când îmi parcurge curbura obrazului.

Ochii mi se închid brusc.

Aştept să mă sărute, să mă apese pe saltea, cu braţele puternice în jurul taliei mele, trăgându-ma spre trupul lui zvelt. Aştept o clipă care se tot lungeşte, până când nu mai pot sa aştept, pentru că nerăbdarea se clădeşte înăuntrul meu, iar scânteia care s-a aprins arde puternic.

într-un final, eu fac prima mişcare. Pentru că, dacă nu am răspunsuri la toate întrebările care mă umplu de îndoială şi de nesiguranţă, ştiu că...

Dacă nu acopăr acum distanţa dintre noi, voi regreta tot restul vieţii.

Mă sprijin de arcul trupului său, îl trag spre mine, îl surprind expirând, cu gura apăsată peste gura lui, cu respiraţia lui devenind respiraţia mea, cu mâinile mele preluând controlul, cu trupul meu izbindu-se de al lui. Ultimele împotriviri cedează.

Luis preia controlul sărutului, mă coboară pe saltea, simt cuvertura aspră pe pielea goală de deasupra rochiei, îi simt corpul ferm peste al meu, simt adierea care vine dinspre ventilatorul de tavan care se roteşte deasupra, zgomotul îndepărtat al oamenilor de pe hol, care ne încalcă intimitatea.

El îmi şopteşte vorbe de alint în limba sufletului meu, cu buzele plutind deasupra lobului urechii, cu mâinile deasupra curbelor mele, cu degetele desfacând şi îndepărtând hainele într-o încâlceală de membre, în timp ce eu mă chinui cu nasturii cămăşii lui, cu catarama, iar încălţămintea ne cade lângă pat, mişcările noastre sunt marcate de câte un acces de râs, de câte un val puternic de dorinţă care mă leagă de el cu fiecare moment care trece, până când justeţea

lucrurilor – potrivirea *noastră* – eclipsează orice altceva.

După aceea, stăm întinşi în pat, dezbrăcaţi, iar eu îmi sprijin capul pe pieptul lui gol şi el îmi mângâie părul.

Trec minute bune. Singurul zgomot din încăpere este cel al respiraţiei noastre. Ce urmează?

Degetele lui îmi străbat pielea.

îmi ridic capul spre el pentru un sărut.

- Nu mă aşteptam la asta când te-am luat de la aeroport, şopteşte Luis.

- Nici eu, recunosc. Am venit aici cu gândul să scriu un articol despre turism în Cuba şi, în loc d*epaladares* şi privelişti, carneţelul meu e plîn de politică.

- începe să te cuprindă spiritul locurilor, spune el, cu mândrie.

- Aşa cred.

- Ai putea scrie un articol despre politică.

- Despre politica din Cuba?

- De ce nu?

- Pentru că nu e specializarea mea. Scriu despre subiecte accesibile – despre cele mai bune restaurante la care să mănânci într-un oraş anume, despre îngrijirea pielii pentru prevenirea ridurilor, despre modul ideal în care să-ţi faci bagajele ca să profiţi la maxim de spaţiu.

- Şi politica nu e accesibilă?

Mă întorc spre el.

- Cred că nu m-am văzut niciodată aşa. Las

lucrurile precum revoluţia oamenilor versaţi în ce spun. Nu sunt tocmai renumită pentru seriozitate, zâmbesc eu trist. Sunt cea mai frivolă din familie.

Luis scoate un zgomot dezaprobator.

- Poţi scrie despre revoluţii şi despre cum să-ţi faci bagajul. Nu se împiedică reciproc.

Râd.

- Dacă ar fi atât de simplu!

- De ce nu e?

- Pentru că familia mea are aşteptări, pentru că numele meu poartă o greutate a răspunderii, iar eu nu m-am ridicat până acum la înălţimea dorită. Mă îndoiesc că vrea să asculte cineva ce am eu de zis despre politică. Fiecare familie are o persoană care nu se potriveşte în ea; am fost mereu persoana cu pricina.

Cu excepţia bunicii. Ea s-a ajustat la curbele şi schimbările de direcţie ale vieţii mele, cu agilitate şi empatie, şi, ocazional, o farfurie de *merenguitos*.

- Poate fi mai uşor decât crezi, spune Luis. Nu îţi poţi trăi viaţa pentru a-i mulţumi pe alţii dacă nu eşti mândră de tine. Am văzut bărbatul pe care-l voia Cristina şi, indiferent cât de tare mă străduiam să mă prefac, nu puteam fi el, cel care ignora nedreptatea şi cruzimea, şi să-mi păstrez o urmă de mândrie.

- Acum eşti fericit?

El zâmbeşte.

- Dacă sunt fericit acum? Acum, în pat cu tine?

Rânjesc, cu capul îngropat în curbura gâtului său.

-Da.

- Da, răspunde el.

Mă uit în ochii lui, cu degetele mângâind vânătaia de pe obrazul lui, iar expresia lui devine serioasă. Deschid gura să vorbesc.

- Nu ştiu...

- Lucrurile sunt complicate, spune el, terminându-mi gândul.

-Da.

Eu plec în câteva zile, iar el va rămâne aici. Chiar dacă lucrurile se schimbă lent, subtil, între ţările noastre există un zid – un ocean de diferenţe – şi nu ştiu să navighez pe el.

Luis oftează, cu pieptul ridicându-se de efort.

- Sunt vremuri grele în Cuba. Acum, soarta mea îi aparţine, şi dacă lucrurile nu se schimbă radical, nu mi se pare optimistă. Tace o secundă. Nu vreau să o împărtăşeşti.

- E mai bine faţă de cum era înainte?

- Dacă acest status quo este mai bun? Poate, răspunde Luis, după o secundă. Pentru cei implicaţi în eşaloanele superioare ale regimului, cu siguranţă. Armata, de exemplu. Am experimentat asta direct. Anumiţi artişti, prin ceea ce fac, sunt protejaţi de experienţa cubaneză. Pot călători, pot pleca în turnee şi pot da impresia că talentul lor a fost susţinut într-o Cubă care pune preţ pe educaţie şi pe artă, ceea ce dă bine pentru Cuba. Este şi cazul jucătorilor de baseball şi al altor sportivi de elită.

- Şi pentru cei care nu sunt de acord cu regimul?

Luis se strâmbă.

- E foarte rău. Se ridică în capul oaselor şi se sprijină de tăblia patului. A dispărut bărbatul bucuros să îmi mângâie curbele, punctându-şi mângâierile cu săruturi şi hohote de râs.

- Este ceva mai bine pentru fermieri, cred, pentru cei care locuiesc în zonele rurale, continuă Luis. Au fost împinşi la periferia societăţii, sub Batista. Sub Fidel, au putut să se hrănească din roadele pământului, chiar dacă riscau închisoarea. Când ne era foame, viaţa la oraş a devenit un blestem. Când eram copil, am mers la ţară şi un prieten de familie ne-a dat carne de la unul dintre animalele pe care le ucisese. Era ilegal să avem carnea, dar nu prea aveam mâncare şi ne era foame. Pe drumul înapoi spre Havana, ni s-a stricat maşina, cea pe care o conduc acum, şi nu voi uita niciodată teama din ochii mamei şi ai bunicii, când au venit nişte oameni să ne ajute să o facem iar să meargă, îngrijorate că va descoperi cineva carnea din portbagaj.

- Ce s-ar fi întâmplat?

- închisoare pe viaţă.

Icnesc.

Luis ridică din umeri.

- Când ţi-e atât de foame, încât ţi-e frică să nu mori, eşti dispus să-ţi asumi riscul. N-a fost mereu aşa în Cuba, dar au fost prea multe momente în care tot ce-am ştiut a fost disperarea.

- Mama şi bunica ta au fost puternice, să supravieţuiască singure, aşa. Să te crească în mijlocul

unor asemenea tulburări.

Luis zâmbeşte şi în ochi îi luceşte dragostea.

- Sunt minunate. Două dintre cele mai puternice persoane pe care le cunosc. Bunica e numai zâmbete şi primeşte pe toată lumea cu căldură. Mama e mai introvertită, dar m-a sprijinit întotdeauna.

- S-a gândit vreodată să plece din Cuba cu tine?

- N-am discutat niciodată despre asta, spune Luis. Când trăia tata, n-a fost necesar. Viaţa unei soţii de ofiţer era relativ bună, la fel şi a fiului ei. Cred că mama era mai deschisă faţă de regim, pe atunci. Familia ei credea în reformele lui Fidel. Era o pasiune împărtăşită de ea şi de tatăl meu, iniţial, deşi cred că a dispărut după ce ea a văzut cum arăta viitorul promis de revoluţie.

- Nu pot să cred că regimul a durat atât, ţinând cont de cum descrii viaţa.

- Ar fi obtuz să afirm că toată ţara simte la fel ca mine, dar suntem mulţi, răspunde Luis. Şi chiar dacă nu putem purta fanionul cu mândrie, cred că suntem suficienţi încât să schimbăm lucrurile.

Spune cuvintele cu o asemenea convingere că aproape mi se pare posibil.

- A reuşit vreo reformă a lui Fidel? întreb.

- Cele sociale s-au descurcat mult mai bine decât cele economice şi politice. Nu e totul rău. Sunt de acord cu unele lucruri pe care le-a făcut sau le-a încercat Să fii de culoare în Cuba este mai bine decât era în 1959 – cel puţin oficial. Dar „mai bine” ajunge?

Au trecut aproape şaizeci de ani. Cât s-a schimbat lumea, de atunci? Rasa contează încă aici, deşi regimul spune că nu. Majoritatea exilaţilor care trimit bani rudelor, sub formă de remitenţe, sunt descendenţi ai europenilor. Prietenii mei de culoare întâmpină dificultăţi să se angajeze în turism. Fără remitenţe, fără acces la peso convertibil, cărţile le sunt împotrivă. Cum putem măsura inechitatea rasială, când regimul o ignoră voit? Bărbaţii şi femeile sunt „egali" in ochii guvernului lui Fidel, dar asta ce înseamnă? „Pe hârtie" e o poveste complet diferită de realitatea cotidiană. Progresul incremental în care îl adulăm pe Fidel pentru că lucrurile s-au îmbunătăţit vag în ultimii şaizeci de ani nu ajunge. Fidel era bun pentru el şi pentru acoliţi. Noi, restul, meritäm mai mult...

Scoate un sunet dezgustat.

- Insula asta îţi frânge inima, dacă-i permiţi.

Mă gândesc la bunica. A visat o ţară la o aruncătură de băţ, la două sute de kilometri care păreau o veşnicie, la toţi exilaţii şi refugiaţii din Miami şi din toată lumea, şi nu pot să nu fiu de acord cu el.

- Ai vrea să vii în Statele Unite? Dacă lucrurile s-ar schimba şi ar exista mai multe oportunităţi pentru cubanezi?

întrebarea umple aerul din jurul nostru. Clivajul dintre condiţiile în care trăim noi doi este elefantul din cameră.

- Nu ştiu. Am paşaport de acum câţiva ani, când au legalizat, în sfârşit, călătoriile. Mi s-a părut

sigur să profit, chiar dacă preţul a fost prohibitiv. Fără *paladar,* n-aş fi avut banii necesari. în Cuba, primeşti paşaport pentru şase ani, dar costă cam două sute de dolari să îţi efectuezi actualizarea la fiecare doi. Aproape un salariu pe un an ca să ai paşaport valabil. Adaugă costul deplasării şi deja pare un vis îndepărtat, doar dacă nu ai un binefăcător din exterior, sau acces la peso convertibil. Şi cu SUA lucrurile sunt complicate, oftează Luis. în Cuba există perspective diferite asupra relaţiilor noastre cu americanii. Unii cred că ei sunt sursa tuturor problemelor; alţii visează să se mute acolo ca să câştige suficient să le trimită familiilor şi să le aducă şi pe ele. Unii cred că adevărul e la mijloc.

- Şi opinia ta care e? întreb, parcă temându-mă de răspuns.

Ar fi posibil să-ţi separi opiniile politice de cele personale? Să iubeşti pe cineva care reprezintă ceva cu care nu eşti de acord? Eu sunt americancă. Mă vede ca pe o extensie a ţării mele şi a politicilor sale uneori greşite?

- Am plătit preţul politicii iar şi iar, spune el. Embargoul este ridicol. A făcut rău poporului cubanez, nu lui Fidel şi cohortelor sale. Nu funcţionează.

- Aşa este. Dar pentru unii nu e doar politică. în mare parte, există o divizare între generaţii cu privire la embargo. Contemporanii bunicilor mei detestă ideea de a-i da lui Fidel orice, după ce el le-a luat totul. Au avut membri ai familiei care s-au aflat în

faţa plutoanelor de execuţie, al căror sânge s-a vărsat, care au fost întemniţaţi pentru că s-au opus nedreptăţii. Familiile au fost despărţite. Au fost separate de cei dragi, de amintiri. Tot ce aveau a fost luat de guvern, când au plecat. Gândurile, emoţiile, vieţile lor erau reglementate de Fidel *înainte* să plece. Au văzut ţara pe care o iubeau transformată în ceva de nerecunoscut. Furia exilaţilor este justificată. Scade cu fiecare generaţie, însă e clădită pe motive reale. Revoluţia nu s-a întâmplat acum aproape şaizeci de ani, pentru ei. Ei trăiesc revoluţia iar şi iar, cu fiecare zi în exil, cu fiecare oră în care li se aminteşte că nu pot pleca acasă.

- Şi cei care am rămas? spune Luis. în unele cazuri, cubanezii aceia au fost obligaţi să plece, dar în mare parte uiţi că au avut de ales.

- Da? Cum poţi trăi într-un loc care încearcă să te şteargă de pe faţa lui? Care oferă atât de puţin şi ia atât de mult?

- Nu am un răspuns. Dar ai văzut oamenii suferind, aici. Ce crezi despre embargo?

- Embargoul face să sufere poporul şi nu atinge regimul, spun. Dar eu nu am pierdut pe nimeni drag din cauza lui Fidel. Toată viaţa mea, nu mi-a fost luat nimic dîn lucrurile pentru care am muncit. Generaţia mea nu vrea să ţină cu dinţii de ură, însă eu le sunt loială bunicii şi mătuşilor mele. Pentru exilaţi, să fii cubanez înseamnă că te-al născut detes- tându-l pe Fidel, chiar şi după moartea lui.

Luis zâmbeşte nemilos.

- E posibil să mai avem ceva în comun.

- Şi tu cum te poziţionezi?

- Eu îmi iubesc ţara, răspunde el. Simt cubanez şi voi fi mereu. Să merg în America în vizită? Poate. Dar aici e casa mea şi loialitatea mea e faţă de Cuba.

- E chiar atât de simplu, oare? Nu toată lumea are luxul de a-şi lega descendenţa cubaneză de un loc. Pentru mulţi, să fie cubanezi se poartă în suflet, se luptă să se păstreze, chiar dacă tot ce au sunt doar amintiri. Când au plecat, nu au putut lua nimic. Nici poze, nici documente, nici amintiri sau moşteniri de familie. Genul ăsta de exil te înfurie.

- Da, aşa e. Ambele părţi iubesc Cuba, doar că în moduri diferite. Unii o iubesc atât de mult, că n-o pot părăsi. Alţii nu pot rămâne.

Luis inspiră adânc.

- Scriu. Sub pseudonim. Online.

Cuvintele ar fi derizorii în altă parte. Ştiu mulţi oameni care au bloguri pe o diversitate de subiecte. Dar Luis nu le rosteşte nonşalant; parcă mi-ar încredinţa un secret, şi încă letal. Aici există o sinceritate care doreşte să mă ajute să îl cunosc şi care sugerează că aceea e cea mai intimă parte.

- Despre ce scrii? întreb, deşi cunosc deja răspunsul.

Despre politică. A făcut aluzii tot timpul, şi acum, că îl

ştiu mai bine, nu mă surprinde. Are un simţ al dreptăţii puternic, combinat cu o cunoaştere amplă a

istoriei, iar în jurul lui nedreptatea e din abundenţă.

Privirea din ochii lui – furia care arde deasupra unei vânătăi pe obraz – spune totul.

- Ce ar face dacă ar afla? întreb. De aici pseudonimul, nu?

- Da. Am vrut să-mi protejez familia. Ele nu s-au băgat în asta şi nu mi s-ar părea corect să sufere pentru că îmi scriu eu părerea.

- Ce ar face? repet întrebarea şi un fior îmi alunecă pe spate, când privirea mi se rătăceşte iar peste urmele de violenţă de pe faţa lui.

- Depinde cât de mare consideră că ar fi ameninţarea, şi ţinând cont că sunt profesor şi predau la universitate, unde am puterea de a-mi submina studenţii..., oftează. M-ar putea privi drept o ameninţare considerabilă. Mi-ar putea bloca site-ul. M-ar putea concedia. Ar putea amenda afacerea bunicii ca să nu mai fie viabilă sau ar putea închide restaurantul. Mi-ar putea plăti vecinii şi colegii să mă spioneze. Ar putea angaja oameni care să mă bată. M-ar putea închide. Ar putea aranja să am un accident nefericit – de exemplu, un accident de maşină. Poate un jaf într-o zonă mai rău famată a oraşului.

Spune totul pe un ton calm, şi totuşi, cu fiecare pauză deliberată, îmi dau seama că s-a gândit mult la asta.

- în noaptea aceea în care am băut rom pe verandă n-ai fost jefuit, nu?

-Nu.

- Deci ştiu deja cine eşti. Vor să te opreşti.

-Da.

- Şi ce-a fost bătaia aceea?

- Un avertisment.

- S-a mai întâmplat?

- Nu. Nu mă descoperiseră, dar acum s-ar părea că da.

- Ce s-a schimbat?

- Nu ştiu.

Nu-l cred. Nu este înclinat spre înşelătorie şi nota falsă din cuvinte i se cunoaşte în voce şi în privire.

- Ce s-a schimbat? repet.

- Nu ştiu sigur. Erau mai preocupaţi să-şi conecteze pumnii cu faţa mea decât să facă conversaţie, dar dacă e să-mi dau cu părerea...

Nu.

-Eu.

Tăcerea lui e o confirmare suficientă.

- Doamne.

O să mi se facă rău.

- Nu e vina ta, spune el, repede. Dar eşti aici ca jurnalistă, că scrii sau nu doar un articol turistic, şi fără îndoială că au verificat ce şi cum când au aflat că vei locui la noi. Poate că a fost necesar doar să se uite mai bine. Luis îşi freacă bărbia. A fost doar o chestiune de timp să afle. Ştiam, când a pomenit bunica despre faptul că vei sta la noi, că s-ar putea ca asta să atragă atenţia regimului. A fost decizia mea şi riscul meu şi nu regret nicio secundă.

- îmi pare atât de rău. N-am vrut să vă fac probleme şi nici să fiu o povară. Aş fi putut sta la hotel

sau...

- Nu. Sunt sătul de griji. Sătul să mă ascund. Nu vreau să-mi pun familia în pericol, dar în acelaşi timp ştiam ce risc îmi asum când am început să scriu pe blog, cu ani în urmă. A fost alegerea mea şi îmi asum consecinţele.

Şi, totuşi, acum că mi-a zis despre pericolele care l-ar putea ameninţa, sunt plină de îngrijorare.

- Cum ai început? întreb.

- Blogul a fost mai mult despre mine, o vreme. A fost o ieşire, o cale de a mă exprima când mi se părea că mă strâng pereţii, când mă înecam cu lucrurile despre care voiam să ţin un curs şi nu le puteam pomeni. Am avut prieteni care m-au ajutat Le trimiteam prin e-mail gândurile mele, iar ei aranjau ca alte persoane să le posteze, adesea din alte ţări. Este periculos, dar unul din prietenii mei...

Vocea i se frânge înainte să rostească un nume. Nu am niciun dubiu că este genul de bărbat care ar muri mai degrabă decât să destăinuie secretele altora.

- Se pricepe la calculatoare şi simte la fel ca mine. N-aş fi reuşit fără el. Şi totuşi... Privirea îi devine îngrijorată. Are soţie şi copii. Cu toţii riscăm. Publicul meu era suficient de mic să pot scăpa neobservat pentru multă vreme, dar a crescut an după an. Cine ştie? După moartea lui Fidel, guvernul pare să cedeze.

- Ce vei face? Te vei opri? Asta vor ei, nu?

Luis nu se uită la mine şi tăcerea e un răspuns.

- Merită cu adevărat?

- Depinde cum socoteşti. Cuvintele mele au rezonat în cineva? I-a făcut să se gândească la guvern? La stilul nostru de viaţă? Aşa sper.

Râde autoironie.

- în zilele bune sunt plin de speranţă. în zilele rele mă întreb de ce mă deranjez. Dar nu asta e ideea? Au creat un sistem care te oboseşte, te lupţi cu birocraţia, cozile şi grijile cotidiene, deci nu te mai împotriveşti.

Inspiră adânc.

- E greu să dai mesajul mai departe când guvernul cenzurează cuvinte din comunicare. Nu ştiu câţi cubanezi citesc ce scriu eu. Vorbesc sperând că mă va auzi cineva, că oamenii din afara Cubei vor înţelege cum e viaţa pentru noi. Vorbesc ca să nu uit că exist. Nu ştiu cum să renunţ. Cum să nu lupt pentru Cuba, cum să nu mă provoc pe mine şi să nu îi îndemn pe alţii să fie mai buni, să facă mai mult, să se ridice împotriva nedreptăţilor. Da, merită.

- Familia ta ştie?

- Nu vorbim despre asta, dar cred că bunica şi mama mea bănuiesc ceva. La fel şi Cristina. Am aceleaşi opinii de multă vreme, chiar dacă blogul este recent. Cristina îşi făcea

griji. Voia să ţin capul la cutie când eram căsătoriţi, să nu agit regimul. Deja pierduse prea mult. Mă simt un laş pentru că scriu sub o identitate secretă, în timp ce alţii sunt atât de curajoşi – cum ar fi Doamnele în Alb[1], care ies în stradă să protesteze – dar îmi iubesc familia şi vreau să mă protejez, în plus, când soarta e împotriva ta, ca aici, în Cuba, nu respecţi regulile. Guvernul sigur nu le respectă.

Oare aşa simţea bunica? Teama asta? Averea şi privilegiile ei au ţinut-o departe de revoluţie până când n-a mai putut privi în altă parte?

- Şi acum ce se întâmplă? întreb, privind ventilatorul, care se roteşte la infinit. Orice ar spune el, nu suport că prezenţa mea aici a înfuriat regimul, că acum e cercetat din cauza mea.

- Nu ştiu, răspunde Luis.

Pentru prîma dată în viaţă, îmi este foarte frică. Pentru prima dată în viaţă, înţeleg fragilitatea precară a libertăţii.

Capitolul optsprezece

ELISA

Pablo a plecat cu un sărut şi un rămas-bun, a plecat să lupte, şi eu sunt din nou singură, cu inelul de logodnă pe deget când sunt singură sau pe un lanţ, pe sub haine, când nu sunt.

---

1 **Mişcare a opoziţiei, fondată în 2003 în Cuba, formată din soţiile şi alte rude de gen feminin ale dizidenţilor întemniţaţi.**

Auzim veşti fragmentate despre lupte, dar nu primesc scrisori şi nici vizite în Havana. A plecat la război şi eu am rămas acasă, aşteptându-l. Acum se luptă în Santa Clara şi, fără scrisorile lui, primesc cu lăcomie orice veşti. încerc să surprind conversaţiile tatei şi cercetez ziarele dacă pomenesc despre lupte. Fratele meu lipseşte şi el, şi mă înfior când mă gândesc la necazul în care s-ar putea afla, la pericolul cu care se confruntă amândoi. Ar fi trebuit să plec cu Pablo? Nu mă pot imagina la ţară, dar mi-e tare dor de el. Sunt împărţită între inimă şi raţiune, între iubire şi loialitate.

Sărbătorim Noche Buena[1] ca de obicei – un porc prăjit, yucca[2], fasole neagră şi orez, lapte de pasăre la desert – cu şampanie care curge în valuri şi conversaţii care evită subiectele controversate. Se adună toată familia, mătuşi, unchi, veri, bunici, o casă plină de membri ai familiei Perez. Ne aliniem pe scara imensă de marmură de la intrare, noi patru în primul rând, în cele mai bune rochii, cu părinţii noştri zâmbind cu mândrie în ciuda spaţiului din fotografie, a fratelui lipsă care ar trebui să apară lângă noi. A doua zi, surorile mele şi cu mine înconjurăm bradul şi deschidem cadouri cu părinţii noştri sorbind dîn cafea şi zâmbind cu indulgenţă.

întotdeauna am adorat Crăciunul. Crăciunul este magie, indiferent de vârstă, un soi de purificare înainte

1 **„Ajunul Crăciunului", în spaniola, în original.**
2 **Specie de arbori şi arbuşti pereni, originară din Amerîci şi din Indiile de Vest.**

de noul an, vestitor al lucrurilor bune. Anul ăsta...

Din nou lupte. în timp ce eu mă ospătez cu porc prăjit şi familia mea bea şampanie franţuzească, Pablo şi Alejandro sunt undeva acolo, în munţi, pe coastă, la ţară.

La slujba de Crăciun stau în stranele Catedralei din Havana, în rugăciune, cu degetele unite. Nici măcar nu ştiu pentru ce mă mai rog – să reuşească rebelii? Să cadă Batista? Să piardă rebelii şi lucrurile să rămână aşa cum sunt? Singura constantă din rugăciunile mele, singurele cuvinte care îmi umplu mintea sunt ca ei să fie în siguranţă. Cred că pot suporta orice altceva, dacă Dumnezeu sau oricine e acolo sus are grijă de Pablo şi de Alejandro.

începe cu un murmur după miezul nopţii, răspândindu-se de Anul Nou. Suntem acasă la un prieten de familie, în Miramar, iar sala de bal geme de societatea din Havana, cu excepţia câtorva oameni.

- La radio au spus că forţele lui Guevara au luat Santa Clara.

Tresar şi şampania neatinsă aproape îmi sare din pahar. Lângă mine, Beatriz încremeneşte.

Suntem îmbrăcate în rochii pe care mama ni le-a comandat de la New York cu luni în urmă, fustele noastre de tafta alunecă pe ringul de dans, lumina candelabrului ne face bijuteriile să sclipească. Isabel dansează cu Alberto. Maria e într-un colţ cu nişte prietene. Ana stă lângă Beatriz.

Murmurul creşte.

Cineva a văzut maşini pline de bagaje pe drumul

spre aeroport.

Beatriz mă apucă de braţ, cu unghiile muşcând din carne. Mă uit la părinţii mei, care stau în celălalt capăt al sălii dintr-o nevoie intrinsecă de a căuta liniştire, de parcă aş fi din nou o fetiţă, iar ei mi-ar spune că totul va fi bine.

Mama s-a albit. Tata are o expresie mohorâtă.

- Batista a anunţat că părăseşte ţara, spune altă persoană. Ia cu el peste o sută de consilieri şi prieteni.

Dintr-odată, absenţele au sens, bărbaţii şi femeile care ar trebui să fie aici, copiii cu care mă jucam şi care nu sunt. Mai mult decât orice, se simte înţepătura panicii, conştientizarea că am fost lăsaţi în urmă.

Murmurul se transformă în strigăt.

- Preşedintele Batista a fugit din ţară! Trăiască Cuba liberă!

Nu cred că există o dovadă mai evidentă decât acest moment pentru cât de împărţiţi suntem ca ţară. Pentru unii, vestea că Batista a fugit, abandonându-ne lui Fidel şi oamenilor lui, e salutată cu o exuberanţă care sugerează că s-au prefăcut tot timpul, plecându-se ascultători în timp ce ura le umplea inimile. Pentru noi, restul, un calm letal a cuprins mulţimea. Este teamă. O teamă cumplită.

Mama reacţionează prima, organizându-ne până când ne adunăm într-o grămadă de rochii pastelate.

Trebuie să mergem acasă. Acum.

Este prima dată când mama îi porunceşte tatei să facă ceva, dar acum nu începe îndoială că ea a preluat comanda.

Nimeni nu scoate o vorbă când orchestra începe să cânte şi oamenii se bucură şi dansează, cu paharele de şampanie ridicate. O urmez pe Isabel, cu mâna Măriei în mâna mea, cu un gol în stomac la fiecare pas. Ne ia câteva minute să străbatem mulţimea, pentru că alcoolul şi veştile au pus pe toată lumea în mişcare. Pare ca au decis că, pentru câteva ore, timpul dintre plecarea lui Batista şi sosirea lui Fidel, Cuba nu are conducător, iar ei sunt hotărâţi sa profite.

Dar cu fiecare pas privirea mea găseşte pe altcineva din mulţime care poartă o expresie exact ca a mea.

Ce se va alege de noi?

Capitolul nouăsprezece

Marisol

în dimineaţa următoare, sunt numai nervi şi nerăbdare. Azi mergem în Santa Clara şi de abia aştept să o cunosc pe Magda. Mai devreme, când ne beam cafeaua în camera de hotel, cu Luis sărutându-mă, cu braţul lui în jurul taliei mele, am sunat să o anunţ pe Magda că venim şi, auzindu-i vocea plină de emoţie, am simţit un nod în gât. Nu-mi vine să cred că o voi cunoaşte.

îl urmez pe Luis la maşină, aştept să-mi deschidă

portiera, iar el îşi strecoară silueta înaltă pe scaunul şoferului. Motorul se trezeşte într-o serie de smuceli, după câteva rugăciuni şoptite de Luis şi după ce mângâie bordul cu degetele.

- Vom reuşi să ajungem în Santa Clara?

El rânjeşte şi ridică din umeri.

- Vom afla.

După câteva cuvinte către Fecioara Maria, maşina porneşte, iar motorul mârâie pe drum.

încerc să-mi dau grijile la o parte. Nu vreau să mă gândesc la riscul pe care Luis şi-l asumă scriind şi la pericolul pe care i l-am adus în viaţă.

- Deci ce răspunsuri căutăm? întreabă el.

O noapte a schimbat totul – atingerea pielii pe piele, amestecul respiraţiilor au rearanjat spaţiul şi timpul. Mâinile noastre sunt împletite, sprijinite pe pielea uzată a decapotabilei, iar trupurile ne sunt pe cât de aproape ne permite interiorul maşinii.

Mi se pare cel mai firesc lucru din lume să adaug mai mult sens drumului nostru cu atingeri nonşalante: mâna lui prin părul meu, capul meu pe umărul lui, picioarele noastre lipite.

- Nu ştiu, răspund. Sper că bunica i-a făcut confidenţe Magdei. Şi abia aştept să văd Santa Clara. El a luptat acolo, cel puţin aşa cred. Ultima lui scrisoare menţiona că i se alătura lui Che.

- în Bătălia de la Santa Clara? întreabă Luis plin de interes. Profesorul de istorie s-a întors.

- Da. Ce ştii despre asta?

- Este romanţată şi vândută drept

momentul de cumpănă al revoluţiei. Batista avea trei mii de oameni în Santa Clara. Aveau tancuri, mitraliere, mortiere. Rebelii erau trei sute.

Şi iubitul bunicii era unul dintre ei.

- Rebelii ar fi trebuit să fie anihilaţi. Erau depăşiţi numeric şi ca armament. Batista cunoştea importanţa înfrângerii rebelilor o dată pentru totdeauna şi trebuia să fie şansa lui. în schimb, s-a transformat în Waterloo.

- Ce s-a întâmplat?

- în final, nu armele au decis victoria, ci spiritul. Cel puţin asta spun cărţile de istorie. Luis ridică din umeri. Armata cubaneză era obosită. Se luptau cu propriii lor cetăţeni de multă vreme. Şi era dificil să mai ignore abuzurile regimului lui Batista. Rebelii şi-au dorit mai mult victoria, iar localnicii i-au ajutat.

- A murit cineva?

- Da, deşi e discutabil. Au fost răniţi şi nişte morţi, dar, la fel ca toate lucrurile care implică guvernul, adevărul a fost ascuns. Adevărul în Cuba e redefinit constant, atât de mult, încât nu mai are însemnătate.

- Există obiective care fac referire la Bătălia de la Santa Clara?

Poate le voi include în articolul meu complet neglijat.

Poţi vizita şinele de tren unde a avut loc bătălia, dar şi buldozerul care a deraiat trenul. Santa Clara este un altar pentru Che. Există un muzeu în oraş, iar el este

îngropat într-un mausoleu, sub o statuie gigantică de bronz, care-l reprezintă. A fost ultima şi cea mai importantă bătălie a Revoluţiei şi a condus-o el, nu Fidel.

- Cred că a durut.

Luis râde.

- Da, aşa cred. îţi dai seama de ce se speculează despre ranchiuna dintre cei doi, există griji că reputaţia lui Che o va întrece pe a bărbosului, suspiciuni că Fidel a jucat un rol în moartea sa din Bolivia.

- Aş vrea să-l văd, dacă se poate. Să vizitez oraşul, să-mi fac o idee despre locul unde au luptat.

- Nu mai e doar despre găsirea locului de odihnă perfect pentru bunica ta, nu-i aşa? Cauţi şi ceva pentru tine, spune Luis privindu-mă iar.

- Aşa cred.

Mă uit la peisajul din jurul nostru:

- Am venit aici să aflu lucruri despre istoria familiei mele, să găsesc locul perfect în care să împrăştii cenuşa bunicii, dar acum sunt mai confuză ca niciodată. Când avionul meu a aterizat, credeam că am ajuns acasă. Sunt la fel de cubaneză pe cât sunt americană, dar şi spaniolă şi, totuşi, până acum nu am mai fost aici. Nu am o legătură tangibilă cu locul ăsta. Bunica şi mătuşile mele au ţinut Cuba in viaţă pentru mine, iar acum bunica a murit, sora ei, Isabel, la fel, mătuşile râmase îmbătrânesc, iar legătura mea cu identitatea cubaneză îmi scapă printre degete.

Da, există o comunitate cubaneză foarte mare în

Florida de Sud, iar eu vorbesc spaniolă, îmi petrec Anul Nou cu struguri şi o găleată cu apă şi mănânc *lechon asado*[1] şi ascult Celia Cruz, dar fără niciun scop. Nu am rădăcini. Picioarele mele nu au atins pământ cubanez până la treizeci şi unu de ani. Şi acum, când sunt aici? Aţi trecut mai departe. Acum există Cuba modernă, cu o istorie bogată, culturi emergente şi experienţe noi. Eu nu fac parte din ea. Nici familia mea. Am plecat şi nu ne-am putut întoarce, aşa că am rămas pe loc în Statele Unite. Am aşteptat, am sperat, ne-am întrebat şi ne-am rugat mereu că ne vom trezi şi vom citi în ziare că a murit Fidel, că guvernul a recunoscut că a fost o greşeală, că lucrurile vor redeveni cum erau. Ca exilaţi, speranţa aceea este gravată în sufletele noastre, învăţată de la naştere... *Să ne vedem cu bine în Havana* este urarea din care nu ne oprim, pentru că visul nu devine realitate. Şi, dacă s-ar întâmpla într-o zi, atunci ce? în casa construită de strămoşii mei locuiesc nişte ruşi. La ce să ne întoarcem? Mai este ţara noastră sau am renunţat la ea când am plecat? încerc să înţeleg unde mă potrivesc.

Inspir adânc, cu o apăsare în piept.

- Merg pe străzi, privesc marea şi vreau să simt că locul meu e aici, dar nu sunt decât musafiră în ţara mea.

Luis mă ia de mână.

- Atunci ştii ce înseamnă să fii cubanez, spune el. întotdeauna ne dorim ce nu putem avea.

---

1 **Purcei fript, cu diverse variaţii de aromă în funcţie de zonă.**

Ajungem în Santa Clara cu o oră înainte de întâlnirea stabilita cu Magda. Ne îndreptăm mai întâi spre Tren Blindado – monumentul închinat punctului de cotitură al Bătăliei de la Santa Clara, când Che şi o parte din forţele sale au deraiat trenul blindat cu întăriri pentru Batista, câştigând.

- Au existat două eforturi majore în Bătălia de la Santa Clara, îmi explică Luis. Bătălia condusă de Che pentru capturarea trenului a implicat un grup mic. Contingentul mai mare a luptat lângă Dealul lui Capiro.

Plătim intrarea şi facem un tur rapid. Fac câteva fotografii: buldozerul galben care a deraiat trenul şi vagoanele care zac în jurul lui ca nişte păpuşi stricate.

încerc să-mi imaginez bărbatul din scrisorile bunicii aici, cu mortiera acum fixată pe perete în mâini. Se gândea la bunica în focul luptei? Ştia în ce măsură această bătălie va decide viitorul Cubei?

Sărim peste muzeul şi peste mausoleul lui Che, deşi statuia lui e imposibil de ratat, un colos din bronz care ne priveşte.

Ne îndreptăm spre Loma del Capiro, dealul infam pe care a avut loc a doua parte a bătăliei. De acolo putem privi oraşul şi putem admira panorama Santa Clarei. Văd două steaguri, pe cel cubanez şi pe cel al Mişcării 26 Iulie a lui Fidel. Sub ele se întinde oraşul unde s-a petrecut revoluţia.

Mi se pare uitat şi neglijat, cu clădiri dărăpănate. în jurul nostru se foiesc turişti care fac poze şi vorbesc în limbi diferite.

- Ce s-a întâmplat aici a fost acum aproape şaizeci de ani şi totuşi mi se pare atât de personal, murmur către Luis, plecând capul ca să evit mulţimea.

Il privesc în ochi şi încerc să îi citesc emoţiile din privire. Uneori e atât de reţinut, se pricepe să ascundă ce gândeşte şi simte. Presupun că într-o ţară ca asta scutul este necesar, poate fi diferenţa dintre viaţă şi moarte. Dar există semne, oricât de priceput ar fi, sentimente chiar sub suprafaţa, în vocea lui plină de pasiune şi de convingere.

Şi el tânjeşte după o Cuba diferită.

Magda Villarreal locuieşte într-un apartament mic lângă parcul Leoncio Vidai. Casa ei este una dintre cele stivuite şi înghesuite într-o clădire pitică, cu o faţadă dărăpănată. Urcăm scările până la etajul ei. Condiţiile în care trăieşte contrastează puternic cu cele din casa Rodriguez din Miramar.

Este zgomot, chiar şi pe hol, iar pereţii oferă puţină intimitate rezidenţilor. în aer pluteşte un miros vag, iar podeaua, tavanul şi pereţii trădează umezeală. Pe scară este gunoi. Balustrada e crăpată, treptele ciobite, lipsesc o parte din dale.

-Aşa este...

- în mai toate apartamentele cubaneze? termină Luis propoziţia, pe o voce scăzută.

Confirm.

- E chiar mai rău. După standardele cubaneze, aici nu e rău deloc.

Chiar şi într-o ţară în care toată lumea ar trebui să fie egală, există discrepanţe clare între cei care au

puţin şi cei care au mai puţin.

Luis bate la uşa apartamentului Magdei şi aşteptăm, auzind cum paşii ei se apropie tot mai mult, până se opresc.

Uşa se deschide şi o femeie cu pielea şi părul întunecate ne întâmpină de partea cealaltă.

Nu am văzut niciodată poze cu ea, dar am aceiaşi sentiment de recunoaştere ca atunci când am văzut-o prima dată pe Ana Rodriguez.

Ochii Magdei se umplu de lacrimi.

- Fetiţa Elisei a venit să mă vadă.

Mâna îi tremură când o ia pe a mea, degetele ei fragile mă strâng tremurând, iar brăţările de pe încheietura osoasă zăngănesc.

- Nu am crezut să mai văd vreodată pe unul dintre ei, iar acum eşti aici. Buzele i se curbează într-un zâmbet. Semeni cu bunica ta şi, poate, un pic cu Beatriz.

Râd înfundat din cauza emoţiilor.

- Mi s-a mai spus. Mulţumim pentru invitaţie.

Magda ne conduce în apartamentul micuţ şi ne face semn să ne aşezăm. Vorbeşte o clipă cu Luis, întrebându-l de bunica lui cu afecţiune. Privesc în jur cât vorbesc ei. Spaţiul este plin de fotografii înrămate cu familia şi prietenii ei. O măsuţă cu o faţă albă se află în colţ şi pe ea sunt figurine pictate. împart spaţiul cu câteva poze, o cruce, un rozariu, nişte lumânări şi o cană plină cu apă, după aspect.

în ciuda dorinţei lui Castro de a interzice religia în

Cuba, oamenii au găsit căi de a-şi onora credinţa, atât în stranele Catedralei din Havana, cât şi aici, prin această ofrandă către zeii şi zeiţele Santeria[1]. Este un act tăcut de sfidare, şi totuşi puternic.

Magda se scuză pentru o clipă şi se întoarce cu băuturi. Se aşaza pe scaunul din faţa noastră, cu tapiţeria destrămată. Privind-o, nu aş fi ghicit că e atât de bătrână şi se poartă ca o femeie cu zece ani mai tânără.

în toate poveştile despre Cuba ale bunicii mele, a vorbit de Magda ca de femeia care a crescut-o, un fel de mamâ-suro- gat, şi acum înţeleg că a fost un alt lucru împărtăşit de mine şi de bunica: am fost modelate de femei puternice, care ne-au crescut ca pe copiii lor.

Răspund la întrebările Magdei despre mătuşi, despre bunica, îi spun povestea cenuşii ei. Emoţia care m-a cuprins înainte, durerea, lipseşte în această cămăruţă şi, în schimb, mă bucur să vorbesc despre familia mea. Mi-o pot imagina pe bunica lângă mine, intervenind lângă mine, ca sa împărtăşească poveşti. O aud în vocea Magdei şi o văd în ochii ei. Aşa stau lucrurile cu moartea – chiar dacă crezi că a dispărut cineva, frânturi din ei rămân în cei care i-au iubit, lăsaţi în urmă.

Luis stă lângă mine sorbind din espresso, cu genunchiul lipit de al meu, o prezenţă liniştitoare. Trece o oră în care ne punem Ia curent reciproc, apoi o

1 **Religie a diasporei africane formată în Cuba între secolele XVI şi XIX.**

întreb pe Magda despre scrisori.

- Am nişte întrebări legate de bunica. Ana s-a gândit că ai putea să faci lumină.

- Bineînţeles. Ce ai vrea să ştii?

- Am găsit o cutie cu lucruri ale bunicii. îi povestesc despre scrisori. Ştiai despre el?

-Da.

Mă aplec în faţa.

- Ştiam o parte, explică ea. Ultimele zile, ultimele lor zile în Cuba, au fost răvăşitoare pentru Elisa. Ultima zi în care am văzut-o...

îi alunecă o lacrimă pe obraz.

- Ce s-a întâmplat?

Magda oftează,

- Familia a plecat. A fost cumplit. Nu trebuia să ştim, bineînţeles. Au pretins că plecau în călătorie. Mai făceau asta, bunica ta şi fetele. Se duceau în Europa sau în America la cumpărături. Aveau grijă. Era suficient să se audă şi să se repete persoanei nepotrivite, mai ales pentru o familie precum Perez.

Face un semn, indicând o barbă.

Ştim cu toţii cine este bărbosul.

Fidel.

- Dar am ştiut când le-am privit. Isabel a fost cea mai afectată, la început. Logodnicul ei a rămas. Isabel nu vorbea niciodată despre emoţiile ei. în final, surorile ei insistau şi aflau, dar dura. Beatriz era furioasă. Mereu se agita pentru ceva. Străbunicul tău o iubea cel mai mult. Oricât se străduia să pară că

îşi iubea toate fetele la fel, îţi dădeai seama. Ea îl scotea din minţi, dar o iubea. Cu o seară înainte s-au certat în biroul lui. Nu am vrut să trag cu urechea, dar nu puteai să nu-i auzi – toată casa i-a ascultat. Ea nu voia să plece, nu voia să îi dea satisfacţie lui Fidel.

Asta sună a Beatriz.

- Maria era un copil. Fetele au încercat să o protejeze. Alejandro...

Vocea i se frânge, iar ea îşi face semnul crucii. Am un nod în gât. Sunt obişnuită ca numele lui să evoce aceeaşi reacţie printre surorile lui.

- Bunica ta era preferata mea, şopteşte Magda conspirativ. Atunci nu aveam copii. încă nu îmi cunoscusem soţul. Elisa era a mea la fel de mult ca a străbunicii tale. Pe atunci,

doicile creşteau copiii. Nu ca acum. Eu am şters lacrimile Elisei. Am ţinut-o în braţe când suferea şi după ce s-a întâmplat cu băiatul acela...

îmi bate inima cu putere.

- Revoluţionarul?

-Da.

- Ce ţi-a spus despre el?

Expresia Magdei se intunecă.

- Aducea necazuri. Am ştiut de când l-a pomenit.

- Ţi-a spus numele lui?

- Nu, niciodată.

Sunt dezamăgită. Am ajuns până aici doar ca să o luăm de la capăt.

- N-a vrut să-mi spună despre el la început, bineînţeles, dar apoi n-a avut de ales, continuă Magda. Era speriată şi avea nevoie de ajutor cu copilul.

îmi ia un moment să înţeleg ce îmi spune, că îi aud cuvintele prin ţiuitul din urechi.

- îmi pare rău, ce ai zis?

Ea clipeşte.

- Credeam că de asta mă întrebi despre el, din cauza copilului.

- Care copil?

Capitolul douăzeci

Elisa

Ciudat cum lumea din jurul tău se poate schimba într-o clipă, cum o diferenţă de câteva ore poate

însemna totul. Acum era 1958 şi lumea era într-un fel; au trecut câteva minute şi s-a făcut 1959, iar lumea pe care o ştiam noi a dispărut.

Lumina dimineţii confirmă ce am aflat cu o noapte înainte. Batista a fugit şi ne-a lăsat în mâinile celor care mărşălu- iesc spre Havana din provincie, din Sierra Maestra. E şi Pablo cu ei? Ce se va întâmpla cu fratele meu? întoarcerea lor e singura scânteie de speranţă şi mă agăţ de ea.

Zi după zi ajung la noi bârfe. Vecinii circulă, părinţii Anei se opresc pe la noi, toată lumea se adună la televizor şi la radio, încercând să discearnă ce se va întâmpla mai departe. Spun că se întorc luptătorii, că se revarsă din munţi, că au arme şi poartă uniforme militare oliv şi bărbi lungi şi neîngrijite. Se pare că victoria i-a luat pe nepregătite, la fel ca pe noi toţi. Batista părea o suferinţă inevitabilă. Fidel este un salt in necunoscut.

Stau acasă cu părinţii şi surorile mele. Conversăm.

Nu mi-am dat seama că familia Mendoza a fugit cu Batista. Ce păcat că nu am apucat să ne luăm rămas-bun.

Muncitorii sunt în grevă, oraşul sărbătoreşte, dar strada noastră din Miramar tace, exceptând şuvoiul de vecini. Toată lumea citează un prieten al unui prieten când oferă informaţii. Toţi vorbesc cu autoritate, de parcă ar avea o hartă a viitorului.

După-amiază, nu mai suport. Am stomacul ghem, greaţa mă loveşte în valuri şi am nevoie de aer curat. Atmosfera din casă mi se pare de spital. Alerg în

cameră, mă schimb într-o pereche de pantaloni şi o bluză de bumbac, îmi iau cea mai de nădejde pereche de sandale în picioare.

Se aude ciocănind la uşă şi intră Magda, chiar când m-am terminat de îmbrăcat. Ochii i se măresc când mă vede.

- Exclus.

Nu mă obosesc să neg. Mă cunoaşte prea bine.

- Vreau să văd cum arată străzile.

Vreau să-l caut pe Pablo.

Gura ei se transformă într-o linie subţire, dezaprobatoare.

- Îţi zic eu cum arată. Aşa cum arătau şi când a căzut Machado. Nu vrei să fii afară acum.

- Doar o secundă. Nu le spune alor mei, te rog.

- De fapt, despre ce e vorba?

Vreau să mă duc în casa unde a locuit Pablo ultima dată când a fost în oraş. Vreau să ştiu dacă s-a întors în Havana. *Trebuie* să îl văd.

- Am un prieten. A luptat la Santa Clara.

- Elisa...

Doar Magda îmi poate spune numele în aşa fel încât mă simt obligată să-mi mărturisesc păcatele.

- E mai mult decât prieten, şoptesc.

- Ce ai făcut?

îngrijorarea din vocea ei mă convinge. De la părinţii mei mă aştept la acuzaţii, dar la Magda găsesc doar preocupare.

Nodul din stomac se strânge.

- M-am îndrăgostit

închide ochii şi mişcă buzele ca intr-o rugăciune.

- E un om bun, protestez eu.

- Joci un joc periculos. Familia ta...

- Da, ştiu. Vreau doar să văd dacă s-a întors cu bine. Să-l ştiu sănătos.

Nu îi spun şi restul, fiindcă e vorba despre lucruri pe care nu sunt pregătită să le împărtăşesc.

Ea clatină din cap, făcându-şi cruce.

- Să ne aibă sfinţii în paza lor.

Merg pe Paseo del Prado, cu Magda lângă mine, braţ la braţ, iar ea are o expresie îngrijorată. Am încercat să o conving să rămână acasă, dar n-a vrut. Nimeni nu ne-a văzut plecând pentru că erau absorbiţi de povestea exodului lui Batista.

Paşii Magdei se iuţesc, iar ea priveşte în jur. Străzile sunt pline de oameni care vorbesc şi râd. Semnele grevei sunt peste tot. Sunt pregătiţi să îl primească pe Fidel ca pe un erou. Aud frânturi de conversaţii – cineva a dat drumul porcilor într-un cazinou al mafiei.

Inima îmi bate cu putere când străbatem stradă după stradă, până ce ajungem la clădirea în care locuia Pablo. Doi copii stau pe trepte, aruncând o minge, cu un câine lângă ei. Magda vine după mine, refuzând să mă lase singură, în timp ce urc scările până la etajul al doilea.

Un val de ameţeală mă loveşte din nou şi regret că nu am mâncat de prânz acasă. După câteva guri mi s-a părut că avea gust de rumeguş. îmi tremură mâinile când bat la uşă.

Magda analizează starea clădirii cu o expresie critică.

Nu răspunde nimeni.

Bat din nou, mai tare, cu disperare. Uşa de vizavi se deschide şi o femeie scoate capul afară, privindu-ne.

~ Ce vreţi? întreabă ea.

- Îl caut pe bărbatul care locuieşte aici.

Se uită la noi bănuitoare.

- Aici nu a fost nimeni de câteva săptămâni.

Sunt dezamăgită.

- Dacă se întoarce, îi spuneţi că l-a căutat o femeie?

Ea ridică din umeri şi închide uşa după ea. Plânsetul unui copil umple holul.

Mă sprijin de perete.

- Ai terminat? întreabă Magda. Nu e cartierul în care să vrei să fii după ce se lasă noaptea.

încuviinţez cu ochii plini de lacrimi de frustrare.

Plecăm din clădire şi ne îndreptăm spre maşină. Mulţimea pare să se fi îngroşat de când am intrat, tot mai mulţi oameni se înghesuie pe străzi, vocile lor strigă cu frenezie.

îmi blestem prostia care m-a făcut să ies pe străzi în căutarea lui.

Am vocea încordată.

- Trebuie să mergem acasă.

Nu am mai văzut niciodată oraşul aşa – este o nebunie jubilantă, dar tot nebunie. Un bărbat cu o bâtă aleargă spre unul dintre aparatele de taxat şi îl loveşte iar şi iar, cu faţa schimonosită.

Bang. Bang.

Monedele din interior zăngănesc şi aparatul se înclină, apoi cade, şi banii se împrăştie pe trotuar. Oamenii se aruncă, părinţi şi copii, să îi ridice.

Ce mă surprinde şi mă sperie este furia. Mi se pare că şi-au ţinut emoţiile sub capac, că au lăsat mânia să coacă ani de zile, limitaţi de politicile lui Batista, de nedreptăţile lui, şi acum, cu el plecat, mânia lor ameninţă totul în cale.

Magda mă strânge mai tare şi mărim pasul. Mulţimea creşte.

Cât mai durează până ce se îndreaptă de la aparatele de taxare spre noi?

Inima îmi bubuie când ajungem la maşină şi mă chinui să deschid portiera cu mâinile tremurând. După două încercări, reuşesc să o deschid. îmi tremură degetele când pornesc maşina.

- îmi pare rău. Nu ar fi trebuit să ies astăzi. Nu ştiam că va fi aşa.

- Aşa a fost şi în ’33, cu Machado, spune Magda, posomorâtă. Va fi mai rău şi apoi mai bine.

Mă tem că are dreptate şi simt că furia din mine ameninţă să se reverse. Sunt furioasă pe oamenii de pe stradă, pe Batista, pe Pablo, pe fratele meu. Ce au asmuţit asupra ţării?

Pe drum tăcem, şi numai după ce suntem în siguranţă în conac, din nou în spatele porţilor, simt un soi de pace, dar pentru scurtă vreme. Cât va dura până ce ne ajunge şi aici violenţa?

Magda mă urmează în dormitor şi se aşază lângă mine, iar eu mă arunc pe pat.

- Promite-mi că nu mai pleci aşa.

încuviinţez şi mă cuprinde un val de greaţă.

- Promit.

-Băiatul acela...

Port secretul cu mine de prea multă vreme şi trebuie să îl spun cuiva. Cuvintele se rostogolesc afară.

- Sunt însărcinată.

Este ciudat să îţi cunoşti trupul timp de nouăsprezece ani, să te obişnuieşti cu el, cu obiceiurile şi cu mofturile lui, apoi să se schimbe dintr-odată.

A început la câteva săptămâni după ce ne-am văzut ultima dată: dorinţa de a dormi în timpul zilei, un gust amar în gură, greaţă tot timpul. Evitam mâncărurile preferate pentru unele care nu-mi plăcuseră niciodată, iar emoţiile mi se accentuau. Când mi-a întârziat ciclul am ştiut. Nu mi s-a întâmplat niciodată, aşa că n-am avut îndoieli.

Acum, că a aflat despre copil, Magda se agită, îmi dă mai multă mâncare decât pot consuma, mă încurajează să dorm, îmi mângâie părul şi se roagă lângă mine.

îmi fac griji pentru copil şi pentru nesiguranţa viitorului, in timp ce problemele Cubei capătă amploare. Fidel l-a numit preşedinte provizoriu pe Manuel Urrutia Lle6, dar toată lumea spune că de fapt Castro va trage sforile. Aeroportul s-a inchis. Nimeni nu poate zbura din ţară, şoferul nostru a spus că a văzut turişti americani în faţă la Hotel Nacional, cu valizele în mâini, cu teamă şi furie pe chipuri. în cele din urmă, au fost evacuaţi pe vapor în Key West.

Şi nu e vorba doar despre aeroport. întreaga ţară

este în grevă generală. Tata a dat telefoane furioase toată dimineaţa, încercând să-şi dea seama ce s-a întâmplat cu muncitorii lui.

Mulţimile au deschis porţile de la El Principe[1], lăsând prizonierii să iasă. Havana e cuprinsă de nebunie.

Sunt acasă. Stau pe o pernă de mătase din salonul nostru elegant, înconjurată de tablouri în rame aurii, grele.

1 **Fort militar din Havana, folosit ca închisoare.**

- Au jefuit El Encanto, zice mama, cu buzele strânse. în mintea ei nu există păcat mai mare decât distrugerea hainelor *haute couture*.

îmi imaginez toate rochiile pe care le probam, acum în apartamente din toată Havana, purtate de cele care le admiraseră în reviste. Ni se păreau magice; oare aceeaşi magie le va atinge şi pe noile proprietare?

- Controlează şi cazinourile, zice tata. Nimeni nu face nimic să îi oprească – nici armata, nici poliţia. Au renunţat. Renunţă la ţară fără luptă.

- Vor veni aici după noi? întreabă Maria.

Mama păleşte.

- Să nu spui aşa ceva niciodată, se răsteşte ea.

- Ce? Maria pare uimită. Dar ei vor bani şi noi avem.

Tata o ignoră.

- Acum patrulează străzile. Se spune că 26 Iulie a alungat poliţia. Se înroşeşte. Oamenii agaţă pancarte în faţa caselor, mulţumindu-i lui Fidel. Pentru ce? Chiar cred că e de partea lor? El predică pacea şi democraţia, dar se pregăteşte să se ospăteze din cadavrele inamicilor. Ne-a păcălit pe toţi, să ştiţi, şi mă tem de mai rău înainte de finalul lunii.

Capitolul douăzeci şi unu

Se revarsă în oraş într-un flux constant de uniforme

verzi şi bărbi. Au arme în mâini şi eu mă crispez când văd metalul negru şi rece, felul în care privesc în jur, de parcă Havana ar aparţine Mişcării 26 Iulie. Sunt voioşi, dar învingătorii îşi permit luxul bucuriei. Noi, ceilalţi...

Mă uit la fiecare chip, căutându-l pe Pablo, sperând să îl găsesc şi, totuşi, temându-mă.

Mă tem că mi-ar frânge inima să îi văd faţa, trupul în uniforma asta odioasă. Şi totuşi absenţa lui îmi provoacă durere. Va veni să mă caute, cu siguranţă. Şi fratele meu – nimeni nu ştie unde este sau ce face Alejandro. S-a aliat cu 26 Iulie? Este duşmanul lor?

Suntem inundaţi de imagini ale lui Fidel, mărşăluind spre oraş alene, prelungind călătoria de peste o mie două sute de kilometri ca un prădător care-şi savurează prada. Senzaţia de greaţă din stomacul meu nu cedează.

- Au recunoscut guvernul lui Fidel, zice tata.
- Cine? întreabă mama.
- Americanii.
- Şi alegerile?
- Peste optsprezece luni sau doi ani. Tata strânge din buze, între timp, preşedintele, controlat de Fidel, a îndepărtat toate figurile politice numite de Batista, Unii dintre membrii cabinetului său au cerut azil la ambasade străine. Alţii au fost arestaţi.

Nu spune restul, dar eu ştiu.

Alţii au fost executaţi.

Tata recită o listă de nume, bărbaţi care au fost la

noi şi au cinat la infama masă pariziană a mamei, care ne-au dat bomboane când eram mici, cu ai căror fii am dansat şi pe ale căror fiice le-am cunoscut foarte bine. Strigătele mamei îneacă ultimele nume.

Duc mâna la stomac şi îmi pun palma protectoare pe mătase. Pe ce lume voi aduce acest copil?

- Au îngheţat orice averi ale demnitarilor lui Batista, spune tata.

- Şi investiţiile? Ochii mamei se măresc, alarmaţi.

-Nu se pot atinge de banii din străinătate. Măcar atât.

Preşedintele Băncii Naţionale nu mai e. Nici cei ai Băncii Agricole şi Băncii Industriale.

Alţi prieteni ai tatei.

- Spun că Batista e acum în Santo Domingo[1], că se refugiază la Trujillo[1].

E într-o companie bună. Preşedintele dominican e un prieten vechi de-al lui Batista şi un tiran pe măsura lui.

- Mulţi dintre consilierii cei mai apropiaţi ai lui Batista sunt acum cu el, aşteptând să se întoarcă în siguranţă.

Tata nu spune mai multe, dar eu îi aud grija nerostită din voce. Să plecăm sau să rămânem?

Ne strângem în faţa televizorului, în seara aceea. Se lasă liniştea când îl privim pe Fidel vorbind mulţimii la

1 **Rafael Trujillo a fost un dictator dominican, care a condus ţara din februarie 1930 până la asasinarea lui, în mai 1961.**

Camp Columbia, barăcile militare din Havana. Cred că sunt mii de oameni acolo, zeci de mii, sute de mii. Este înconjurat de o mare de cubanezi, care-l privesc de parcă ar fi răspunsul la tot ce au sperat şi pentru care s-au rugat vreodată.

Cu o săptămână în urmă, un alt bărbat s-a aflat în acelaşi loc, furişându-se din ţara pe care a controlat-o multă vreme. Lăsându-ne aşa. Mai devreme, tancuri şi camioane au străbătut oraşul, de parcă am fi fost ocupaţi de o armată invadatoare, nu eliberată de ai noştri. Au deschis porţile Camp Columbia, iar spaţiul este plin de compatrioţii lui Fidel, de cubanezi obişnuiţi. Au venit să-l vadă pe Fidel, acest Mesia al lor. Este încă necunoscut în Havana, un soi de Robin Hood, dar ştiu un singur lucru despre el...

Că nu e Batista.

Ei l-au urât pe Batista.

Dar e limpede că Fidel nu e vreun mântuitor.

în Havana nu există sfinţi.

Mă trezesc a doua zi, iar cerul e mai fad, aerul dens şi închegat. Spectacolul de seara trecută aruncă o umbră asupra oraşului.

Mă alătur surorilor mele la micul dejun. Părinţii noştri au dispărut undeva, în casă. Cu cât se insinuează Fidel mai adânc în Havana, cu atât se retrag mai abitir ai noştri.

Ce ar fi făcut corsarul? Ar fi luat armele, să lupte? Sau şi-ar fi luat nevestica franţuzoaică şi copilul şi ar fi urcat pe nava lui mare, îndreptându-se spre o lume mai bună?

Zi de zi, pleacă tot mai mulţi. Prieteni ai tatei,

prieteni ai lui Batista. Fidel şi cohortele lui sunt obsedaţi de alungarea din ţară a oricui are legături cu vechiul regim, dar ce se va întâmpla după ce vor vărsa tot sângele loialiştilor lui Batista? Cine va urma?

Mâncarea are gust de mâzgă, burta mea şi copilul din ea se revoltă, dar eu mă oblig să înghit, vârându-mi micul dejun consistent pe gât.

Este prea multă linişte. Argintăria noastră zgârie porţelanul. Doar Maria pare mulţumită să stea în tăcere, acope- rindu-şi câte un căscat între îmbucături. Noi părem şocate. Pe străzi, oamenii petrec, iar atmosfera este de sărbătoare.

În casa noastră şi în atâtea altele ca ea, ne temem să ieşim, ne temem de bătăile in uşă, ne îngrijorăm că vor găsi numele nostru pe o listă. Ne temem să plecăm şi să rămânem.

- Domnişoară Elisa?

Camerista noastră, Charo, se află în uşă, cu ochii mari.

- A venit să vă vadă un bărbat, şopteşte ea, privind în jur, fără îndoială după mama.

Aud „bărbat" şi totul dispare. Surorile îmi pun întrebări undeva, pe fundal, dar nu le aud. Nu aud nici măcar ce mai spune Charo, ci mă ridic de la masă şi aproape o iau la fugă.

E acasă. Totul va fi bine acum. E în siguranţă. Trăieşte. Mâna îmi atinge stomacul, mângâindu-ne copilul, iar cealaltă mână deschide uşa. Sunt nerăbdătoare să îl văd şi să îi cad în braţe.

Mai întâi mă loveşte soarele, atât de strălucitor, că

mă orbeşte, catadicsind în sfârşit să iasă dintre nori. Zgomotele celor care sărbătoresc în depărtare sunt ca un răcnet mocnit, însă nici nu le iau în seamă.

în faţa porţilor se află un bărbat, cu capul plecat, purtând uniforma măslinie şi o caschetă, cu barba acoperindu-i partea de jos a feţei.

îmi bubuie inima.

Merg spre el. Picioarele mi se mişcă mai repede, lovind pietricelele de pe alee.

E acasă. Ne vom căsători acum. Va fi atât de fericit pentru copil. Vom rezolva restul lucrurilor.

E acasă şi asta e tot ce contează.

Ridică privirea când mă apropii, o privire solemnă, şi eu mă opresc, confuză. Ochii care mă privesc nu sunt ai lui Pablo. îmi ia o clipă să recunosc chipul, alta să îmi vină cuvintele şi să-mi ţâşnească prin golul din memorie.

Dacă mi se întâmplă ceva cât sunt plecat, te va găsi Guillermo. Dar nu se va ajunge acolo, pentru că vin acasă, la tine, Elisa. Nici Batista însuşi nu mă poate ţine la distanţă.

Mă opresc la treizeci de centimetri de poartă, cu lacrimi în ochi. îmi cedează genunchii.

- îmi pare rău, spune Guillermo, şi nu aud ce altceva mai spune, pentru că în urechi îmi năvăleşte un ţiuit, iar corpul mi se prăbuşeşte.

Pablo a murit, Havana a murit, şi am murit şi eu.

Capitolul douăzeci şi doi

Marisol

Stau pe scaunul din dreapta şi mă uit la palmierii care flutură în vânt. Nu vorbesc. Magda mi-a luat toate

lucrurile pe care credeam că le ştiu despre familia mea, despre bunica, despre mine, şi le-a întors pe dos. Bărbatul pe care-l ştiam drept bunicul meu, despre care tata crede că a fost tatăl lui, nu este. Bunicul meu biologic este – a fost – un om al lui Fidel, un om care a murit luptând în Revoluţia Cubaneză, care şi-a dat viaţa pentru toate lucrurile împotriva cărora se revoltă familia mea. Simplul fapt că bunica a iubit un revoluţionar a fost deja dificil de înţeles, dar asta...

- Crezi că bunicul tău a ştiut? întreabă Luis. Despre copil?

încerc să-mi amintesc când i-am văzut împreună, cum s-a purtat cu mine şi cu tata, cu surorile mele, iubirea pe care ne-a arătat-o tuturor.

Bunicul a fost una dintre primele persoane pe care le-a cunoscut bunica după sosirea în Statele Unite. Familia lui era implicată din primele zile în mişcarea de exil din Cuba, ajutând nou-sosiţii să se acomodeze, după ce Castro preluase puterea. Părinţii lui, străbunicii mei, plecaseră în timpul Revoluţiei din 1933, care îl îndepărtase pe preşedintele
Machado, un general care luptase împotriva Spaniei în Războiul pentru independenţa Cubei.

Bunicul s-a născut în Statele Unite, iar poveştile lui nu erau despre Cuba, ci despre cum urmărise creşterea Floridei de-a lungul anilor. Când străbunicul Perez a murit, i-a lăsat imperiul zahărului, resuscitat din moarte clinică în mâinile lui Fidel Castro şi ale compatrioţilor săi. Aşa a fost condusă prima dată compania Perez Sugar, de la instituirea sa, la sfârşitul

anilor 1800, de un Ferrera, nu de un Perez.

Potrivit bunicii, curtea s-a desfăşurat într-un vârtej. El s-a îndrăgostit de ea din prima clipă în care a văzut-o in livingul unui prieten de familie din Miami. I-a luat o lună să o înduplece, şi după ce a reuşit s-au căsătorit pe ascuns, intr-o ceremonie simplă la primărie. Am întrebat-o o dată dacă îi părea rău după nunta spectaculoasă.

Erau vremuri grele, Marisol. Nu ne mai stătea mintea Ia petreceri şi rochii. Jeleam pierderea ţării, a familiei, a prietenilor.

Acum înţeleg graba bunicii. Era însărcinată şi necăsătorită, intr-o perioadă în care asta ar fi pricinuit un mare scandal şi ar fi sporit suferinţa familiei.

- Sigur ştia, răspund. Ea nu i-ar fi ascuns asta. în plus, tata s-a născut la câteva luni după ce au venit ei în Statele Unite. Bunicul ar fi bănuit ceva, ţinând cont de data concepţiei.

Magda îmi spusese cât suferise bunica, după ce descoperise că iubitul ei murise Ia Santa Clara. Nu-mi pot imagina cum o fi fost pentru ea. Avea nouăsprezece ani, era gravidă, prinsă în mijlocul revoluţiei, şi afla că bărbatul iubit şi tatăl copilului murise. Cui să-i mai fi încredinţat bunica secretele ei? Fusese obligată să îşi părăsească atât cea mai bună prietenă, cât şi pe femeia care o crescuse. Străbunicii mei ar fi fost cu siguranţă furioşi şi ruşinaţi, mai ales ţinând cont de identitatea tatălui. Nu e de mirare că ajunsese cu bunicul. Oare el îi ceruse să păstreze secretul paternităţii copilului sau ea hotărâse asta de

una singură?

- Aş vrea...

Mi se frânge vocea şi nu-mi pot încheia gândul. Emoţiile mă copleşesc.

Aş vrea să fi ştiut. Aş vrea sa fi avut şansa de a-mi cunoaşte bunicul biologic, de a auzi ce simţise bunica pentru el în cuvintele ei.

L-am iubit pe bunicul şi, chiar dacă nu mi-l amintesc bine, ce-mi amintesc este despre un om bun, iar despre căsnicia lor, numai de bine. Dar nevoia de a şti, de a înţelege de unde vin, este puternică.

Luis porneşte motorul şi iese pe drum. Mă uit Ia clădirea în care locuieşte Magda. Am făcut schimb de date de contact şi vrem să ţinem legătura.

- Bunica ta trebuie să fi fost foarte curajoasă să supravieţuiască atâtor pierderi, spune cu blândeţe Luis.

Şi încă atât de tânără.

- Aşa e.

- Ar trebui să fii mândră de ea. Şi de el. Ai sânge puternic, oricum ar fi. I-ai citit scrisorile. Ce fel de om era?

Poţi judeca pe cineva după zece, douăzeci de scrisori? Nu ştiu. Ca scriitoare, ştiu mai bine ca oricine cât de uşor pot fi manipulate cuvintele şi emoţiile. Dar îmi cunosc bunica şi nu pot să cred că ar fi iubit un bărbat nedemn.

- A fost un om bun. îmi amintesc ce i-a scris, tuşele pasionale de pe pagini. Un visător. Un luptător.

- Atunci, îl poţi considera cu mândrie strămoş.

Să fie atât de uşor? Oare i-a fost reputaţia salvată prin moarte? Dacă ar fi trăit evenimentele revoluţiei şi tot ce a fost după, s-ar fi ridicat împotriva abuzurilor lui Fidel sau s-ar fi transformat şi el în monstru?

Linia dintre erou şi personaj negativ este fragilă.

- îmi pare rău că a murit, spune Luis. Că nu l-ai găsit, aşa cum îţi doreai.

- Şi mie.

Asta a fost. Nu mai am răspunsuri de găsit, doar întrebări. Nu voi avea şansa de a cunoaşte omul al cărui sânge îmi curge prin vene. Partea asta de familie a dispărut şi ea, la fel ca bunica.

Când îl căutam pe iubitul ei, mai exista o speranţă, un scop al călătoriei mele dincolo de găsirea locului ei de veci. Acum a rămas doar necunoscutul şi, fireşte, nesiguranţa relaţiei mele cu Luis.

Ne apropie degetele împletite de buze, sărutându-mi articulaţiile.

- Totul va fi bine, spune el, de parcă mi-ar putea citi gândurile.

- Chiar aşa?

- **Ojalá.**

Zâmbesc. în spatele cuvântului este chintesenţa spiritului cubanez, ceva tot mai fără speranţă, care nu depinde deloc de noi.

- înseamnă ceva pentru mine, Marisol, spune Luis, repe- tându-şi cuvintele de mai devreme, din liftul hotelului.

Inima mi se frânge puţin.

- Şi pentru mine.

îmi petrec restul drumului înapoi la Havana cu braţul lui Luis în jurul umerilor, cu buzele lui atîngându-mi ocazional tâmpla, cu picioarele lipite, studiindu-i profilul.

- Hai să ieşim în seara asta, sugerează el când ne apropiem de oraş. Să facem ceva care să-ţi mai ia gândul.

- Ca o întâlnire?

El râde.

- Da, o întâlnire. Mi se pare că am amestecat lucrurile. Te scot la cină – nimic elegant, dar promit că mâncarea va fi delicioasă. îmi face cu ochiul. Se întâmplă să ştiu câteva *paladares* foarte bune. După aceea, mergem la dans.

Zâmbesc larg.

- Dansezi?

Nu mi-l pot imagina pe Luis cel formal şi serios dansând. Şi totuşi...

- Ocazional, spune el, zâmbind. Să nu spui nimănui, dar m-a învăţat bunica mea, când eram mic.

- Şi bunica. Asculta discuri vechi în living şi dansam împreună. La început, eram groaznică, mărturisesc.

- Şi acum? mă tachinează el.

- Ştiu câteva mişcări.

- Sunt foarte curios. Trebuie să o ajut pe bunica să pregătească cina pentru că nu am fost acolo ieri, dar poate ieşim după aceea?

- Mi-ar plăcea.

Când ajungem înapoi acasă, ne despărţim, iar eu îmi pun geanta în dormitor şi mă îndrept spre inima casei, bucătăria, unde Ana pregăteşte cine pentru clienţi.

Zâmbeşte când mă vede.

- Cum a fost călătoria? întreabă ea, sărutându-mă pe obraz.

- Minunată, răspund eu. Nu sunt pregătită să îi spun ce am aflat de la Magda pentru că încă mă adaptez la veste. Pot să te ajut?

- Nu, mă descurc. E aproape gata. Azi mâncăm *paelia*.

Simt aroma de orez galben şi fructe de mare care umple
spaţiul îngust. Acelaşi tip de tigaie enormă pe care o folosea şi bunica se află pe aragaz.

- Cum hotărăşti meniul zilei? întreb.

- în funcţie de ce găsesc la piaţă. Dacă găsesc pui, mâncăm *arroz con pollo*| Dacă au fructe de mare, fac *paelia.* Suntem limitaţi de lipsuri, bineînţeles, dar ne descurcăm.

- Trebuie să fie greu.

- îmi plac provocările, zâmbeşte ea. Mă ajută să fiu creativă, iar clienţii sunt fericiţi pentru că există diversitate. Nu este uşor. Când guvernul a permis sistemului *paladar* să funcţioneze, mulţi au eşuat. Impozitele şi taxa de autorizare te pot falimenta. Să nu mai spun că poţi crea un meniu doar ca să-l ratezi pentru că nu găseşti ingrediente. Pot trece

zile de căutări pentru ceva simplu, cum sunt ouăle sau laptele. Mulţi dintre turiştii care vin nu înţeleg aceste provocări. Ne judecă restaurantele după standardele din ţările lor, dar ne descurcăm cu inventivitatea cubaneză. Nu strică să îl avem pe Luis, care cântă *La Bayamesa*, la saxofon. Punem pe pereţi fotografiile făcute de soţul meu în primele zile ale revoluţiei şi ne servim oaspeţii în ce a mai rămas din cel mai bun porţelan al bunicii. Ei vin aici pentru experienţa cubaneză romantică şi noi le-o oferim.

Pentru asta să fi venit şi eu? Pentru „experienţa cubaneză romantică”? Aş minţi dacă n-aş recunoaşte că aveam o

[1] **„orez cu puf, în spaniolă, în original.**

imagine despre cum va fi aici. îmi spusesem să fiu deschisă, să nu las poveştile auzite, perspectiva familiei mele să îmi afecteze impresiile despre adevărata Cubă, Fusesem convinsă că voi găsi două poveşti aici – a noastră şi a lor, şi că adevărul se va afla la mijloc. Dar nu mi-am dat seama cât de rău este. în toate discuţiile despre deschiderea relaţiilor cu Cuba, despre ridicarea embargoului, s-a vorbit mereu despre insulă ca despre un paradis turistic, încremenit în timp. Nu mi-am dat seama cât de mult suferă încă oamenii şi nu am înţeles profunzimea şi vastitatea problemelor cu care se confruntă cubanezii în fiecare zi.

Ana îmi aruncă o privire piezişă.

- Că veni vorba despre Luis... Elisa şi cu mine vorbeam despre vieţile noastre de mai târziu. Ne

imaginam că eram domnişoare de onoare la nunţile noastre, ca ne creşteam copiii împreună şi că deveneam bunici împreună. Ne imaginam copiii cei mai buni prieteni, poate chiar îndrăgostiţi. Mă bucur să vă văd împreună.

- Dar nu suntem...

Nici măcar nu ştiu cum să termin propoziţia. Nu suntem împreună? Nu suntem îndrăgostiţi?

- Nu ştiu cum am putea să fim împreună, decid să spun.

- Ai încredere, Marisol. Aţi putea fi buni unul pentru celălalt. Poate părea imposibil acum, dar nu ştii niciodată ce îţi rezervă viitorul.

Luis intră în bucătărie la finalul discursului ei, salutându-şi bunica cu o îmbrăţişare şi un sărut. îmi fac de lucru *cu paella,* amestecând absentă ca să-mi ocup mâinile, cu obrajii arzând. Sunt lucruri despre care trebuie să vorbim, conversaţii pentru care nu sunt pregătită. Plec în curând – ce se va întâmpla atunci? Vom păstra legătura sau emoţiile dintre noi se vor stinge odată ce revenim la vieţile noastre?

Ana pleacă la clienţi, iar noi suntem iar singuri.

Luis mă sărută pe frunte. îmi zâmbeşte, iar eu mă opresc din amestecat.

Degetele lui îmi mângâie ceafa. Mă înroşesc iar.

- Eşti agitată, spune el, părând amuzat.

-Da.

- De ce? Nu ai fost agitată înainte.

- Am fost mereu agitată, dar aici, în casă, cu bunica ta, cu Cristina, cu mama ta, mi se pare

ciudat. Nu vreau să deranjez pe nimeni. Şi, apoi, nu vreau să încep ceva ce nu pot termina. Nu ştiu ce fac aici, mărturisesc. Am venit să o îngrop pe bunica şi acum nu mai înţeleg nimic. Am un bunic despre care nu ştiam şi tu...

Am venit aici să scriu un articol despre obiectivele turistice, iar acum e mintea mea e plină de politică şi de nedreptate. Am venit aici singură şi lipsită de griji, iar acum risc să-mi las inima în urma. Mi se pare că ţara asta a trezit ceva în mine şi nu pot, nu vreau să se oprească.

- Da, ştiu.

Luis oftează:

- E complicat.

-Da.

Mă întorc, îl privesc în ochi, caut...

- Te pricepi, murmur.

- La ce?

- Să ascunzi ce simţi şi ce gândeşti. Cu unele lucruri, eşti ca o carte deschisă, dar cu altele... Eşti dificil de citit.

- E chiar un mister, Marisol?

închid ochii când numele meu i se desprinde de pe buze, pulsul mi se accelerează, simt un fior în stomac.

Când deschid ochii, e încă acolo, sfredelindu-mă cu privirea, cu o expresie de nepătruns.

Luis face un pas în faţă, buzele lui îmi mângâie fruntea, iar degetele lui îmi trec prin păr.

Face semn spre aragaz dând un pas înapoi.

- Cina e aproape gata. Ne vedem într-o oră?

Deschid gura să-i răspund...

Mama lui Luis, Caridad, intră în bucătărie, punând un maldăr de farfurii pe blatul îngust.

Luis lasă mâna jos. Mi se aprind obrajii, inspir adânc şi aerul îmi vibrează în plămâni.

- Vrei sa plecăm peste o oră? mă întreabă el iar, pe un ton scăzut.

încuviinţez.

Privirea lui Caridad mă urmăreşte afară din camera.

Capitolul douăzeci şi trei

Elisa

A murit în Santa Clara. A luptat eroic. Am puţine alte amintiri în afara celor de care mă agăţ acum: scrisorile şi cele câteva semne tangibile pe care le am că a fost real şi că m-a iubit.

Şi mai am şi copilul.

Petrec două zile în pat. Surorile mele mă acoperă. Nu pun întrebări, dar le simt îngrijorarea. Doar Magda ştie adevărul, doar ea ştie cât îmi e de teamă şi cât

sufăr. Se aşază pe pat lângă mine, mă mângâie pe pâr şi încearcă să mă convingă să mănânc şi să beau.

- Pentru copil, şopteşte ea.

Exist in mijlocul umbrelor, lumina soarelui clipeşte şi dispare, în jur aud doar zgomotele casei, zgomotele străzii pe care acum o urăsc.

La câteva zile după ce lumea mea s-a sfârşit, sunt obligată să ies din pat. Trebuie să înfruntăm o nouă criză. Revoluţiilor nu le pasă de inimi frânte şi vise zdrobite.

Au ajuns la numele tatei.

Când cobor, mama suspină pe canapea, cu lsabel şi Beatriz lângă ea. Maria este in camera ei, cu Magda. Devine tot mai dificil să o protejăm.

- Ce s-a întâmplat? întreb eu. Mi-a fost mereu teamă că Alejandro le va atrage atenţia pentru că nu se temuse să îl denunţe pe Fidel şi dansa prea aproape de flăcări. Dar tata...

îmi răspunde Beatriz.

- Che a trecut pe la biroul lui.

Cât îl urăsc pe argentinian! E deja suficient de rău să îl văd pe Fidel purtându-se de parca ţara i-ar aparţine, dar Che nici măcar nu este cubanez.

- L-a dus în La Cabaña, spune Isabel, cu o expresie mohorâtă.

închisoarea lui Batista a devenit închisoarea lui Fidel Halal revoluţie.

- Când?

- De dimineaţă, răspunde Beatriz, palidă. Asta e tot ce ştim.

Cu noua libertate şi democraţie pe care le aduce Fidel în
Cuba, îl pot reţine cât doresc şi îi pot face orice.

Acesta e progresul. Simt că furia dinăuntrul meu va erupe într-o zi, fără să mai fie încorsetată de rochii de mătase şi mănuşi.

- îl vor ucide, şopteşte mama.

- Ba nu, spune Isabel, dar fără convingere.

S-ar putea să-l ucidă.

O lacrimă îmi alunecă pe obraz, apoi alta, prin ceaţa care mă înconjoară. Durerea de după moartea lui Pablo e un lux pe care nu mi-l mai pot permite.

- Ce facem? întreabă mama.

Părăsim Cuba.

Gândul mă surprinde, dar are logică – imaginea mulţimii stricând taxatoarele din parcări, jefuind îmi umple din nou mintea. Nu mai există locuri sigure şi, dacă sunt pe urmele tatei, cât va dura până să vină după noi? Cât de în siguranţă e copilul meu, tot ce mi-a rămas de la Pablo, în versiunea aceasta a Havanei?

Unde e Alejandro?

- Aşteptăm, spune Beatriz, posomorâtă.

Timpul curge diferit acum, când Batista nu mai e la putere. Cândva mă plângeam că zilele mele însemnau doar petreceri şi monotonie. Acum sunt pline de teroare şi mi-e dor de zilele în care cea mai mare grijă a mea era ce pălărie mi se potriveşte. Tatăl nostru e în continuare închis, iar fiecare zi aduce mai multe execuţii şi niciun cuvânt de la Alejandro. Tot mai mulţi prieteni ai părinţilor mei pleacă din ţară, spre Statele

Unite, spre Europa. Tot mai mulţi pleacă, dar noi aşteptăm să aflăm ce se va întâmpla cu tata, aşteptăm un mesaj de la fratele meu, aşteptăm, aşteptăm şi iar aşteptăm.

Unchiul mamei îl vizitează pe tata şi ne transmite că este încă în viaţă, închis într-o celulă umedă şi întunecoasă. Isabel şi Beatriz stau lângă mama, ţinând-o de mână, în timp ce el îi povesteşte cum se simte tata, cu o expresie mohorâtă.

Trec zilele, trece o săptămână, până când aşteptarea de acasă devine la fel de cumplită ca alternativa, şi ne găsim în burta fiarei. închisoarea a fost construită ca fortăreaţă, în secolul XVIII, împotriva raidurilor piraţilor englezi, şi transformată mai târziu în barăci militare. Este condusă de argentinian, Che Guevara, bărbatul despre care mi-a povestit Pablo cândva. Prietenul lui, tovarăşul lui de arme. Fortăreaţa de piatră se înalţă în faţa noastră, iar Beatriz mă strânge de mână.

- E o idee proastă, şoptesc eu, cu o mână pe stomac. Mă surprind în mijlocul mişcării, las braţul pe lângă corp. Greaţa a reapărut şi simt că îmi vine înapoi micul dejun.

Soarele ne arde necruţător.

- Ai fi preferat să rămâi acasă? întreabă ea.

Nu, dar nu mai e vorba doar despre mine. Ar fi trebuit să refuz când Beatriz m-a rugat să o însoţesc. Ea îşi îndreaptă umerii şi priveşte fortăreaţa de piatră cu o expresie pe care o cunosc: Beatriz în misiune este periculoasă.

- Aşteaptă-mă aici.

- Ai înnebunit? Nu poţi intra singură acolo.

- Şi ce ai sugera să fac?

- Ucid oameni, Beatriz. Cu o frecvenţă înfiorătoare.

În ochi îi luceşte furia. Şi ăsta e un lucru periculos.

- E cineva care mă poate ajuta, spune ea.

Dacă Beatriz are un om în La Cabana...

O apuc de braţ şi o trag spre mîne.

- Ai legătură cu 26 Iulie?

- Bineînţeles că nu. Cuvintele ei sunt pline de dispreţ. Dar cunosc pe cineva care are.

- Un prieten? Vorbesc mai incet. Un iubit?

- Nici pe departe.

Privirea i se întoarce la fortăreaţa de piatră, de parcă s-ar pregăti pentru ceva neplăcut. Mă trece un fior când îi văd expresia feroce. N-o pot convinge să renunţe.

- A trecut aproape o săptămână. Cine ştie unde e Alejandro? I se frânge vocea. Cine ştie dacă mai trăieşte? Şi pentru tata ce putem face? Trebuie să încerc.

-Beatriz...

- Te rog.

îi dau drumul pentru că n-am de ales. Dacă n-o las să intre astăzi, se va întoarce şi va încerca şi mâine. Raţiunea ne-a părăsit pe toţi, dar eu nu mai am luxul de a lua decizii nesăbuite. Copilul meu a pierdut deja un părinte în această revoluţie. Depinde doar de mine să îl protejez.

Stau în umbra închisorii, privind cum sora mea curajoasă, frumoasă şi încăpăţânată intră în fortăreaţă. Aproape că o invidiez pe Beatriz pentru independenţă şi îndrăzneală. Simt pentru prima dată impactul sarcinii mele. M-am concentrat atât de mult la Fidel, apoi la moartea lui Pablo, şi acum la întemniţarea tatei, că acest copil a fost doar un concept abstract.

Dar acum voi fi mamă. Voi creşte singură copilul. Este totodată o răspundere terifiantă şi o imensă bucurie.

Pe lângă mine trec soldaţi în uniforme verzi zdrenţuite. Mă privesc întâi pe mine şi apoi silueta lui Beatriz, care se îndepărtează. Râsetele lor umplu aerul.

Greaţa îşi face din nou apariţia.

Mă rog în cuvinte din copilărie, cuvinte pe care le-am folosit mai mult în ultimele câteva luni decât în restul vieţii. Mă rog pentru Beatriz, pentru tata, pentru fratele meu, pentru copilul meu nenăscut, pentru noi toţi.

Trece o oră. Realitatea crudă că poate am pierdut-o şi pe Beatriz, că poate tata nu se va întoarce niciodată, mă loveşte cu o intensitate care creşte cu fiecare secundă. Cum ne vom descurca fără el? Oare unchiul mamei ne va primi? Sau poate alt membru îndepărtat al familiei? Cum vom supravieţui?

Beatriz iese tocmai când panica mea atinge apogeul. Nu-mi dau seama dacă a reuşit sau nu. Beatriz merge la fel şi victorioasă, şi învinsă.

Se opreşte lângă mine, cu o expresie întunecată.

- N-am reuşit să îl scot. Dar l-am văzut. E rănit, dar e bine. S-a înfuriat că am venit. L-au vârât într-o celulă cu alţi zece bărbaţi, ca pe un animal.

- Ce vor face cu el?

- Nu ştiu.

Tăcerea ei spune altceva.

- Beatriz.

- împuşcă oameni de trei ori pe zi. Expresia ei devine furioasă. Lui Che îi place să respecte programul.

De data asta vomit. Micul dejun aterizează pe jos, lângă mine.

Beatriz îmi mângâie tăcută spatele şi îmi dă părul la o parte.

- Ce se întâmplă cu tine? întreabă ea, cu o privire atenta.

Scutur din cap, ştergându-mi buzele cu batista pe care o
scot din poşetă. Am un gust acru în gură.

- Nu e momentul.

Dar va fi curând. Cât mai pot ascunde acest secret? Ce povară putem purta pe umeri înainte să ne prăbuşim?

Beatriz pare să-mi accepte răspunsul, pentru moment, dar privirea ei e neliniştită. în colţul gurii, rujul roşu îi păteză faţa.

Mă cutremur.

- Ce s-a întâmplat acolo?

Ea clatină din cap, cu privirea opacă.

- Sunt bine. Nu e momentul, spune ea.

O iau în braţe pentru că am nevoie să mă liniştesc.

- Acum ce facem? o întreb.

- Mergem acasă şi aşteptăm.

Braţ la braţ, întoarcem spatele fortareţei. îmi tremura picioarele.

în spatele nostru, focurile de armă umplu aerul.

Unul, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt.

Le număr, printre lacrimile care îmi cad pe obraji.

Pentru prima dată, ştiu ce înseamnă să urăşti, iar emoţia mă cuprinde şi anihilează totul în calea ei. Apoi ura dispare, la fel de repede cum a apărut, şi mă lasă cu emoţii noi, pe care nu le pot înfrunta.

Există zeci de feluri în care îţi poţi trăda ţara – promisiuni încălcate, politici eşuate, un pluton de execuţie care înfige gloanţe în carne. Şi apoi există o trădare tăcută, cea mai perfidă dintre toate. Am crezut că eram deştepţi pentru ca îl suportam pe Batista. Am crezut că suntem de cursa lungă, că ne facem îndrăgiţi de putere ca să ne putem păstra casele grandioase, cluburile de yachtîng şi petrecerile înecate în şampanie.

Am crezut că partea urâtă a regimului nu ne va atinge.

Mi-am spus că să fiu o Perez însemna mai mult decât să fiu cubaneză, că răspunderea faţa de familia mea, să fac ce se aştepta de la mine, să fiu femeia pe care şi-o doreau părinţii mei însemnau mai mult decât să lupt pentru ce credeam, pentru denunţarea tiraniei lui Batista.

Şi câtă vreme ne prefăceam că trăiam numai bine, „paradisul" pe care îl creasem era un târg fragil cu un diavol schimbător, iar pământul de sub noi se cutremura şi crăpa, distrugând lumea care ne era cunoscută.

Fidel ne-a arătat costul tăcerii. Pericolul unei

aşteptări prea lungi înainte să vorbim, pericolul unei alte voci mai puternice decât ale noastre, pentru că eram prea ocupaţi să trăim în bulele pe care ni le creaserăm ca să ne dăm seama că restul Cubei se schimbase şi ne lăsase în urmă.

Mă simţeam vinovată şi ruşinată.

Capitolul douăzeci şi patru

Marisol

Seara, mă îmbrac pentru cina cu Luis, numărând puţinele zile, doar trei, care ne-au rămas împreună, dorindu-mi să fie o seară specială şi să profităm de timpul pe care îl mai avem. Luis îmi bate la uşă chiar după ce m-am schimbat în rochia roşie. Parfumul cu care m-am dat încă pluteşte în aer.

Deschid uşa şi mă întâmpină imaginea lui Luis în prag, zâmbindu-mi şi privindu-mă, cu un buchet de floarea-soa- relui în mână.

Mergem de la casa Rodríguez spre Malecón, mână în mână, cu degetele împletite. Când ajungem la marginea apei, el cumpără două sticle de Presidente[1] de la o dugheană. Ne aşezăm pe buza de piatră, cu picioarele deasupra apei care se izbeşte de stâncă. Spuma mării îmi loveşte călcâiele goale.

Soarele apune, transformând peisajul, iar localnicii ies din clădirile care stau să se dărâme de-a lungul promenadei, ducând muzica şi râsul cu ei. Luis mă cuprinde cu braţul după umeri şi mă lipeşte de el, cu

1 **Cocktail cubanez pe bază de rom.**

capul în curbura umărului, îl sărut, gustând sarea din apă. Părul îmi flutură în vânt.

- îmi va fi dor de asta, spun, privind marea.

Mi se pare că abia am ajuns şi, totuşi, nu mai avem timp. Am fost aruncată intr-o lume neaşteptată, cu un impact puternic. Nu mai vreau să scriu despre restaurantele şi mâncărurile cubaneze, ci despre revoluţii, despre exil şi despre pierdere. Vreau să scriu despre viitorul Cubei. Vreau să mă întorc.

Cum aş putea sa mă întorc la Miami şi să-mi reiau viaţa dinainte, acum că totul s-a schimbat?

Luis mă strânge mai tare. Nu îmi răspunde – ce ar fi de zis? Sper să mă pot întoarce curând, sper ca relaţiile să devină tot mai bune şi mă rog ca barierele dintre ţările noastre să coboare în timp. Cine ştie? Suntem doar o ţara mică într-o lume plină de tragedii.

Îmi doresc şansa de a afla lucruri despre bunicul, de a o revedea pe Ana şi de a explora părţi ale insulei pe care nu le-am văzut. Şi mai e şi Luis.

îmi trage capul spre el şi îmi capturează gura într-un sărut fierbinte. Mâna mea i se opreşte deasupra inimii şi degetele mi se împletesc în materialul cămăşii.

Am fost cu suficienţi bărbaţi şi sunt destul de în vârstă să îmi dau seama că relaţia dintre noi e diferită faţă de ce am trăit până acum şi că inima mea e implicată cum nu a mai fost. Nu am simţit niciodată o legătură imediată cu cineva, o asemenea recunoaştere, clicul perceptibil a două piese care se potrivesc.

în spatele nostru cineva râde şi strigă, dar e doar un

zgomot de fundal pentru că lumea mea se reduce la el.

Te iubesc.

Cuvintele par nedrepte, o povară, o lesă cu prea multe angajamente. Vieţile noastre sunt atât de diferite, iar eu nu mi-l pot imagina locuind în lumea mea şi imi este imposibil să mă văd pe mine trăind aici. Partea din mine care tânjeşte să simtă o legătură cu locul acesta doreşte să ignor revelaţia că aici nu e casa mea. Este ţara bunicii mele, a moştenirii care mă modelează, dar versiunea modernă e ceva cu totul diferit, ceva cu care nu mă pot identifica oricât de mult mi-aş dori. Soarta familiei mele s-a schimbat, şi dacă acesta e trecutul nostru – şi, sper eu, viitorul – nu poate fi şi prezentul.

Şi totuşi aici şi-a dorit bunica să se odihnească, în ţara care îi stăpânea inima. Să fi fost ţara sau bărbatul? Sau amintirea amândurora a devenit inconfundabilă, încât i-a fost imposibil să le mai deosebească? S-a îndrăgostit de el aici, pe Malecón, cuvintele pe care şi le-au şoptit au fost purtate de vânt şi ei au privit împreună spre mare.

- La ce te gândeşti? întreabă Luis.

- La bunica. La viaţa ei de aici.

- Nu prea mai ai timp să decizi unde să-i împrăştii cenuşa.

- Ştiu. Mă uit la apa spre care coboară soarele.

- Mă tot întreb ce s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi murit şi dacă ar fi avut şansa la o viaţă împreună. Oare revoluţia i-ar fi ţinut la distanţă sau s-ar fi iubit

suficient ca să funcţioneze?

Luis apropie mâinile noastre unite de buzele lui.

- Nu ştiu.

Nici eu nu ştiu.

Ne plimbăm prîn Vedado, pe străzi întunecoase, cu turiştii ascunşi în hoteluri şi localnicii în formă. Fără barurile cu tematică exagerată şi restaurantele de stat din părţile mai turistice ale oraşului, cubanezii îşi creează distracţia, dansuri care izbucnesc pe trotuar şi copii adunaţi în cercuri, jucân- du-se şi râzând în noapte.

Luis îmi zâmbeşte, ţinându-mă de mână.

- Acum ai parte de o experienţă tipic cubaneza.

- Unde mergem?

A oscilat între glumeţ şi serios toată seara, iar momentele în care e bucuros şi mă tachinează sunt preferatele mele.

- Vei vedea, răspunde el, făcându-mi din ochi.

Pe stradă intră o maşină, care mă scaldă în lumina farurilor strălucitoare.

Se opreşte.

Luis mă împinge într-o parte, cu trupul între vehicul şi mine.

Nu este o maşină veche, aşa cum m-am obişnuit să văd în Havana – crom, piele, culori puternice şi linii sinuoase. Este neagra, pătrăţoasă, urâtă şi veche într-un fel deloc nostalgic.

Mâna lui Luis se încordează pe talia mea, apoi cade.

Din maşină ies doi bărbaţi.

Poartă haine indescriptibile, care nu mi-ar atrage atenţia de obicei. Dar merg de parcă ar fi în uniformă, în felul propriu celor învestiţi cu putere oficială. Nu ne abordează fluturând insigne, dar nu e nicio diferenţă. Sunt importanţi. Sunt puternici.

Chiar dacă el e în mormânt, ei îi aparţin fără îndoială lui Fidel.

Totul se întâmplă foarte repede: farurile, portierele care se trântesc, paşii pe trotuarul crăpat, Luis care îmi spune numele cu un avertisment ca un strigăt învelit în şoaptă.

- Marisol...

Se îndepărtează de mîne şi mă lasă pe trotuar, cu mâna pe lângă corp. Sunt doar câţiva paşi, dar parcă m-ar fi împins. Eram împreună, iar acum nu mai suntem. Sunt cubaneză şi nu sunt.

Luis e cu spatele la mine, dar în poziţia umerilor săi şi în distanţa dintre noi se citeşte încordarea. Perimetrul care îi înconjoară pe el şi pe bărbaţii care se îndreaptă spre el pare un gard electrificat. Nimeni de pe stradă nu ne dă atenţie, ci privesc oriunde altundeva, dar nu spre Luis, spre bărbaţi sau spre mine, iar paşii li se iuţesc şi picioarele îi poartă departe de pericol. Efortul pe care îl fac să nu se uite la noi este palpabil.

Bărbaţii se opresc în faţa lui Luis. Vorbesc încet şi înţeleg doar frânturi de conversaţie, dar e suficient.

îl iau cu ei. Nu ştiu unde.

Luis nu mă priveşte când intră în maşină. Nu se întoarce să mă roage să le spun bunicii şi mamei sale

unde s-a dus şi nici să sun un avocat în numele lui. Nu protestează şi nu încearcă să se lupte cu ei, parcă resemnat în faţa inevitabilului.

Maşina pleacă, în scârţâit de cauciucuri, croindu-şi drum pe strada din Havana şi lăsându-mă în urmă să mă întreb când şi dacă se va întoarce.

îmi bubuie inima şi paşaportul din poşetă parcă-mi arde. Să merg la ambasada americană? Sau să mă întorc la casa familiei Rodriguez şi să le spun Anei şi lui Caridad ce s-a întâmplat? Acum câteva minute mă simţeam in siguranţă cu Luis. Acum sunt îngrozită.

Străzile din Vedado nu mai par atât de prietenoase, seara se întunecă şi nu cred că pot găsi drumul înapoi spre Miramar, fără ajutor. Să iau un taxi? Să mă duc la un hotel şi să cer informaţii?

O altă maşină se opreşte lângă mine. îmi apuc geanta, mi-o lipesc de corp şi încerc să-mi aduc aminte de cursurile de autoapărare pe care m-a obligat bunica să le fac cu aproape zece ani în urmă.

O fată singură care trăieşte în Miami trebuie să fie foarte atentă, Marisol.

Un bărbat cu ceafa lată şi umeri imenşi iese din maşină. Pare genul de bărbat cu care femeile au grijă în parcări sau în lifturi, de care îţi este teamă instinctiv.

încremenesc, în timp ce mintea mea încearcă să înţeleagă că el se apropie de mine. Mâna lui mă prinde de braţ şi mă trage spre maşină, iar eu explodez şi îl lovesc cu braţele şi picioarele, strigând din rărunchi.

Mă va ajuta cineva?

Dar apoi simt mai multe mâini care mă ridică şi mă trântesc pe bancheta din spate a maşinii.

Capitolul douăzeci şi cinci

ELISA

La fel de repede cum l-a luat, regimul ne înapoiază tatăl, plin de sânge, dar viu. Trăim într-o stare de agitaţie permanentă. Nimeni nu ştie de ce a ales Fidel să îl arunce înapoi ca pe un peşte prea mic să fie hăpăit de regim, dar stăm ca pe ace şi aşteptăm să vedem dacă se vor întoarce după el. Poate că Fidel e prea ocupat cu lucruri mai importante.

De la plutoane de execuţie secrete, sub Batista, am trecut la procese şi execuţii publice, datorită lui Fidel. Abia dacă pot să simt suficientă furie şi o cantitate potrivită de groază. Sunt amorţită pe dinăuntru – au trecut două săptămâni de când Guillermo a venit să-mi spună că Pablo este mort şi încă simt că trăiesc un

coşmar. Noaptea citesc iar şi iar scrisorile lui Pablo, de parcă ele l-ar putea readuce, de parcă scrisul de pe pagini s-ar putea transforma în om.

Nu mi-a spus nimeni că iubirea doare.

Ne strângem în faţa televizorului, într-o rutină deja cunoscută. Este o afacere de familie şi chiar şi mama se uită cu noi. Oricât ar revolta-o procesul – simpla idee a maselor judecând elita este anatemă pentru ea – o curiozitate morbidă ne mână pe toţi. Oare aşa s-au simţit în Franţa când priveau lama ghilotinei transformată în judecător, juriu şi călău?

Zilele acestea, e nevoie doar de o acuzaţie, chiar şi a unui copil, pentru o condamnare la moarte. Fidel spune că aceste spectacole generează transparenţă, că nu are nimic de ascuns şi nu greşeşte: groaza care ne-a cuprins ţara este afişată în văzul tuturor.

Când ne va veni cineva în ajutor? Când îl va condamna restul lumii?

Intr-un final, devine prea mult, lucirea aspră a televizorului nu îmblânzeşte farsa de sub ochii noştri. Stăm cu gura căscată, îngroziţi, nemişcaţi şi amuţiţi. Câţi dintre conaţionalii noştri au murit de când a preluat Fidel puterea? O mie? Două? Numele lor sunt şoptite şi uitate, lăsate să plutească în aer, înainte să dispară pentru totdeauna.

în cele din urmă, Beatriz rupe vraja.

- închide televizorul, se răsteşte ea la Maria.

N-ar trebui să vadă asta. Ce e în mintea părinţilor mei? Ar trebui să facem cu toţii eforturi pentru a-i apăra inocenţa şi a o proteja de toate astea. *Ei* ar

trebui să o protejeze. Dar de când a intrat Fidel în Havana, de când a plecat Batista şi totul s-a schimbat, părinţii mei sunt letargici.

Maria face ochii mari la tonul lui Beatriz. Fiind cea mai mică, s-a bucurat de un fel de sanctuar. Toţi am încercat să fim răbdători cu ea şi blânzi. Dar trăim vremuri grele.

îmi întorc privirea spre televizor înainte ca ecranul să se întunece. îi judecă pe susţinătorii lui Batista, pe cei care au servit în armată drept criminalii de război, pe stadionul din Havana. Zeci de mii de oameni strigă şi îşi bat joc mâncând îngheţată şi alune şi urlând după sânge. Noi suntem Roma şi acesta e Colosseum-ul, iar dinţii leilor se înfig în carnea cubaneză pentru răzbunare, un sport sângeros televizat ca întreaga naţiune să îl urmărească în chip de avertisment.

Voi vedea faţa tatei la televizor? A fratelui meu? Deja am pierdut bărbatul iubit în această nebunie. Unde se termină? Nu este un proces. Nu este dreptate. Mă gândesc la Pablo. La lucrurile pentru care a luptat şi a murit. Bărbatul pe care îl ştiam şi îl iubeam n-ar fi vrut să ne vadă reduşi la asta. Unde este constituţia care ne-a fost promisă? Sfârşitul cruzimilor lui Batista? Am înlocuit un dictator cu altul? Şi, totuşi, conaţionalii mei se bucură. Acum scandează „la zid", cerând morţile celor care l-au susţinut pe Batista, ale celor pe care îşi doresc să îi vadă în faţa unui pluton de execuţie.

Noaptea visez într-un amestec straniu: mâinile însângerate ale lui Pablo, zâmbetul lui Fidel, porumbei albi agitaţi care vestesc dezastrul, mulţimi care

scandează şi ne cer capetele, Havana în flăcări. Magda spune că visele sunt provocate de copil, că este normal să mi se amplifice emoţiile. Aprinde lumânări şi se roagă zeilor, dar nici Chango[1], nici Iisus nu par preocupaţi de Havana.

Evenimentele de pe stadion afectează oraşul, săptămânile se târăsc, iar ianuarie devine februarie. Părinţii mei au ieşit din ceaţă şi vorbesc pe şoptite, noaptea târziu, mult după ce cred că surorile mele şi cu mine ne-am dus la culcare. Dinamica gospodăriei s-a schimbat. Personalul pare să îşi ţină respiraţia, aşteptând să cadă bomba.

Magda simte şi ea, mediază încordarea dintre familie şi personal, şi are grijă de noi toţi.

îmi pregăteşte o baie cu ierburi şi parfumuri şi un strop de apă sfinţită furată de la Catedrala din Havana.

- Te va apăra, spune ea, când mă afund în apă.

Mi-e tot mai dificil să ţin sarcina în secret. încă mi se potrivesc hainele, dar nu pentru multă vreme, şi nu pot să nu mă gândesc că, dacă aş fi trăit în vremuri diferite, dacă lumea noastră nu se prăbuşea, părinţii mei ar fi remarcat deja că se întâmplă ceva.

Este poate singura favoare pe care mi-a făcut-o sau mi-o va face vreodată Fidel.

Nu credeam că e posibil să urăsc pe cineva cum îl urăsc pe el. îl văd şi parcă mă plesneşte peste faţă. De ce nu a murit el, în locul lui Pablo?

---

1 **în religia Yoruba, este cel mai temut zeu din Santeria.**

îmi alunecă lacrimi pe obraji, curgând în cadă, ameste- cându-se cu apa sfinţită şi cu lucrurile pe care *santero*-ul[1] i le-a sugerat Magdei să le folosească.

- Ssst.

Mă mângâie pe păr şi îmi cântă cu vocea ei profundă, iar eu mă simt din nou ca o fetiţă în siguranţă, în îmbrăţişarea ei.

- îi cânţi copilului? o întreb eu.

Magda zâmbeşte.

- Bineînţeles, aşa cum vă cântam ţie şi surorilor tale. Te voi învăţa cântecele mele.

Noaptea aceea nu visez sânge sau ochii morţi ai lui Pablo, ci o fetiţă pe care o ţin de mână, cu părul lung fluturând în urma mea. îi periez părul până când străluceşte şi îi împletesc cozi, iar ea îmi cere să îi spun poveşti despre Cuba şi despre familia mea. Ascultă atentă când îi zic istoria noastră, iar eu o sărut pe creştet. E bucuroasă cât stă cu mine, până când mă trezesc în zori şi simt o pierdere imensă când nu o mai găsesc. Nu îmi dau seama cum ştiu asta, dar ştiu.

Are nevoie disperată de mine.

Poate datorită băii sau somnului odihnitor, mă dau jos din pat simţindu-mă mai bine. Mă îmbrac repede şi mă îndrept spre sufragerie.

O cameristă îl ascultă pe Fidel la radio, în camera ei. Mi se pare oribil să îi aud vocea din spatele casei şi nu pot scăpa de senzaţia că ne-a invadat sanctuarul. Am ascultat suficiente discursuri stupide şi ştiu că

1 **Preot în religia Santeria, în spaniolă, în original (n. red.).**

promisiunile lui nu se vor adeveri niciodată. Sunt doar cuvinte goale ale altui rege al Cubei, înlocuind o tiranie cu alta. Vreau să îi spun să închidă radioul, dar acum nimeni nu îşi permite luxul de a închide uşile cuiva către Fidel El este prezent în casele noastre, că vrem sau că nu vrem. Visele lui Pablo de a reinstaura Constituţia din 1940 sunt doar vise. în schimb, Fidel ne oferă Legea Fundamentală, dacă se poate numi aşa. Această legislaţie ca o farsă îi conferă puterea de a reţine prizonierii fără acuzaţii, dar această ameninţare păleşte prin comparaţie cu spectacolul macabru de la stadion.

Cum de nu văd? Oamenii care admiră cruzimea lui Fidel l-au condamnat pe Batista pentru asta. Acceptă doar pentru că ne urăsc? Pentru că au râvnit la stilul nostru de viaţă? Câtă vreme cred ei că va mai funcţiona Fidel ca un personaj fictiv, un Robin Hood binevoitor? El fură de la bogaţi şi dă săracilor, dar ce se va întâmpla când toţi banii vor fi storşi din Havana? Se va opri sau va continua să-i ia şi să tot ia?

Poţi fi condamnat dacă ai fost în armată sub Batista, într-un climat care nu mai e o opţiune, poţi fi executat dacă il susţii pe Batista. Ce va mai folosi Fidel ca scuză pentru a-şi eviscera adversarii?

Surorile mele stau la masa adusă din Paris şi mănâncă în tăcere când intru eu.

- Unde este Beatriz? întreb, văzându-i scaunul gol.

Isabel se încruntă.

- Nu ştiu. Era deja plecată când m-am

trezit. Te simţi mai bine?

Oare bănuieşte ceva?

- Da, mulţumesc.

Mă uit la inelul de pe degetul ei, la diamantul care străluceşte şi mă gândesc la inelul ascuns în camera mea, pe care aş vrea să am curajul să îl port. Vreau să le spun. Vreau să le spun, dar sunt laşă şi mă tem că m-ar privi ca pe o trădătoare. Mă tem că le voi frânge inimile. Mă tem că mă vor alunga pentru că mi-am trădat familia.

Mă tem.

Pablo a murit pentru forţele care ne distrug acum ţara, oamenii care l-au aruncat pe tata în temniţă, care l-au bătut, care l-au tratat mai rău ca pe un animal şi care s-ar putea întoarce să îl omoare. Oameni care ucid pentru distracţie. Cum să le spun asta?

- Isabel..., Elisa..., Beatriz...

Magda se repede în cameră, cu ochii în lacrimi şi vocea tremurând.

O privesc şi îmi îngheaţă sângele în vene. Faţa i se descompune sub ochii mei, iar trupul îi cade pe podea.

Isabel ajunge prima la ea, o apucă de braţe şi o ridică.

- Ce s-a întâmplat?

Magda scoate un vaiet, iar lumea mea se destramă.

Nu Beatriz, nu imi pot pierde şi sora.

- Unde e Beatriz? întreb eu, cu vocea calmă, în ciuda groazei care îmi scutură membrele. Poate că o parte din mine a devenit imună la violenţă. S-a întors Beatriz la închisoare şi acum şi ea este

închisă?

Magda inspiră adânc.

- E afară. L-a... l-a găsit. îi scapă un suspin.

Acum Isabel e cea calmă.

- Pe cine?

Nu aştept un răspuns, căci picioarele mă duc spre porţile din faţă. Ajung la aleea de la intrare. în faţa casei se adună oameni – grădinari, servitori – şi cineva mă strigă pe nume, dar eu mă gândesc numai la Beatriz.

încetinesc.

Stă pe pietriş, cu rochia pe care am cumpărat-o împreună, cu puţină vreme in urmă, când lumea noastră era un loc mai simplu, răsfirată în jurul ei. Dacă n-ar fi decorul nepotrivit, ar arăta ca o debutantă pozând pentru o fotografie oficială; dacă n-ar fi sângele de pe rochie, care îi pătează palmele sau trupul din poala ei.

Ştiu din clipa în care mă priveşte. Cum să nu ştiu.

Mă prăbuşesc lângă ea, cu picioarele de cauciuc. Ştiu că plâng pentru că am obrajii uzi, dar mă simt desprinsă din trup, de parcă l-aş fi părăsit şi aş pluti spre cer, privindu-ne pe toţi şi rugându-mă pentru sufletele noastre.

- L-au aruncat, bâiguie Beatriz. O apuc de mâna liberă, în faţa porţii. O maşină a accelerat şi s-a oprit.

Lacrimile îi curg pe faţă:

- Portiera s-a deschis şi l-am văzut. E atât de slab, nu-i aşa? De parcă n-ar fi mâncat de ceva

timp. Degetele ei tremură

când mângâie chipul care seamănă atât de mult cu al ei. Era deja mort când a atins pământul. Am încercat...

Mă uit la ea pentru că nu mă pot uita la el.

în jurul nostru se adună lume, servitorii strigă, Isabel şi Magda plâng. Părinţii noştri n-ar trebui să vadă. Maria nu trebuie să vadă.

Beatriz mă priveşte, cu ochi de oţel.

- într-o zi vor plăti, jură ea.
- Da, vor plăti.

Privesc în jos, în ochii fratelui meu mort.

Capitolul douăzeci şi şase

Marisol

Când îmi scot gluga de pe cap, sunt într-o cameră cenuşie, fără semne distinctive, rezidenţială parcă – există două fotolii, o masă cu o lampă în colţ. Lumina scaldă camera într-o strălucire galbenă, iar într-un alt colţ văd o canapea. Un covor zdrenţăros acoperă podeaua murdară.

Am mâinile dezlegate.

Tipul care m-a înşfăcat de pe stradă se află în faţa mea, iar eu deschid gura să implor, să întreb de Luis, cu o mie de cuvinte şi proteste vrând să iasă afară, dar, înainte să îmi pot petici gândurile răzleţe, înainte să mă conving să mă mişc, el dispare, închizând uşa în urma lui cu un pocnet, iar eu rămân singură.

O să mă interogheze? O să mă violeze? O să mă ucidă? Cât au de gând să mă ţină aici? O să-şi dea

seama cineva ce s-a întâmplat?

Pe obraz îmi alunecă o lacrimă. Apoi alta.

Uşa se deschide.

Alt bărbat intră în cameră, mult mai în vârstă, cu pasul măsurat, cu un baston elegant într-o mână, purtând o *guayabera* atent călcată şi pantaloni la dungă. Pantofii lui de piele neagră lucesc. Dacă primul ţipa „pericol”, acesta ţipă „putere”.

Uşa se închide după el cu un trosnet.

Pentru o clipă doar ne privim, ne măsurăm. E înalt şi zvelt. Distins, cu părul de un cenuşiu de oţel, cu faţa marcată de riduri fine, cu ochi întunecaţi şi privire ferită.

Face un pas în faţă.

- Nu-ţi vom face niciun rău, spune în spaniolă, pe un ton surprinzător de blând pentru cineva cu o asemenea influenţă, genul de om capabil să trimită alţi oameni la moarte cu o înfloritură de pix.

Aproape că îl cred, apoi îmi revin. Face parte din jocul lor să îşi atragă duşmanii în complacere şi apoi să atace?

- Şi bărbatul cu care eram? Lui îi veţi face rău?

îl ascund şi pe Luis aici? în altă cameră?

- Nu. însă mă tem că nu pot preciza unde se află domnul Rodriguez.

Mi se strânge stomacul când aud numele lui Luis de pe buzele lui. Aceasta e ameninţarea despre care mă avertizase Luis de la început. Oare bătaia încasată de el pe stradă a fost doar un aperitiv? Oare voi părăsi în

viaţă încăperea?

- Nu poţi sau nu vrei? întreb, cu vocea tremurând.

- Nu pot.

Vorbeşte cu grija unui om care îşi cântăreşte fiecare cuvânt şi, nu ştiu din ce motiv, tonul lui îmi atinge o coardă a terorii aflată profund în mine, iar blândeţea vocii lui nu se potriveşte cu evenimentele serii. Care e rolul lui în povestea asta?

Mă lupt să fiu calmă şi caut curajul care sper să existe în mine.

- Dar de ce mă aflu aici şi ce vreţi de la mine?

El nu răspunde, ci se apropie de un scaun gol din colţ, pe care-l trage aproape de mine. Se aşază, cu glezna pe genunchiul celălalt, intr-o poziţie care-mi aminteşte de ceva. Se uită la mâna mea, la inelul de pe deget.

Degetele mi se strâng într-un pumn protector.

- Marisol Ferrera.

Mă cutremur când îmi aud numele. Deci nu doar Luis se află pe radarul lor – cred ei că sunt implicată în postările lui? Că îl ajut? Că sunt una dintre persoanele care-i postează blo- gul peste mări? Sau este pentru că am pus întrebări în ţară?

Privirea omului se mută de la inel la faţa mea şi înapoi la inel.

- Ai fost rănită? Le-am spus să se poarte blând cu tine.

Toţi răpitorii cubanezi sunt la fel de politicoşi? Mă

îndoiesc. Dar cuvintele lui rezonează. *Le-am spus,* nu *i-am rugat.* Da, el este la putere.

- M-aţi luat de pe stradă. Ce credeaţi că se va întâmpla?

Ceva surprinzător de similar cu regretul îi sclipeşte în
ochii căprui-închis.

- Ştiu şi îmi cer iertare. Nu ştiam ce altceva să fac.

- De ce? Ce vrei de la mine? întreb iar, când îmi vin în minte cuvintele lui Luis. M-aţi urmărit de când am ajuns în Cuba?

- Ai atras atenţia guvernului. Deja îl supravegheau pe domnul Rodriguez pentru activităţile sale extra-curriculare, apoi ai venit aici ca jurnalistă. Familia ta e cunoscută aici, e pe radar, e cunoscută pentru eforturile de susţinere a oponenţilor regimului din Statele Unite. După ce ai ajuns la aeroport, au aflat.

Ei?

- Şi tu nu faci parte din guvern?

El înclină capul intr-un gest subtil.

- Nu într-atât ca în anii tinereţii, dar mai am conexiuni. Prezenţa ta aici mi-a fost semnalată şi mie.

De ce? Cum voi pleca de aici? Oamenii ăştia nu joacă după regulile cunoscute şi, chiar şi pentru cineva cu un nume de familie care atrage atenţia, este un microscop cu totul diferit şi mult mai terifiant cel sub care să mă aflu.

- M-ai urmărit?

Aproape că pare stânjenit.

- Am încercat să te protejez. Când ţi-am văzut numele, mi-am rugat oamenii să te urmărească, să se asigure că nu păţeşti nimic cât eşti în Havana. Nu pot să mă ocup şi de domnul Rodriguez. Numele lui a urcat deja până la urechi sus-puse.

Cât de sus-puse? Cum arată o ierarhie în ţara asta?

- De ce erai interesat de mine? Mi-ai cunoscut familia înainte să părăsească ţara?

E prea tânăr să fi fost contemporan cu străbunicii mei. E puţin mai în vârstă decât mătuşile mele şi decât bunica.

Mâna îi tremură când vâră mâna în buzunar şi ceva din mişcarea aceea, din poziţia lui pe scaun, din eleganţa nonşalantă, mi-e atât de cunoscut.

Când vorbeşte iar, are vocea încordată, iar emoţia din ea răspunde întrebărilor din mintea mea.

- Semeni cu ea.

Ultima piesă de puzzle alunecă la locul ei. Simt un nod în gât.

Bineînţeles.

De fapt, la el văd trăsăturile tatei: ochii, mişcările, constituţia.

- Da, aşa este. Inspir adânc. Tu eşti bărbatul din scrisori, nu-i aşa? Bunica mea te-a iubit şi tu pe ea.

O privire surprinsă ii apare pe faţă, iar el încuviinţează.

Evenimentele serii mă izbesc iar şi iar şi îmi ia o

clipă să îmi adun gândurile, să mă adaptez la noua întorsătură. Călătoria asta în Cuba mă derutează pe zi ce trece. Am trecut printr-un carusel de emoţii: bunica mea a iubit cândva un revoluţionar, bărbatul despre care am crezut toată viaţa că era bunicul meu nu este, bunicul meu biologic este revoluţionar, a fost omul lui Fidel, e viu şi se află în faţa mea.

Ştie restul poveştii? Ştie că bunica era însărcinată? Ştie că e bunicul meu?

- Nu ştiam cum te numeşti. Scrisorile nu erau semnate. Credeam că ai murit. Dar... te-am căutat.

- Mă numesc Pablo Garcia.

Numele bunicului e Pablo Garcia. Atât de simplu, dar, dintr-odată, pare totul.

- De ce eu? repet, pe un ton mai blând, privindu-l pe omul despre care ştiu acum că e bunicul.

- Pentru că am dezamăgit-o o dată pe Elisa şi n-o puteam dezamăgi iar, spune el. Am aşteptat şi m-am întrebat dacă voi auzi ceva despre familia ta, ani de zile. Le-am urmărit pe Ana Rodriguez şi pe Madga Villarreal pentru că erau importante pentru bunica ta. Aşa cum am mai zis, când ai venit in ţară, numele tău a fost marcat. Mai am încă prieteni în guvern şi ei m-au anunţat. Cum să n-o veghez pe nepoata Elisei? îmi pare rău de circumstanţele întâlnirii noastre. N-am vrut să îţi deranjez călătoria, doar să mă asigur că eşti bine, dar când am văzut că poliţia plănuia să il ia pe Luis, n-am avut de ales. Nu voiam să te ia şi pe tine. Tot ce am putut face a fost să aranjez o intervenţie.

- Ştii unde e Luis? întreb iar.

- Este în viaţă. Doar îl interoghează acum. Dacă păţeşte ceva, voi şti.

- Ce pot să fac pentru el?

- Acum, nimic. Fac tot ce pot, dar lucrurile astea cer timp. Dacă te implici, va complica situaţia lui. Dacă îl bănuiesc de spionaj, n-ar fibine să se implice o americancă. Pablo îşi drege glasul. Cât aşteptăm, poate ne cunoaştem. Dacă-mi permiţi, aş vrea să aflu mai multe despre tine. Despre bunica ta.

Trece o clipă cât timp îl studiez, căutând un semn, o scânteie de intuiţie care să-mi spună că e un om bun.

- Vrei să am încredere în tine.

-Da.

- Nici măcar nu te cunosc, protestez. Tot ce ştiu despre tine e că te-a iubit bunica mea, acum câteva decenii.

Şi scrisorile. Ajunge?

- Da, ştiu. Te rog să îmi dai o şansă.

Nu asta am vrut?

Se uită în tavan pentru o clipă, iar când mă priveşte iar are ochii plini de emoţie.

- Ce face bunica ta? Elisa.

Spun cuvintele repede, parcă smulgând un plasture, pentru binele lui şi, poate, şi pentru al meu.

- A murit, cu şase luni în urmă.

închide ochii o clipă. Când îi deschide, sunt umezi.

- îmi pare rău. Ce s-a întâmplat? Era bolnavă?

Pune întrebarea cu tonul resemnat al cuiva care deja a privit persoane dragi sucombând în faţa unei

palete de boli, cu o sinceritate care-mi frânge inima.

- Nu. S-a întâmplat brusc. Au spus că n-a simţit nimic, că a fost o moarte rapidă, nedureroasă. Un atac de cord în miez de noapte.

Camerista ei fidelă o găsise în pat, a doua zi.

- Măcar n-a suferit, spune el. Tuşeşte, cu mâna la piept, cu degetele strânse în pumn deasupra inimii. De ce ai venit în Cuba?

- Când a murit, bunica a lăsat un bilet în care cerea să fie incinerată şi să i se împrăştie cenuşa aici. A vrut mereu să revină după ce Castro…

Mă tem să termin propoziţia, fără să ştiu dacă vorbesc cu bărbatul pe care l-a iubit bunica sau cu un loial al lui Fidel.

- E un sentiment împărtăşit de mulţi dintre cei din Miami, sunt sigur, comentează Pablo sec.

Ştia că bunica a locuit în Miami sau a ghicit? M-a urmărit de când am aterizat în Havana. Ce altceva mai ştie despre mine? De unde a ştiut cum se numea după căsătorie?

- Ai decis să stai cu Ana?

încuviinţez.

- Elisa vorbea adesea despre ea, continuă Pablo. Nu ne-am cunoscut, dar am simţit că o cunosc, prin poveştile Elisei. A iubit-o pe Ana foarte mult. Să combin numele tău cu al Anei şi cu adresa mi-a fost suficient să ştiu că eşti a Elisei. Dar tu de unde ştii cine sunt?

- Ana a pomenit de o cutie pe care bunica o îngropase în curtea din spate a casei. Am găsit

scrisorile şi inelul.

Privirea lui se opreşte la mâna mea.

- Ana mi-a povestit pe bucăţi şi mi-a spus despre doica bunicii, iar Magda mi-a spus alte lucruri. Dar nu înţeleg pentru că Magda crede că ai murit în Bătălia de la Santa Clara, din Ajunul Anului Nou. Bunica n-a vorbit niciodată cu mine despre asta. Am fost apropiate – ea m-a crescut. Aş fi vrut să cunosc partea asta a vieţii ei. încerc să umplu golurile. Să înţeleg. Magda a spus că prietenul tău, Guillermo, i-a zis bunicii că ai murit.

- Aproape. Santa Clara a fost haos. M-am dus cu Che şi cu forţele lui în oraş, la finalul lui decembrie.

- Tu şi Che aţi fost prieteni?

- N-aş spune. Compatrioţi de circumstanţă, nu prin naştere. El a venit aici din Argentina, căutând o luptă. Voia să revoluţioneze lumea, ţară cu ţară.

- A fost iubit de mulţi, nu?

- Da. Avea carismă şi luptătorii lui îl admirau.

Pablo ridică din umeri.

- Mie îmi păsa mai mult de Cuba decât de revoluţie. Visam la libertate. Eliberarea de tirania lui Batista, de poziţia noastră de teren de joacă pentru americani. Voiam o insulă democratică şi independentă. Voiam ca poporul cubanez să îşi croiască propriul viitor. Uneori, mă întrebam dacă Che nu voia decât să se bată.

~ Şi, totuşi, ai luptat alături de el.

- Da. într-un fel, am fost fraţi. Nu-ţi plac mereu fraţii tăi, nu eşti mereu de acord cu ei, dar iei

armele şi lupţi cu ei. Pe atunci, era lucrul corect.

- Aşa că te-ai dus la Santa Clara.

- Da. Elisa n-a vrut. Se temea să nu mi se întâmple ceva, sau Cubei, sau nouă. Şi nu voiam să o las. Dar, după ce-am ieşit din închisoare, după ce Elisa şi străbunicul tău m-au ajutat să ies, am avut zilele numărate. Batista era hotărât să facă un exemplu din rebeli şi era o simplă chestiune de timp până ce ajungeam în faţa plutonului de execuţie.

-Ţi-a fost teamă?

- Groază. Când eram mai tânăr, ţi-aş fi spus că eram gata să mor pentru ţară, că eram curajos, dar e prerogativa bătrânilor să spună adevărul. Mi-era teamă de moarte. Teamă să nu fiu rănit. Teamă că n-o voi revedea pe Elisa. Teamă că vom pierde şi totul va fi fost în zadar. Dar, pe drum, teama s-a schimbat. Pe drum spre Santa Clara, oamenii s-au strâns din case, de pe câmpurile unde lucrau, şi ne-au încurajat. Aveau încălţămintea roasă, hainele murdare, însă le sclipea speranţa în priviri. Ne vedeau ca pe viitorul lor. Viitorul Cubei. Şi era imposibil să nu mă simt mândru, să nu simt că serveam ceva mai important decât noi, să nu simt că am un scop şi că, dacă înfruntam moartea, nu era degeaba. Tinerii nu visează la nimic mai mult decât la eroism şi ştiam că indiferent ce se întâmpla la Santa Clara aveam să fim amintiţi ca eroi sau ca martiri.

- De ce ai decis să lupţi?

- L-am cunoscut pe Fidel când eram student la Drept, la Universitatea din Havana. Aveam un curs comun şi am ieşit să bem ceva într-o seară. Pe atunci, era foarte implicat. Era uşor să te laşi cucerit de vorbele lui, de entuziasmul lui pentru schimbare.

Eram consumaţi de ideea detronării lui Batista, aşa de prinşi de spiritul luptei, încât nu ne am gândit suficient la viitor. Am fost de acord cu eliberarea Cubei, dar nu ne-am dat seama că aveam viziuni diferite despre libertate, că realitatea urma să fie diferită de cea despre care vorbeam când eram puşti care se joacă de-a revoluţia.

Sunt surprinsă de candoarea din vocea lui, de regretul care i se împleteşte în glas.

- Ce-ai fi făcut diferit?

- Totul şi nimic. Cine ştie cât s-ar fi schimbat?

- Ce s-a întâmplat la Santa Clara?

- Am fost împuşcat. Eram câteva sute. Unii s-au dus cu Che. Alţii, ca mine, înarmaţi cu grenade, au fost trimişi să captureze colina. Ne conducea El Vaquerito*.

- El Vaquerito?

- Roberto Rodríguez Fernandez[1]. A murit la Santa Clara. Avea doar douăzeci şi trei de ani.

Rosteşte cuvintele pe un ton nonşalant, de parcă ar fi obişnuit cu oamenii care mor în război.

- Armata lui Batista avea aproape patru mii de soldaţi, tancuri şi avioane. Eram depăşiţi numeric şi ca armament.

- Dar aţi câştigat. Am văzut memorialul şi trenul.

Pare încântat.

- Aşa este. Forţele lui Batista erau sătule de luptă. Când am capturat trenul pe care-l trimisese

1 **„Micul văcar", în spaniolă, în original.**

cu întăriri, s-a terminat totul. Batista a fugit la primele ore ale Anului Nou, şi toată lumea a mers spre oraş. Eu am pierdut mult sânge şi mi s-a infectat rana. Aproape am murit. Doctorii n-au considerat înţelept să mă deplaseze. Am rămas să mă recuperez, într-o casă. în mijlocul confuziei, Guillermo a crezut că murisem. Când m-am simţit suficient de bine să o contactez pe Elisa, Batista plecase deja, iar Fidel preluase puterea. Toată ţara era în grevă şi totul era haos. Trebuia să fiu atent. Familia ei n-ar fi acceptat niciodată şi nu aveam nimic să îi ofer. M-am dus să o văd la Havana. înainte să reuşesc, am aflat că tatăl ei era închis. îi vânau pe toţi cei care îl susţinuseră pe Batista, şi deja regimul discuta despre luarea plantaţiilor din mâinile elitei. Familia Perez era o ţintă atractivă.

Sunt uluită de felul în care descrie regimul, separat de el, de parcă ar fi fost revoluţia lui Castra, nu tocmai a lui.

- Era în La Cabaña, continuă el.

Mă înfior când imi amintesc închisoarea din Havana.

- îl capturase Che. Aveam câteva cărţi în mânecă şi ştiam cât îşi iubea Elisa tatăl, că i-ar fi frânt înima să îl piardă, că familia depindea de el. N-a fost suficient, în final.

Aceea e partea din poveste pe care nu o ştiam din scrisori, de la Magda sau de la Ana – ultima piesă din puzzle.

- M-am întâlnit cu tatăl Elisei, străbunicul tău, înainte să fie eliberat, şi el mi-a promis că îi va spune că eram în siguranţă, că o iubeam, că mă voi

întoarce după ea când puteam, când aveam ce să-i ofer. I-am dat o scrisoare pentru ea. Părea recunoscător că-l eliberam, dar am văzut cum mă privea: ca pe un criminal în uniformă verde, ca oricare altul. Dar speram. Speram ca visul Elisei, cu un viitor împreună, cel care mă făcuse să rezist în temniţă şi în munţi, se va adeveri. Apoi, l-au ucis pe Alejandro, spune el, trist. Nu l-am putut salva.

- Ce s-a întâmplat?

Am crescut ştiind că bunica avusese cândva şi un frate, dar era prea dureros pentru ea şi surorile ei să îl pomenească.

- Nu l-am cunoscut personal, dar auzeam despre el din cercurile de rebeli şi prin relaţia cu Elisa. Era carismatic şi bine plasat. Putea influenţa viitorul Cubei. Era o ameninţare şi cineva a luat asta suficient de în serios ca să-l ucidă.

- Nu era cu 26 Iulie?

- Nu era.

Cuvintele lui sună a prevestire rea.

- Când am aflat că Alejandro a fost ucis, am vrut să o văd pe Elisa şi să o consolez. Dar m-am temut că prezenţa mea ar fi o palmă peste faţă, pentru tot ce pierduseră. Aşa că am rămas deoparte, o vreme, crezând că aşa era onorabil. în cele din urmă, mi-am dat seama că străbunicul tău nu îi spusese că trăiam şi nu-i dăduse scrisoarea mea. Am aflat că Guillermo o anunţase că murisem, că ea mă credea mort. Nu îl învinuiesc pe străbunicul tău, nu după câte a pierdut. Propria mea familie m-a dezmoştenit pentru că m-am

alăturat lui Fidel. Ultimele cuvinte pe care mi le-a spus tata au fost că îi era ruşine că eram fiul lui, că îmi trădasem ţara şi poporul. Nu voiam ca Elisa să simtă la fel, nu puteam suporta ideea că distrusesem ce iubea. M-am dus la ea acasă după ce am aflat ce îi spusese Guillermo, după ce mi-a fost dar că străbunicul tău nu îi spusese altceva şi după ce trecuse o vreme. Am întrebat un grădinar şi mi-a zis că familia fugise în Statele Unite. Nu ştia când se vor întoarce. Asta era în martie. Mi-am spus că va fi în siguranţă acolo. Nu-ţi poţi imagina teama în care trăiam în acele zile, chiar şi noi, cei apropiaţi lui Fidel. Poate că noi mai mult ca oricine. Nu era nevoie de nimic ca să condamne un om la moarte. învăţai să supravieţuieşti urmând ordinele, fiind de acord cu tot ce spunea. Cei care nu făceau aşa, de altfel oameni buni...

I se frânge vocea, şi îl văd pe bărbatul pe care l-a iubit bunica, sinceritatea şi durerea nespusă că tot binele şi toată speranţa fuseseră contorsionate în altceva.

- Plutoanele, sângele...

închide ochii.

- Nu în asta crezusem. Nu aşa arăta viitorul pentru care luptasem. Dar nu puteam renunţa. Ajunsesem prea departe ca ţara să eşueze. Problema era că nimeni nu pricepea de ce era nevoie ca să facem schimbările necesare. Şi erau atât de multe probleme. Aşa că am rămas în spate şi am muncit. Am vrut să ajut cu reforma legislativă. Unul din scopurile revoluţiei fusese să readucă Constituţia din 1940 în Cuba.

Dar am primit Legea Fundamentală, în schimb. Am muncit. Am făcut economii şi planuri. Fidel s-a dus la New York în septembrie 1960, ca să se adreseze Naţiunilor Unite şi am făcut parte din delegaţia însoţitoare. M-am dus cu speranţa că, odată în SUA, aş putea să o găsesc pe Elisa. Ştiam că era în Florida. Nu ştiam unde locuia, dar am găsit sediul firmei de zahăr din Palm Beach a străbunicului tău. Mi-am cheltuit mare parte din economii să ajung acolo şi, când am ajuns, m-am întâlnit cu el în biroul lui. De la început, o parte din mine a ştiut că Elisa nu-mi mai aparţinea. Nu-i păsase niciodată de bani, însă acum vedeam siguranţa oferită de ei, pe care eu nu i-o puteam oferi. Cuba era într-o stare de agitaţie continuă şi ar fi fost o provocare să o apăr, să îi ofer viaţa pe care o merita. Şi îmi făceam griji pentru că ar fi fost o Perez într-o ţară unde nu mai era prudent să ieşi în evidenţă fiindcă aveai mai mult ca alţii. Familia voastră era cunoscută în Cuba. Elisa şi surorile ei, la fel. Erau vremuri primejdioase pentru elită. Fidel naţionalizase industria – plantaţiile de zahăr. în particular, vorbea despre preluarea de către guvern a puterii celor rămaşi. Apoi, străbunicul tău mi-a dat vestea: se căsătorise. N-a fost crud, dimpotrivă. Mi-a arătat o poză cu bunica ta în rochie de mireasă, lângă soţul ei.

Durerea îi umple ochii.

- Părea fericită. Mi-a spus că se îndrăgostiseră repede şi că deja aveau un copil. Ce era să fac? Era fericită. Avea viaţa pe care şi-o dorise mereu – de soţie şi de mamă. Eu mă luptam pentru o ţară care se

prăbuşea în jurul meu. Nu eram bărbatul care să-i distrugă viaţa, dacă nu aveam ce-i oferi. Nu exista nicio onoare în asta. Aşa că m-am întors. Am lucrat cu Calderio la reforma sistemului juridic. Mai târziu, am colaborat cu Facultatea de Drept pentru noul curriculum. Am întâlnit-o pe Julia şi ne-am căsătorit. Am avut copii. Avem şase nepoţi. Nu e viaţa pe care mi-o imaginasem, la care visasem cu Elisa, dar, cu cât îmbătrâneşti, cu atât înveţi să apreciezi momentele pe care ţi le oferă viaţa. Nu e un dat să le primeşti, iar eu mă simt binecuvântat cu o viaţă în care am fost fericit, chiar dacă diferit de cum îmi imaginasem, chiar dacă lucrurile la care visasem nu s-au întâmplat.

Am senzaţia că nu mai vorbeşte doar despre bunica.

Face un semn spre mâna mea.

- îmi dai voie?

îmi scot inelul de pe deget şi i l pun în palme.

I se citeşte emoţia în ochi.

- A fost al bunicii mele, zâmbeşte el. Nu aveam bani, dar am vrut să îi fac o promisiune Elisei, una în care să creadă, aşa că i-am dat inelul bunicii. Elisa nu-l putea purta la mână, firește, aşa că îl purta pe un lanţ, lângă inimă, când nu eram împreună.

- L-ai dori inapoi? Este moştenire de familie...

El clatină din cap şi îmi pune inelul înapoi în palmă.

- Ţi-a fost menit. Nu semeni doar cu Elisa, să ştii. O văd şi pe mama în tine.

încremenesc, cu inima bubuind.

- Când ţi-ai dat seama? întreb.

- Când am văzut inelul. Atunci am recunoscut-o pe mama pe chipul tău.

îi alunecă o lacrimă pe obraz.

- Am un fiu sau o fiică?
- Un fiu.
- Povesteşte-mi despre el, te rog.

îi povestesc despre familia mea, cu jumătate de inimă aici şi jumătate cu Luis, rugându-mă să fie bine, aşteptând să vină omul lui Pablo să ne spună ce s-a ales de el.

- Le vei spune despre mine? întreabă Pablo, când termin şi simt ezitarea din întrebare, îi recunosc teama de a nu fi acceptat din cauza afilierilor politice.

Revoluţia a despărţit suficiente familii şi pe a noastră a sfâşiat-o deja.

-Da.

- Crezi că vor vrea să mă cunoască? mă întreabă, iar nesiguranţa din vocea lui îmi frânge inima.

-Da.

Se aude o bătaie în uşă. Pablo se scuză. Deschide şi aud un schimb de cuvinte murmurate cu tipul de mai devreme. Când termină, se întoarce spre mine.

- Te poţi întoarce în seara asta la Ana. încă îl chestionează pe Luis, dar să ştii că fac tot ce pot să îl salvez. Trebuie să mă văd cu un prieten care ne poate ajuta.

Acest „ne" îmi dă încredere.

- Crezi că îi poţi facilita eliberarea?

- Sper. îţi promit că voi face tot ce-mi stă in puteri, Marisol.

Capitolul douăzeci şi şapte

Iau un taxi înapoi la Ana, derutată, şi le povestesc totul ei, lui Caridad şi Cristinei. Primesc vestea că Luis e arestat cu resemnare şi cu un calm care m-ar fi şocat, dacă nu m-aş fi obişnuit deja cu pragmatismul cubanez. îi spun Anei, în privat, despre Pablo, despre faptul că e bunicul meu, despre speranţa că îl poate ajuta pe Luis.

- Ce facem acum? întreb, după ce termin.

- Aşteptăm, spune Ana, cu o expresie posomorâtă.

A doua zi, în zori, Luis nu s-a întors, iar eu plec spre casa bunicului din Miramar, la adresa pe care mi-a lăsat-o cu o seară înainte, cu îngrijorare în suflet. Dacă nu e aici? Dacă nu mă poate ajuta sau dacă s-a răzgândit, după ce şi-a dat seama cât de precară e poziţia lui Luis? Mizez pe scrisori, pe faptul că bunica l-a iubit, pe timpul petrecut cu el, pe speranţa că va putea face orice să-l scoată pe Luis din încurcătură.

Doar o stradă desparte casa lui Pablo de casa bunicii mele. Cred că trece pe lângă vechea reşedinţă Perez în fiecare zi. Oare se gândeşte adesea la ea?

Casa e în faţa mea, cu peluza îngrijită, cu palmieri imenşi legănându-se în vânt. Exteriorul elegant e o surpriză. Statutul social al bunicului pare să se fi schimbat de la cel al avocatului din pătura de mijloc,

descris în scrisorile lui, iar casa lui este în condiţii mult mai bune decât ale compatrioţilor.

Unii sunt mai egali decât alţii.

împing poarta şi fierul scârţâie. Zgomotul oceanului se amesteca printre ţipetele copiilor care râd undeva pe proprietatea imensă. Aici e o familie pe care nu o cunosc.

Avansez, cu sandalele alunecând pe aleea pietruită, cu picioarele ca fideaua. Ajung la scările din faţă şi ezit. închid ochii, rugându-mă în gând la ceruri şi la singura persoană despre care ştiu sigur că-mi ţine partea acolo, bat la uşa grea, de lemn, şi aştept să se deschidă. Dezvăluie o cubaneză în vârstă, în rochie înflorată.

- Pot să vă ajut? întreabă ea.

Este oare soţia lui?

înghit.

- Sunt Marisol Ferrer a şi îl caut pe domnul Garcia.

Ea tace o clipă şi mă priveşte atent.

- E pe veranda din spate. Vă conduc.

O urmez prin casă, cu privirea la tablourile de pe pereţi şi la mobilă. Nimic nu este luxos, după standarde americane şi, totuşi, s-a păstrat mai bine decât casa Rodriguez. Oare bunicul meu are moştenirea altei familii pe pereţi?

Femeia mă duce spre o zonă exterioară acoperită, cu o privelişte uluitoare a mării. Mă întreabă dacă doresc să beau ceva, iar eu refuz.

Bunicul meu se află într-un scaun

supradimensionat, sub spaţiul acoperit, şi fumează trabuc, cu un pahar de ambră lichidă în faţă. Poartă o pălărie de paie, alt*ă. guayabera,* cu poalele în vânt, şi o pereche de pantaloni negri.

Pablo pune paharul jos.

Se ridică, strângând braţul scaunului, cu ochii la mine, schimbă câteva cuvinte afectuoase cu soţia Iui, apoi ea pleacă şi închide uşile, lăsându-ne singuri în curtea interioară care dă spre mare.

Ploaia loveşte acoperişul curţii.

- Ce se întâmpla cu Luis?

- încearcă să îl acuze de pericol social, răspunde bunicul meu.

- Ce înseamnă asta?

- Oamenii care au mai fost judecaţi sub aceste acuzaţii au stat câţiva ani la închisoare. Ocazional, guvernul alege ceva mai uşor, cum ar fi arestul la domiciliu, dar în cazul ăsta mi se pare doar de dorit. Legea permite guvernului să reţină pe cineva daca se crede ca ar putea comite o infracţiune. în trecut, au folosit-o împotriva dizidenţilor, şi asta vor şi acum. Pentru că lucrează la universitate, problema lor este influenţa asupra studenţilor, ocazia de a-i organiza, de a crea o mişcare contra guvernului. Bunicul oftează. Acum, este singur într-o celulă, dar când va fi Ia închisoare se pot întâmpla multe. Nu e în siguranţă. Speram să fie deja eliberat, dar mă tem ca lucrurile sunt mai rele.

- Ce i se poate întâmpla?

- Oamenii se bat, sunt ucişi. Chiar şi

înainte să ajungă la închisoare va fi periculos pentru el. Vocea lui coboară într-o şoaptă. Oamenii dispar. Au ghinionul de a fi implicaţi într-un accident de maşină, pe drum spre casă. Nu suntem în America. Daca te-a luat regimul în colimator, nu eşti în siguranţă. Daca cred ca e suficient de periculos, vor face tot ce pot să îl amuţească.

- Eu ce pot să fac? Să-i găsesc avocat? Să implic americanii? Grupurile de apărarea drepturilor omului? Cine-l poate ajuta?

Le va păsa, sau este doar un alt cubanez dintr-un şir lung de abuzuri?

- Aştept mesaje de la câţiva prieteni bine plasaţi în sistemul judiciar. încerc să-l scot, dar e complicat, şi trebuie să fim foarte atenţi. Ştiu că ţi-e teamă, dar, Marisol, trebuie să ai şi tu grijă. Dacă ei cred că eşti implicată, dacă pot crea o conexiune prin care să se demonstreze că ai fi, te pot judeca drept spioană. Poţi fi prinsă în aceeaşi poveste. Sunt vremuri periculoase, iar naţionalitatea ta nu te protejează.

Avertismentele mătuşilor îmi răsună în urechi.

- Ştiu că vrei sa ajuţi, dar trebuie să înţelegi că există limite, spune Pablo. Trebuie sa fii isteaţă. Aşteaptă acasă Ia Ana şi, când ştiu ceva, voi veni Ia tine. Nu poţi face nimic să îi scoţi până atunci, iar intervenţia ta doar va înrăutăţi lucrurile. Promite-mi că aştepţi.

Este dificil de înghiţit, dar partea mea logică şi raţională ştie că are dreptate. Şi daca Ana, Caridad şi Cristina pot îndura situaţia cu stoicism, pot şi eu.

- Promit.

- Bărbatul ăsta e important pentru tine, nu?

- Da. Va fi bine?

Bunicul are o expresie posomorâtă,

- Aşa sper.

Următoarele câteva ore trec cu o lentoare agonizanta. Viaţa nu se opreşte pentru că Luis e închis. Femeile Rodriguez pregătesc mese, primesc oaspeţi, bucătăria e tăcută ca mormântul, cu excepţia câte unui tacâm care zgârie o farfurie, a unei cratiţe care se loveşte de aragaz, a fierberii apei.

Dorinţa de a plânge este ca un berbec de asalt împotriva apărării mele şi, totuşi, există un acord nerostit. Bunica lui Luis, mama lui, Cristina – niciuna nu cedează. Le tremură mâinile, li se mai pune un nod în gât, dar nu plâng.

Nimeni nu se opune când mă alătur lor în bucătărie, ajutându-le să prepare *picadillo*[1] pentru masa de seară. *Paladarul* este plin, mesele sunt înţesate de turişti – canadieni, două cupluri australiene şi o familie de francezi. Cristina şi Caridad servesc cu expresii sumbre şi tăvi încărcate cu mâncare.

Eu îmi fac griji pentru Ana.

Când celelalte două sunt afară, Ia servit, ea permite faţadei să alunece puţin, murmurând rugăciuni şi atingându-şi brăţara de la încheietură ca pe un rozariu.

- Ai vrea să te întinzi? o întreb.

Nu ştiu să gătesc la fel de bine ca Ana, *dar picadillo*

1 **Tocăniţă din carne de vită şi tomate, cu stafide pentru dulceaţă şi măsline pentru gustul sărat.**

este o emblemă a gastronomiei cubaneze. Am ajutat-o pe bunica să îl prepare de sute de ori şi este una dintre puţinele mele realizări culinare.

- Mulţumesc, nu. Mă ajută să fiu ocupată, să îmi împiedic mintea să rătăcească.

- Şi pe mine.

Mă strânge de mână.

- Va fi bine, spune ea, cu mâna la piept. Simt aici.

Gătim în tăcere, lucrând în tandem la *picadillo*. Când o bat la cap pe Ana să mănânce şi ea, îmi spune că trebuie să mănânc eu. Stomacul mi-e prea plin de nervi şi griji ca să mă complic cu mâncarea, aşa că ne continuăm treaba.

Cristina şi Caridad intră şi ies, întorcându-se mereu la oaspeţi.

Cineva bate cu putere la uşa din faţă.

Amândouă încremenim. Ana se uită la intrarea în bucătărie, apoi la mine.

Cu mâinile la brăţară, cu degetele peste mărgele, spune:

- Vii cu mine?

încuviinţez. Am un nod în gât.

O iau de mână şi mergem împreună spre uşă. Când ajungem, mă opresc.

- Crezi că ar trebui să...

Să aşteptăm? Că chemăm ajutor? O litanie de obiecţii îmi trece prin minte, înainte să-mi amintesc că suntem în Cuba, iar aici regulile sunt diferite. Nu

există presă care să scoată în evidenţă abuzurile, nici guvern căruia să i te plângi, nici prieteni sau vecini pe care să-i chemi în ajutor. Aici suntem singure şi ne bazăm doar pe noi.

Ana se îndreaptă de umeri, iar degetele i se împletesc în zăvor. Deschide uşa.

Luis şi bunicul sunt de cealaltă parte.

Din cauza stării lui, mă şochează să-l văd pe Luis. Are buza umflată, o vânătaie proaspătă pe obraz, o tăietură pe maxilar şi barba plină de sânge închegat. Braţul îi atârnă într-o parte, iar trunchiul pare să fi avut şi el de suferit.

Trec pragul şi Ana închide uşa după ei.

Fac un pas în faţă şi îl iau pe Luis în braţe, cu grijă să fiu blândă, să nu îl lovesc şi eu. Mă dau înapoi şi îl privesc, căutând alte eventuale lovituri pe faţa lui.

- Eşti bine? îi întreb. Ce s-a întâmplat?

- Sunt bine, răspunde, cu o voce mică.

Ana îl îmbrăţişează, cu vocea plină de iubire şi grijă.

- L-ai scos? îl întreb pe bunicul. Nu mă aşteptasem la un rezultat atât de rapid.

- Deocamdată. Putem discuta într-un loc privat?

Ana încuviinţează şi ne duce în salonul micuţ de pe hol.

Când se închide uşa, bunicul ne povesteşte restul.

- Oficial, va părea că i s-a dat drumul din greşeală. Se întâmplă – erori funcţionăreşti, închisori supraaglomerate, oameni care se pierd. Dar nu va avea mult timp.

Se întoarce spre Luis.

- Ai paşaport, da?

Luis încuviinţează scurt.

- Am crezut că ar fi o mişcare prudentă când au ridicat interdicţia de călătorie.

Nu îmi scapă felul în care zice „ei" sau în care-l priveşte pe bunicul când o spune. Dar, în acelaşi timp, există o încredere precaută în ochii lui, şi nu am nicio îndoială că bunicul i-a zis care e legătura dintre noi.

- Bîne, răspunde Pablo. Atunci, poţi pleca dîn Havana în Antigua. Cumpăra un bilet dus-întors. Marisol te poate ajuta. Va fi un cost mare, dar nu îţi vor cere viză ca să intri în ţară. Nu avem timp să-ţi luăm viză pentru a zbura într-o ţară în care e necesară. Să sperăm că la aeroport vor crede că pleci în concediu.

- Nu îi vor marca paşaportul? întreb.

- Acum nu au ce să marcheze pentru că ai dispărut din documentele lor. Dar nu va dura. Când vei ajunge în Antigua, te poţi urca în avion spre SUA, continuă Pablo. Va fi dificil, dar nu imposibil, cu suficienţi bani. Marisol va trebui să te ajute cu restul. Va trebui să cumperi un avion care să vă ducă din Antigua la Miami şi să îi rezolvi intrarea în State. Crezi că poţi?

Sincer? N-am idee. Dar acum opţiunile par limitate.

- Aşa cred. Compania tatei are un avion pe care-I foloseşte pentru afaceri. Familia mea va ajuta.

Cândva, ar fi fost suficient să-l ducem pe Luis în Statele Unite, unde ar fi primit statut de refugiat. În zecile de ani de politică „picior ud-picior uscat", cubanezii care erau capturaţi pe apă erau trimişi

înapoi în Cuba de Paza de Coastă, în timp ce aceia care ajungeau pe pământ american puteau rămâne.

Acum, grație politicilor recente, lucrurile sunt mai complicate.

Expresia bunicului este mohorâtă.

- Trebuie să înţelegi, Marisol, că te pot aresta chiar şi numai sub bănuiala că încerci sa îl ajuţi pe Luis sa plece. Ştiu că eşti aici ca jurnalistă. Că stai la familia Rodriguez. Ai putea fi într-un necaz la fel de mare ca el. Dacă nu reuşeşti şi va prind, vă pot arunca la închisoare multă vreme. Sunt puţine delicte pe care guvernul le ia mai în serios decât să ajuţi un cubanez să părăsească ilegal ţara.

Nu tratez cu uşurătate avertismentul bunicului sau riscul despre care vorbeşte, dar, în acelaşi timp, cum să nu îl scot pe Luis din Cuba?

- Nu facem asta. Ea nu face asta, se amestecă Luis. îşi riscă libertatea şi viaţa. Nu.

- Nu poţi lua decizia pentru mine, protestez eu.

- Dacă suntem prinşi...

- Atunci să nu fim.

îmi bubuie inima.

- Nu te las să mori aici. Unul din motivele pentru care eşti în bucluc este că am „ajutat" la atragerea atenţiei.

- Prostii, se răsteşte Luis.

- Trebuie să te gândeşti bine, Marisol, spune bunicul. Luis are dreptate. E un risc primejdios.

- Dar nu te expui şi tu? îl întreb.

- Eu sunt bătrân. Câţi ani mai am de trăit?

Am servit regimul multă vreme şi am acumulat suficientă influenţă. Fac ce trebuie.

- Atunci să nu te aştepţi să nu fac la fel.

Am venit aici în căutarea moştenirii familiei mele, iar acum ştiu care e.

Am crescut cu poveştile lor, dar a fost diferit să îmi ascult bunica şi pe surorile ei. Vorbeau despre curajul lor cu nonşalanţă, de parcă era ceva ce-ar fi făcut oricine, în locul lor. Dar acum am văzut o frântură din ce au trăit ele, graţia cu care şi-au purtat suferinţa, puterea cu care ne-au dus familia şi viitorul în spate. Şi-au sacrificat şi riscat vieţile pentru cei dragi, pentru ţara lor. Au fost curajoase când a contat mai mult.

Cum aş putea să nu le onorez amintirea?

- Marisol..., începe Luis.
- Vorbim mai târziu.

Mă întorc spre bunicul:

- Crezi că am putea reuşi?
- Nu există garanţii, dar e cea mai bună şansă, răspunde el. Trebuie să ne mişcăm repede. Luis se va întoarce pe radarul lor curând. Există o limită de timp cu lucrurile astea. Sunt oameni care te urmăresc de când ai ajuns, Marisol. Deocamdată, sunt realocaţi, dar asta-ţi va cumpăra o zi, poate două.
- Şi familia mea? întreabă Luis, cu gura tensionată într-o linie subţire.

îmi vin în minte conversaţiile noastre de mai devreme, împotrivirea lui faţă de ideea plecării, teama că acţiunile sale îi vor pune familia în pericol.

- Sunt momente dificile pentru regim, răspunde bunicul. Exista o supraveghere

internaţională fara precedent, iar relaţiile cu Statele Unite sunt imprevizibile. Trebuie să îşi îmbunătăţească relaţia cu ei, ştiţi şi voi asta. Dar Râul nu e prost. Cuba trebuie măcar să se prefacă deschisă către America. Guvernul trebuie să fie atent ce bătălii poartă şi, ţinând cont de relaţia anterioară a bunicului lui Luis cu regimul, de eroismul tatălui său în Angola, şi de conexiunile lui Marisol in State, nu îşi permit ca această situaţie să fie exagerată. Am vorbit cu prieteni din guvern şi le-am arătat gravitatea situaţiei. Familia ta nu va păţi nimic, Luis. Ai cuvântul meu. Am folosit orice favor de care dispuneam să asigur asta. Dar trebuie să pleci. Cu cât insişti mai tare, cu atât vor răspunde ei mai serios. Dacă dispari, vor trece mai departe şi te vor uita. Dar, dacă rămâi...

- Cum poţi *tu* să rămâi? îl întreb pe Pablo. Cum poţi tu să susţii ce fac? Sunt recunoscătoare pentru ajutorul tău, dar nu pot să împac omul care pare să aibă o inimă atât de bună cu un oficial guvernamental implicat în corupţie. Sigur ştii că este greşit.

- Este mai bine să rămâi şi să faci parte din sistem sau sa pleci şi să fii considerat trădător? întreabă bunicul. Vierme? Nu ştiu. Dacă plec, ce se va schimba? Dacă stau, ce se va schimba? Am încercat să reprezint o contrapondere pentru unele dintre noţiunile extreme care au apărut în timp. Am încercat să păstrez litera legii. Asta e casa mea, aşa imperfectă cum e. Trebuie să cred, să sper, că există bine pe care-l pot încă face, că există schimbare pe care o pot aduce pentru cubanezi. Atât e suficient, acum. Nu le reproşez

nimic celor care trăiesc peste graniţe, care au considerat situaţia atât de cumplită, încât nu au mai putut rămâne. Te rog sa nu mă judeci nici tu pentru că nu pot pleca.

- încă mai lupţi.

- Da. Revoluţiile sunt pentru tineri. Când am putut, am luptat pentru ce am crezut. Dar acum sunt bătrân. Cu cât îmbătrâneşti, cu atât îţi dai seama că schimbarea, cea plină de sens, durabilă, nu vine mereu cu violenţă, cu vărsare de sânge, ci cu reforme, oricât de lente şi de treptate. Când eram tânăr şi nesăbuit, credeam că singura cale de a-l învinge pe Batista era să-l ucidem, să îi luăm ţara şi guvernul cu forţa. Dar acum? Problema cu revoluţia, cu valul de violenţă pe care l-a adus cu ea, este că mătură totul în calea ei, ca o inundaţie, şi nimic nu mai arată ca înainte. Şi crezi că e un lucru bun, pentru că ai vrut schimbare, de asta ai avut nevoie. Dar, brusc, ai o ţară pe care trebuie să o guvernezi, oameni ale căror nevoi trebuie să le acoperi. Trebuie să stabilizezi moneda, să creezi un sistem juridic, să reformezi constituţia. Nu sunt lucrurile la care visează tinerii. Visează să moară pentru ţară, să se acopere de glorie în luptă. Nu visează nimeni să stea la un birou şi să se certe pentru formulări. Dar cuvintele, legile acelea, infrastructura – sunt totul. Fără ele, guvernul nu poate reuşi. Nu sunt orb la suferinţele conaţionalilor, Marisol. Sau la probleme. Dar sunt aici, cu pixul. Revoluţia de care avem nevoie acum va fi purtată de cei care se ceartă pentru cuvinte şi pentru fraze, care votează legi şi care

relaxează restricţiile. Oameni dornici să stea la masă şi să discute lucrurile pe care ne-a fost teamă să le discutăm de mulţi ani. Aici trebuie să fiu, să termîn ce-am început şi, sper eu, să fiu o parte a schimbării. Pentru familia şi pentru ţara mea.

Aici e golul dintre el şi bunica. Ea n-a putut trăi în lumea creată de el, iar el n-a putut-o părăsi.

Se întoarce spre Luis.

- Cu cât stai mai mult, cu atât voi putea face mai puţin pentru tine. Cu atât mai limitate îţi vor fi mişcările. Cu atât mai periculoase pentru Marisol. Trebuie să pleci mâine. Marisol îţi poate cumpăra bilet, iar eu să rezolv documentele de ieşire. Avem o ferestruică de timp în care putem învinui o eroare administrativă pentru eliberarea ta, produsul relaţiei deficitare dintre departamente. Cu cât aştepţi, însă, cu atât creşte şansa sa fii ridicat de poliţie, să fii împiedicat să părăseşti ţara. Dacă eşti săltat iar, nu te mai pot ajuta. Vei fi „rezolvat" repede şi fără îndurare.

- Pleacă, răspunde Ana, vorbind pentru prima dată, cu degetele pe brăţară.

- Abuela...

- Discutăm mai târziu, spune ea, pe un ton ferm.

Privirea ei se întoarce spre bunicul, cu lacrimi în ochi:

- Mulţumesc. Mulţumesc pentru ce faci pentru nepotul meu.

El se apleacă în faţă.

- Bineînţeles. Dacă mă scuzaţi, trebui să plec acasă. Soţia mea îşi face griji.

Se întoarce spre mine:

- Marisol, m-aş bucura mult să te revăd înainte să pleci.

Realitatea că plecăm atât de repede mă loveşte. Credeam că
vom mai avea câteva zile aid, dar acum totul curge cu viteză.

- Ai putea să vii pe Malecón în seara asta? fi întreb. Am ceva de făcut.

- Sigur.

Capitolul douăzeci şi opt

După ce pleacă bunicul, Luis şi cu mine ne retragem în dormitorul lui, cu o trusă de prim-ajutor improvizată. Degetele mele îi mângâie faţa, atente să nu lovească vânătăi, tăieturi. El îşi descheie cămaşa. Are degetele zgâriate. Sângerează.

- Ce ţi-au făcut?

Mâinile îi tremură peste nasturi.

- Nu vrei să ştii.

îşi scoate cămaşa, iar materialul însângerat loveşte podeaua.

Icnesc.

Are trunchiul plin de vânătăi, iar una deosebit de urâtă i se întinde aproape de rinichi.

- Ai fi putut fi ucis.

- Sunt bine.

- Nu eşti. Te-ar fi putut ucide, iar noi sa nu putem face nimic. îţi dai seama ce nebunesc sună?

- Au vrut sa mă sperie. Daca voiau sa mă ucidă, o făceau.

- Şi data viitoare? Ai auzit ce a spus bunicul. Trebuie să te opreşti. Ce faci e periculos. Te va ucide. Merită?

- Bineînţeles.

Orice or fi sperat să scoată din el cu bătaia, mă tem că n-au făcut decât să întărească.

- Trebuie să merite.

E unul din acele momente în care o limpezime orbitoare mă loveşte şi două jumătăţi se sudează.

Aşa, ca bunica, m-am îndrăgostit de un revoluţionar.

Simt aceeaşi neajutorare pe care probabil a simţit-o şi ea, aceeaşi senzaţie că suntem într-un tren care se rostogoleşte de pe şine şi nu pot face nimic să-l opresc. Nu ştiu ce să mai spun, cum să îl conving că trebuie să plece.

Eu nu-mi pot imagina o lume în care n-ai drepturi, în care nu există asumare. Statele Unitele nu sunt o ţară perfectă şi nedreptatea e omniprezentă. Dar există şi un mecanism care apără cetăţenii – dreptul de a pune la îndoială ceva, de a fi vocal, de a protesta, de a te face auzit. Nu funcţionează mereu, căd uneori sistemul îi trădează pe cei pe care e menit să-i apere, dar există o şansă, o speranţă.

Aici, capacitatea de a strivi o voce este năucitoare.

- Chiar crezi că poţi schimba guvernul? Că-ţi vor permite?

îi tamponez rănile de pe faţă cu antiseptic.

Luis icneşte când ii ating tăietura de lângă pomete.

- Văd speranţa în schimbare oriunde întorc privirea, în vieţile cotidiene ale cubanezilor, zice el. Ştiu că nu ajunge, că merită mai mult. Visează la schimbări mici, care le-ar uşura vieţile lor şi copiilor lor. Majoritatea ne amintim când lucrurile erau foarte

rele, când era o provocare să ai suficientă mâncare, şi ne amintim disperarea de atunci, foamea care ne rodea intestinele, slăbiciunea muşchilor, a oaselor, şi disponibilitatea de a încălca legea pentru că altfel am fi murit. Acum, murim de-o moarte diferită, care nu e fizică, continuă el. Trebuie să presăm mai departe guvernul, să cerem schimbare. Ar trebui să se teamă de noi. Avem acum o generaţie care priveşte în faţă şi nu e mulţumită de ce vede. Studenţii mei, viitorul ţării, sunt interesaţi de tehnologie, de puţinul pe care-l pot accesa, legal sau nu; le pasă de cultura populară, pe care o primesc prin contrabandă, pe USB-uri şi în valizele străinilor. Sunt pragmatici în dorinţa lor de schimbare şi de mai mult. Acum, sunt preocupaţi de luptă, să strângă tot ce pot de pe piaţa neagră, să-şi schimbe realităţile. Dar când şi-au epuizat resursele limitate, ce se va întâmpla?

Nu asta admir cel mai mult la el? Ce m-a atras la el de la început? Pasiunea, implicarea, dedicarea absolută şi iubirea pentru ţară. Bărbaţii pe care-i ştiu în Miami sunt obsedaţi de ce fel de maşină conduc, de marca de ceas pe care o poartă, de clubul unde se duc sâmbătă seara. Luis trăieşte pentru Cuba şi de asta îl iubesc. Dar acum mă tem că îl va ucide.

îi peticesc mai departe rănile, îi calmez vânătăile, mă zbat să nu las îngrijorarea să îmi pătrundă vocea, să îmi înghit teama.

- înţeleg că vrei să faci schimbări şi îţi admir pasiunea. Dar daca limitările impuse de guvern sunt prea stringente să reuşeşti?

- Nu ştiu. Dar ce îmi ceri... nu e în firea mea să renunţ. Să fug. Şi nu vreau să risti ca să o fac.

- E prea târziu. în ochii lor, sunt deja o ameninţare. Şi să nu consideri asta renunţare sau fugă. E o retragere strategică.

- îmi abandonez ţara, familia şi poporul. Tatăl meu a murit luptând pentru lucrurile în care credea, iar eu fug ca să mă salvez. Cum aş putea trăi cu asta?

Inima mi se rupe pentru el, fiindcă înţeleg ce răspundere poartă, dorinţa de a-şi onora familia şi de a se ridica la înălţimea sacrificiilor lor. în acelaşi timp, falia dintre noi nu mi s-a părut niciodată mai mare ca acum. Nisipul se întinde la infinit, iar marea nu are graniţe. Două sute de kilometri par o distanţă imposibilă.

- Dacă mori, lucrurile nu vor fi mai bune. Ce va face familia ta? Măcar dacă eşti în viaţă le poţi trimite bani, mai mulţi decât ar câştiga aici. Poţi face o diferenţă din afara Cubei. Poate chiar mai mare decât ai face în interior, cu toate limitările impuse de guvern.

- Vrei să plec cu tine.

-Da.

- Pentru că mă iubeşti sau pentru că aşa crezi că e corect?

De unde ştie, când abia ce mi-am dat şi eu seama?

- Pentru că te iubesc şi cred că e singura decizie.

Ochii lui se închid la auzul cuvântului „iubire", de parcă i-ar absorbi forţa, de parcă l-am lovit.

Deschide ochii.

- Nu mă tem să mor pentru lucrurile în care cred.

- Poate, dar ce rezolvi? Nu ai fi primul şi nu vei fi ultimul, şi ce se schimbă? Nimic. Aş prefera să fii viu în State decât mort în Cuba.

Scoate un zgomot iritat.

- Nu înţelegi. Vorbeşti de parcă ar fi doar un loc, de parcă nu înseamnă decât să iei nişte cutii şi să le muţi dintr-o casă în alta. Dar nu e aşa. Aici e casa mea, ţara mea.

- Cum poţi iubi o ţară care le face asta cetăţenilor ei? Un guvern dispus să te arunce în temniţă pentru că te împotriveşti abuzurilor sale? Am venit aici dorindu-mi să iubesc Cuba. Mi-am spus că o voi privi cu ochi limpezi, că nu voi fi influenţată de viziunea din Miami, că o voi judeca drept şi nu prin obiectivul exilaţilor. Dar nu pot. Şi eu sunt cubaneză. Poate că nu m-am născut aici, dar sângele meu este cubanez. Cum poţi lupta să rămâi undeva unde nu eşti dorit, într-un loc care te va ucide? Eşti un om inteligent şi ştii că n-are sens. Unde e logica?

- Ah, dar iubirea nu e logică. Este slăbiciunea mea, poate, dar cum să nu-mi iubesc ţara?

- Cu ce preţ?

- Când iubeşti ceva, nu ţii cont de preţ.

- Şi eu?

Luis zâmbeşte trist.

- Ştii că te iubesc, Marisol. Nu-mi cere să aleg între pe cine iubesc şi cine sunt. Mă tem că nu ne-

ar prinde bine.

- Nu-ţi cer să alegi, pentru că nu ai de ales. Au făcut ei alegerea pentru tine. Nu poţi rămâne aici şi trăi, iar moartea nu este o continuare şi nici un mod de a lupta cu ei. Moartea ta nu va însemna nimic. Poţi face mai mult bine viu, în Miami, decât mort în Havana.

- Este refrenul exilaţilor.

- Aşa, şi? Măcar noi am păstrat o versiune a Cubei care nu mai există aici. Suntem singurii.

- Nu poţi trăi într-un muzeu, Marisol. Problema cu „păstrarea" este că nu reprezintă adevărata Cubă. Cuba care trăieşte şi respiră. Sunteţi atât de ocupaţi în Miami să vă luptaţi cu fantomele, în timp ce noi suntem aici, sângerând, cu probleme reale. Comunitatea voastră din exil nu se preocupă de piaţa neagră, de indisponibilitatea locuinţelor sau de problemele reale din sistemul de educaţie, nici de discriminarea rasială de fiecare zi. Sunteţi încă supăraţi pentru că marile voastre conace v-au fost luate şi sunt acum ocupate de cei pe care-i uraţi. Noi, restul, suntem prinşi la mijloc, întrebându-ne cum vom supravieţui.

- învaţă-ne, atunci. Vino la Miami. lmplică-te în mişca- rea de acolo. Schimbă povestea. Discursul se schimbă. Fidel a murit. Duşmănia faţă de regim se transformă într-o abordare practică. Suntem pe marginea unei noi ere a relaţiilor dintre Cuba şi America şi poate că există oportunitatea pentru ceva mai bun. Articolul pe care-l scriu? Dacă n-ar fi despre

turism? Dacă ar fi despre Cuba contemporană? Dacă ţi-ar spune povestea? Ajută-ne. învaţă-ne despre problemele de azi ale ţării.

- Tot mi s-ar părea că o părăsesc.

- Deja te-a părăsit ea pe tine. Nu mai e ţara ta. Nici a bunicii tale. Este ţara lui Castro. Acum, aparţine fantomei sale. Trebuia să fie a voastră, aşa suna promisiunea din ’59, dar au încălcat-o aproape de la început. Versiunea asta de Cuba aparţine regimului, dar nu înseamnă că şi viitorul trebuie să fie aşa. Retragerea este un soi de victorie. Nu poţi câştiga lupta, nu aşa. Nu renunţi, doar îţi oferi o şansă mai bună la schimbarea sistemului într-o lume în care nu trebuie să joci după cum cântă ei.

El clatină din cap.

- Marisol.

Are un ton resemnat, dar şi o sclipire nouă în ochi.

- Ştii că am dreptate.

- Poate, recunoaşte el.

- Trebuie să ne descurcăm cu oportunităţile la îndemână. Avem o şansă de a te scoate de aici şi trebuie să profităm de ea.

Tace un moment lung, iar în cameră se aude doar respiraţia noastră. Ventilatorul se roteşte alene pe tavan. Apoi...

- Da, ştiu.

Dau peste Cristina când ies. Stă pe trepte şi fumează o ţigară, privind poarta de metal ruginit.

- Vrei să plece cu tine, spune ea, fără să se uite la mine.

Cred că Ana le-a povestit Cristinei şi lui Caridad despre
conversaţia cu bunicul. Sunt extenuată după discuţia cu Luis, după evenimentele din ultimele zile, cenuşa bunicii îmi atârnă greu în geantă şi, mai mult decât orice, nu mai pot lupta.

-Da.

Mai trage o dată din ţigară. Fumul se ridică în aer.

- De ce? Pentru că îl iubeşti?

Vocea ei nu e furioasă. Cuvintele sunt rostite pe un ton lipsit de emoţie.

- Da. îmi pare rău, spun, ştiind de îndată ce scuzele îmi părăsesc buzele că sună complet nepotrivit, chiar dacă doar atâta am.

Aici, iubirea pare un lux, într-o lume în care cuplurile divorţate sunt obligate să locuiască împreună, din lipsă de oportunităţi, pentru că aşa vrea guvernul. Iubirea pare un lux într-o lume în care atât de mulţi se zbat pentru lucrurile de bază, pe care eu le iau de bune.

- Tu? întreb.

- Ce? Dacă-l iubesc?

încuviinţez.

- E un om bun. Blând. Munceşte din greu.

- Ce alternativă am? întreb, dintr-odată cu îndoială. Sunt egoistă oare? Sau chiar este plecarea singurul răspuns? Dacă rămâne, îl vor ucide, spun. Da, îl iubesc. Dar nu e despre mine, ci despre viitorul lui.

Ea pufneşte.

- Cât de plăcut trebuie să fie să găsească o

americancă bogată, care să-i uşureze viaţa. Privirea ei mă ţintuieşte. Condamnarea din ea mă dezgoleşte, parcă. Crezi că e prima dată când aud povestea? Ştii câte dintre prietenele mele au visat la un bărbat care să le scoată din ţara asta? Au rămas însărcinate, părăsite sau mai rău? Poate că aici rolurile sunt inversate, dar eşti doar o altă străină bogată care face promisiuni. Ce să ştie el despre lumea ta? Ce vor crede prietenii tăi americani bogaţi despre el?

- Dar nu e aşa, protestez eu.

Chiar sunt insurmontabile diferenţele dintre noi?

- Dar este, nu? Chiar aşa e. Ai venit aici, ai petrecut câteva zile în Cuba, ţi-ai zis că te-ai îndrăgostit, că îl „salvezi" pe Luis. Apoi, te întorci la viaţa ta din America, în siguranţă, departe de asta. Spui că vrei să fii cubaneză.

Mâinile ei flutură în aer, cu ţigara între degete. Scrumul cade pe jos.

- Asta înseamnă să fii cubanez. Să fii femeie în Cuba înseamnă suferinţă. Ce ştii tu despre asta?

Nu ştiu nimic. Nu aşa.

- Ce ai vrea să fac? întreb.

- Nîmic. Nu aş vrea să faci nimic. Dar vă plângeţi cu toţii că v-aţi pierdut ţara, iar în realitate, nu aţi pierdut nimic. Aţi plecat. Ne-aţi lăsat pe noi, restul, în iad. Acum, el va pleca alături de tine.

- Ai prefera să rămână şi să moară?

Nu sunt frustrată din cauza Cristinei, ci din cauza situaţiei, dar acum dă glas fricilor mele celor mai

profunde.

Ea trage din ţigară.

-Nu.

- Atunci, ce-ai vrea să fac? întreb din nou. Nu vrei să plece, dar nu poate rămâne. Care e soluţia?

Zâmbetul ei mă ironizează.

- Aşa e în lumea ta? Lucrurile sunt împachetate cu fundiţă şi au fmal fericit? Te duci în America, alături de Luis. Vă căsătoriţi, aveţi copii şi trăiţi o viaţă perfectă împreună. Dar trebuie să ştii că nu-l vei avea doar pentru tine. Am încercat să îl fac să aleagă între mine şi Cuba, şi a ales Cuba de fiecare dată. Nu contează cât îl iubeşti, cât crezi că te iubeşte el, o parte din el va rămâne mereu aici. Şi o parte din el te va detesta mereu pentru că l-ai dus de aici.

Poate. Poate acele părţi din el sunt suficiente sau poate că lucrurile se vor schimba şi nu va mai trebui să aleagă...

Stau şi o privesc cum sade pe trepte, cu baretele roase ale sandalelor şi cu o expresie de oţel.

Insula asta îţi va frânge inima, dacă-i permiţi.

- Ai putea pleca şi tu.

Ea râde, un zgomot brutal, neafectat.

- Să găsesc un tip care să-mi spună că vrea să mă ducă de aici şi mă lasă borţoasă şi cu nişte boli pe deasupra? Nu, mersi.

- Am putea să vă scoatem din ţară. Pe toate.

Privirea i se umple de dispreţ.

- Am încercat o dată. Ţi-a spus?

-Nu.

- Aveam şase ani. Eram douăzeci pe o plută. Părinţii mei şi alţi cincisprezece oameni au murit. Am petrecut o săptămână plutind, morţi de foame, extenuaţi, înainte să ne culeagă Paza de Coastă şi să ne ducă înapoi la Fidel. Adulţii au fost aruncaţi în închisoare, iar eu, trimisă să locuiesc cu bunica. Cred că-mi ajunge, mulţumesc.

Am prins rădăcini. O parte din mine vrea să o convingă, altă parte vrea să fi plecat deja.

- Trebuie să plec.

Bunicul mă aşteaptă pe Malecón.

- Atunci pleacă.

Când ajung la poartă, mă întorc şi o privesc stingând ţigara de treptele casei, cu privirea spre mare.

Ce spune asta despre un loc pe care oamenii care încearcă să-l părăsească riscă o moarte sigură?

Merg de la casa Rodríguez la faleză, reluând iar şi iar în minte discuţia cu Cristina. Luis e cu bunica şi cu mama lui, discutând logistica plecării. Iar eu sunt aici, în sfârşit împlinind dorinţa bunicii, motivul pentru care am venit. Valurile se izbesc de stânci lângă El Morro[1], iar soarele apune peste încă o zi in Havana.

Bunicul stă alături de mine, privind marea, şi mă întreb de câte ori a făcut-o căutând-o, dincolo de zare.

1 **Castillo de los Tres Reyes del Morro este unul dintre simbolurile Havanei şi unul dintre cele mai vizitate obiective turistice din capitala cubaneză, un castel fortificat menit să apere oraşul.**

Nu-mi dau seama că am pus întrebarea cu voce tare până nu-mi răspunde.

- Mi-am imaginat-o acolo. în America. Soţie şi mamă. Cu viaţa la care visaserăm amândoi – o casă plină de copii, cu un palmier în curtea din spate. Mi-am imaginat-o îmbătrânind, aşa ca mine. Cu fiecare an care trecea, mă gândeam la ea şi speram că e fericită.

Detest că povestea lor nu are un final fericit, că este un alt lucru pe care li l-a luat Fidel.

- Mi se pare incomplet, murmur eu.

- Adesea, aşa e viaţa. E complicată. Nu e finalul, Marisol. Când eşti tânăr, viaţa pare să pună punct când este doar o virgulă. Când am aflat că Elisa se căsătorise, rn-am gândit că povestea noastră s-a sfârşit. Am acceptat-o. Acum, la aproape şaizeci de ani mai târziu, eşti aici. Am o nepoată. Un fiu. O nouă familie. O parte din Elisa. Nu ştii niciodată ce urmează şi asta e frumuseţea vieţii. Dacă s-ar întâmpla totul aşa cum ne dorim, aşa cum plănuim, am rata cele mai bune părţi, plăcerile neaşteptate. Ridică din umeri şi arată în jur. Am avut cu toţii o viziune, un plan. Soarta, Dumnezeu, Fidel – cu toţii şi-au râs de ele. Credeam că sunt pe un drum şi s-a dovedit cu totul altceva. Asta nu înseamnă că este totul rău.

Zâmbeşte şi mă apropie de el.

- Mă bucur că ne-am găsit, spun eu.

Se uită la cer, cu ochii sclipind.

- îmi place să cred că Elisa e acolo, sus, şi ne zâmbeşte, că ne-a adus împreună pentru că a dorit să ne întâlnim, a dorit să faci parte din viaţa mea.

începe să vorbească de parcă ar fi continuarea unei conversaţii pe care o are cu sine, o amintire.

- Purta o rochie, zâmbeşte el, albă. Avea o fustă amplă şi flutura când mergea. Nu mă puteam abţine din a-i privi şoldurile, mărturiseşte, cu o privire care-l face să pară cu zeci de ani mai tânăr.

Râd.

- I-am adus un trandafir de mătase albă. Nu-i voi uita niciodată zâmbetul din momentul când i l-am dat. Eram amândoi foarte agitaţi. Eu îmi tot vâram mâinile în buzunare fiindcă nu ştiam ce să fac cu ele, dorindu-mi doar să îi iau mâna într-a mea şi să nu-i mai dau drumul. Se lăsa noaptea, ştiam că trebuia să ne despărţim şi nu voiam. Nu voiam să-i dau drumul niciodată.

- Aici te-ai îndrăgostit de ea, pe faleză?

- Poate. Sau poate că m-am îndrăgostit de ea din prima clipă, la petrecerea lui Guillermo, când avea expresia aceea atât de sinceră. După ce Elisa a pătruns în viaţa mea, n-a mai fost clipă să n-o iubesc. A fost punctul luminos din ani plini de violenţă şi vărsare de sânge. Mi-a dat speranţă.

- Cum era? il întreb.

- Pasională, loială, curajoasă şi inteligentă. îi păsa de oameni şi de ţară. Avea o bunătate aparte şi voia mereu să vadă ce era mai frumos în cei din jurul ei.

Atât de puţin se schimbase între fata pe care o cunoscuse el şi femeia care mă crescuse!

Bag mâna în geantă şi scot recipientul cu cenuşă.

Degetele mele lasă amprente pe metalul rece.

Aş minţi să spun că nu mi se pare tulburător: actul de a o ţine pe bunica mea decedată în mâini e niţel macabru. Şi, totuşi, simt că-mi alunecă o povară de pe umeri, că arunc mantia durerii care i-a acoperit prea multă vreme.

îmi va fi mereu dor de ea, dar mi s-a oferit o nouă şansă de a o cunoaşte şi, prin ea, o familie nouă. O pauză, în loc de un final.

Este bine aşa cum este – reuniunea dintre ea şi bărbatul iubit, în ţara care i-a păstrat inima pentru totdeauna.

îi dau recipientul bunicului.

îi alunecă o lacrimă pe faţa ridată, când atinge metalul. îi tremură degetele.

- Sigur nu vrei să o faci tu?

Clatin din cap, înţelegând ce lipsise inainte, de ce nu putusem găsi locul care să pară *potrivit*. Nu era un loc, ci o persoană. Am readus-o in Cuba. Ultimii paşi ar trebui să fie ai lui.

îi tremură mâinile când scoate capacul, când înclină recipientul peste mare, în vânt. Nu este romantic, aşa cum mi-am imaginat. în aer plutesc fragmente minuscule de os. Dar ce e romantic, până la urmă?

Ce se întâmplă după aceea contează mai mult. Stăm unul lângă altul şi privim oceanul, până când nu mai putem vedea.

Două sute de kilometri. Două sute de kilometri separă Cuba de Key West, cel mai sudic capăt al Statelor Unite. Două sute de kilometri care par nesfârşiţi.

Câte suflete s-au pierdut pe apele acestea, oameni care au riscat totul pentru o viaţă mai bună? Oameni precum părinţii Cristinei, plini de disperare, întinzându-se după o speranţă vagă? Câţi oameni de ambele părţi ale apei s-au uitat peste ocean, tânjind după ceva ce nu puteau avea: un membru al familiei, o iubire pierdută, ţara în care s-au născut, pământul pe care au făcut primii paşi, aerul pe care l-au respirat cel dintâi?

- Te vei întoarce? mă întreabă bunicul. îi vei aduce aici pe fiul meu şi pe nepoatele mele? Vrei să-ţi cunoşti verişorii?

-Da.

- Atunci, te aştept. Bagă mâna în buzunar, de unde scoate un pachet de scrisori legate cu o sfoară

uzată. Recunosc imediat scrisul. El zâmbeşte. Cred că ea şi-ar fi dorit să le ai.

Capitolul douăzeci şi nouă

ELISA

Zilele şi săptămânile de după Alejandro se aglomerează, februarie trece şi e aproape martie. Valul de durere ne loveşte pe toţi, chiar şi pe părinţii noştri – pe tatăl nostru, care a declarat, cândva, „nu e fiul meu", pentru că încercase să-l asasineze pe Batista, cu atâta vreme în urmă. înmormântarea lui e sobră, doar în familie. Nu suport să mă gândesc la trupul lui distrus, în sicriu.

Oare Dumnezeu a strâns într-un snop toate pierderile noastre ca să le putem purta mai uşor, plutind de la o moarte la alta, oscilând între disperare şi durere? Ar fi fost mai crud dacă s-ar fi întins peste ani sau avalanşa este pedeapsa pentru păcatele noastre?

Nu mai ştiu.

Mi-e rău mai ales dimineaţa, dar din când în când corpul meu mă surprinde şi după-amiază. Am un respect sporit pentru mama; a trecut de cinci ori prin asta, cu patru sarcini sănătoase şi un copil care acum trăieşte cu îngerii.

Magda se agită, surorile îmi strecoară priviri bănuitoare, iar burta mea creşte şi creşte, însă zorii unei noi vieţi sunt înceţoşaţi de moartea care ne cutremură pe toţi. Dar cât mai pot ascunde

schimbările sub fuste? îmi ţin respiraţia şi aştept ca părinţii mei să spună ceva, ca mama să remarce diferenţele de apetit, dar nu o face pentru că durerea o consumă, iar conversaţiile ei şoptite cu tata sunt tot mai disperate, Apoi, părinţii noştri ne vâra în biroul tatei şi motivul devine limpede.

Stau între Beatriz şi Isabel pe canapea, în colţul biroului, rugându-mă ca stomacul meu să reziste la întâlnirea aceasta de familie fără să-mi trădeze starea. Maria şi mama şed pe scaunele de vizavi de birou, iar mama e chiar pe cel pe care am stat eu, rugându-l pe tata sa îl salveze pe Pablo.

Am crezut că îl salvez, trimiţându-l în munţi, dar a fost în van.

Şi Alejandro...

Am un nod în gât. Beatriz se încordează când începe tata să vorbească.

- Situaţia din Cuba se schimbă. Sunt zvonuri că vor adopta o lege care să reformeze suprafaţa de pământ pe care o poate deţine o persoană sau o companie. Micii fermieri vor fi în regulă, însă pentru cei cu peste patru sute de hectare, plantaţiile... Tata înghite în sec. Se spune că Fidel le vrea.

Dorinţa iniţială a lui Fidel, de a se abţine de la guvernare, a dispărut. José Miro Cardona[1] a fost înlocuit de Fidel. Manuel Urrutia Lleo este acum marioneta lui Fidel. Cu toţii suntem.

Fidel mi-a ucis fratele sau a dat ordinul. Sunt

---

1 **Politician cubanez, prim-ministru timp de şase săptămâni, în 1959.**

convinsă.

- Deja e dificil cu mâna de lucru, continuă tata. Daca Fidel primeşte ce vrea... Se poartă cu el ca şi cum ar fi zeu. Nu poţî opri un zeu şi nu poţi negocia cu el. Va distruge totul în cale.

Vocea i se frânge în cuvinte.

- Nu vorbim despre asta, dar ştim. Oamenii îi vor permite, spune tata, îl vor încuraja, alimentaţi de furie şi de setea de sânge, şi îi vor sfâşia în bucăţi pe cei care au prosperat.

Mama păleşte.

Revoluţia Franceza a sosit în Cuba.

El vorbeşte mai încet. Pereţii au urechi în Havana.

- Vom pleca.

- Emilio...

- Taci.

Mama tace.

- Vom pleca pentru că nu mai este sigur să rămânem. Vom pleca până când ne putem întoarce.

Vom pleca pentru că ucid membri ai familiei Perez în Havana.

- Unde? întreabă Beatriz, cu o privire sfidătoare.

Eu închid ochiî, rugându-mă să accepte, să putem trece peste asta cu un minim dezacord. Nu maî am forţă. Dacă pe mine moartea lui Alejandro m-a stors, pe ea a umplut-o de o furie nemaiîntâlnită.

- în Statele Unite, spune tata. Am prieteni în Florida şi ne vor ajuta. în Floria e zahăr. Am pământ acolo.

Nu sunt deloc surprinsă. Tata e genul de om mereu pregătit, cu un plan de siguranţă.

Mama pare pe cale să leşine.

- Dar cine va avea grijă de casă şî de lucrurile noastre? întreabă ea.

Simt un val de simpatie pentru mama. Tata nu e interesat de opinia ei, de preocupările sau de temerile ei. A decis că plecăm în America şi nu va înghiţi niciun contraargument.

- Servitorii, răspunde el. Mătuşa ta poate veni să locuiască aici, o perioadă. Va fi ca şi cum am fi părăsit ţara într-o vacanţă. Doar că acum vom sta mai mult şi vom lăsa ţării şansa de a-şî reveni. Nebunia nu poate continua la infinit. La un moment dat, oamenii îşi vor veni în fire. Fidel nu oferă soluţii reale pentru Cuba. N-are experienţă de guvernare, n-are ce trebuie pentru a conduce ţara. Se adună în jurul lui fiindcă l-a dat jos pe Batista, însă ţineţi minte: va veni un alt lider al cărui nume îl vor scanda. Familia Perez croieşte viitorul Cubei de secole. Ţara asta s-a construit cu zahăr. Vom avea mereu un cămin în ea.

Vreau să îl cred. Vreau să cred în ceva când mă tem ca nu mai cred în nimic.

Isabel plânge. Beatriz pare gata să pocnească pe cineva. Părinţii mei par uşor şocaţi când parcurg planul, în şoaptă, să nu audă personalul.

Personalul.

Ce se va întâmpla cu Magda?

Ce îi vor spune Anei şi celorlalţi prieteni ai mei?

- Nimic, spune tata, când întreb tare. Nu veţi spune nimic care poate atrage atenţia. Cuvintele

lui sunt îndreptate spre noi toate, dar privirea lui este la Beatriz.

Maria e prinsa între entuziasm şi teamă. Are treisprezece ani.

Mâna mea se mişcă spre stomac, spre vîaţa de sub palma mea, viaţa mititică dinăuntrul meu. Nu mai pot ascunde multă vreme secretul. După ce ne stabîlîm în America, va trebui să spun familiei despre copil şi să înfrunt schimbarea suplimentară. Dar nu încă.

Nu înainte să trecem de această nouă provocare, de această nouă schimbare a sorţîî.

Aşa că acum vom merge să locuim în ţara care ne-a croit destinele, că am vrut sau nu. Nu îmî scapă ironia că hotelurile şi cazinourile noastre sunt pline de americani, iar acum le vom inunda ţara întocmai, căutând un sanctuar departe de nebunia în care suntem captivi.

- Plecăm mâine, decretează tata.

Surorile mele plâng pe înfundate ca să nu afle ceilalţi din casă de planurile noastre.

- Mergem ca turişti. E singura cale. Veţî considera totul ca pe o vacanţă. Puteţi lua fiecare câte o valîză. Tot ce e de valoare rămâne.

- Ce facem când ajungem acolo? Unde vom locui? Cum vom trăi? întreabă Isabel.

Se gândeşte la logodnicul ei? Eu l-aş părăsi pe Pablo, dacă ar fi în viaţă? Nu ştiu. împărtăşesc temerile tatei, ideea că nu mai suntem în siguranţă în propria ţară – trupul fratelui meu, zăcând în pragul casei noastre, o dovedeşte. Mi-e frică să îmi nasc copilul aici, copilul nostru, mi-e frică de viitor.

America este necunoscuta, dar nu poate fi mai rău acolo decât aici.

Pentru tot restul serii, casa tace. Părinţii mei s-au retras în dormitor, Maria s-a culcat, iar eu sunt convinsă că Beatriz şi Isabel s-au furişat afară, poate să-şi ia rămas-bun în felul lor.

Împachetez valiza, surprinsă de cât de uşor este să condensezi o viaţă într-un spaţiu atât de mic. Fireşte că e mult mai uşor când trebuie să-ţi laşi în urma lucrurile de valoare. Mă schimb apoi în cămaşa de noapte şi în halat. Caseta mea de bijuterii, plină de tot ce am, mai puţin un lucru, se află pe comodă.

Câteva minute mai târziu, intră Magda.

- Beatriz şi Isabel îşi fac de cap pe afară, se plânge ea.

Nu mă pot abţine: zâmbesc de tonul ei indignat. Oraşul ne cade în cap, iar ea se preocupa de reputaţia surorilor mele.

Nu cred că am iubit-o vreodată mai mult.

- Cum te simţi? mă întreabă, aşezându-se pe pat, lângă mine, şi masându-mi spatele cum făcea când eram mai mică.

îmi pun capul pe umărul ei, cu mâna pe stomac. Mi-am dat seama că o fac tot mai des şi mă opresc în mijlocul mişcării când sunt în public. Am obosit să ţin toate secretele.

- Mai bine. Mulţumesc.

Nu am voie să plâng.

Inspir adânc.

- Aş vrea să-ţi dau ceva.

Mă duc spre comodă. îmi tremură degetele când îi întind caseta de bijuterii. Va fi unul dintre secretele noastre, ca atâtea altele înainte.

- Mâine plecăm într-o călătorie spre America.

Tata va spune personalului mâine, dar pe Magda am considerat-o mereu parte din familie. Ea mă ia de mâna, cu degetele tremurând. Cu siguranţă înţelege momentul călătoriei.

- Am putea să fim plecaţi o vreme.

Nu am voie să plâng.

- Şi nu ştiu când ne întoarcem. Aş vrea să-ţi dau astea.

Magda scutură din cap, cu lacrimi în ochi.

- Nu pot.

încerc să-mi lipesc un zâmbet pe faţa, să îmi reţin emoţiile care deja ameninţă cu revărsarea.

- Dar eu aşa vreau. Inspir adânc. Vreau să le iei şi sa te duci la familia ta. Sunt în Santa Clara, nu? Vreau să le foloseşti ca să obţii lucrurile de care ai nevoie. Să ai grijă de tine şi de familia ta. într-o zi, e posibil ca Fidel şi oamenii lui să vină să ia casa şi tot ce e în ea şi, dacă aşa va fi, aş vrea să ştiu că tu eşti bine. Că ai libertatea să faci cum pofteşti.

- Nici nu începe vorbă.

- Te rog. Te rog să o iei. îmi voi face griji pentru tine cât voi fi în America, dacă nu o iei. Sunt vremuri grele şi vreau să ştiu că eşti în siguranţă. Te

rog.

Are lacrimi pe obraji.

- Dar e tot ce ai şi e prea mult.

- Nici pe departe.

Nu există preţ pentru nopţile în care m-a legănat până am adormit, pentru dăţile în care m-a ţinut în braţe, când eram bolnavă, pentru lacrimile pe care mi le-a şters. Nu există preţ pentru cei nouăsprezece ani în care m-a iubit şi mi-a fost ca o mamă.

O iau în braţe, o ţin strâns, aşa cum a făcut şi ea de nenumărate ori pentru mine, iar umerii i se zguduie şi mie mi se rupe inima.

- Te iubesc, şoptesc.

- Şi eu te iubesc, spune ea. într-o zi, îţi voi ţine copilul în braţe, aşa cum te-am ţinut şi pe tine când erai mică.

Mi-e greu să-i dau drumul.

- Am nevoie de ajutor, spun la telefon.

- Ce este?

Cred că, dacă i-aş zice Anei că trebuie să îngrop un cadavru în grădină, ar aduce lopata.

- Poţi veni?

- Sigur.

Jumătate de oră mai târziu, ne întâlnim în curtea din spate, sub bananierul enorm unde ne Jucam când eram mici. Suntem în cămăşi de noapte şi halate. Nu e prima data când avem o aventură nocturnă, deşi când eram mai mici ne limitam la secrete împărtăşite despre băieţii care ne plăceau. Acum, îi cer să îmi păzească cel mai mare secret.

- S-a întâmplat ceva?

- Plecăm mâine, şoptesc eu. în Statele Unite.

Nu zic şi restul pentru că unele cuvinte sunt prea dureroase. Că nu ştiu când ne întoarcem.

Ochii i se umplu de lacrimi.

- Elisa.

- Nu putem rămâne.

Ea încuviinţează. Are încheieturile albe şi se ţine de reverul halatului. Toată lumea ştie ce a păţit fratele nostru.

- Nu sunt surprinsă. Nu sunteţi singurii.

- Părinţii tăi?

Ana clatină din cap.

- Vor să aştepte să vadă ce se întâmplă în lunile următoare.

Nu-i pot învinui. E greu să laşi totul în urmă, iară să ştii
ce te va aştepta la întoarcere.

- îmi va fi dor de tine, zice ea.

Sunt răguşită.

- Şi mie.

Mă îmbrăţişează, iar familiaritatea gestului este balsam şi sare pe rană. Aici e acasă. Cum să plec?

Ana îmi dă drumul, iar eu îmi şterg lacrimile de pe obraji. Privirea ei trece peste lopăţica improvizată, furată dintre ustensilele mamei. Ideea mea nu e deloc originală – cu două ore în urmă, l-am văzut pe fereastra dormitorului pe tata, furişându-se în noapte şi îngropând lucruri cam la treizeci de metri de

bananier – dar e singura la care m-am putut gândi.

- Ce facem? întreabă Ana, cu un zâmbet trist. Dezgropăm comori?

Este exact genul de bucluc în care am fi intrat când eram mai mici, când săpam florile mamei şi ne prefăceam că suntem femei pirat. Dau vina pe corsarul francez pentru inspiraţie.

- Nu. Le îngropăm.

Scot cutia pe care am furat-o din biroul tatei. înăuntru mi-am pus cele mai preţuite lucruri, amintirile mele, tot ce mi-a rămas de la Pablo.

- Dacă se întâmplă ceva, le dezgropi să le păstrezi pentru mine? Nu ştiu ce să fac cu ele şi nu vreau să le găsească altcineva. Ai putea să le păzeşti pentru mine?

Aş putea să i le las Anei, dar cine ştie unde va ajunge familia ei, cum se vor schimba lucrurile şi pentru ei. Dacă nebunia revoluţiei m-a învăţat ceva, este că oamenii sunt imprevizibili. Prefer să mă bazez pe constanţa pământului. Nu-i pasă al cui sânge se varsă peste el sau ale cui cizme mărşăluiesc prin iarba lui; este Cuba, impenetrabilă pentru cei care vor să o controleze. Pământului nu îi pasă de revoluţii.

- Firește că da, spune ea.

Ana ia instrumentul şi o pufneşte râsul.

- Asta-i o lingură de servit de-a mamei tale, nu-i aşa?

-Da.

Aproape că râd şi eu. Două debutante din Havana, în halate, folosindu-se de tacâmurile mamei să sape în

curtea din spate. Nu-mi vine o idee mai bună. Pare un an al tragediilor absurde.

Cât săpăm, vorbim în şoaptă. Zgomotul oceanului ne ascunde. Vorbim aşa cum numai două prietene de o viaţă pot să o facă, construindu-ne o clipă de pace în aceste vremuri fragile...

Sunt norocoasă că corsarul a decis să-şi construiască tocmai aici casa, pe strada asta pe care, într-o zi, un magnat al romului a clădit-o pe a lui, dăruindu-mi încă o soră.

După ce am săpat o groapă suficientă, aşez cutia de lemn înăuntru. Mâna îmi pluteşte spre stomac. îmi voi aduce copilul aici, să sape cu mine? Poate că voi transforma totul într-o vânătoare de comori, un joc.

Acopăr cutia cu pământul rece. Degetele mele sunt pline de pământ. Mi se strecoară sub unghii într-o zi, voi aduce aici copilul nostru. îi voi arăta scrisorile noastre, inelul pe care mi l-a dăruit tatăl lui, ii voi oferi această parte a poveştii şi a iubirii noastre. Pământul îmi va păzi secretele, va păstra această bucată de Havana pentru mine – amintirile mele.

Pentru când ne vom întoarce.

Capitolul treizeci

Marisol

îţi caut faţa printre oamenii care intră în Havana. Visez că sunt in braţele tale, că te sărut.

Mi-e dor de tine şi te iubesc.

Unde eşti? Când te intorci?

Ai avut dreptate şi acum înţeleg. N-am fost atenţi. Am trăit în bulele noastre strâmte şi, acum că s-au

spart, nu îmi recunosc ţara. Nu ştiu care-mi e locul în lume.

Citesc scrisorile bunicii pentru Pablo – cele pe care i le-a dat lui Guillermo, înainte să creadă că Pablo e mort, după ce Fidel a preluat Cuba, cele trimise bunicului meu cât a ţinut relaţia lor. Am început de la prima scrisoare pe care i-a tri- mis-o şi am ajuns la ultima. Mi se pare că stă lângă mine, pe pat, iar cuvintele ei îmi dau imboldul de care aveam nevoie.

îmi doresc să fi făcut mai mult. Să fi luptat.

A doua şi ultima zi, mă trezesc cu soarele dimineţii pătrunzând printre nori, cu locul de lângă mine rece. După ce m-am întors de pe faleză, după ce am citit toate scrisorile bunicii, l-am căutat pe Luis. Am adormit împreună pe patul îngust din camera mea de oaspeţi din casa Rodriguez, cu hainele pe noi, cu braţul lui Luis în jurul taliei mele. Dar acum a plecat.

Străbat casa, încercând să nu fug, spunându-mi că probabil a ieşit la plimbare şi că nimic nu ne poate opri să părăsim azi Havana. Cu ajutorul bunicului, am primit acces la telefon şi am sunat-o pe Lucia ieri. Am implorat-o să ne ajute, să facă rost de avion, să ne cumpere bilete spre Antigua, să îl roage pe tata să îl aducem pe Luis în Statele Unite. Nu i-am zis toată povestea, ci doar părţile pe care trebuie să le ştie. îi voi spune restul pe veranda din spate a casei din Coral Gables, cu mimoze în mână. O altă viaţă.

îl găsesc pe Luis pe balcon, privind apa. Nu se întoarce când deschid uşa, dar mă prinde cu braţul şi

mă lipeşte de el.

Expir.

Nu vorbim.

Mâna din jurul taliei mele o găseşte pe a mea, degetele ni se împletesc, degetul lui mare trece peste inelul bunicii. Nu ştiu ce să spun şi ce vrea să audă.

Dacă rămâne, va muri. Dacă pleacă, îi cer să părăsească tot ce ştie, pentru ce s-a luptat. Cristina are dreptate, oare? Va simţi mereu că a abandonat Cuba? Mă va detesta fiindcă l-am făcut să aleagă? Va regreta plecarea?

Nu ştiu.

Mă gândesc la deciziile despre care-mi făceam griji, înainte să vin aici, cele pentru care mă voi îngrijora de acum înainte – dacă sunt prea implicată în ce fac, dacă nu sunt destul de implicată, dacă am suficiente provocări în munca mea şi mă face fericită. Acum, mi se par un lux.

Decizia lui este una dintre cele fundamentale, iar el trebuie să o ia într-o zi, să-şi părăsească ţara, familia, viaţa. Dar bunicul a zis limpede că n-are decât o zi sau două până ce guvernul îşi va da seama, până ce vor veni după el.

Trebuie să plecăm azi.

- îmi pare rău, şoptesc eu.

Luis clatină din cap.

- Sunt supărat, dar nu pe tine. îmi pare rău dacă ai crezut asta. Ştiam preţul a ceea ce făceam. Ştiam ce riscuri îmi asumam. Este vina mea.

- Luis...

- Te iubesc, şopteşte el.

Cuvintele mi se par un rămas-bun.

Pe obraz mi se rostogoleşte o lacrimă.

- Ce câştigi dacă rămâi? Câteva zile? O săptămână? Ce diferenţă ai putea face? Gândeşte-te la toate lucrurile bune pe care le-ai putea realiza în mai mult timp. Cu mai multe resurse. La binele pe care îl poţi face dacă nu ţi se cenzurează cuvintele, dacă guvernul nu-ţi blochează site-ul, dacă nu îţi este teamă că vei fi lovit cu maşina când treci strada, doar pentru că nu gândeşti ca ei. Ai spus că ar trebui să scriu despre experienţa mea cubaneză. Ajută-mă. Gândeşte-te la binele pe care l-am putea face împreună, la oamenii pe care i-am putea ajuta. Şi familia ta? Cât va dura până ce vor veni după bunica ta, după mama ta, după Cristina? Ei o vor face, ca să te oprească, fiindcă pot. Bunicul meu le poate proteja, dar dacă tu agiţi regimul mai departe, se va schimba situaţia.

- Crezi că nu ştiu? Crezi că nu am cântărit mereu preţul acţiunilor mele? Nu există şansă de câştig. Orice cale adopt e problematică.

- Ai putea pleca.

- Dar n-aş mai fi cubanez, nu? Aş trăi cu tine, într-un conac din Miami, în timp ce oamenii mei se zbat. în timp ce bunica mea munceşte să-şi întreţină familia. Ce fel de om aş fi?

- Ai fi un om viu, spune cineva din spatele nostru.

Ne întoarcem amândoi la auzul vocii mamei sale. Se află în prag, cu o expresie obosită.

- Şi tu? Abuela? Cristina? Cine va avea grijă de voi?

Ea străbate distanţa dintre ei şi îi atinge obrazul cu mâna.

- Nu avem nevoie să ai grijă de noi. Ne-am descurcat până acum şi vom continua să facem ce am făcut mereu. Creştem unde suntem plantate. Aici e casa noastră şi aici vom muri. E alegerea noastră. Aş fi putut încerca să plec când erai mai mic, să-mi încerc norocul pe o plută, pe mare. Nu am fac ut-o fiindcă mi-a fost frică să nu fiu prinsă şi trimisă înapoi, să nu mor pe apă. Am văzut oameni care îndrăzneau să vorbească şi mureau pentru asta, i-am văzut dispărând, şi ţi-am zis să ţii capul la cutie, să faci cum vor ei, să-ţi accepţi soarta. Dar acum ştiu. Nu se schimbă nimic, oricât muncim, oricât ne rugăm pentru schimbare, şi ce ne arunca ei nu ajunge. Sunt obosită şi îmbătrânesc. Nu mai este lupta mea. E a ta. Nu risipi ocazia. Du-te în Statele Unite.

- Dar tata...

Ea inspiră adânc.

- Tatăl tău ar fi de acord cu mine. El a crezut că trebuie să-ţi duci viaţa dedicat unei cauze mai importante decât tine. Nu mă pot gândi la o cale mai bună de a-i onora amintirea decât felul tău de viaţă. Ar fi fost mândru de tine. Mereu.

Luis are o lacrimă pe obraz.

- Vremurile se schimbă. Poate că poţi face mai multe din afara Cubei decât din interior.

Are ochii in lacrimi.

- Vei fi mereu fiul meu. Te voi iubi mereu şi îmi pare rău că n-am spus-o destul. Sunt mândră de tine, tare mândră. Simt atâtea feluri în care poţi servi, Luis. Uneori, cel mai curajos lucru pe care-l poţi face e să decizi să pleci când nu mai e înţelept să rămâi.

- Studenţii...

- Vor supravieţui şi fără tine. Vom supravieţui cu toţii, într-o zi, lucrurile se vor schimba şi ne vom revedea.

Cuvintele ei dizolvă hotărârea, teama, îndoielile, până ce văd acceptarea din privirea lui şi, dintr-odată, bărbatul care mi s-a părut atât de încrezător, atât de sigur pe sine, încă de la aeroport, pare pierdut şi derutat.

- Voi trimite bani, spune el. Voi scrie.

- Da, ştiu. Ea îl îmbrăţişează un moment şi îi dă drumul. Trebuie să merg la piaţă. Să nu uiţi să-ţi iei rămas-bun de la bunica.

Se uită la mine, iar eu mă pregătesc de cuvinte grele.

- Ştiu ce ai făcut şi ce sfori ai tras. Mulţumesc.

încuviinţez, printre lacrimile care-mi înceţoşează privirea.

- Să aveţi grijă unul de celălalt, spune ea.

- Aşa vom face, promit eu.

Ea mai rămâne o clipă să se uite la Luis, apoi pleacă.

Termin de împachetat cât timp Luis îşi ia rămas-bun de la Cristina. Pun scrisorile pe care mi le-a dat

bunicul în bagajul de cabină, alături de trandafirul alb şi de scrisorile păstrate de bunica în cutia de lemn, ca să pot explica familiei povestea. Am şi o scrisoare pe care bunicul meu a scris-o pentru fiul lui, pe care i-o voi duce tatei. Las darurile pentru Ana şi familia ei, şi banii rămaşi, păstrând doar cât e necesar pentru a ne acoperi călătoria. Sper să le fie de folos.

Cineva bate la uşă.

- Intră, spun.

Luis o deschide.

- Eşti gata?

- Da. Cum a mers cu Cristina?

- Mi-am luat rămas-bun.

- Va fi bine?

- Aşa sper. Are rude îndepărtate în Oriente[1]. S-ar putea duce să locuiască la ei. Nu s-a decis. Bunica şi mama o consideră din familie. Sper ca va rămâne aici.

- Tu vei fi OK?

- Aşa sper. Luis îmi întinde mâna. Bunica vrea să ne conducă. Va ajunge curând aici prietenul meu, Oscar, să ne ia cu maşina.

îmi ia bagajele într-o mână, prinzându-mă cu cealaltă. La baza scărilor îl aşteaptă o valiză. Pablo l-a sfătuit să nu ia multe lucruri cu el, pentru că ar ridica semnale de alarma dacă pare că ar pleca pentru mai mult decât o vacanţă scurtă, romantică, în Antigua,

1 **Cea mai estică provincie cubaneză până în 1976, din care este originară şi familia Castro.**

alături de iubita lui americancă. Eu sper să nu sape adânc la aeroport, sper ca bunicul să îl poată ascunde pe Luis o zi sau două. Nu sunt multe speranţe, dar acum sunt tot ce avem.

Ne apropiem de salonaşul Anei, unde ea stă pe canapeaua de mătase uzată, cu un zâmbet pe chip şi cel mai bun set de porţelan în faţa noastră.

- A fost al mamei, spune ea, când remarc cât sunt de frumoase. Şi înainte, al mamei sale. Şi tot aşa. A venit din Spania, pe navă.

Ne aşezăm vizavi de ea şi ea ne toarnă cafea, oferindu-ne şi un platou cu gustări. Are o eleganţă în mişcări şi o abordare ceremonioasă a întregului proces care vorbesc despre vremuri uitate.

Sorb din cafea în timp ce ea şi Luis discută despre cina din seara aceea, despre cartier, despre orice, numai despre ziua care ne aşteaptă nu.

Se aude o bătaie în uşă, rău-prevestitoare, care tulbură pacea creată în cămăruţă. Este fie poliţia, fie prietenul lui Luis care a venit să ne ducă la aeroport.

Luis mă ia de mână şi mă strânge. îmi bubuie inima când se scuză şi se duce să vadă cine este, iar când aud în sfârşit vocea lui alături de a lui Oscar mă mai liniştesc.

Eu şi Ana ne privim peste marea de porţelan a familiei.

- Faceţi ce trebuie, îmi spune ea.
- Aşa sper.
- Aşa este. Era timpul să plece, chiar dacă nu e pregătit.

-Am putea...?

- Să mă scoateţi şi pe mine din ţară?

încuviinţez.

- E cu cincizeci şi opt de ani prea târziu. Cuba e acasă. Voi muri aici şi n-aş vrea să fie altfel. Dar Luis e tânăr. Merită să aibă copii şi să-i poată creşte într-o lume cu un viitor strălucit. Unde pot visa. îi veţi aduce înapoi, într-o zi, şi le veţi arăta unde am locuit. Le veţi spune poveştile noastre, ca să ştie de unde vin, să-şi cunoască rădăcinile.

-Da.

- Sunt bucuroasă că v-aţi găsit, spune ea. Că te-ai întors. Elisa ar fi mândră de tine. Mă rog să te vegheze şi să te conducă în călătoria care te aşteaptă.

Paşii lui Oscar şi Luis se apropie, iar noi ne ridicăm. Ea mă ia în braţe, mă ţine strâns, mâinile ei îmi mângâie părul.

- Să nu uiţi niciodată de unde vii. Vii dintr-un şir lung de supravieţuitori. Ai încredere în asta, când dai de greu. Şi să aveţi încredere unul în altul.

încrederea pare o exagerare. Luis şi cu mine ne cunoaştem de numai o săptămână, dar ce mai e sigur pe lume? Guvernele se schimbă, regimurile cad, alianţele se transformă – cu atâtea care ne aşteaptă mi se pare că iubirea este singurul lucru în care merită să am încredere.

Ana se desprinde şi îi zâmbeşte lui Luis.

- Vino aici, îi face semn.

El se apropie de ea şi pare pe cale să cedeze.

Ea îi şopteşte ceva, iar el încuviinţează, ţinând-o în

braţe. Ea se retrage, cu ochii în lacrimi şi privirea sclipind de iubire şi mândrie.

Oscar ne aşteaptă la intrare. Bagajele noastre sunt deja încărcate în portbagajul maşinii lui Luis. Ne sărutăm pe obraji şi ne urcăm în decapotabilă, Luis şi cu mine în spate, Oscar la volan, cu Ana privindu-ne, o prezenţă liniştitoare şi o amintire a ce lăsăm în urmă.

Luis îmi ţine mâna într-a lui, când ne întoarcem să o privim pe Ana, rămasă în pragul singurei case pe care o cunoaşte el.

Maşina iese de pe alee, lovind pietrişul, îndepărtându-se de familia Rodriguez, de Ana, până ce casa se transformă într-o pată în depărtare.

Ne întoarcem şi privim înainte, bucurându-ne de ultima privelişte asupra Havanei. Oraşul nu dezamăgeşte şi poate că doar îmi imaginez, dar cerul mi se pare mai frumos ca înainte, iar zgomotul străzii, oamenii care râd, muzica revăr- sându-se pe geamurile deschise sunt o melodie în sine.

Oscar vorbeşte necontenit în timp ce ne deplasăm prin Miramar, echilibrând sobrietatea zilei. Cuba trece pe lângă noi în fulgerări de culoare, însoţită de elegia sunetelor stradale. încerc să memorez peisajul, să fac o fotografie mentală pe care să o port cu mine până ce ne întoarcem.

Oare face şi Luis la fel?

Mi se pare că ajungem la aeroport în doar câteva minute.

Sunt dornică să plec, să mă întorc la siguranţa casei mele din Miami, la familie, la lumea pe care o cunosc. Dar nu vreau să plec, să abandonez oamenii care acum

fac parte din inima mea. Mi-e teamă că nu îl vor lăsa să plece. Că ne vor arunca în temniţă pe amândoi.

Oscar şi Luis se îmbrăţişează pe jumătate şi se bat pe spate în faţa aceluiaşi aeroport în care l-am cunoscut eu. Schimbă o privire. Cât i-o fi zis Luis lui Oscar? A fost implicat de la început în eforturile sale? E unul dintre cei ale căror nume le păzeşte Luis? Ştie ce se întâmplă? Şi el vrea să-şi rişte libertatea ca să ne ajute? Înţelege că acest la revedere ar putea fi pentru totdeauna, nu pentru câteva săptămâni?

Cred că ştie şi, încă o dată, sunt copleşită de bravura şi bunătatea conaţionalilor mei.

- Noroc, omule, zice Oscar.

îmi iau repede la revedere de la el, făcând tot ce-mi stă în puteri să frizez normalitatea, să nu trădez că tremur în interior. Luis este stoic, alături de mine, exceptând tresăririle degetelor şi încordarea mâinii, cât străbatem aeroportul.

Soldaţii înarmaţi postaţi peste tot mi se par spectre care prevestesc răul, şi am nevoie de tot curajul să nu le arunc mai mult de o privire în trecere, sa continui să-mi văd de mers ca şi cum nu m-aş teme de nimic, ca şi cum am fi doar călători obişnuiţi.

Ne înregistrăm pentru îmbarcare şi ne luăm permisele, îmi lipesc un zâmbet pe faţă, schimbând amabilităţi cu femeia de la ghişeu. îmi bubuie inima. Aştept să spună că e ceva în neregulă la biletele noastre, că zborul nostru a fost amânat.

Trecem însă prin procesul pe care l-am mai trăit de sute de ori. După câteva minute, plecăm, cu un zâmbet.

îmi tremură picioarele când ne apropiem de zona vămii. Suntem doar doi oameni obişnuiţi şi, totuşi, mi se pare că toată lumea se uită la noi, că ne luminează un reflector deasupra capului.

Să fie ultimele noastre momente de libertate?

Povestea exilului are surse diferite. Sunt cei care, asemeni familiei mele, au fost norocoşi să poată pleca atunci când mai era posibil, să ia un zbor spre Statele Unite, chiar dacă drumul era pavat de bandă roşie montată de autorităţi şi de refuzuri. Apoi mai sunt copiii lui Peter Pan[1], ai căror părinţi au fost atât de disperaţi să îi scoată din ţară, că i-au pus într-un avion singuri şi i-au trimis în State, cu speranţa că, intr-o zi, se vor regăsi, visând să aibă copiii lor o viaţă mai bună decât ar fi avut într-o Cubă suficient de puternică să necesite un asemenea sacrificiu. Apoi mai sunt şi cei care-au plecat cu exodul din MarieP, în 1980, când Castro a lăsat peste o sută de mii de cubanezi să plece în America. Şi mai sunt şi plutaşii, cei ale căror inventivitate şi curaj i-au îndemnat să ia cu asalt mările în plute improvizate, cele două sute de kilometri spre libertate, înfruntând moartea sau, dacă erau prinşi înainte să ajungă pe ţărmul Statelor Unite, o viaţă în închisoare.

Cubanezii există într-o stare de speranţă continuă.

La suprafaţă, *ojalá* se traduce prin „să sperăm” în engleză. Dar numai pe hârtie. E o definiţie de dicţionar. Realitatea este că sunt cuvinte care sfidează încercarea de a le traduce; sensul lor cuprinde o

1 **Emigrare în masă a cubanezilor din portul Măriei, între 15 aprilie şi 31 octombrie 1980.**

armată de lucruri care fierb dedesubt. Cuvântul conţine frumuseţe, mai mult decât frivolitatea unei speranţe aleatorii. Vorbeşte despre viaţă, despre momentele grele şi măreţe, despre lipsa totală de predictibilitate. Şi, în miezul lui, cuvântul ia totul şi-l pune în mâinile unei puteri superioare, recunoscând limite celor de pe pământ, şi speranţa, speranţa nepătată, speranţa de care îţi legi viaţa, că dorinţa ta cea mai adâncă, cea mai pură, va fi îndeplinită cândva.

Simt acum speranţa aceea, cât ne croim drum prin aeroport. Speranţa că nu ne vor opri, că nu ne vom petrece restul zilelor într-o închisoare cubaneză, că vom ajunge de partea cealaltă.

Nervii pe care-i simte Luis îmi ating membrele. îi tremură mâinile, are maxilarul încleştat, privirea i se mişcă prin aeroport, spre soldaţii în uniformă, spre armele din mâinile lor, aşteaptă să vadă dacă unul dintre ei se va apropia şi îl va lua, dacă va dispărea la fel ca alţii care au îndrăznit să sfideze guvernul. Dacă-l voi urma şi eu.

Niciodată nu mi-a fost mai frică şi nici n-am fost mai înclinată să mă rog.

Sunt prinsă între două limbi. Am învăţat spaniola înainte de orice, am crescut vorbindu-le pe ambele acasă şi la şcoală, în cele mai vulnerabile momente, cele în care simt lucrurile cel mai adânc, în care sper, în care mă tem, în care iubesc, spaniola îmi vine în minte prima dată.

Rugăciunea mă străbate acum.

Trec prima, apropiindu-mă de biroul vamal cu un

zâmbet precaut. întind paşaportul şi permisul de îmbarcare, alături de jumătatea cârdului de turist primit când am intrat în ţară. Schimbăm câteva vorbe despre excursia mea în Cuba şi, din colţul ochiului, îl văd pe Luis apropiindu-se de alt ghişeu.

Timp de câteva minute, nu aud decât un ţiuit în urechi şi îmi simt corpul suspendat în aşteptare. Părăsesc ghişeul şi mă apropii de punctul de securitate, unde îmi va fi scanată geanta. Aştept. Aştept să mi se alăture Luis.

îmi răsucesc inelul pe deget, iar şi iar, în timp ce el vorbeşte cu ofiţerul de la Imigrări, cu un zâmbet pe faţă, pe care-l ştiu de fals. încerc să le ascult conversaţia, să citesc cuvintele care le cad de pe buze. Apoi se termină totul.

Luis se îndreaptă spre mine, trecând de ghişeu.

Mă lasă genunchii.

Luis mă cuprinde de talie cu braţul, mă trage în faţă, spre coada de la verificarea de securitate, unde-mi pun geanta pe bandă, cu membrele vibrând de adrenalină.

Buzele lui îmi ating tâmpla.

- Aproape am ajuns, îmi şopteşte la ureche.

Trec minute, trecem prin verificare, facem ultimii paşi şi ne lăsăm pe scaunele de lângă poartă.

îmi imaginez cum şedea familia mea aici, aşteptând avionul care să îi ducă în Statele Unite, fără să ştie când şi dacă se vor întoarce. înţeleg ceva mai bine nesiguranţa lor, genul de nesiguranţă care-ţi invadează oasele, care vine din lipsa unei ţări pe care să ţi-o

apropriezi, o ţară unde să poţi să te odihneşti,

O familie de turişti şade lângă noi, fără nicio idee despre încordarea care emană dinspre mine şi Luis. încerc disperată să nu ma uit la ei, să mă uit doar pe geam, la podeaua monotonă, la tavan, dar mi se pare că mă obligă să îi privesc, că îşi doresc să îmi vorbească, aproape palpabil.

Poate că vor să se conecteze, în aeroportul aglomerat de călători care pleacă dintr-o ţară pierdută, poate cred că Luis şi cu mine părem un cuplu simpatic, poate că nu văd rana deschisă a amândurora. Nu par să se poată abţine.

- A fost prima călătorie în Cuba? mă întreabă soţia.

încuviinţez, extenuată brusc de frică, de pierdere şi de
apăsarea speranţei.

- E incredibilă, nu-i aşa? continuă ea, iar eu dau din nou din cap, politicoasă, gata să mă urc odată în avion. E atât de frumoasa aşa, în stare naturala, înainte să vina turiştii şi sa o distrugă.

O spune de parcă am împărtăşi un secret, de parcă am fi dat peste un oraş pierdut.

Luis se încordează lângă mine, iar eu încuviinţez din nou.

Dezamăgită, se lasă din nou pe spate şi îşi întoarce atenţia la soţ şi la copii.

Ce ar mai fi de zis?

Ideea ca frumuseţea aceasta distrusă este destinul Cubei e la fel de deprimantă ca ideea că viitorul ei va fi

alcătuit din vase de croazieră şi cazinouri. Ca lucrurile care au hrănit focurile revoluţiei vor renaşte – chiar dacă nu au murit vreodată.

Că există ceva fermecător în problemele de oriunde ai întoarce privirea. Toată lumea vorbeşte despre Cuba ca fiind „deschisă" şi „liberă" dar înseamnă lucruri diferite pentru oameni diferiţi. Pentru unii, este speranţa pentru lanţuri de fast-food şi giganţi comerciali; pentru alţii, libertatea de a trăi într-o ţară pe care să o numească a lor, în care să păstreze o urmă de autonomie.

Acum cunosc furia care-l arde pe dinăuntru pe Luis, incapacitatea de acceptare că ar fi condiţia naturală a Cubei. Speranţa de mai mult.

începe îmbarcarea şi ne scuteşte de conversaţie.

înaintăm la coadă, înghesuiţi între turişti jubilanţi, arşi de soare, care povestesc despre aventura lor exotică. Urcăm în avion pe furiş, privind peste umăr după uniforme. Luis îmi spune să mă aşez la margine, iar mâinile lui se prind de suporturile pentru braţe, cu încheieturile albite. îmi dau seama că el nu a mai zburat cu avionul.

Câte se vor mai schimba în viaţa lui?

Minutele devin o veşnicie în timpul în care aşteptăm să se învârtă roţile pe pistă, să se ridice avionul pe cer. Mi se pare că merg de zece ani, că nu mă mai recunosc. Avionul se îndepărtează de poartă, iar bătăile inimii mele se calmează, membrele mi se relaxează, respiraţia mea încetineşte şi devine mai profundă.

Ne ridicăm. Cuba rămâne în urmă, Miami ne aşteaptă în depărtare, la un ocean distanţă.

Acasă.

Aterizăm în Antigua, unde ne aşteaptă avionul privat al companiei tatălui meu. M-am folosit de toate favorurile din familie ca să ajung aici şi îi mulţumesc în gând Luciei pentru că a reuşit. îi sunt datoare vândută acum, chiar daca ştiu cât de mult s-a bucurat de aventura de a ajuta pe cineva să se strecoare ilegal din Cuba. Asta se va transforma într-una din poveştile care devin legende, împărtăşite de Noche Buena şi la prânzuri în familie. Are şi familia mea defectele ei, dar dacă îţi curge prin vine o picătură de sânge Perez sau Ferrera, te ajută până în pânzele albe.

Ajungem în Miami peste câteva ore, iar eu trec prin rutina sosirii ca prin ceaţă. Luis tace, notând tot ce vede şi ce aude. Mă simt stânjenită de avionul privat, de opulenţa, dar asta se risipeşte când mă gândesc ce am reuşit.

Ne aşteaptă avocatul familiei, alături de avocatul specializat în imigrări contactat de Lucia. Când a ajuns aici, în 1959, străbunicul meu şi-a făcut o misiune din reclădirea viitorului, din introducerea sa şi a fiicelor sale în societatea din Palm Beach, din câştigarea favorurilor de la politicieni. Poate că a fost imaginea fiului său mort, în faţa casei, care l-a motivat, sau nevoia de a-şi proteja familia rămasă, înţelegerea că tot ce construise îi putea fi răpit într-o secundă, cu o simplă schimbare de guvernare. Peste ani, familia mea a dat şi candidaţilor democraţi, şi celor republicani, şi

acum sunt recunoscătoare pragmatismului cubanez.

Tata s-a folosit de cele mai înalte relaţii din guvern pentru a-l lăsa pe Luis să intre cu viză în ţară. Este temporară şi nesigură, dar ajunge, deocamdată. Cât să-l ţină în siguranţă. Cât să ne câştige nişte timp, înainte să ne dam seama ce facem mai departe. Acum ceva vreme, ar fi fost uşor, dar relaţiile dintre Cuba şi America se schimbă, promisiunile se încalcă şi acordurile se transformă, aşa că ţările noastre se află pe

marginea a ceva nou şi nesigur. Şi totuşi, suntem norocoşi că suntem cubanezi, în timp ce alţii întâmpină atât de multe obstacole vrând să ajungă pe pământ american.

După ce trecem prin procedurile preliminarii, suntem liberi să plecăm. Avem multe de făcut în următoarele săptămâni: să îl ajutăm pe Luis să se acomodeze, să ne întâlnim cu avocatul lui, pentru a afia care sunt paşii următori, să îi găsim un job, un loc – oare va vrea să stea cu mine? Atât de multe obstacole ne aşteaptă şi, totuşi, pare un ritm natural. Este chintesenţa cubanezilor să îi ajute pe alţii să îşi refacă viaţa în Statele Unite, la fel cum au făcut şi cei de dinainte pentru familia mea.

Urcăm în maşina din parcare şi eu încep să plâng. Lacrimile îmi curg pe obraji, până când nu mai ştiu de ce plâng – un amestec de tristeţe şi de uşurare.

Pentru bunica. Pentru bunica lui Luis, rămasă în urmă. Pentru bunicul, pe care nu am apucat să îl cunosc aşa cum mi-aş fi dorit. Pentru oamenii cu care împart acelaşi sânge, din Havana, pe care nu i-am întâlnit. Pentru casa pe care mă tem că n-o voi mai vedea. Pentru durerea pe care mă tem că o va purta Luis în suflet, de acum înainte.

El mă ţine în braţe, cu faţa lipită de a mea, cu buzele lui pe ale mele.

Avem atât de multe de învăţat.

Ne purtăm căminul în suflete, încărcate de speranţă. Atâta speranţă.

După moartea lui Fidel, ne vom întoarce. Veţi

vedea.

Capitolul treizeci şi unu

Ne petrecem următoarele trei zile ascunşi în casa mea din Coral Gables, cu trupurile vârâte sub plapuma cea mare, sau pierzând vremea în curte, iar eu evit apelurile familiei. Ne ajustăm încă la schimbare, ne obişnuim cu noua viaţă, jelim. Apoi sunt gata şi e timpul să găsesc ultima piesă din puzzle.

în copilărie, a existat o singură persoană care-mi oferea adevărul necondiţionat Mi-a vorbit despre sex când am devenit curioasă, a umplut spaţiile când am avut întrebări despre Marele Divorţ şi despre moştenitoarea imperiului de cauciuc.

Mătuşa mea Beatriz este păstrătoarea secretelor familiei.

Locuieşte într-o casă din Palm Beach, despre care se spune că i-ar fi fost dăruită de un fost iubit. Este ea însăşi o moştenitoare, deşi şi-ar fi putut cumpăra singură conacul de peste două mii de metri pătraţi, dar cred că-i place romantismul de a pluti prin încăperi şi a simţi conexiunea cu anii tinereţii.

Dacă pereţii ar putea vorbi.

îl las pe Luis acasă să se obişnuiască şi conduc singură până în Palm Beach.

Beatriz răspunde la uşă într-un nor de Chanel, îmbrăcată într-un furou înflorat pe care-l am şi eu, în

altă nuanţă. Ei îi sade mai bine. Are faţa unei femei cu zece ani mai tânără. Parul ei negru e prins intr-un coc dramatic şi în urechi poartă cercei cu diamante mari.

A purtat aceiaşi cercei în paginile din *Vanity Fair,* de acum câţiva ani. în anumite cercuri, este o legendă.

Mă întâmpină cu un sărut pe fiecare obraz, apoi mă lasă să intru.

- Haide, haide.

Mâinile îi flutură când vorbeşte. Poartă un diamant şi pe deget – alt dar, de la alt iubit.

- Diana nu lucrează azi? întreb.

Menajera ei aproape că face parte din familie. Acum, că mătuşa mea se apropie de optzeci de ani, ea şi Diana au devenit tovarăşe.

- Nu. S-a dus pentru weekend în vizită la sora ei, în Punta Gorda.

Trec pragul şi o urmez într-un salon înflorat, pe care îl redecorează mereu. De data asta este o combinaţie de roz şi galben, cu un candelabru nou agăţat de tavan. Şic de Palm Beach.

Ne aşezăm pe canapele, faţă în faţă, iar ea îmi oferă ceva de băut. în mijlocul frazei se opreşte, cu ochii lucind.

- Ceva e diferit la tine. I se adânceşte zâmbetul. Ai cunoscut un bărbat.

Rânjesc. Beatriz are un simţ aparte.

- Aşa este.

Se apleacă în faţă, uitând deocamdată de băuturi.

- Spune-mi *totul*

- Am cunoscut pe cineva. A venit cu mine.

Face ochii mari.

- Draga mea, aduci o pălărie discutabilă cu tine, pe care nu o vei purta niciodată, dar n-ai putut rezista, fiindcă erai în vacanţă. Poate o sticlă de rom. Dar un bărbat? Privirea i se îngustează când mă analizează iar. Eşti îndrăgostită.

Spune cuvântul cu grijă, de parcă ar fi periculos, de parcă ar putea răsturna guverne, cuceri regate, asedia tot ce i se pune în cale. îl spune de parcă ar şti câte ceva despre târgurile inimii şi ar fi o clientă mulţumită.

-Da.

îmi scapă un hohot mic de pe buze, un cocktail de agitaţie, de entuziasm şi de bucurie prea mare să mai fie reţinut.

Ea zâmbeşte tot mai larg. Se ridică şi îşi aranjează furoul cu degetele cu unghii vopsite în roz.

- Atunci, avem nevoie de şampanie. Să-mi spui despre bărbat şi despre călătorie.

Apoi, devine sobră.

- Ai găsit locul potrivit?

- Da, aşa cred.

- Unde?

-Pe Malecón.

Ea tace o clipă, închide ochii şi îi redeschide, acoperiţi de o peliculă de lacrimi nevărsate.

- Elisa a fost fericită acolo. Va fi din nou.

Clipesc să-mi alung lacrimile.

- Aşa sper.

Se duce spre bar, unde o sticlă de Bollinger şade într-o găleată cu gheaţă. Cele mai multe ocazii cer

şampanie în lumea lui Beatriz; fără îndoială că a pregătit-o pentru a-mi sărbători întoarcerea, sau că am găsit locul potrivit pentru cenuşa bunicii sau orice alt motiv ar fi inventat.

- Şi tânărul cum se numeşte?

- Luis.

Mâna ei se opreşte pe sticla de şampanie. Râde.

- Bineînţeles. Deci te-ai îndrăgostit de nepotul Anei Rodríguez?

încuviinţez.

- Bunică-ta ar fi fost încântată. Pariez că Ana este deja.

- Aşa cred. S-a purtat cu mine ca şi cum aş face parte din familie, de la început.

- Bineînţeles. Cam eşti, ţinând cont cât de apropiate au fost ea şi Elisa. Sunt convinsă că vizita ta a fost de parcă ar fi primit înapoi o parte din Elisa.

Scoate dopul şi toarnă lichidul auriu în două pahare înalte, de cristal.

- Cum e?

- Deştept, pasional, dedicat. Era profesor de istorie la Universitatea din Havana.

- Acum ce va face?

- Nu ştiu, recunosc eu, cu vorbele Cristinei în minte. Sper să-i placă aici. Sper să fie fericit. Sper să poată să rămână. Trebuie să ne prindem ce facem mai departe. E mort după Cuba şi o parte din mine se simte vinovată că l-am încurajat să plece de acolo. Dar nu avea de ales pentru că regimul nu mai era dispus să îi ignore protestele.

Ea strânge din buze.

- Da, sunt cunoscuţi pentru asta.

Beatriz aduce paharele şi îmi întinde unul, apoi îl ridică pe al ei.

- Un toast: pentru iubirile găsite în cele mai improbabile locuri. Vocea ei devine serioasă. Te cunosc, Marisol. Te-am văzut trecând prin viaţă şi înfruntând toate obstacolele. N-ai fi făcut pasul ăsta dacă nu ştiai că este potrivit, dacă nu erai sigura. Ştiu că acum îţi este frică şi ai îndoieli, dar veţi face lucrurile să meargă. Vă veţi croi o viaţă nouă aici.

- Mulţumesc, spun, cu lacrimi în ochi.

Iau o gură de şampanie şi gustul familiar îmi îmbracă limba.

- Când îl cunosc şi eu? mă întreabă ea.

- îl aduc la aniversarea Luciei.

Sora mea împlineşte treizeci şi trei de ani săptămâna viitoare şi ne adunăm cu toţii la o mare petrecere, la ferma din Wellington.

- Abia aştept.

Prin ochi, îi trece o scânteie:

- Tot nu ştiu ce cadou să-i iau.

Cunoscând-o pe Beatriz, ar putea fi orice, de la o poşeta la un animal exotic.

- Că veni vorba, ce cadou de nuntă vrei? întreabă ea.

Râd.

- Nu ştiam că mă mărit.

- Ah, dintr-o clipă în alta. Poate un tablou.

îşi goleşte paharul şi redevine serioasă. Acum spune-mi despre Cuba. Văd că eşti îngrijorată şi nu doar pentru că nu ştii ce se va alege de relaţia ta cu tânărul tău. Ai dezgropat din secretele familiei, aşa-i?

-Da.

- Atunci cred că mai avem nevoie de şampanie.

Ne reumple paharele mai mult decât o recomandă eticheta, cu degetele tremurând.

- Visez despre Cuba, mărturiseşte ea. Despre ultimele noastre zile acolo. Mereu.

Dintre cele trei mătuşi ale mele, Beatriz a fost întotdeauna cea mai puţin sentimentală sau înclinată spre emoţii puternice. Este fluturaşul familiei, care n-a suportat niciodată să fie prins.

- Te-ai întoarce? întreb, surprinsă de emoţia din glasul ei, de durerea din priviri.

- Să o văd acum? Nu. Am avut deja inima frântă de suficiente ori şi n-am nevoie să mi-o frângă iarăşi Fidel. Am pierdut totul încercând să recâştig Cuba.

- Când ai plecat?

- Şi atunci. Nu vreau să o văd aşa cum e acum. Prefer amintirile pe care le păstrez în suflet decât realitatea aspră a ce a devenit.

- Ai vrea...

- Să fiu îngropată în Cuba? întreabă ea, terminându-mi ideea.

-Da.

Ea ridică din umeri.

- Nu ştiu. Nu m-am gândit. Miercuri am întâlnire cu un bărbat foarte special şi sunt prea ocupată să mă pot gândi la moarte. în plus, bănuiesc că motivele pentru întoarcere ale Elisei au fost diferite de ale mele.

Este introducerea de care am nevoie.

- Am aflat lucruri cât am fost în Cuba.
- Mă gândeam eu.
- Ştiai?
- Despre copil? Despre bărbat?

Deci ştia.

- Am bănuit, răspunde. Le-au spus tuturor că tatăl tău s-a născut mai devreme, că nu ajunsese la termen. Unii au crezut, probabil, că se culcaseră împreună înainte de căsătorie.

Aveam insă o perspectivă diferită, pentru că am văzut-o împreună cu el într-o seară, în Havana.

- împreună cu Pablo?
- Da. Era mai fericită ca niciodată. Nu poţi ascunde o asemenea iubire. Am încercat să o întreb despre el, dar a negat. N-am luat-o personal. Erau alte vremuri. Nimeni nu ştia în cine să aibă încredere. încercam cu toţii să supravieţuim. Nu mă îndoiesc c-a vrut să ne apere şi pe noi, şi pe el.
- Trăieşte încă. E în Cuba. L-am cunoscut.

Am reuşit imposibilul: să o surprind pe Beatriz.

-Ştia cine eşti?

-Da.

îi povestesc despre Magda, despre piesa lipsă pe care mi-a oferit-o.

- Le vei spune tatălui şi surorilor tale?

- Da. El vrea să îi cunoască, dacă ei vor să meargă în Cuba. Aş vrea să ştiu despre el, dacă aş fi în locul lor.

- Sunt de acord. Mă strânge de mână. Dacă ai nevoie de mine, să îmi spui. M-aş bucura să te ajut să le dai vestea.

- Mulţumesc.

- Cum te descurci cu toate schimbările?

- Nu ştiu. Mă bucur că l-am cunoscut pe Pablo. Că am aflat adevărul. Le-am citit scrisorile şi, după ce am vorbit cu el, mi se pare că s-au iubit cu adevărat. Mi-aş dori să ştiu ce a simţit ea fiindcă mereu am simţit că l-a iubit pe bunicul Ferrera. Acum am dubii.

- Eşti încă tânără. Dacă ai noroc, poate că tânărul tău va fi singurul pe care-l vei iubi, toată viaţa. Sper asta, de dragul tău. Pentru unii, există o singură mare iubire. Dar nu toată lumea e suficient de norocoasă ca iubirea să funcţioneze.

Pentru unîi, cea pe care n-o pot avea e cea mai puternică. Elisa era însărcinată într-o vreme în care nu era posibil să fii mamă singură. începeam o viaţă într-o ţară nouă, jeleam moartea fratelui nostru, pierderea casei, a prietenilor şi a stilului de trai. Când l-a cunoscut pe Juan Ferrera, era tânără şi speriată. El era bine ancorat aici, iar familia lui ne-a ajutat mult. Era cu zece ani mai în vârstă ca ea şi i-a oferit stabilitatea de care avea nevoie, mai ales după ororile revoluţiei. Nu ştiu dacă îl iubea când s-au căsătorit, dar ştiu că a ajuns să îl iubească şi că el v-a iubit mult pe toţi. A fost

fericit cu ea, cu familia pe care şi-au clădit-o, iar ea a simţit la fel în privinţa lui. Poate că n-a fost o poveste de dragoste fascinantă, dar au ţinut unul la altul. Asta poate fi suficient.

- Simt că nu am cunoscut-o deloc. Cel puţin, nu cele mai importante părţi.

- Nu putem cunoaşte mereu oamenii pe care-i iubim atât de bine cum credem, Marisol. Iubirea e încâlcită în aşteptări, în percepţia asupra realităţii. Nu se ştie niciodată cum gândesc oamenii de fapt. Adesea, îşi ţin ascunse cele mai adânci trăiri. Ea şi-a păstrat secretele ascunse, dar, ţinând cont de ce am trăit, cine s-o învinuiască?

Vorbele Anei Rodriguez îmi revin în minte.

- Când eram cu Ana în Cuba, iar ea mi-a dat cutia bunicii, a spus că se obişnuia ca familiile să îngroape lucruri în curtea din spate ca să le aibă la întoarcere.

- Da, şi în pereţii casei. Aşa ne păstram speranţa, cred. Poate era şi un semn de aroganţă. N-am crezut niciodată că ticălosul va trăi atât.

- A spus că e la tine cea care a fost îngropată în curtea voastră din spate, cu comorile familiei.

Beatriz tace o secundă.

- Da, pentru un moment. Apoi am pierdut-o iar.

- Cum?

- Cum ce?

Se aude soneria.

- Cum ai recăpătat-o? Ţi-a adus-o cineva ilegal?

Ea se ridică de pe canapea, privind la ceas, înainte să se uite iar la mine.

- Scuze, dar am o programare la masaj.

Buzele i se curbează într-un surâs orbitor, care oferă mai mult decât o sugestie despre şirul de inimi frânte din urma ei. Este femeia care a fost uluitor de frumoasă o viaţă şi nu cunoaşte altceva.

- îl cheamă Gunnar şi e o privelişte în sine.

Frumoasa, strălucitoarea şi misterioasa mea mătuşă.

- De ce te-ai reîntors în Cuba? întreb iar.

Beatriz se întoarce să-mi zâmbească, mergând spre intrare. Are acelaşi ton de nepăsare ca intotdeauna.

- M-am dus să-l asasinez pe Fidel Castro, bineînţeles.

Mă întorc la casa din Coral Gables, unde mă aşteaptă Luis. Sunt întâmpinată de muzică – o trupă islandeză descoperită într-o călătorie la Reykjavik, acum câţiva ani – şi de mirosul *depaeîîa* din bucătărie.

îmi pun geanta pe măsuţa de la intrare şi răsfoiesc corespondenţa – câteva facturi, o vedere de la sora mea, Daniela, care e în Marbella, cu mama, o revistă de modă.

încet, încet, mi-am pus amprenta asupra casei, adăugând la confortul meu supradimensionat piese marcate de predilecţia bunicii pentru opulenţă, înlocuind antichităţi baroce cu fotografii înrămate din călătoriile mele.

Deasupra scaunului favorit al bunicii atârnă o

fotografie cu Maleconul la apus, în salonul unde-mi povestea despre Cuba. îmi imaginez spiritul ei acolo, în braţele vântului, printre valurile care se zdrobesc de stânci, în notele de trompetă de pe promenadă, în zâmbetele cuplurilor îndrăgostite, cu degetele împletite, care se furişează, în privirea din ochii lui Pablo când i-a împrăştiat cenuşa peste mare.

Când am ajuns în Cuba, am simţit că sunt acasă, de parcă o parte din mine care călătorise mereu îşi găsise, în sfârşit, odihna.

Dar acum ştiu.

Nu există o lume pentru noi într-o ţară în care nu putem spune ce gândim, de teama închisorii, unde să îndrăzneşti să visezi este un delict, unde nu eşti limitat de propriile capacităţi şi ambiţii, ci de capriciile celor care ţin frâiele puterii.

Am cunoscut două versiuni de Cuba: cea romantică, a bunicii mele, încremenită în timp, şi cea despre care aflu de la Luis, cu realităţi aspre şi o luptă continuă. Aceea este Cuba care îmi vorbeşte acum, mantia pe care o ridic, cauza pentru care lupt.

Aseară am început să lucrăm la un articol nou – de fapt, o serie – o şansă de a face lumină asupra vieţii din Cuba modernă; un apel la schimbare într-o încercare de a ralia comunitatea internaţională.

Luis se apropie de mine şi mă cuprinde cu braţele de talie, din spate, apăsându-şi buzele pe ceafa mea.

- Ce face mătuşa ta? mă întreabă.

- Bine.

Nu îi spun despre replica lui Beatriz legată de

Castro, la despărţire, sau despre noîle întrebări care-
mi aleargă prin

minte. E o poveste pentru altă zi, şi femeile Perez trebuie să-şi mai şi păstreze din secrete.

- Te iubesc, şopteşte el.

- Te iubesc.

Săptămâna viitoare luăm cina cu tata. Vreau să îi spun vestea despre Pablo. Surorilor mele le voi spune după aceea. Cred că vor dori să meargă să îl cunoască pe bunicul nostru, că vor dori să cunoască o parte de mult pierdută a familiei. Cine ştie ce ne va aduce viitorul? Nu este sigur pentru Luis să se întoarcă acum, dar într-o zi...

într-o zi, regimul va cădea. Trebuie.

Noi vom face tot ce putem pentru Ana, pentru Magda, pentru mama lui Luis, pentru Cristina, pentru bunicul şi pentru toţi cei care merită o şansă să cunoască libertatea, aşa imperfectă cum este ea. Pentru toţi cei care merită o şansă să spere într-o Cubă liberă şi democratică. Cuba pentru care a murit unchiul meu, pentru care a luptat Pablo, Cuba promisă cu atâta vreme în urmă.

Luis ne toarnă câte un pahar de vin, eu îi povestesc despre întrevederea cu Beatriz, iar el, despre detaliile întâlnirii cu avocatul specializat în Imigrări pe care l-am angajat. Când termină, îşi ridică paharul spre mine, într-un toast tăcut, şi cuvintele, fidelitatea lor, ies din mine firesc, ca o respiraţie.

- Să ne vedem cu bine în Havana.

ELISA
1970

Zilele se fac săptămâni, apoi luni, apoi ani, zece la

număr, şi noi rămânem.

Se celebrează căsătorii, se nasc copii, se pierd şi se jelesc vieţi, şi noi rămânem.

Juan ne duce la Key West. Otis Redding urlă din difuzoarele maşinii şi cântam cu toţii fals.

Decapotabila de culoarea cireşei, pe care mi-a cumpă- rat-o când am împlinit treizeci de ani, are partea de sus coborâtă, iar vântul îmi suflă prin păr în ciuda eşarfei colorate, care încearcă să îl tempereze. Fiul meu, Miguel, adoră să trecem peste pod şi să privească apa.

Oceanul are o nuanţă frumoasă de albastru, care va uimi turiştii veniţi de la nord. Dacă nu ai fost mai departe în sud, s-ar putea să crezi că e cel mai frumos din lume.

Dar dacă ai fost...

Ne îndop ăm cu plăcintă Key Lime şi cu crabi de piatră, cu creveţi decorticaţi, şi cu băuturi fructate, temperate de izul de alcool. Miguel se joacă pe plajă, cu pantalonii suflecaţi, cu apa la picioare. Vede un grup de copii în nisip, cu găletuşe colorate în mânuţe. Se îndreaptă spre ei şi li se alătură, cu trupul îndesat amestecându-se între ale lor. Coji de râsete se amestecă în zgomotul valurilor.

Juan mă ia de mână.

- Te iubesc, îmi spune, cu privirea la fiul nostru.

- Şi eu te iubesc, răspund, iar obişnuinţa cuvintelor mă linişteşte.

Chiar îl iubesc.

Nu este foc sau flacără; este molcom, durabil, puternic. Iubirea lui îmi aduce pace, iar eu am avut parte de suficient război. Este ion om bun, un soţ minunat, un tată excelent, o fortăreaţă împotriva nebuniei din lume.

Şi Miguel.

Fiul meu va creşte cunoscând libertatea. Libertatea de a-şi exprima gândurile, fără teamă de închisoare, de a munci pentru a se întreţine, de a visa că poate fi orice vrea, şi de a face orice doreşte.

După ce obosește, strângem şi pornim pe stradă. îi arătăm peisajele, ne oprim să cumpărăm îngheţată. într-un colţ, între Whitehead şi South Street, vedem un semn cu un palmier.

CEL MAI SUDIC PUNCT AL CELUI MAI SUDIC ORAŞ KEY WEST, FLORIDA

în faţa semnului se află o femeie în rochie înflorată, care vinde cochilii.

Miguel e captivat, iar Juan zâmbeşte cu indulgenţă şi îşi scoate portofelul. Va fi un suvenir simpatic pentru băiat.

Mă uit cum îi arată lui Miguel cum să ducă cochilia la ureche şi să asculte vuietul oceanului. Chipul fiului nostru se luminează de noutatea descoperirii, iar mândria de pe chipul lui Juan este evidentă. îl iubeşte de parcă ar fi carne din carnea lui.

Mai merg puţin, până ce nu îi mai aud, căci zgomotul oceanului şi al vântului acoperă totul. Este

târziu şi soarele stă să apună, iar cerul e de un albastru molcom. Dacă închid ochii, aproape că o văd. Dacă mă uit drept în faţă, cu privirea într-un punct de dincolo de zare, mi-o imaginez.

Este o fată într-o rochie albă, care se plimbă de-a lungul falezei Malecón, cu un trandafir de mătase albă în mână, cu părul întunecat suflat de vânt. Şi un băiat. Mai înalt, mai în vârstă, cu capul aplecat uşor, lipit de ea, încercând să audă ce zice peste zgomotele oraşului, peste claxoane, peste râsetele oamenilor care trec pe lângă ei. Ea vrea să râdă, dar bătăile inimii îi fură emoţia, şi în schimb simte ceva puternic, ca atunci când se prăvăleşte o furtună peste valuri. Pluteşte în aerul din jur, dusă de vânt – speranţă, nerăbdare, dor.

El o va săruta şi totul se va schimba.

Vor coborî din munţi spre mare şi totul se va schimba.

Fata poartă acum o rochie roz, are silueta schimbată de maternitate şi de timp, iar trandafirul alb a fost îngropat în grădina din spate a casei lor din Havana, pentru când se va întoarce.

îi vede ochii în ochii altuia, în fiecare zi. Este totodată cea mai mare plăcere şi cea mai adâncă durere că tot ce trebuie să facă e să-şi privească fiul ca să-l vadă pe bărbatul pe care l-a iubit şi l-a pierdut.

Dar într-o zi...

Ce ştie despre Dumnezeu s-a format în stranele Catedralei din Havana. O parte a rămas; majoritatea lucrurilor se schimbă odată cu vârsta şi cu circumstanţele.

Dar simte speranţă, că e adusă fie de religie, fie de sorgintea cubaneză.

într-o zi, când va muri, îl va revedea. O ştie până în măduva oaselor.

Dacă există Rai, cu siguranţă acesta va fi.

Doisprezece kilometri de faleză. Havana în spatele ei, un ocean în faţă. Vor merge mână în mână, cu fiul lor între ei, cu o trompetă pe fundal, cu iz de iasomie în aer, cu gust de îngheţată de cocos pe limbă.

Dar acum e doar marea. Dincolo de ea, la două sute de kilometri, se află o ţară.

Acasă.

Când ne întoarcem?

într-un an? Doi?

Ojalá.

[1] Protagonistele serialului american *I Love Lucy* (1957-1960), cel mai vizionat serial televizat din SUA pentru patru din cele şase sezoane ale sale.

[1] „vechiului regim", în franceză, în original.

[1] Băutură dulce, preparată din sirop de trestie de zahăr îndoit cu zeamă de lime sau din seva unui palmier caracteristic zonei.

[1] „Case particulare", în spaniolă, în original

[1] Roman distopic, scris de George Orwell şi publicat în 1945.

[1] Tip de colţunaş copt sau prăjit, umplut.

Capitala Republicii Dominicane.

[1] Revoluţionar de gherilă cubanez.

[1] Operaţiunea Peter Pan, în cadrul căreia au fost trimişi din Cuba în Statele Unite minori neînsoţiţi de către părinţii lor (1960-1962).